PREOT DAVID MARIAN

CREAREA OMULUI ŞI STAREA LUI PARADISIACĂ

PREOT DAVID MARIAN

CREAREA OMULUI ŞI STAREA LUI PARADISIACĂ

Ediţie electronică

Editura Sfântul Ierarh Nicolae
Brăila 2014

INTRODUCERE

a) Dumnezeu creează lumea din motivul bunătăţii şi iubirii sale
b) Solidaritatea şi interdependenţa dintre om şi cosmos

Omenirea în dezvoltarea ei, întotdeauna a învăţat cunoaşterea unui adevăr din experimentarea făcută pentru descoperirea unui lucru, altul poate decât cel descoperit. Franklin a descoperit electricitatea fără intenţie. Pepin, de asemenea, a descoperit forţa aburului. În materie de filosofie, de asemenea se întâmplă ca plecând cu discuţia şi analiza unei teme, din concluzii în concluzii să ajungem la câte un adevăr, care nu este acela pe care îl căutăm la început, dar este un adevăr care te uimeşte, te face să cugeţi mult asupra lui şi să concepi alte baze pentru acest adevăr decât acelea care te-au dus la revelarea lui.

În religie nu este tot aşa. Aici adevărurile religioase nu ies din experienţa oamenilor, ci din însăşi revelaţia divină, iar experienţa nu este altceva decât întărirea şi confirmarea celor revelate.

Biserica noastră Creştin-Ortodoxă primeşte ca izvoare ale revelaţiei divine atât cărţile Vechiului Testament, cât şi pe cele ale Noului Testament, dar şi Sfânta Tradiţie. Noul Testament, care este produsul venirii Mântuitorului, activităţii Sale Mesianice, răscumpărării Sale, nu este decât efectul unei cauze, care stă la baza lucrării noastre.

Ca să arătăm cum stau lucrurile, trebuie să spunem că toată dogma răscumpărării, a mântuirii neamului omenesc – prin venirea Răscumpărătorului făgăduit – stă în strânsă legătură cu omul şi nesupunerea lui, încât una fără alta sunt nerezolvabile.

Ideea răscumpărării este o idee eternă, adică o idee

„care din eternitate a intrat în planul divin al creaţiunii.“[1] Dar şi creaţia face parte din planul divin. De aceea, toate sforţările marilor filosofi, toate subtilităţile de inteligenţă, de spirit şi raţiune care au încercat să facă o separaţie între creaţie şi răscumpărare, au fost inutile.

În special vorbind despre om, care ne interesează în lucrarea de faţă, prin condiţiile de trai în care a fost pus de Dumnezeu, Creatorul său, şi prin căderea sa atât din graţia lui Dumnezeu, cât şi din aceste condiţii, este necesar mai ales să insistăm asupra orginii sale.

Adevărurile fundamentale ale învăţăturii biblice se reduc cu privire la om la următoarele puncte:

- omul, după originea sa, este creatură a lui Dumnezeu după natura sa spirituală este creatura care se deosebeşte esenţial de toate celelalte creaturi, fiind incomparabil mai presus decât ele şi este chip şi asemănare a lui Dumnezeu;
- după natura sa corporală el este creatura excelentă a lui Dumnezeu, coroana şi desăvârşirea creaţiei pământeşti;
- după destinaţia sa, omul este nemuritor, dar din cauza căderii în păcat a fost supus blestemului şi morţii, boldul căreia nu poate fi înfrânt decât numai prin răscumpărarea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Iată adevărurile fundamentale ale revelaţiei divine, şi zicem ale revelaţiei divine pentru că nimeni nu a fost martor ocular la crearea omului. De aici putem vedea trăsăturile caracteristice, care deosebesc învăţătura creştină antropologică de antropologiile naturaliste.

Învăţătura biblică, prin adevărurile sale fundamentale, este superioară oricărei alte învăţături, mai întâi prin faptul că nu îl lasă pe om în neştiinţă cu privire la originea sa, iar în al doilea rând ea conţine în sine o explicare incomparabilă atât în

[1] Ioan Mateescu, Edenul şi căderea omului, Editura Noua Tipografie, Bucureşti-1907, p.13

ceea ce priveşte originea omului, cât şi originea răului în lume, mult superioară ipotezelor materialiste şi naturaliste.

Toate teoriile pe care le formulează materialiştii şi naturaliştii sunt pure ipoteze şi lasă omul în neştiinţă, nu-l duce la nici un adevăr descoperit, nici nu îi dau încrederea, ci cel mult probabilitatea, creând o stare de îndoială. Mai mult, aceste ipoteze sunt de aşa natură, încât unele vorbesc contra probabilităţii celeilalte. Aşa este, de exemplu, învăţătura despre originea <<naturală>> a omului, dezvoltată de multe sisteme filosofice vechi, dar mai ales de naturalistul Darwin în secolul XIX, şi prin care se susţine că omul nu este creat de Dumnezeu în starea în care îl vedem, ci că el este evoluţia diferitelor tipuri de animale, dar care astăzi nu mai există.

Faptul că teoriile lui Darwin erau ipoteze şi nu adevăruri vedem din faptul că susţinerile lui au fost contrazise cu ajutorul unor cercetări ştiinţifice făcute tot de oamenii de ştiinţă de talia sa, ca de exemplu Pfaff, Max Müller etc., care au adus dovezi palpabile că omul nu poate fi derivat al maimuţei antice, nici al diferitelor tipuri de animale.

Faţă de căderile acestor teorii, singurele care alarmaseră mai mult spiritul uman, vedem că dogma Bisericii după creaţie, aşa cum o expune referatul lui Moise în Facere, este singura adevărată şi necontrazisă prin ceva.

Astfel stând lucrurile, nu mai încape îndoială că revelaţia divină singură ne dă ştiinţa pozitivă despre creaţia omului.

Oprindu-ne asupra omului trebuie să arătăm mai întâi care a fost motivul creării lumii şi apoi motivul pentru care Dumnezeu l-a creat pe om, precum şi rostul omului în cosmos.

a) Dumnezeu creează lumea din motivul bunătăţii şi iubirii sale.

Învăţătura biblică despre creaţia dumnezeiască cu referire mai ales la originea şi destinaţia omului, se deosebeşte esenţial de toate cosmogoniile, ce au fost dezvoltate de religiile naturaliste, pentru că în referatul lui Moise asupra creaţiei nu întâlnim nici unul din defectele ce le prezintă cosmogoniile naturaliste care cad în materialism şi nu privesc pe om decât ca pe o floare a naturii.

Doctrina biblică se deosebeşte şi de cosmogoniile cu caracter idealistic, care prefac natura văzută în fantomă şi, negând realitatea, au dispreţuit materia, tinzând la suprimarea personalităţii omeneşti; se deosebeşte în mod radical şi de religiile umanismului fals care ridică pe om pe o treaptă necuvenită lui căzânt în antropomorfism.

Nici una din aceste extreme nu le găsim în învăţătura biblică despre creaţie. Lumea spirituală şi lumea materială, după Sfânta Scriptură, apar ca opere ale unui Dumnezeu Preaînţelept şi Atotbun, a unui Dumnezeu care dă o destinaţie precisă pentru tot ce a creat Dumnezeu a creat lumea dintr-un motiv şi cu un scop. Aceasta dă lumii un sens.

Lumea nu este o emanaţie din fiinţa divină şi nici materie veşnică coeternă cu Dumnezeu. După credinţa creştină, lumea şi omul au un început şi vor avea şi un sfârşit. Dacă nu ar avea un început şi „nu ar fi creată din nimic, ea nu ar fi opera exclusivă a libertăţii şi a iubirii lui Dumnezeu. Acest început al lumii şi al omului şi acest sfârşit care nu este un sfârşit total dovedesc amândouă iubirea lui Dumnezeu faţă de ei şi le dă un sens .“[2]

Dacă lumea ar fi fost din fiinţa lui Dumnezeu atunci ea ar fi apărut ca o necesitate, ca o componentă a lui Dumnezeu. Dar fiinţa divină nu merge mai departe de Sfântul Duh, în

[2] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie Dogmatică Ortodoxă, vol.I, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti-1996, p. 226

Sfânta Treime nu mai există şi un al patrulea. Pe de altă parte, Persoanele Sfintei Treimi trăiesc în modul cel mai deplin cu putinţă bucuria Uneia de Celelalte două. Creaţia nu este o prelungire a Treimii, neavând un careacter de necesitate. Creaţia se realizează printr-un salt în afară de desfăşurarea firească a vieţii divine. Prin urmare creaţia este un produs exclusiv al voinţei divine. Originea creaţiei se află în punctul unde se întâlnesc indicaţia fiinţei şi hotărârea voinţei divine.[3]

Lumea nu apare ca o ambiţie a lui Dumnezeu, ca o testare a atotputerniciei Sale, şi nu este niciun experiment prin care El urmăreşte modul de comportare a altor existenţe, ci creaţia, cu tot ceea ce ea presupune, este rezultatul iubirii celei mai sincere, care poate să o aibă numai Dumnezeu.[4]

Temeiul creaţiei nu trebuie căutat în afara lui Dumnezeu. Nu lumea ca fiinţă şi nici ca acţiune este motivul. Dumnezeu nu investeşte pe moment pentru a căuta să culeagă beneficiile care s-ar dezvolta ulterior. Numai iubirea lui Dumnezeu face explicită existenţa întregului univers. Fără Sfânta Treime, ca iubire absolută, nimic nu ar putea să aibă viaţă.

La această bucurie treimică suntem chemaţi şi noi, nu pentru a aduce lauda condiţionată a lui Dumnezeu, ci ca fiinţe libere şi conştiente, capabile de a iubi dar şi de a primi iubirea. Dumnezeu doreşte să se bucure de o fiinţă conştientă de iubirea Lui, urmând ca şi aceasta să poată creşte în iubire şi în bucurie.

Lumea nu este o prelungire a fiinţei divine sau o altă persoană dumnezeiască, ci este creată ca distinctă de Dumnezeu, dar nu străină de El. Şi cu toate că este mărginită, Dumnezeu nu se îndepărtează de lume, ci coboară la aceasta pentru a dialoga cu ea. Din acest punct de vedere, Sfinţii Părinţi au început să vorbească de o chenoză a lui Dumnezu

---

[3] Idem, Iisus Hristos sau Restaurarea omului, Editura Basilica, Bucureşti 2013, p. 88

[4] Idem, Chipul nemuritor al lui Dumnezeu, Editura Cristal, Bucureşti 1995, p.20

manifestată în creaţie.[5] El nu se îndepărtează de creaţie şi o iubeşte pe aceasta, dar nu pentru că ar fi în mod special opera Sa, ci pentru bucuria cu care creaturile primesc existenţa, percep iubirea Lui. Dumnezeu se află într-o continuă coborâre iubitoare la creaţia Sa, nu numai în momentul aducerii ei la existenţă, ci permanent. Şi tocmai prin această chenoză Dumnezeu ne apare diferit de lume, infinit mai înalt, infinit mai bogat, infinit mai iubitor decât acesta.[6]

Creând lumea, Tatăl aduce şi un alt fel de fii la existenţă, care prin frăţietatea cu Fiul întru umanitate se bucură şi ei de mângâierea infinită a harului dumnezeiesc adus prin odihna Sfântului Duh în infinitatea fiinţei lor. Tatăl este Tatăl tuturor: al îngerilor, al oamenilor şi al întregului univers. Aşadar, prin Tatăl oamenii primesc şi acest paradox de a fi fraţi între ei, pentru ca toţi să se bucure de iubirea Fratelui mai mare, a Fiului, care doreşte ca întreaga creaţie să trăiască în unitatea iubirii Sale: ,,Numai dacă Tatăl dumnezeiesc are un Fiu, El este cu adevărat un Dumnezeu al iubirii în Sine însuşi, deci un Dumnezeu Persoană, Care în iubirea Sa părintească eternă ce o are faţă de Fiul, poate avea un motiv de a-Şi extinde această iubire şi faţă de alţi fii. Şi cum nu poate avea mulţi fii prin naştere, căci toată fiinţa Sa şi-o dă unicului Său Fiu, aduce alte fiinţe la existenţă prin creaţie, ca îngerii şi oamenii, creând pe seama celor din urmă şi lumea materială ca mijloc de comunicare între ei.“[7]

Spuneam că Dumnezeu a creat lumea cu un scop, dându-i şi un sens. Părinţii bisericeşti au scos în evidenţă bunătatea lui Dumnezeu ca motiv al creaţiei pentru a o opune ideii că Dumnezeu a creat lumea dintr-o necesitate internă, care ar duce la Panteism.

---

[5] Ibidem, p. 240
[6] Ibidem, p. 242
[7] Pr. Dumitru Stăniloae, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, prin care toate s-au făcut şi se refac, în ,,Ortodoxia“, anul XXXVII (1983), nr. 2, p.168

Iată ce spune Sfântul Grigorie de Nyssa în acest sens: „Aşadar a creat Dumnezeu – Cuvântul înţelepciunea, puterea, El a zidit şi firea omenească şi anume nu pentru că ar fi fost silit la aceasta de ceva, ci l-a adus pe om pe lume, numai şi numai dintr-o revărsare a dragostei Sale. Şi aceasta pentru că lumina Lui nu trebuie să rămână ascunsă, mărimea nemărturisită şi bunătatea Lui neîmpărţită şi nici orice alte însuşiri pe care le vedem în firea dumnezeiască nu puteau rămâne inactive, încât să nu se împărtăşească şi să nu se înfrupte nimeni din ele.“[8]

Dumnezeu a creat lumea din bunătate, pentru ca să facă părtaşe şi alte fiinţe de iubirea lui intertrinitară. Dacă toate le-a creat Dumnezeu ca să se împărtăşească de iubirea Lui, scopul acestora este să ajungă la această iubire, adică la comuniunea deplină cu Dumnezeu .

Aşadar, motivul creării lumii este iubirea nesfârşită a lui Dumnezeu care se manifestă veşnic prin energiile divine necreate. În acest sens, Sfântul Dionisie Areopagitul spune: „Binele prin însuşi faptul că există ca bine fiinţial întinde bunătatea Sa la toate cele ce sunt.“[9]

Majoritatea Sfinţilor Părinţi sunt de părere că Dumnezeu a creat lumea din bunătate, pentru ca să facă părtaşe şi alte fiinţe de iubirea Lui. Astfel, Fiul lui Dumnezeu l-a creat pe om din iubire, capabil de iubire şi de dialog cu semenii şi cu Persoanele Treimice ,,având înscrisă în constituţia sa psiho-fizică o adaptabilitate la divin şi o capacitate de receptare a mesajului dumnezeiesc. Astfel, Dumnezeu l-a făcut pe om de la început înrudit cu Sine. Fiul lui Dumnezeu nu a asumat altceva

---

[8] Sfântul Grigorie de Nyssa, Marele cuvânt catehetic, în „Părinţi şi Scriitori Bisericeşti ”, vol 30, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti-1998, p.294

[9] Pr. Lector Dr. George Remete, Dogmatica Ortodoxă, Editura Episcopiei Ortodoxe, Alba-Iulia 1996, p.181

decât firea umană pe care El însuşi o crease, împreună cu sufletul ."[10]

În sprijinul acestei idei vine şi învăţătura Sfântului Ioan Damaschin: „aşadar, pentru că bunul Dumnezeu nu s-a mulţumit cu contemplarea Lui proprie, ci prin mulţimea bunătăţilor Sale a binevoit să se facă ceva care să primească binefacerile Sale şi să împărtăşească din bunatatea Lui, aduce de la neexistenţă la existenţă şi creează universul, atât pe cele văzute cât şi pe cele nevăzute şi pe om , care este alcătuit din elemente văzute şi nevăzute. În timp ce gândeşte, creează, iar gândul se face lucru,realizându-se prin cuvânt şi desăvârşindu-se prin Duh."[11]

Logosul este Centrul propriu-zis al lumii şi temelia pe care sunt aşezate toate cele create. În virtutea legăturii sale speciale cu Logosul, omul nu este un centru secundar al creaţiei, fiindcă toate au fost create pentru om şi rânduite în funcţie de destinul omului. Pentru a susţine ideea că omul ocupă un loc central în lume, Sfântul Maxim Mărturisitorul a dezvoltat o întreagă teologie. Omul are un loc central în măsura în care păstrează comuniunea cu Logosul divin şi se manifestă ca un alt logos, ca factor al activării raţionalităţii lumii. Sfântul Maxim arată că omul deţine fizic, prin proprietatea de a fi în relaţia cu toate aspectele realităţii, puterea de unificare a tuturor dimensiunilor lumii. Vocaţia omului este aceea de a fi factor activ al unirii armonioase a făpturilo, îndreptându-le spre Dumnezeu şi adunându-le în El.[12]

În ceea ce priveşte relaţia omului cu lumea, deşi ea se manifestă prin trup, totuşi „trupul se prezintă în întregimea lui de o sensibilitate nesfârşit de complexă, datorită sufletului . În

---

[10] Pr. Conferenţiar Dr. Vasile Citirigă, Taina omului şi tragedia lui în epoca postmodernă, în „Ortodoxia", anulLVII (2006), nr.3-4, p.27

[11] Sfântul Ioan Damaschinul, Dogmatica, Editura Scripta, Bucureşti 1993, p.46

[12] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Iisus Hristos, lumina lumii şi îndumnezeitorul omului, Editura Anastasia, Bucuresti 1993,p. 31

suflet este percepută de om toată vibraţia lumii, precum tot prin el se exprimă relaţia complexă a persoanei umane cu lumea.“[13]

Dacă pe toate le-a creat Dumnezeu ca să se împărtăşească de iubirea Lui, scopul lor este să ajungă la o participare deplină la această iubire, adică la o comuniune deplină cu Dumnezeu. Această idee este împărtăşită şi de Sfântul Dionisie Areopagitul: „Bunătatea pe toate le întoarce spre ea. Ea este principiul adunător al celor dispersate, ca Dumnezeu începătoare şi unificatoare. Şi toate o doresc ca pe originea lor, ca îmbrăţişătoare şi ţintă finală. Şi binele este cel din care toate au luat subzistenţa şi există şi au fost produse ca din cauza desăvârşită, în care toate persistă împreună, păzite şi păstrate ca într-un sân atotţiitor, spre care toate se întorc ca la capătul propriu al fiecăruia şi pe care toate îl doresc.“[14]

Sfântul Maxim Mărturisirorul vede în tendinţa spre unirea cu Dumnezeu şi spre odihna în plenitudinea Lui, sensul mişcării şi deci al timpului. Referindu-se cu precădere la om, fiinţa raţională, el declară că toate au fost aduse la existenţă ca să dobândească prin mişcarea sau lucrarea lor liberă existenţa bună şi să ajungă la veşnica existenţă bună: „După cum lucrarea prin voinţă se foloseşte de puterea firii, fie după fire, fie contrar firii, va primi ca sfârşit al existenţei bune sau al existenţei condamnabile, un fel sau altul de existenţă veşnică, în care se odihnesc sufletele, încetând mişcarea lor. A opta zi şi prima zi, mai bine zis cea una şi netrecătoare, este prezenţa atotcurată şi atotluminoasă a lui Dumnezeu, apărută după stabilizarea celor ce se mişcă; ea se sălăşluieşte în chip cuvenit întreg în fiinţa întreagă a celor ce s-au folosit prin voinţă de raţiunea existenţei proprii firi, şi le procură veşnica existenţă bună prin participarea lor la Sine, ca cel ce este şi este bun şi este veşnic în sens propriu. Iar celor care prin voinţă s-au

---

[13] Mihai D. Vasile, Tradiţia simbolică a Logosului creştin, Editura Punct, Bucureşti 2000, p. 56

[14] Pr. Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie Dogmatică Ortodoxă, vol. I, E. I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1996,p. 233

folosit contra firii, de raţiunea existenţei, li se va repartiza după cuviinţă veşnica existenţă nefericită.“[15]

Lumea a fost creată de Dumnezeu ca un dar, pentru a realiza un dialog progresiv în iubire cu noi. Viaţa este un dar al lui Dumnezeu. Tot ce mănâncă şi bea omul „de pe urma muncii lui este un dar de la Dumnezeu.“ **(Eccl. III, 13)**

Dumnezeu a creat lumea pentru om şi a preconizat conducerea lumii spre scopul deplinei comuniuni cu El, în mod special prin dialogul cu omul. Numai omul poate fi şi deveni tot mai mult „martorul slavei şi bunătăţii lui Dumnezeu arătată prin lume, numai omul se poate bucura în mod conştient tot mai mult de iubirea lui Dumnezeu. De aceea lumea ca natură e creată pentru subiectele umane.“[16]

Omul este chemat prin însuşi actul creaţiei să se bucure de iubirea lui Dumnezeu. Omul se află prin însăşi fiinţa sa de persoană creată într-o relaţie paradoxală cu Dumnezeu. Există un paradox al relaţiei lui Dumnezeu cu omul şi, acest paradox constă în faptul că „omul fiind creat şi finit, iar Dumnezeu necreat şi infinit, omul în parte cunoaşte, în parte nu cunoaşte pe Dumnezeu fiind într-o continuă creştere în cunoaştere, iar această creştere nu se realizează decât prin iubire.“[17]

Nesfârşita dragoste a lui Dumnezeu este pentru Apostolul Ioan singura mare explicare a tuturor lucrărilor divine, Dumnezeu iubindu-ne din veşnicie. „În aceasta este dragostea , nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi şi a trimis pe Fiul Său jertfă de ispăşire pentru păcatele noastre“**(I Ioan IV, 10)**, şi ne-a creat pentru ca să participăm şi noi la viaţa Lui. El nu a încetat să ne iubească. Dragostea sublimă a lui Dumnezeu ni s-a descoperit în chip desăvârşit în Iisus Hristos, adevăr pe care Sfântul Apostol Ioan

---

[15] Sf. Maxim Mărturisitorul, Ambigua, în colecţia „ Părinţi şi Scriitori Bisericeşti”, Vol 80, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1983, p. 277

[16] Pr. Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie dogmatică…., p233

[17] Protos Lector Justin Cârstoiu, Iubirea lui Dumnezeu faţă de oameni , în „ Studii Teologice”, anul L(1998), nr.1-2, p.290

îl subliniază în chip deosebit: „atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât şi pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu moară ci să aibă viaţă veşnică.“ **(Ioan III,16)**

Făcând o analiză a textului scripturistic de mai sus, Filaret al Moscovei spune că „Dumnezeu este dragoste după fiinţă şi însăşi fiinţa dragostei.“[18]

Creaţia este astfel o revărsare a acestei iubiri Dumnezeieşti, un act de jertfă, de dăruire. Dumnezeu creează un alt eu, un alt subiect, independent, menit a fi purtător de iubire, lumină şi fericire care să răspundă chemării iubirii divine.

b) Solidaritatea şi interdependenţa dintre om şi cosmos

Lumea văzută este lumea materială sau fenomenală care cade sub simţurile omului sau sub incidenţa organelor de simţ. Ea cuprinde întreg universul material, inclusiv omul care nu poate fi despărţit nicidecum de natură. Dumnezeu a stabilit prin creaţie o legătură indisolubilă între om şi natura cosmică, dealtfel omul a fost creat ca o punte între lumea spirituală şi cea materială. Sfântul Vasile cel Mare, Lactanţiu şi alţi Părinţi Bisericeşti subliniază faptul că: „lumea a fost creată pentru om şi omul pentru Dumnezeu.“[19] Astfel omul nu poate fi conceput în afară de natura cosmică, precum nici natura nu poate fi înţeleasă fără om.

De aceea, părintele profesor Dumitru Stăniloae, vorbind despre mântuirea şi îndumnezeirea lumii, vizează în mod direct umanitatea, dar nu o umanitate desprinsă de natură, ci unită ontologic cu natura: „căci natura ţine de om, sau

---

[18] Pr. Magistrand Constantin Galeriu, Mitropolitul Filaret al Moskovei ca teolog, în „ Ortodoxia ’’anul II(1960), nr.2 , p.217

[19] Pr. Prof. Dr. Isidor Teodoran şi Arhim. Prof. dr. Ioan Zăgrean, Teologie Dogmatică, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti 1991, p.158

întregeşte pe om, şi omul nu se poate desăvârşi fără să reflecteze şi să lucreze asupra naturii. De aceea, prin lume se înţelege atât natura, cât şi umanitatea; sau, când se indică prin cuvântul lume una din ele, totdeauna este subînţeleasă şi cealaltă.“[20]

Dependenţa fiinţei umane faţă de natură este atât de mare încât putem face afirmaţia că natura e o parte a naturii omului, este o condiţie a existenţei lui pe pământ. Aşadar, omul nu se poate concepe în afara naturii, dar nici aceasta nu-şi poate îndeplini rostul ei fără om.

Omul „face parte fiinţial din lumea văzută pe care este destinat să o umanizeze, adică să-i evidenţieze raţiunile divine, legăturile divine existente în ea, să o impregneze cu sensibilitatea, cu inteligenţa şi simţirea sa. Totodată şi simţirea cosmică are nevoie neapărată de om, deoarece numai omul îi poate da sens, numai el este capabil să reveleze sensurile divine ale lumii materiale. Lumea văzută, universul material, nu e simplă materialitate, ci materie impregnată de energia şi sensurile spiritului, fiind plin de Duhul care a creat-o.“[21]

Prărintele profesor Dumitru Popescu se exprima astfel : „Lumea întreagă este penetrată prin creaţie de Duhul Sfânt care, prin energia sa necreată, constituie forţa de coeziune a întregului cosmos, ca expresie a comuniunii treimice.“[22]

Toată experienţa noastră, inclusiv ultimele rezultate ale fizicii arată că materia nu este altceva decât „concentrare de spirit şi energie. Prin aceasta ea se dovedeşte nu ca o rezistenţă de sine, ci ca un loc al prezenţei lui Dumnezeu, plin de raţionalitate, care dăinuie numai prin puterea divină, întrucât este pătrunsă creaţional de energiile divine care au adus-o la existenţă. Această raţionalitate internă a creaţiei constituie

---

[20] Pr. Prof Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie dogmatică....., p.223

[21] Pr. Lector Dr. George Remete, op. cit., p.180

[22] Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Teologie şi cultură, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti 1993, p. 124

legătura profundă, internă şi definitivă între om şi cosmos.“[23] Ea este deosebit de importantă pentru că numai ea fundamentează, apoi explică şi evidenţiază dimensiunea cosmică a mântuirii în Hristos.

Lipsa ei în teologia Apuseană, care sub pretextul evidenţierii transcendenţei divine a cultivat „ideea absenţei lui Dumnezeu din creaţie … şi a dus la golirea materiei de orice conţinut sau semnificaţie spirituală“[24], a avut ca o consecinţă firească cucerirea şi distrugerea sălbatică a naturii până la dezastrul ecologic de azi.

Ca urmare a neînţelegerii legăturii dintre Logos şi creaţie, sau a respingerii ei, în Apus a fost elaborată teoria evoluţionistă, care pleacă de la premisa că Dumnezeu sau nu există, sau cel puţin este absent din actul creaţiei. Căci dacă ar exista, ar trebui să se admită fie că nu poate să creeze în şase zile sau să aducă că nu vrea, şi atunci avem de a face cu un Dumnezeu care nu lumea întru fiinţă numai cu cuvântul său, fie iubeşte, care nu este iubire [25].

Aşadar, natura a fost creată de Dumnezeu ca substrat necesar pentru existenţa omului, căci ea numai pentru om îşi îndeplineşte scopul său . Dar creaţia nu este centrată în om, ci în Dumnezeu, Care prin Duhul Său este prezent în viaţa creaţiei pe care o conduce către primirea ei în Împărăţia veşnică.

În consecinţă, menirea omului nu este aceea de a exercita asupra naturii puterea lui de stăpânire şi dominaţie, ci să manifeste faţă de ea „grijă şi solicitudine în calitate de împreună-lucrător al lui Dumnezeu şi administrator responsabil al creaţiei.“[26]

---

[23] Pr. Lector Dr. George Remete, op. cit., p.180

[24] Pr. Prof. dr. Dumitru Popescu, op.cit., p.119

[25] Ieromonah Serafim Rose, Cartea Facerii. Crearea lumii şi omul începuturilor, traducere de Constantin Făgeţan, Editura Sophia, Bucureşti 2001, p.345

[26] Pr. Lector Dr. Vasile Citirigă, Probleme fundamantale ale teologiei dogmatice şi simbolice, vol. I, Editura Ex.Ponto, Constanţa 2000, p.198

De aici putem deduce două concluzii :

1) Influenţa reciprocă şi solidaritatea omului faţă de natură

2) Responsabilitatea omului faţă de natură şi modul comportării sale în ea şi faţă de ea. La aceasta se mai adaugă şi faptul că întreaga natură este destinată slavei de care vor fi părtaşi oamenii în împărăţia lui Dumnezeu „Spre nădejdea, că şi făptura însăşi se va libera din robia stricăciunii, spre libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu“**(RomaniVIII, 21),** când El va face pentru oameni „ceruri noi şi pământ nou, în care locuieşte dreptatea.“ **(II Petru III, 18)**

Dependenţa umanului de natură, care nu înseamnă coborârea lui la ea, ci invers, este atât de adâncă, încât se poate spune că creatura e o parte a naturii omului, e sursa unei părţi a naturii umane, şi deci condiţie a existenţei şi a dezvoltării integrale a omului pe pământ. Omul nu se poate concepe în afara naturii cosmice şi înseamnă că nici natura nu-şi împlineşte rostul ei fără om sau printr-un om care lucrează contra ei. Natura nu este numai condiţia existenţei omului, ci şi a solidarităţii umane. Natura apare într-un mod cu totul clar ca mediul prin care omul „poate face bine semenilor săi, dezvoltându-se sau ruinându-se el însuşi din punct de vedere etic şi spiritual. Natura e intercalată cu deplină evidenţă în dialogul interuman binefăcător sau distrugător, dialog fără de care nu poate exista nici omul singular, nici comunitatea umană.“[27]

Existenţa creaţiei nu poate fi explicată decât plecând de la atotputernicia şi iubirea lui Dumnezeu, iar acestea ne duc la concluzia că lumea este un dar pe care Dumnezeu îl face omului şi lumii înseşi, precum şi omul este un dar făcut lumii şi omului însăşi. Noi nu avem nici un merit că există o lume, că existăm noi ca persoane. Am primit lumea, ne-am primit pe noi, dar nu pentru că am fi făcut ceva, ci pentru că iubirea Cuiva ne-a chemat la existenţă. Cineva a vrut să fim, nu pentru

[27] Pr. Prof.Dr, Dumitru Stăniloae,Teologie dogmatică...., p. 233

că am fi împlinit ceva, că am fi putut da ceva, ci pentru bucuria cu care ne vom deschide darului. Dumnezeu ştia că omul se va bucura că este adus la existenţă şi de aceea împlineşte darul existenţei lumii şi al omului. Dar Dumnezeu, pentru a arăta dărnicia Sa, nu-l cheamă pe om la o existenţă superficială, ci îl pune în mijlocul a multe daruri pentru a descoperi prin acestea iubirea Sa dezinteresată şi a înainta spre răspunsul aşteptat. Astfel, lucrurile lumii se prezintă înaintea omului drept „semnele concrete ale iubirii Lui faţă de el,…. Cuvintele încorporate ale acestei iubiri faţă de om… expresiile gândurilor acestei iubiri, arătate în sensurile lor".[28]

Revelaţia dumnezeiască ne mai vorbeşte şi despre o lume a spiritelor netrupeşti, aflate într-o solidaritate cu oamenii şi cu lumea sensibilă. Dacă Dumnezeu n-ar fi creat decât spirite întrupate, am fi socotit că Dumnezeu nu poate fi cunoscut decât prin forme sensibile. De aceea Dumnezeu, cel nemărginit în bogăţie, nu crează cu sgârcenie. Toată creaţia este adusă la existenţă pentru a-L revela şi pentru a participa la bogăţia fiinţei lui, avându-şi solidaritatea în această participare.

Se spune că omul este slujit de cele mai mici decât el şi de cele mai mari, acest lucru explicât faptul că el apare la urmă în actul creaţiei. El intră ca un stăpân, vietăţile inferioare având să slujească trebuinţelor lui vitale, iar acest lucru se întâmplă deoarece el este creat după chipul lui Dumnezeu. El are darul creator dar şi misiunea grea de a spiritualiza lumea văzută. El are misiunea de a respinge tentaţiile trupului şi ale lumii şi, prin aceasta, de a transfigura natura materială.

Dacă frumuseţea constă în manifestarea spiritului prin materie, cea mai mare frumuseţe este iradierea spiritului viu prin trupul viu, iar aceasta are loc când trupul nu mai este stăpânit de materialitate. La această operă de spiritualizare a materiei, care este proprie omului, vin să participe toate fiinţele

---

[28] Idem, Ierarhia darurilor şi treptele rugăciunii, http://*www.crestinortodox.ro/.../**ierarhia-darurilor-treptele-rugaciunii**-68868.ht...*

şi chiar Dumnezeu participă, ca să întărească piritul omului. Ispitele care vin omului din trup şi din lumea văzută sunt mari, dar şi opera lui e importantă dacă este dusă la capăt, dacă este desăvârşită

În acest scop i s-a dat omului calitatea de stăpânitor asupra ordinii materiale, calitate prin care este după chipul lui Dumnezeu, aşa cum ne spun Sfinţii Părinţi.

Darul creator este legat de misiunea stăpânirii spirituale. Prin spiritualizarea materiei, omul dă acesteia transparenţa care să facă vădită spiritualitatea divină în multe forme; mai precis acesta e un mijloc de a spiritualiza chipul ca frumuseţe, care e deplină când are în ea o puritate. Acest dar înrudeşte pe om cu Creatorul, Care e în Sine frumuseţea spirituală. El a adus la existenţă atâtea forme vizibile capabile să reveleze spiritualitatea Lui ca frumuseţe neâncetată şi nesfârşită.[29]

Creând pe om, Dumnezeu a creat nu numai spirite, ci spirite care au o manifestare legată cu raţiunile lucrurilor, care au sensibilitatea ca o ultimă expresie a lor. De aceea şi raţiunea spiritului uman este capabilă să sesizeze şi să cuprindă raţiunile lucrurilor şi este capabilă şi de o sensibilitate. Ea sesizează raţiunile lucrurilor printr-o sensibilitate a corpului uman şi prin însuşi acest lucru sensibilitatea corpului umenesc este proprie şi spiritului, conform cu cuvântul Sfinţilor Părinţi despre ,,simţirea minţii". Pin această simţire, proprie omului, spiritul uman leagă de sine ordinea materială a existenţei. Uneori mintea se lasă stăpânită de această simţire, robindu-se celor materiale.[30]

Făcând o ierarhie a darurilor creaţiei, Părintele Stăniloae spune că această scară se compune din trei trepte: darul

---

[29] Idem, Teologie dogmatică…., p.294

[30] Sf. Maxim Mărturisitorul, Răspunsuri către Talasie, în ,,Filocalia " vol 3, traducere de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Apologeticum 2005, format electronic, p. 179-182 *ro.scribd.com/doc/32620/**Filocalia-vol-3***

lucrurilor materiei, darul fiinţei umane şi darul semenilor.[31]Prin fiecare dar omul este chemat să dezvolte la nesfârşit iubirea lui Dumnezeu care se prezintă sub forma respectivului dar. Nu pentru mine ca individ a făcut Dumnezeu lumea, ci pentru mine ca subiect ce mă deschid semenului, pentru a putea să mă folosesc împreună cu acesta de darul primit. Arătându-şi iubirea faţă de noi prin darurile lucrurilor, Dumnezeu vrea să întemeieze şi să sporească iubirea între noi prin lucrarea noastră de a le preface în daruri întreolaltă adaptate nouă. <<dar din dar se face rai>>. <<Dar din dar>> produce fericirea fără sfârşit, pentru că aceasta arată iubirea. Dacă n-ar exista lucrurile ca daruri ale lui Dumnezeu, nu le-am putea face nici noi daruri între noi“.[32]

Lumea a fost creată ca un dar al lui Dumnezeu. Însă ea e dată şi pentru viaţa lui trupească şi pentru formarea lui spirituală în vederea vieţii de veci. În aceasta se arată dragostea Lui Dumnezeu.

Lumea arată în caracterul ei de dar al lui Dumnezeu că nu este ultima şi absoluta realitate. Ea este necesară pentru om nu numai întrucât are trebuinţă să-i fie dată, ci întrucât are trebuintă de ea ca să o dăruiască, la rândul lui, pentru creşterea lui spirituală.

Imposibilitatea separării persoanei umane de natura cosmică face ca mântuirea şi desăvârşirea persoanei să se proiecteze asupra întregii naturi şi să depindă de ea.

O concluzie, care mai rezultă din interdependenţa oamenilor faţă de naturã ca dar al Lui Dumnezeu, este că ea trebuie menţinută în esenţă nu numai în elementele ei, ci şi în sintezele ei naturale.Vorbind despre aceste sinteze naturale, părintele Stăniloae consideră că ,,sintezele acestea sunt

---

[31] Pr. Prof.Dr, Dumitru Stăniloae, Ierarhia darurilor şi treptele rugăciunii, http://*www.crestinortodox.ro/.../**ierarhia-darurilor-treptele-rugaciunii**-68868.ht...*

[32] Ibidem, http://*www.crestinortodox.ro/.../**ierarhia-darurilor-treptele-rugaciunii**-68868.ht...*

singurele care nu sunt statice şi sterile. Ele se află într-o neîncetată fertilitate, producând omenirii mijloacele de existenţă.“[33]

Astfel, natura se dovedeşte a fi un mijloc prin care omul creşte spiritual şi îşi fructifică intenţiile bune faţă de sine şi faţă de semeni, când este menţinută şi folosită conform cu ea însăşi. Ea e dată ca un mijloc necesar pentru dezvoltarea umanităţii în solidaritate, căci este un dar al unei fiinţe personale superioare, care a creat-o ca şi pe oameni, într-o solidaritate. Această solidaritate nu a fost produsă de om, dar el o poate dezvolta sau slăbi spre binele sau spre răul lui şi al semenilor săi.

Originea ei transcende puterile lui, dar în adecvarea lui la darul naturii se face vădită originea lor comună în actul exclusiv al lui Dumnezeu, în crearea lor de către Dumnezeu din nimic.

Înţelegerea naturii ca dar al lui Dumnezeunu înseamnă că ea nu trebuie prelucrată. Ea este asftel făcută, că multe din cele necesare omului se obţin printr-o prelucrare din partea lui, iar în această prelucrare un loc important îl are imaginea continuu creatoare. Omul se dovedeşte şi prin aceasta „stăpânul naturii, iar natura o realitate maleabilă contigentă, adecvată acestei imagini creatoare a lui.“[34]

Din puterea creatoare a lui Dumnezeu, care a creat lumea din nimic, îşi ia originea puterea creatoare a omului asupra naturii. Creaţia omului, care este totuşi o creaţie limitată, se întemeiază pe actul creaţiei din nimic al lui Dumnezeu .

[33] Idem, Teologie dogmatică…,p. 224
[34] Ibidem, p.225

PARTEA I

CREAREA OMULUI–ACT SPECIAL, PERSONAL ŞI DIRECT AL LUI DUMNEZEU

a) Referatul biblic despre crearea omului
b) Importanţa creării omului prin intervenţie divină şi nu numai prin cuvânt
c) Natura sau constituţia omului
d) Relaţia cu Dumnezeu prin sufletul său, purtător al „chipului lui Dumnezeu "
e)Chipul şi asemănarea lui Dumnezeu în om. Deosebirea între „chip" şi „asemănare"

Din zorii modernităţii şi până azi, când omenirea a păşit în mileniul al III–lea, problema omului e fără îndoială chestiunea centrală a epocii noastre. După refuzul sau reprimarea înţelegerii teologice creştine medievale, de la Renaştere încoace, „omul european e un animal în căutarea unei definiţii."[35] Vechile definiţii antice: „omul animal raţional, primul animal care vorbeşte, omul e un animal capabil de obiectivitate, omul e un animal social – zoon politikon – aşa cum spunea filosoful Aristotel"[36], au existat concurenţial cu reprezentările arhaice şi gnostice (omul definit ca „microcosmos " şi „ microtheos ", scânteie de divinitate căzută în materie etc.). Aceste definiţii ale filosofilor antici precum şi cele de mai târziu ale Sfinţilor părinţi şi ale unor Scriitori Bisericeşti au fost preluate de metafizicile raţionaliste ale

[35] Panayotis Nellas, Omul-animal îndumnezeit, traducere de Diacon Ioan Ică jr. ,Editura Deisis, Sibiu 1999, p.6
[36] Mihai Ralea, Explicarea omului, Editura Cartea Românească, Bucureşti 1938, p. 30

iluminismului clasicist, apoi relansate în alchimie, magie şi ezoterisme şi dezvoltate speculativ de metafizicile idealiste „romantice“ şi de ideologiile născute în secolul al XIX – lea în urma răsturnării acestora: *marxismul, existenţianismul, istoricismul* etc.[37]

Secolul al XIX – lea, obsedat de măsura exactă şi de precizarea experimentală, a pus vechea problemă a „bătrânelor religii“[38], aşa cum a obişnuit să pună toate problemele pe care a voit să le soluţioneze: de jos în sus. Atunci s-au părăsit o clipă întrebările pretenţioase şi grandomane asupra specificaţiei sufletului omenesc în deosebire de celelalte animale. Biologii s-au mulţumit să descurce aspectul fizic, anatomic-comparat ori filogenetic al chestiunii. Şi aşa s-a născut Antropologia cu măsurătorile ei de toate felurile. Rezultatele bazate pe un studiu comparativ al transformării organismelor, nu sunt de dispreţuit în ce privesc trupul omenesc asemuit cu cel al broaştei, al câinelui ori al maimuţei. În ce priveşte antropologia psihică, şi anume caracterizarea structurii sufleteşti a omului în raport cu aceea a animalelor, cercetătorii au rămas totuşi la vechile soluţii filosofice şi metafizice indicate în Antichitate .

Emancipată de sub tutela tradiţiei teologice şi metafizice, antropologia modernă a fost privilegiată în ultimele două secole în sens pozitivist, plecând pentru „explicarea reducţionistă a omului din perspectivă dominantă a biologiei, psihologiei,lingvisticii, sistemelor comunicării etc.Omul a fost redus astfel la nevoile elementare biologice şi culturale ale supravieţuirii lui.“[39] Născut din crima fondatoare a deicidului nietzchean, freudian ori marxist, omul secolului nostru dispune de o antropologie precară şi fragilă. Refuzată sau pervertită, perspectiva religios-teologică se dovedeşte însă, după cum arată cercetările fenomenologiei religiilor, orizontul de nedepăşit al oricărei antropologii.

---

[37] Ibidem, p. 27
[38] Ibidem, p.28
[39] Ibidem, p. 6

Astăzi, în încercarea de a se ajunge la o împăcare a ştiinţei cu teologia în problema originii omului, s-a început a se vorbi despre om ca rezultat al evoluţiei şi al lucrării lui Dumnezeu.

Alexandros Kalominos în lucrarea „Cele şase dimineţi" ne prezintă ideia unei cosmologii şi o antropologie contrară cu învăţătura Sfintei Scripturi şi a Sfintei Tradiţii. Acesta pleacă în expunerea sa de la ideea că întreaga creaţie a venit la existenţă în mod succesiv. Creaţia naturii s-a dezvoltat încetul cu încetul „înaintând de la formele cele mai mici spre desăvârşire şi a apărut treptat, urcând scara de la creaturile inferioare la cele superioare şi descoperind puterea seminală într-o anumită ordine."[40]

Concepţia lui Kalomiros este mult mai periculoasă decât cea a lui Darwin şi a tuturor celorlalţi evoliţionişti, deoarece se ascunde sub haina credinţei, desconsiderându-se în mod viclean adevărata învăţătură despre Dumnezeu, om şi creaţie. Expunerea sa este de fapt o simplă dezvoltare a tabloului succesiunii speciilor propus de teoria evoluţionistă, ascunsă oarecum sub haina învăţăturii creştine şi propusă ca dialog între teologie şi ştiinţă.

Tuturor acestor încercări cosmologice şi antropologice li se opune învăţătura autentică a Sfintei Scripturi şi a Sfintei Tradiţii. Religia biblică este revelarea unei antropologii teonome în care omul îşi acceptă liber în credinţă şi ascultare de Dumnezeu condiţia de chip al lui Dumnezeu.

Ideaa că omul este divin în esenţa lui şi că trebuie să-şi elibereze această divinitate naturală a sa de toate înstrăinările materiale care o evaluează este atotprezentă în gândirea şi aspiraţiile modernităţii.Dostoievshi are o frază celebră: „În om

---

[40] Dr. Alexandros Kalominos, Cele şase dimineţi, în vol. „Sfinţii Părinţi despre originile şi destinul cosmosului şi omului", Editura Deisis, Sibiu 2003, p. 25

e închisă enigma universului, şi a rezolva problema omului înseamnă a rezolva problema lui Dumnezeu "[41]

Nu au lipsit în Occident nici voci care protestează împotriva autodivinizării ori exaltării mistice a omului în ideologiile secolului sau în neognozele ori ezoterismele în ascensiune în acest început de mileniu (teozofii, antropozofii, New-Age etc.).

Larga răspândire de care se bucură în cultura contemporană ideile neognostice sau patosul finitudinii, evidenţiază cu claritate cât de izolată şi străină se prezintă astăzi imaginea autentic creştină despre om.

Omul modern a refuzat să mai recunoască că izvorul raţiunii lui şi al lumii este Logosul divin, Persoana care gândeşte lumea şi a creat-o. Ca urmare, substituindu-se Raţiunii Supreme, a început să-şi dea sieşi şi lucrurilor din lume înţelesuri şi rosturi srtăine de conţinutul lor ontologic.[42]Omul este taina cea vie care cuprinde în sine atât taina universului cât şi taina lui Dumnezeu.

În domeniul geneticii şi al bioeticii ne aflăm în pragul celei mai mari aroganţe. Oamenii sunt pregătiţi să facă modificări în planul de creare al lui Dumnezeu. Cuvintele diavolului „Veţi fi asemenea lui Dumnezeu" **(Facere III; 5)** se află în curs de a fi realizate în mod concret. Lumea experimentează; ce s-a descoperit graţie tehnologiei şi construit pentru om poate fi folosit şi împotriva lui. Oamenii de ştiinţă încearcă să-L înlocuiască pe Dumnezeu, preluându-i opera.[43] Astfel ştiinţa vede în om o fiinţă fără rost, fără cauză,

---

41 Tomas Spidlik, Spiritualitatea Răsăritului Creştin IV. Omul şi destinul său în filozofia religioasă rusă, traducere de Maria-Cornelia Ică jr., Editura Deisis, Sibiu 2002, p.21

42 Pr. Conferenţiar dr. Vasile Citirigă, Taina omului şi tragedia lui în epoca postmodernă, în „Ortodoxia", anul LVII (2006), nr. 3-4, p.32

43 Ibidem, p.36

fără necesitate, iar pe de altă parte, tot ce există s-a născut fără rost, se prelungeşte din slăbiciune, moare la întâmplare.[44]

În decursul timpului, ştiinţa a formulat o serie de ipoteze antropologice. Fiecare ramură a definit omul ca altceva. Existenţa omului este corporală. El a fost redus doar la părţile, elementele şi substanţele de care fiecare ştiinţă s-a preocupat. Nu a fost privit ca întreg şi nici nu s-a dorit o înţelegere a lui ca fiinţă cu conţinut profund. O destructuralizare primă a omului este făcută de medicină. Corpul de tip accidental este un loc al cenzurii, este despărţit de persoană, apărând ca un *alter eg*, mult mai important decât cel real. Spre aceasta îşi îndreaptă ea toată atenţia şi toată preocuparea. Corpul este „maşinăria omenească" ce trebuie „reparată". Nu mai există persoană, ci numai piese organice defecte care trebuie schimbate.[45] Omul este pus între paranteze, doar corpul rămâne în sfera de acţiune a medicinii. Prin urmare, ipotezele antropologice formulate de ea nu sunt decât nişte simple aspecte anatomice şi fiziologice.[46]

Omul este un tot indivizibilnde o extemă complexitate. E cu neputinţă să-ţi faci despre el o concepţie simplă. Nu există metodă să-l cuprindă în acelaşi timp în ansamblul, în părţile şi în relaţiile lui cu lumea din afară.[47]

Tragedia omului modern şi postmodern provine din faptul că este în căutarea unui adevăr de credinţă pe care societatea actuală nu il poate oferi. Trăint întro stare de necredinţă, omul nu este satisfăcut de viaţa pe care o are şi atunci se refugiază în imaginarul în care găseşte nişte „paradisuri artificiale."[48]Îşi creează singur nişte răspunsuri,

---

[44] Nicolae Berdiaev, Despre menirea omului, traducere de Daniel Hoblea, Editura Dion, Oradea 2004, p. 41

[45] David Le Breton, Antropologia corpului şi modernitatea, traducere de Doina Lică, Editura Amarcord, Timişoara 2002, p.8-9

[46] Ibidem, p.210

[47] Dr. Alex Carrel, Omul, fiinţă necunoscută, ediţia a-II-a, traducere de Lia Busuioceanu, Editura Cugetarea, Bucureşti, f.a., p.16

[48] Pr. Conferenţiar Vasile Citirigă,Taina omului si tragedia lui...., p,37

care pe o perioadă limitată îi satisface curiozitatea sau ii astâmpără setea de cunoaştere.

Acestor oameni, care nu-l mai zăresc pe Dumnezeu în creaţie şi care separă creaţia de creator ar trebui să-i îndemnăm să studieze cu atenţie operele Sfinţilor Părinţi, dar mai cu precădere să le rostim cuvintele Sfântului Grigorie de Nyssa: „Nimeni să nu se tulbure chinuindu-se să afle cum şi care este originea materiei, punând mereu întrebări de felul acestora: dacă Dumnezeu este nematerialnic, atunci de unde a apărut materia? cum poate ieşi ceva văzut din ceva nevăzut ?... Proorocul Moise a compus cartea Facerii mai ales pentru ca să servească drept introducere la cunoaşterea lui Dumnezeu, ceea ce formează propriu-zis scopul propus de Moise: „ca pe cei înlănţuiţi şi orientaţi după simţuri să-i ducă prin cele văzute la cele ce nu pot fi înţelese prin simţuri.“[49]

Sfântul Grigorie de Nyssa, referindu-se la textul de la **Facere I, 26,** spune că omul este după chipul lui Dumnezeu numai dacă are în sine, în formă creată şi mărginită, toate însuşirile pe care El le posedă în mod infinit şi necreat. De aici ajunge Sf. Grigorie la concluzia următoare: dacă Dumnezeu este mai presus de înţelegerea raţională, tot la fel trebuie să fie şi omul. Prin urmare, apofatismul uman se prezintă ca o caracteristică a chipului divin din om.[50]

Sfântul Teofil al Antiohiei, fiind pus de un ascultător să-i arate pe Dumnezeu, pe Cel care el îl propovăduia, îi răspunde: „Arată-mi omul din tine şi-ţi voi arăta şi eu pe Dumnezeul meu! Arată-mi că ochii sufletului tău văd şi că urechile inimii tale aud!“[51]

---

[49] Sf. Grigorie de Nyssa, Cuvânt apologetic la Hexaimeron către fratele său Petru, în colecţia „P.S.B.”, vol 3o , traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1998, p.97

[50] Sf. Grigorie de Nyssa, Despre facerea omului, în „P.S.B.“ vol 30,p.33-34

[51] Sf. Teofil al Antiohiei, Trei cărţi către Autolic, în colecţia. „P.S.B.“, vol 2, traducere de Pr. Prof. Teodor Bodogae, Pr. Prof. Olimp Căciulă, Pr. Prof. D. Fecioru, E.I.B.M.B.O.R. , Bucureşti 1980, p. 282

Există două posibilităţi de al defini pe om: de sus în jos, sau de jos în sus; de la Dumnezeu spre lumea materială, sau de la lumea materială spre dumnezeu Vrând să păstreze atât caracterul catafatic, cât si cel apofatic al chipului, Sfânta Scriptură vorbeşte despre om sub dublul său aspect, ca fiinţă exterioară şi interioară. Omul cel din afară este cel care se vede, cel despre care se poate vorbi **(Romani II, 28; II Corinteni IV, 16). Omul lăuntric (Romani VII, 22; Efeseni II, 16)** reprezintă persoana sub asprct apofatic, nucleul de taină al chipului.[52]

Pr. Andre Scrima sondează în dimensiunea interioară a omului pentru a putea tematiza conceptul de „chip al lui Dumnezeu". Puntul de determinare îl constituie textul de la **II Corinteni IV, 16** unde se admite existenţa a doi oameni înlăuntrul aceleiaşi fiinţe umane, fără ca unitatea psihico-somatică să fie periclitată. Centrul de greutate al omului cade tocmai pe omul interior, întrucât aici se găseşte centrul de taină care îl asumă pe om şi îl depăşeşte în acelaşi timp. Denumirea teologică a acestui centru este cea de „chip a lui Dumnezeu", care trebuie căutată şi exprimată prin expresiile antinomice proprii apofatismului. La o analiză mai atentă, însăşi sintagma de „chip a lui Dumnezeu" ascunde un antinomism misterios, întrucât, în fond, nimeni şi nimic nu poate fi „asemenea" lui Dumnezeu, datorită acategorialităţii fiinţei sale. Ca o continuare a acestor paradoxuri autorul notează: „Totuşi, evidenţa chipului şi asemănării dumnezeieşti din om introduce primul element apofatic în fiinţa umană, întrucât constituie centrul său ontologic şi metafizic, inaccesibil şi inepuizabil prin noţiuni catafatice."[53]

Prin cele ce se văd, omul invită la cele ce nu se văd. Omul cel dinafară cheamă la comuniunea omului celui dinlăuntrul. De aceea, spun Sfinţii Părinţi, că apofatismul uman

---

[52] Andre Scrima, Antropologia apofatică, Editura Humanitas, Bucureşti 2005, p.97-98

[53] Ibidem, p.106

nu este pus de Dumnezeu ca o barieră în calea celuilalt, ci ca o realitate mereu nouă cu scopul de a bucura atât persoana în cauză cât şi pe cea care participă la experimentarea misterului personal. Omul vede că nu se poate cunoaşte în sensul deplin, comportamentul său diferă de situaţie, poartă atâtea forţe şi atâtea neputinţe în sine, şi astfel, rămas în faţa propriului eu, începe a-şi pune o serie de întrebări despre sine.[54]

Omul se vede mai tainic, iar facultăţile sale emană o forţă şi mai mare de căutre. Iar în această situaţie apofatică, omul şi tainele-persoane cu care se află în comuniune se învită în mod reciproc la transcederea spre Taina supremă. Numai prin Dumnezeu omul se descoperă pe sine, semenul şi lumea, conştientizând totodată că există o Taină mult mai importantă care trebuie să fie trăită: Dumnezeu.[55]

Nemaiavând încredere în Revelaţia Dumnezeiască, omul modern şi postmodern îşi fabrică propriile concepţii cu privire la om şi la lumea în care acesta trăieşte.

De aceea, în ceea ce urmează voi vorb i-după ce am arătat ce reprezintă omul în univers- despre originea lui, natura sau constituţia sa şi starea sa paradisiacă, toate tratate din punct de vedere pur ortodox, făcând, acolo unde este nevoie comparaţii, cu ideile şi teoriile celorlalte confesiuni.

[54] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Chipul nemuritor al lui Dumnezeu, p.55
[55] Ibidem. p.54-60

a) Referatul biblic despre crearea omului

1. Despre crearea omului în general

Lumea fiinţelor vii alcătuiau un arbore armonios, rădăcina căruia consta din animalele inferioare create de Dumnezeu în a cincea zi, iar ramurile de sus din animalele superioare create în a şasea zi. Dar acest arbore nu era complet, nu exista încă ,,floricica care să completeze şi să împodobească vârful lui, nu era încă omul, regele naturii.“[56]

După ce mai întâi, Dumnezeu a creat din nimic lumea spirituală, apoi lumea materială, la sfârşit, pentru a încorona opera Sa, l-a creat pe om ,,care participa cu sufletul său la lumea cea dintâi, iar cu corpul la cea de-a doua.“[57] El este ultima ,,creaţiune a lui Dumnezeu.“[58]

Biserica, pe baza Sfintei Scripturi, dar şi a Sfintei Tradiţii, învaţă că omul este creat de Dumnezeu în a şasea zi a creaţiei, când ziua a şasea era spre sfârşite. Potrivit limbajului liturgic, omul a primit existenţa în timpul vecerniei zilei a şaptea, adică în seara primei Vineri, după care urmează Sabatul, ziua odihnei.[59] Aşadar omul este persoana care trebuie să aducă lumea la liniştea odihnei în Dumnezeu. Dar misiunea aceasta se poate împlini numai dacă omul împreună cu creaţia se deschide, devenind lăcaşuri primitoare pentru odihna lui Dumnezeu. ,,Prin faptul creaţiei omului, întreaga făptură intră în odihna sabatică, în pacea profundă a unirii cu Creatorul…“[60]

---

[56] Prof. A. P. Lupuhin, Istoria biblică a Veciului Testament, Vol. I, Traducere de Patriarhul Nicodim, Editura Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti 1994,p.106

[57] Macarie F., Dogmatica Ortodoxă , Vol I, traducere de Arhimandrit Gherasim Timus, Editura Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti 1886, p 541

[58] Dr. Iosif Olariu, Manual de teologie Dogmatică ortodoxă. Editura autorului tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeş 1907, p. 279

[59] Ieroshimonahul Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), Caiete 4. Ce e omul?, Editura Christiana, Bucureşti 2003, p.27

[60] Andre Scrima, Antropologia apofatică , p. 178

Omul, şi cu el întreaga creaţie, reprezintă darul lui Dumnezeu. Ca o încununare a creaţiei Dumnezeu, ca Dumnezeu personal crează din iubire omul ca pe un partener de dialog al Său. El nu crează în persoana omului un obiect, o simplă podoabă pentru revelarea atotputerniciei şi pentru lauda slava Sale, ci pe temeiul plenitudinii comuniunii Sale, El aduce la existenţă o creatură personală care stă în relaţie conştientă cu El[61]. Toate însuşirile pe care Dumnezeu la are în fiinţa Sa le-a dăruit, în forma creată, şi omului, pentru ca şi acesta să poată participa în mod liber la dialogul comuniunii cu El. Potrivit învăţăturii scripturistice şi patristice prezenţa însuşirilor dumnezeieşti din om a fost dată prin crearea după chipul lui Dumnezeu. Numai omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu şi numai el posedă responsabilitatea asemănării. El este creat ca un mic dumnezeu care are chemarea participării la sfinţenie. Chipul îl face pe om unic şi diferit de restul creaţiei.

Omul este creat ca o sinteză a lumii îngereşti şi a lumii materiale, oglindind şi având stâns unite în sine aceste două lumi.[62]

Acest lucru reiese limpede din mărturisirea referatului biblic. Moise, autorul cărţii „Facerea“, istoriseşte astfel crearea protopărinţilor noştri Adam şi Eva: „şi a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul şi după asemănarea noastră şi să stăpânească peste peştii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietăţile ce se târăsc pe pământ şi tot pământul. Şi a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său, după chipul Său l-a făcut Dumnezeu, a făcut bărbat şi femeie. Şi Dumnezeu i-a binecuvântat zicând: „creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi îl supuneţi, şi stăpâniţi peste peştii mării,

---

61 Pr. Prof. univ.dr. Valer Bel, Curs de teologie fundamentală şi dogmatică http//ot.ubbcluj.ro/sites/default/files/discipline/bel_valer/an4_dogm_curs.pdf

62 Pr. Lector Dumitru Abrudan, Aspecte ale antropologiei Veciului Testament, în „Studii Teologice“, anul XXX(1978), nr.3-4., p.265

peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietăţile ce se mişcă pe pământ şi peste tot pământul.“ **(Facere I, 26-28)**

Naraţiunea aceasta trebuie înţeleasă ca un fapt istoric şi nu ca o ficţiune sau ca un mit. Acest lucru este exprimat şi sprijinit în primul rând de caracterul cărţii *„Facerea“*, care are un caracter pur istoric. Moise relatează că atunci când Adam o vede pe Eva rosteşte: “iată os din oasele mele şi carne din carnea mea, aceasta se va numi femeie pentru că este luată din bărbatul său. De aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va uni cu femeia sa şi vor fi amândoi un trup.“ **(Facere II, 23-24)**

După cădere Dumnezeu îi zice lui Adam: „în sudoarea feţei tale îţi vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care eşti luat, căci pământ eşti şi în pământ te vei întoarce. **(Facere III, 19)**

Caracterul istoric al acestei cărţi mai este menţionat şi de alţi autori ai Vechiului Testament. Astfel Solomon zice: „Dumnezeu a creat pe om nemuritor, făcut ca să fie chip care să i se asemene“. **(Înţelepciunea lui Solomon III, 23)**

În cartea lui Isus fiul lui Sirah scrie „Dumnezeu a creat pe om din pământ, în pământ are să intre o dată. El i-a însemnat timpul şi numărul zilelor sale, şi i-a dat putere peste toate cele de pe pământ. El l-a investit cu tărie după natura sa şi l-a făcut după chipul Său.“ **(Sir. XVII, 1-3)** Tobit spune: „Tu ai făcut pe Adam şi Tu ai făcut pe Eva, femeia lui, pentru a-i fi ajutor şi sprijin, şi din ei s-a născut neamul omenesc. Tu ai zis: „Nu este bine să fie omul singur, să-i facem un ajutor asemenea lui.“

De asemenea şi Mântuitorul Iisus Hristos considera cartea „Facerea“ ca pe o carte istorică. Demonstrând nedespărţirea căsătoriei, El zice Fariseilor: „Dar din începutul făpturii un bărbat şi o femeie a făcut Dumnezeu. De aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va alipi de femeia sa. Şi vor fi amândoi un trup, aşa că nu mai sunt doi ci un trup.“ **(Marcu X, 6-8)** Vorbind astfel Hristos a întărit autenticitatea

istorică a tot ceea ce raporta Moise despre originea celei dintâi perechi omeneşti **(Facere II, 18-24)**.

Şi Sfântul Apostol Pavel atestă că omul a fost creat întâi şi apoi femeia: ,,Pentru că a fost făcut întâi Adam, apoi Eva.“**(I Timotei II, 13)** Despre creaţia omului el zice: ,,Aşa s-a scris: ” Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, suflet viu“ iar Adam cel de pe urmă duh de viaţă făcător. Dar nu este întâiul cel duhovnicesc, ci cel firesc, apoi cel duhovnicesc. Omul cel dintâi este din pământ, pământesc, omul cel de al doilea din cer.“ **(I Corinteni XV, 45-47)**

Sfinţii Părinţi şi Sriitori bisericeşti vorbesc şi ei despre originea şi însemnătatea corpului omenesc. Astfel, Sfântul Teofil al Antiohiei spune: ,,totul (afară de om) Dumnezeu a făcut cu cuvântul socotind acestea ca de puţină însemnătate, dar pe om şi crearea omului nemuritor a creat-o ca lucrare vrednică de măririle sale.“[63]

Un alt scriitor bisericesc, Sfântul Ambrozie al Milanului, vorbind şi el despre crearea omului condidera că: ,,Nu în zadar a fost femeia formată din coasta lui Adam şi nu din acelaşi lut ca şi el. Să scriem deci că bărbatul şi femeia au aceeaşi natură corporală, că este numai un singur izvor al neamului omenesc. De aceea la început n-au fost doi creaţi, bărbatul şi femeia, sau două femei, ci bărbatul mai întâi şi apoi femeia, luată din bărbat.“[64]

Între Părinţii Bisericii, care s-au ocupat cu problema omului, a provenienţei şi destinului său, loc de frunte ocupă Sfântul Ioan Gură de Aur. Deşi nu a scris operă specială despre om, pe om îl are ca temă centrală a operelor sale teologice de orice nuanţă, prezentându-l în toată măreţia, dar şi cu toate lipsurile lui. Nu-l prezintă ca pe o fiinţă abstractă, trăitoare numai în paginile cărţilor, cu frumuseţe ideală, practic imposibil de realizat, ci cu chipul său real, aşa cum se înfăţişează în viaţa zilnică, trăind între virtute şi păcat, cu

[63] Ibidem, p.282
[64] Macarie F. ,op.cit., p. 545

urcuşuri şi căderi. Având ca ideal pe Dumnezeu-Omul Hristos, acoperă tot cadrul existenţei umane, dintre naştere şi îndumnezeire, ţinând totdeauna modelarea omului până la depăşirea de sine, privind cu optimism şi încredere în puterile sale şi-n ajutorul de sus.

În opera Sfântului Ioan Gură de Aur găsim o antopologie inspirată din principiile creştine, care prezintă pe om drept coroană a creaţiei, stăpân al lumii, creat „după chipul" Creatorului, cea mai iubită creatură a lui Dumnezeu, din partea căruia se bucură de o grijă deosebită. Pentru el, Însuşi Dumnezeu se face om, se jertfeşte şi inaugurează o nouă viaţă, iar imitarea lui devine scopul suprem al omului. Deşi după trup omul aparţine lumii materiale, nu este limitat de ea, ci o stăpâneşte; destinul său este de a spiritualiza materia şi a moşteni cerul. Omul, de păşeşte cadrele vechii sale definiţii, care considerându-l „microcosmos", îl mărginea între cer şi pământ şi este condus în veşnicia lui Dumnezeu. Este plasat totdeauna faţă de Dumnezeu în stare de chemare supranaturală şi prin prisma istoriei mântuirii este considerat fiu al Său. În acest caz viaţa şi faptele lui iau valoare numai raportate la Dumnezeu.

Nu mai este considerat omul „măsura tuturor lucrurilor", ci Dumnezeu care este principiul şi scopul lumii, dar acest fapt nu-i micşorează valoarea, deoarece este plasat în centrul Creaţiei, conform cu Sfânta Scriptură are imprimat în suflet ca semn de nobleţe chipul lui Dumnezeu şi este ridicat prin întruparea Fiului lui Dumnezeu şi prin progres personal continuu până la tronul lui Dumnezeu, devine Dumnezeu după har.

Scopul final al omului este dobândirea vieţii veşnice; viaţa prezentă este loc de luptă pentru câştigarea celei viitoare, motiv al răsplăţilor ce vor să fie. Viaţa prezentă este considerată unul dintre marile daruri ale lui Dumnezeu, deoarece aici omul îşi dezvoltă aptitudinile până la desăvârşire, realizându-şi destinul.

2.Despre crearea femeii

S-a pus de multe ori problema dacă femeia este, din punct de vedere antropologic, pe aceeaşi treaptă cu bărbatul sau este o fiinţă inferioară acestuia prin însuşi actul creaţiei, dacă şi ea participă în egală măsură cu bărbatul la drepturile care i se cuveneau ca fiinţă creată după chipul lui Dumnezeu.

Exegeza occidentală a ultimilor veacuri a avut mai multe frământări referitoare la problematica antropologică feminină. La nivelul teologiei actuale, nu s-a pus încă serios problema raportului creştin între bărbat şi femeie.[65] Problematica impusă de antropologia creştină ar trebui să se îndrepte spre o nouă lectură a cărţilor sfinte, spre o nouă interpretare pentru a se putea raporta fidel faţă de mesajul iubirii propovăduite de Hristos.[66]

De-a lungul timpului până în zilele noastre exegeza înţelege istoria biblică a facerii într-un sens foarte masculin: femeia a fost făcută pentru bărbat, ea îl îngrijeşte ca slujnică, ajutor, obiect.[67] Se uită totuşi că animalele pe care le adusese Dumnezeu înaintea lui Adam pentru al ajuta la muncile sale, după cum consideră Sf. Ioan Gură de Aur, nu au fost ajutorul cel mai potrivit pentru el. [68]Adam avea nevoie de o fiinţă de aceeaşi natură cu el şi egală în cinstire. Din punct de vedere biblic, femeia nu este un ajutor-slugă, ci o faţă-către-faţă[69], completându-se reciproc, după cum comfirmă şi Sf. Ap. Pavel: ,,nici bărbatul fără femeie, nici femeia fără bărbat, în Domnul" **(ICorinteni I,11).**

---

[65] Anca Manolache, Problematica feminină în Biserica lui Hristos, Editura Mitropoliei Banatului, Timisoara, 1994, p. 16

[66] Ibidem, p. 58

[67] Paul Evdochimov, Femeia şi mântuirea lumii, traducere de Gabriela Moldoveanu, Editura Christiana, Bucureşti 1995, p. 204

[68] Sf. Ioan Gură de Aur, ,,Omilia XV la Facere", în colecţia ,,P.S.B." vol. 21, traducere de Pr Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1987, p.170

[69] Paul Evdokimov,Femeia..., p. 22

După preaînţeleptul sfat al lui Dumnezeu, omul nu avea să trăiască ca individ izolat. De aceea, încă de la început Dumnezeu a creat o pereche de oameni de sex deosebit, din care urma să se înmulţească tot neamul omenesc.

Pentru a înţelege mai bine modul de creare a omului, vom face o analiză amănunţită a referatului biblic atât din primul capitol al facerii **(Facere I, 26-28)** cât şi din cel de-al doilea capitol **(Facere II, 7; 18-24).**

Prima relatare a creării omului o găsim în capitolul I al Facerii: „Şi a făcut Dumnezeu pe om… bărbat şi femeie i-a făcut pe ei. Şi i-a binecuvântat pe ei Dumnezeu şi le-a zis: „Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi-l supuneţi, şi stăpâniţi peste peştii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietăţile ce se mişcă pe pământ şi peste tot pământul.“ **(Facere I, 26-28)**

De aici deducem că, în sfatul dumnezeiesc, fusese hotărât a crea pe om, chiar la început, sub forma a doi indivizi, bărbat şi femeie, lucru confirmat chiar şi de Mântuitorul: „Dar din începutul făpturii un bărbat şi o femeie a făcut Dumnezeu“ **(Marcu X, 6)**, sau „Iar El răspunzând le-a zis: Dar nu aţi citit că Cel ce a făcut dintâi, bărbat şi femeie i-a făcut?“ **(Matei XIX, 4)**

Este adevărat că mai întâi a fost făcut Adam, apoi din el femeia, aşa că la crearea omului avem deosebire faţă de crearea celorlalte făpturi, nu numai în felul cum a fost Adam creat, ci şi după cum a fost creată femeia: „şi a zis Domnul Dumnezeu: nu este bine să fie omul singur, să-i facem ajutor potrivit pentru el. Şi Domnul Dumnezeu, Care făcuse din pământ toate fiarele câmpului şi toate păsările cerului, le-a adus la Adam, că să vadă cum le va numi, aşa ca toate fiinţele vii să se numească precum le va numi Adam. Şi a pus Adam nume tuturor animalelor şi tuturor păsărilor cerului şi tuturor fiarelor sălbatice, dar pentru Adam nu s-a găsit ajutor potrivit lui. Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu şi dacă a adormit, a luat una din coastele lui şi a plinit locul ei

cu carne. Iar această coastă luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie şi a adus-o la Adam.“ **(Facere II , 18-23)**

Aşadar, crearea femeii nu este un act nou, ci Dumnezeu a dus la bun sfârşit planul divin. Iată ce spune Sfântul Apostol Pavel despre femeie: ,,Pentru că bărbatul nu este dator să-şi acopere capul fiind chipul şi slava lui Dumnezeu, iar femeia este slava bărbatului. Căci nu bărbatul este din femeie, ci femeia din bărbat. Pentru că nu bărbatul a fost făcut pentru femeie, ci femeia pentru bărbat.“ **(I Corinteni XI,7-9)**

Scopul pentru care Dumnezeu a creat pe bărbat şi pe femeie rezultă din cuvintele: ,,Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi tot pământul şi îl supuneţi … “ **(Facere II,24)**, poruncă dată celor doi încă din Rai. Iată că prima pereche de oameni a fost binecuvântată de Dumnezeu să nască semeni şi astfel înmulţindu-se să stăpânească pământul întreg. Mijlocul pentru această înmulţire urma să fie viaţa conjugală, după cum învăţa şi Mântuitorul: ,,Pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi vor fi amândoi un trup. Pentru aceea nu mai sunt doi ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă.“ **(Matei XIX, 5-6)**

Am să mă opresc totuşi la numele pe care la primit omul creat de Dumnezeu şi anume de ,,Adam“. În limba ebraică prin acest termen era desemnată ,,fiinţa umană“, ,,umanitatea“, având astfel un sens colectiv, generic al speciei umane. Aşadar cuvântul ,,Adam“ nu este chiar un nume propriu, ci potrivit textului de la **Facere I,27** ne poate induce ideea că acest termen include atât bărbatul cât şi femeia, fapt care este sustinut şi de gandirea patristică.

Sfântul Vasile cel Mare spune că femeia, în aceeaşi măsură cu bărbatul, este creată după chipul lui Dumnezeu: ,,pentru că nimeni, prin ignoranţă, nu preia expresia om doar pentru sexul masculin, Scriptura a adăugat: Parte bărbătească şi parte femeiască i-a creat. Femeia posedă, de asemenea, precum bărbatul, privilegiul de a fi fost creat după chipul lui

Dumnezeu. În aceeaşi măsură cele două naturi ale lor sunt demne de cinstire, egale virtuţilor lor, egală recompensa şi asemănătoare pedeapsa. Femeia să nu spună: sunt slabă! Slăbiciunea ţine de trup; în suflet rezidă forţa.“[70]

Este foarte limpede că acest „chip al lui Dumnezeu“ nu este un privilegiu masculin, ci se referă la omul întreg, ca bărbat şi femeie. Este de remarcat faptul că doar în momentul în care Dumnezeu o scoate pe femeie (Eva) din Adam şi intră în relaţie dialogică cu bărbatul, Scriptura foloseşte termenul specific limbii ebraice pentru bărbat. Dumnezeu ia decizia de separare a femeii de bărbat nu in primul rând în vederea procreării, ci pentru comuniune.[71]

Noul testament sprijină învăţătura vechitestamentară a participării egale la chipul lui Dumnezeu, prin nenumăratele texte din epistolele pauline, însă noi om cita un text de la **(1 Petru III,7):** „Voi bărbaţilor, de asemenea, trăiţi înţelepţeşte cu femeile voastre, ca fiind făpturi mai slabe, şi faceţi-le parte de cinste, ca unora care, împreună cu voi, sunt moştenitoare ale harului vieţii, aşa încât rugăciunile voastre să nu fie împiedicate“.

Şi Sfinţii Părinţi învăţau că femeia a fost creată din bărbat. Iată ce ne spune Sfântul Ambrozie: „nici nu e ceva de dispreţuit că Eva n-a fost făcută din acelaşi pământ ca Adam, ci din coasta lui, ca să ştim că una este natura corpului în bărbat şi femeie, un izvor al neamului omenesc.“[72]

Sfântul Simeon Noul Teolog vine şi el în sprijinul învăţăturii biblice: „Spune bărbat şi femeie nu pentru că Eva era deja făcută ci pentru că se afla împreună cu Adam în coasta

[70] Sf. Vasile cel Mare, Scrieri, Partea I , în colecţia „P.S.B.“, Vol 17, traducere de Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1986, p.78

[71] Daniela Bolozan, Femeia în referatul creaţiei- elemente de antropologie, în „Studii Teologice“,an VI (2010), nr. 3. p. 82

[72] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p.28

lui.“[73]Aşadar, la început, bărbatul şi femeia erau legaţi şi constituiau o singură fiinţă, după cum aflăm atât din primul capitol al Facerii cât şi din cel de-al doilea: „Apoi voind să ne înveţe cum a făcut Dumnezeu pe om şi de ce, repetând pe scurt cuvântul, zice iarăşi:<<Aceasta este cartea Facerii cerului şi pământului, când au fost făcute >> **(Facere II , 4)**. Şi puţin mai departe: << şi a zidit Dumnezeu pe om ţărână din pământ >> care trebuie înţeleasă aşa: a făcut Dumnezeu pe om, luând ţărână din pământ. Şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul spre suflet viu >> **(FacereII,7).**“ [74]

Putem deduce că prima naraţiune îl asimilează pe om celorlalte creaturi printr-o binecuvântare comună, iar la nivelul naturii subliniază unitatea antropocosmică, cea de-a doua naraţiune defineşte clar locul omului. În această a doua parte, lumea animală apare după om şi în relaţie cu el, pentru ca el să nu mai fie singur, ci să aibă ajutor potrivit pentru el.[75]

Dacă în prima relatare a creaţiei vedem că cei doi sunt creaţi simultan, în cea de a doua relatare o vedem pe femeie ca fiind creată ulterior, din coasta lui Adam: „atunci a adus domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; şi, dacă a adormit, a luat una din coastele lui şi a plinit locul ei cu carne. Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie Si a adus-o la Adam. Şi a zis Adam: „Iată acesta-i os din oasele mele şi carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată din bărbatul său.“ **(Facere II, 21-23)**

Sfântul Chiril al Alexandriei scoate în evidenţă rostul pentru care a fost creată Eva din coasta lui Adam: „Apoi scoţând o coastă a lui Adam, plăsmuieşte femeia spre a-i sluji

---

[73] Sfântul Simeon Noul Teolog, Cuvântări Morale , în „Filocalia”, Vol. VI, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Bucureşti 1997, p. 117

[74] Ibidem, p. 119

[75] Daniela Bolozan, op. cit., p.86

la naştere de prunci şi să-i fie convieţuitoare ca una din acelaşi neam şi să trăiască împreună în simplitate.“[76]

Ceea ce-i lipsea lui Adam nu se afla printre animale după cum ne arată şi Sf. Ioan Gură de Aur: „asta e pricina că Scriptura a zis: „Iar lui Adam nu i s-a găsit ajutor asemenea lui“. Cu aceste cuvinte fericitul Moise ne arată că oricât de mare ajutor ne-ar da animalele, ajutorul dat de femeie lui Adam este altul şi cu mult mai mare.“[77]

Putem vedea cum Bunul Dumnezeu, după ce a făcut toate şi le-a adus la Adam pentru a le numi după cum va considera, caută să-i facă lui Adam ajutor, dar nu întâmplător, ci asemenea lui, după cum spune Sf. Ioan Guă de Aur: „Ne spusese că Dumnezeu voia să-i facă lui Adam ajutor asemenea lui, că ne spusese mai sus: „să-i facem lui ajutor asemenea lui“; iar textul citit acum spune: „Nu s-a găsit ajutor asemenea lui“; de aceea Dumnezeu îi face ajutor din însăşi substanţa lui Adam.“[78]

Apoi Dumnezeu trimite asupra lui Adam un somn adânc, şi zideşte din coasta luată din acesta pe femeie, care este adusă şi prezentată partenerului ei. Metodiu de Olimp vede acest somn extatic ca pe o plăcere care prefigurează uniea trupească: „Căci principiul naşterii oamenilor este împreunarea bărbatului cu femeia…În felul acesta trebuie să presupunem că se împlineşte cuvântul ,,aceasta este os din oasele mele şi trup din trupul meu“. Probabil că acest lucru îl prefigurează şi extazul adus asupra primului om în timpul somnului; el prefigura atracţia bărbatului către femeia sa când, cuprins de

---

[76] Sfântul Chiril al Alexandriei, Scrieri, Partea I, în colecţia „P.S.B.”, vol. 38, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae , E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1992, p.12

[77] Sf. Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 168

[78] Ibidem, p. 168

dragostea procreaţiei, lasă ca iarăşi să se desprindă ceva şi din carnea sa, să fie creat un alt om.“[79]

Teologul rus Paul Evdochimov, consideră că prin scoaterea femeii din Adam se înţelege că Eva a fost cuprinsă virtual în Adam şi înainte de aducerea ei distinctă la existenţă. Scriptura a arătat că Dumnezeu a făcut pe om bărbat şi femeie. Astfel se explică şi absenţa oricărei indicaţii privind însufleţirea femeii. Aceasta primise deja, la sfârşitul zilei a şasea, suflarea lui Dumnezeu. Faptul că femeia este desprinsă din Adam, şi nu creată, demonstrează faptul că atunci când Adam este creat cuprindea în sine deja pe femeie, ca parte constitutivă.[80]

Prin expunerea istorică a lui Moise despre originea omului se înlătură părerea Epicureilor care spun că omul este răsărit singur din pământ în urma influenţei căldurii şi a umezelii sau a altor factori fizici. Ştiinţa naturală modernă arată că din cele neorganice nu se poate produce ceva organic. Dar această ştiinţă are iarăşi altă ipoteză, opusă creării omului de către Dumnezeu, susţinută de către naturalişti, transformişti, evoluţionişti ori darwinişti.

După ipoteza darwiniană ,,omul este ultimul produs al unei dezvoltări continui naturale de la cele inferioare şi neperfecte la cele superioare şi mai perfecte, omul şi-ar trage originea de la animal prin generaţia spontanee.“[81]

Ipoteza <<generaţiei spontanee>> azi nu mai este băgată în seamă de oamenii de ştiinţă. Ştiinţa până acum nu a putut dovedi această ipoteză, adică ceva să fie produs din altfel de organisme, ci planta vine iarăşi din plantă, animalul din animal, omul din om. Nici nu se poate dovedi că o plantă sau un animal de specie superioară s-a produs în cursul timpurilor din specii inferioare.

---

79 Metodiu de Olimp, Banchetul sau despre castitate, în colecţia “P.S.B.“, vol. 10, traducere de Pr. Prof. dr. Constantin Corniţescu, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1984, p.53

80 Paul Evdokimov, Femeia… , p.165

81 Dr Vasile Suciu, Teologie Dogmatică Specială, Vol.I, Editura Tipografia Seminarului Arhidiecezan, Blaj 1908, p. 271

3. Monogenismul uman

Pe baza Revelaţiei Divine, Biserica învaţă că întreg neamul omenesc provine din unica pereche de oameni: Adam şi Eva. Conform acestei teorii ,,omenirea este unitară, este legată prin aceeaşi origine, aceeaşi natură, deci aceeaşi fiinţă.“[82] Protopărintele Adam ocupă astfel un loc cu totul aparte, deoarece în el sunt cuprinşi virtual toţi oamenii care îi urmează.

Cuvântul Sfintei Scripturi învaţă lămurit că tot neamul omenesc provine de la Adam şi Eva. Astfel Moise istoriseşte, că înainte de ivirea lui Adam pe pământ ,,nu era nici un om spre a-l lucra“ **(Facere II,5) ş**i că înainte de facerea Evei ,,nu avea Adam ajutor care să fie asemenea lui“ **(Facere II, 20)**. De aceea el începe genealogia omului cu această pereche dintâi pe care Dumnezeu a binecuvântat-o zicând: ,,Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi tot pământul…“ **(Facere I,28).**

Printre scriitorii Vechiului Testament, Tobie zice în rugăciunea sa către Domnul: ,,Tu ai format pe om din pulberea pământului şi i-ai dat de ajutor pe Eva, dintr-înşii a ieşit şi tot neamul omenesc“ **(Tobie VIII,6)**. Sfântul Apostol Pavel zice: ,,şi a făcut dintr-un sânge tot neamul omenesc, ca să locuiască peste toată faţa pământului“ **(Faptele Apostolilor XII, 26)**.

Este adevărat că există şi teoria poligenezei, care aşază la originea neamului omenesc mai multe perechi de oameni, dispărute în diferite părţi ale lumii. Dar nu trebuie să uităm că Dumnezeul creştin este totodată Dumnezeul unităţii şi al diversităţii treimice, care afirmă atât diversitatea neamurilor, cât şi unitatea lor. Nu trebuie să renunţăm nici la unitate nici la diversitate fiindcă experienţa ne arată că omul rămâne pretutindeni acelaşi din punct de vedere fiinţial (logos), dar se diversifică din punc de vedere personal (tropos), atât prin actul creator a lui Dumnezeu, care conferă oamenilor şi popoarelor o identitate specifică, cât şi prin condiţiile naturale, atât de

82 Pr. Lector Vasile Citirigă, Probleme fundamentale ale .... , p. 205

diferite, ale existenţei lor geografice.Concepţia creştină despre originea neamului omenesc are un caracter monogenist.

Pe acest adevăr se stabileşte un alt adevăr de cea mai mare importanţă în creştinism şi anume: transmiterea păcatului originar al protopărinţilor noştri căzuţi, la întreg neamul omenesc, după cum învaţă şi Sfântul Apostol Pavel: „Căci precum pentru neascultarea unui om s-au făcut păcătoşi cei mulţi, aşa şi pentru ascultarea unuia se vor face drepţi cei mulţi" **(RomanV,19)**.

Trebuie remarcat apoi că tradiţiile tuturor popoarelor vechi deduc tot neamul omenesc de la una şi aceeaşi pereche de oameni. Alţi cercetători admit crearea omului din partea lui Dumnezeu, dar neagă că toţi oamenii ar avea aceiaşi protopărinţi. Astfel au apărut acele concepţii poligeniste, preadamică, coadamică şi naturalistă. De numărul acestora s-a ţinut de exemplu Isac Peyrer, care la 1656 a tipărit două cărţi în care susţinea, pe baza Sfintei Scripturi, că nu se trag de la Adam toţi oamenii, ci numai poporul jidovesc. Ceilalţi oameni şi-ar fi avut originea, după părerea lui, de la alţi protopărinţi creaţi de asemenea din partea lui Dumnezeu, a căror creare Moise ar descri-o în capitolul I al cărţii „Facerea", iar în capitolul al-II-lea ar fi vorba despre crearea lui Adam strămoşul israieliţilor.[83]

Dar Moise vorbeşte aici de una şi aceeaşi creaţie şi nu de două creaţii diferite . În primul capitol vorbeşte în general despre crearea omului de către Dumnezeu, după chipul şi asemănarea Sa, pe când în al-II-lea capitol istoriseşte pe larg cum Dumnezeu creează cu mâna Sa pe om şi cum face femeia.

Până aici am prezentat modul în care Adam şi Eva au fost creaţi de Dumnezeu şi că tot neamul omenesc provine din aceştia doi. După cum am văzut, monogenismul uman are o importanţă crucială, deoarece altfel nu s-ar putea transmite păcatul originar cu care ne naştem toţi şi de care scăpăm spălându-ne în apele botezului şi unindu-ne cu Hristos.

[83] Dr. Vasile Suciu, op. cit., p. 271

Pe concepţia monogenistă doctrina creştină îşi întemeiază universalitatea păcatului strămoşesc şi universalitatea mântuirii în Hristos. „Numai dacă oamenii au aceeaşi fire, provenită dintr-un părinte unic, au căzut toţi împreună cu Adam ca să învie toţi împreună cu Hristos. De asemenea, natura noastră comună, faptul că aceeaşi natură subzistă în multe ipostasuri, face posibilă comuniunea fără sfârşit cu semenii noştri în Dumnezeu.“[84]

b) Importanţa creării omului prin intervenţie divină şi nu numai prin cuvânt

Este îndreptăţită afirmatia că omul este cea mai complexă fiinţă, oricât l-ai studia nu po-ţi să epuizezi conţinutul tainei omului, lucru ce se explică prin faptul că el este chipul lui Dunnezeu, iar taina sa este pe veci legată de taina lui Hristos.

Mulţi filozofi şi teologi, mergând pe firul speculaţiilor, au încercat să afle ce făcea Dumnezeu înainte de crearea lumii. O întrebare pe care numai copiii o pot pune, deoarece îmainte de actul creaţiei nu exista un timp anume, până la creaţie neputându-se vorbi de un „înainte“ sau de un „după“.[85]

Punându-i-se o astfel de întrebare, Fericitul Augustin răspunde că Dumnezeu este Cel ce a făcut timpul, iar mai înainte de a crea cerul şi pământul timpul nu a existat.Timpul începe odată cu creaţia , prin urmare căutarea unui răspuns la o astfel de întrebare este peste putinţa omenească şi nu ţine cont de imposibilitatea de conceptualizare a existenţei lui Dumnezeu care este mai presus de timp şi necondiţionat de acesta.[86]

---

[84] Pr. Lector Vasile Citirigă,Probleme fundamentale ale...., p. 206

[85] Ioannis Zizioulas, Creaţia ca Euharistie, traducere de Caliopie Papacioc, Editura Bizantină, Bucureşti 1999, p.60

[86] Fericitul Augustin, Confessiones (Mărturisiri), ediţia a II-a, traducere de Dr. Docent Nicolae Barbu, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1994, p. 340

Creaţia nu trebuie confundată cu planul dumnezeiesc, plan care este cunoscut în teologie şi sub denumirea de ,,paradigmele divine". Trebuie să subliniem că aceste paradigme nu se pot confunda cu fiinţa lui Dumnezeu, deoarece creaţia nu reprezintă un al patrulea ipostas al Sfintei Treimi.

Raportat la Sfânta Treime, planul creaţiei apare ca un dialog tainic pe care Tatăl îl are cu Fiul prin Sfântul Duh. În acest plan ideile Tatălui cu privire la creaţie, sunt transmise Fiului prin încălzirea nemijlocită a Sfântului Duh. Aceste idei nu sunt permanente în Dumnezeu, ci apar prin voinţa Tatălui, voinţă făcută cunoscută Fiului şi Sfântului Duh. Existenţa lor este contingentă, nu au o existenţă fără de început, ci sunt rezultatul sfatului voii lui Dumnezeu.[87]

Omul a fost creat după modelul Logosului, pentru ca să existe o conformitate între fiinţa creată şi Dumnezeu. În virtutea legăturii sale cu logosul, omul nu este un centru secundar al creaţiei, fiindcă toate au fost create pentru om şi rânduite în funcţie de destinul omului. Omul are un loc central în măsura în care păstrează comuniunea cu Logosul divin şi se manifestă ca un alt logos, ca factor al activării raţionalităţii lumii.[88]

Omul este ultima şi cea mai de seamă dintre creaturile pământului, el este încheierea şi coroana creaţiei, aflându-se la mijlocul lumii fizice şi spirituale.El nu este numai stăpânul creaţiei, ci şi preotul acesteia, cel care prin viaţa sa curată desăvârşeşte frumuseţile întegului univers.[89]El ocupă locul axial al universului în carevăzutul se uneşte cu nevăzutul.[90]Fiind creat după chipul lui Dumnezeu, omul trebuie

---

87 Pr. Dr. Nicolae Răzvan Stan, Antropologia din perspectivă hristologică, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanţa 2007, p.75-76

88 Pr. Conf. dr. Vasile Citirigă, Taina omului şi tragedia lui în epoca postmodernă, în ,,Ortodoxia", an LVII (2006), nr. 3-4, p.27

89 Olivier Clement, Întrebări asupra omului, traducere de Ierom.Iosif Pop şi Ciprian Şpan, Alba-Iulia 1997, p.139

90 Ibidem,p. 42-43

să fie descoperitorul şi martorul prezenţei lui Dumnezeu în creaţie.[91]El este creat ultimul, iar acest fapt arată şi mai mult importanţa sa. Apare ultimul nu ca cel din urmă, ci ca un sigiliu şi o pecete a creaţiei.[92]Prin om, Dumnezeu descoperă şi în creaţie chipul Său cel dumnezeiesc.[93]

Vladimir Lossky, vorbind despre zilele creaţiei, subliniează importanţa centrală a omului, definind un geocentrism, însă, spune el ,,aici nu este vorba de un geocentrism fizic, ci de unul spiritual, pământul este în mod spiritual central, deoarece este trupul omului şi deoarece omul este fiinţa spirituală centrală a creaţiei, fiinţă care reuneşte în sine sensibilul şi inteligibilul şi participă astfel, mai deplin decât îngerii, la toate rânduielile pământului şi cerului. În centrul universului bate inima omului.“[94]

Şi Sfinţii Părinţi au subliniat importanţa centrală a omului numindu-l un ,,microcosmos în macrocosmos, un alt înger închinător.“[95] Poziţia lui distinsă în lume este indicată în special de chipul deosebit în care a fost creat. În vreme ce restul animalelor au fost făcute, şi cu privire la viaţă şi cu privire la corp, din elementele pământeşti, omul a fost creat de Dumnezeu, Care-i formă corpul din ţărână şi-i insuflă suflare de viaţă, sufletul, făcându-l fiinţă însufleţită. Femeia a fost făcută dintr-o coastă a lui Adam.

Prin aceste icoane, zice teologul Andrutsos, se indică ,,pe de o parte legătura strânsă a omului cu pământul şi cu Dumnezeu, iar pe de alta - proeminenţa lui trupească şi

---

[91] Christos Yannaras, Abecedar al credinţei. Introducere in teologia ortodoxă, traducere de Pr. Dr. Constantin Coman, Editura Bizantină, Bucureşti 1996, p.72

[92] C. Erbiceanu, Omul, în ,,B.O.R.“, nr. 7/1905, p.718

[93] Pr.Dr. Nicolae Răzvan Stan, op. cit., p.96

[94] Vladimir Lossky, Introducere în Teologia Ortodoxă, traducere de Lidia şi Remus Rus, Editura Enciclopedică, Bucureşti 1993 , p. 85

[95] Sf. Ioan Damaschinul, op. cit. , p. 71

spirituală, primindu-şi sufletul şi trupul printr-o faptă specială a lui Dumnezeu şi nu ca celelalte animale.“[96]

După învăţătura creştină, omul ,,e adus la existenţă de la început ca spirit întrupat “[97] printr-un act creator special al lui Dumnezeu. În ziua a şasea apare un nou stil de creaţie. Dacă toate celelalte făpturi apar prin simpla exprimare a voinţei divine ,,să fie…“ **(FacereI)**, la facerea omului apare o schimbare: ,,să facem“, spune Dumnezeu. **(Facere I,26)**. Vladimir Lossky spune că spiritele îngereşti au fost săvârşite <<în tăcere>>. Primul cuvânt, prima poruncă divină a fost ,,să fie lumină“ **(Facere I,3)**. Apoi Dumnezeu a binecuvântat lumina pentru că era bună. Însă în ziua a şasea, după crearea animalelor, când Dumnezeu a zis: ,,Să facem om după chipul şi asemănarea noastră“ **(Facere I,26)**, s-ar părea că Dumnezeu S-a oprit, dar vedem că persoanele Sfintei Treimi erau împreună. Pluralul care apare acum ,,să facem“ arată clar că Dumnezeu nu este singur. Este o consfătuire, este o hotărâre a unui ,, sfat divin ceea ce dovedeşte că facerea nu a fost o lucrare nici a necesităţii şi nici a arbitrariului ci un act liber şi gândit.“[98]

Se poate pune întrebarea: De ce este nevoie de sfat divin şi nu de o simplă poruncă ca la celelalte făpturi? Răspunsul este unul singur.Omul este fiinţă personală şi el are nevoie de afirmarea aspectului personal al lui Dumnezeu, după al cărui chip a fost creat. Prin poruncile lui Dumnezeu au luat naştere diferite părţi ale lumii create. Dar omul nu este o parte a acestei lumi, el nu este un simplu organ al lumii, ci el este lumea întreagă, deoarece el cuprinde în sine totul.

Pentru a sublinia necesitatea unui sfat divin Sfântul Ioan Gură de Aur zice: ,,Cui au fost adresate cuvintele: ,,Să

---

96 Hristu Andrutsos, Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene, traducere de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Tipografia Arhidiecezane, Sibiu 1930 , p. 142

97 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie dogmaticã..., p. 226

98 Vladimir Lossky, Introducere în teologia…. , p. 89

facem om“? Cu cine se sfătuieşte Stăpânul? Nu pentru că are nevoie de sfat şi de gânduri. Doamne fereşte. Ci pentru că vrea sub înfăţişarea cuvintelor, să arate cinstea covârşitoare ce o dă omului pe care vrea să-l creeze.“[99]

Referindu-se la versetul de la Facere I, 28: „şi a făcut Dumnezeu…“, teologul rus Vladimir Lossky spune: „Taina singularului şi a plurarului în om reflectă taina singularului şi a plurarului în Dumnezeu, după cum principiul personal în Dumnezeu are ca natură unică să se exprime în diversitatea persoanelor, la fel şi în om, creat după chipul lui Dumnezeu. Natura umană nu poate fi cuprinsă într-o monadă.“[100]

Această consfătuire, acest sfat divin, este menţionat şi de Sfântul Grigorie de Nyssa în lucrarea sa „Despre facerea omului“: „Întreaga creaţie se întărea în convingerea că totul izvorăşte dintr-o putere şi dintr-o poruncă dumnezeiască. Însă, atunci când a fost vorba de crearea omului, a avut loc o consfătuire şi, după cum deducem din cuvântul Scripturii, a avut loc ceea ce face un artist, care-şi face o schiţă de plan pentru ceea ce vrea să realizeze, modul în care urma să acţioneze şi în ce măsură laboratorul nou avea să se asemene cu originalul, adică scopul propriu-zis al noii creaţii.“[101] Iar mai departe adaugă: „Numai când a fost vorba de facerea omului, Făcătorul a toate a procedat cu circumspecţie, pregătind parcă dinainte chiar şi materia din care vrea să-l facă şi abia după aceea dându-i înfăţişarea după asemănarea cu un model de frumuseţe deosebită, a explicat cu acea ocazie şi destinaţia precisă cu care a fost adus la viaţă şi rânduit atunci, potrivit

---

[99] Sfantul Ioan Gură de Aur, Omilia a VIII la Facere, în colecţia „P.S.B.”, Vol 21, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1987, p 100

[100] Vladimir Lossky, Introducere în teologia…., p. 89

[101] Sfântul Grigorie de Nyssa , Despre facerea omului, în colecţia „P.S.B.”, Vol. 30, traducere de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae,E.I.B.M.B.O.R. , Bucureşti 1998, p.21

rostului activităţii lui, că toată destinaţia lui stă în legătură cu voia cea dumnezeiască."[102]

Vladimir Lossky spune că porunca divină ,,Creşteţi şi vă înmulţiţi…" stabileşte ,,o anumită corespondenţă între sexualitate şi dominaţia cosmică a primului cuplu şi depăşirea tainică în Dumnezeu a dualităţii prin triadă."[103]

Omul, după învăţătura creştină, este adus la existenţă încă de la început ca o unitate constitutivă din suflet şi trup. Facerea nu spune că Dumnezeu a alcătuit mai întâi trupul şi apoi a suflat suflare de viaţă în nările lui, ci numai că ,,l-a făcut luând ţărână din pământ şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul cu suflet viu " **(Facere II,7)**. Omul ca fiinţă specială este creat în mod simultan în întregimea sa. Prin sufletul său omul are o înrudire specială cu Dumnezeu, fiind făcut după chipul şi asemănarea sa.

Natura umană ca unitate între suflet şi trup are originea într-un act special creator al lui Dumnezeu. Această origine specială se evidenţiază clar în ,,înserarea spiritului în natură ca suflet din primul moment al existenţei naturii umane, sau ca factor constitutiv al acestuia."[104] Omul e creat printr-un act special al lui Dumnezeu, pentru a folosi lumea ca mijloc de dialogare cu Dumnezeu. Sufletul uman este creat de Dumnezeu într-un mod cu totul şi cu totul special, deoarece este înzestrat cu însuşiri înrudite cu ale lui Dumnezeu: conştiinţa, raţiunea şi libertatea.

Datorită modului său special în care omul a fost creat, sufletul uman e chemat la dialog cu modelul său, un dialog liber, este chemat la o folosire a lumii în mod liber, ca un dar al lui Dumnezeu, pentru a răspunde prin lume iubirii lui Dumnezeu Care i-a dat-o şi a prelungit prin ea dialogul iubirii cu semenii săi.

---

[102] Ibidem, p 22
[103] Vladimir Lossky, op. cit., p. 90
[104] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,Teologie dogmatică...., p. 265

Dar nu numai sufletul e creat printr-un act special, ci şi trupul său. Pe de o parte omul este deosebit de natură, iar pe de altă parte este o fiinţă unitară şi compusă în acelaşi timp. Tot aşa, actul de creare a lui este un act deosebit de cel de creare a naturii. Actul de creare a omului se deosebeşte de actul de creare a naturii în special când ne referim la trup. Dumnezeu a făcut trupul ,,luând ţărână din pământ" **(FacereII,7)**, deci nu a poruncit simplu pământului să-l producă, dându-i putere pentru realizarea acestui scop. Prin aceasta a deosebit trupul de restul naturii, mult mai mult decât se deosebeşte trupul animalelor de restul naturii. Trupul a fost făcut pentru suflet, care este înrudit în mod special cu Dumnezeu.

Omul însă, ca fiinţă reală, ,,vie", este adus la existenţă prin suflarea lui Dumnezeu în nările lui. Prin faptul că omul e creat nu numai din ţărână ci şi prin suflarea lui Dumnezeu în trupul făcut din această ţărână, se evidenţiază că el are o poziţie specială nu numai faţă de natura din care e luat trupul lui, ci şi în raport cu Dumnezeu.

Că omul a fost creat printr-un act direct, special al lui Dumnezeu, este amintit în multe locuri ale Sfintei Scripturi. Dreptul Iov zice: ,,Mâinile tale m-au făcut şi m-au zidit şi apoi Tu mă nimiceşti în întregime" **(Iov X , 8)**. Acest lucru este confirmat şi de Mântuitorul Iisus Hristos în numeroase rânduri .

Importanţa creării omului printr-un act direct şi special al lui Dumnezeu a fost învăţat şi de Sfinţii Părinţi. Sfântul Ioan Damaschinul zice în Dogmatica sa: ,,Aşa stând lucrurile, Dumnezeu creează pe om cu mâinele Sale proprii din natura văzută şi nevăzută, după chipul şi asemănarea sa. A făcut corpul din pământ, iar sufletul raţional şi gânditor îl dădu prin insuflarea sa proprie."[105]

Omul este creat de Dumnezeu ca un ,, datum finalizat, fără legături cauzale cu masa biologicului."[106]Nu animalele s-

[105] Sf . Ioan Damaschinul, op. cit., p. 70

[106]Dr. Nicolae Răzvan Stan, Antropologia din perspectiva hristologică, p.101

au transformat înom Si nici Dumnezeu nu a ales o altă vieţuitoare pe care să o preschimbe şi să-i dea o altă menire. Sfânta Scriptură vorbeşte clar despre crearea omului ca realizându-se în mod direct de către Dumnezeu, nu dintr-un animal, ci din pământul care primeşte şi suflarea Lui cea dătătoare de viaţă.“[107]

Referindu-se la atenţia pe care Dumnezeu o dă creării omului Teodoret zice: ,,Când citim în istoria lui Moise, că Dumnezeu lua din pulberea pământului şi forma pe om, şi cercetăm înţelesul acestei cuvântări, descoperim o bunăvoinţă particulară a lui Dumnezeu către neamul omenesc. Căci, descriind opera creaţiunii, marele profet observa că autorul tuturor lucrurilor crea pe celelalte fiinţe numai prin cuvântul Său, iar pe om îl forma cu mâinile Sale. Dar, precum prin cuvânt nu înţelegem un ordin al lui Dumnezeu ci voinţa Sa, de asemenea şi aici în formarea corpului nu vedem lucrarea lui Dumnezeu, ci atenţiunea particulară ce o dădu acestei făpturi, căci precum în zilele noastre, după voia sa embrionul ia naştere în sânul mamei şi natura îşi urmează legile sale aşezate la început, aşa, tot în puterea aceleiaşi voinţe, corpul omenesc a fost format atunci din pulberea pământului şi acea pulbere deveni trup.“[108]

Prin cuvântul <<Suflare>> **(Facere II,7)** nu trebuie să înţelegem că sufletul omului este o parte din substanţa lui Dumnezeu. Combătând pe gnostici şi urmând adevărul Sfintei Scripturi, Clement Alexandrinul afirma clar demnitatea omului care a fost făcut ca o cunună a zidirii printr-un act special: ,,pe celelalte le-a făcut numai cu porunca dar pe om l-a lucrat Dumnezeu însuşi. Fiind lucrul mâinilor lui e natural ca omul să-i fie drag ziditorului care-l are drept cel mai frumos şi

[107] Christos Yannaras, Abecedar al credinţei. Introducere în teologia ortodoxă, p. 72
[108] Macarie F., op. cit., p. 546

scump dintre bunurile Sale,în vederea căruia au fost create toate celelalte."[109]

Faptul că omul a fost creat în urma celorlalte făpturi pământeşti arată importanţa pe care Dumnezeu o acordă omului. Motivul pentru care omul a fost creat ultimul se explică după teologia Sfinţilor Părinţi prin înţelepciunea planului dumnezeiesc de creaţie şi anume omul reprezintă încununarea creaţiei şi punctul de întâlnire a celor două lumi, materială şi spirituală, fiind firesc să fie adus la existenţă în urma acestora, după cum consideră Sfântul Ioan Damaschinul: ,,Trebuia să se facă o împreunare din cele două lumi, ca o dovadă a unei înţelepciuni mai mari şi o bogăţie faţă de fire , ca să fie un fel de unire între natura văzută şi cea nevăzută"[110], iar Sfântul Grigorie de Nazianzface afirmaţia că: ,,în calitate de pământ, sunt legat de viaţa de jos, dar fiind şi o părticică dumnezeiască, eu port în mine dorinţa vieţii viitoare."[111]

În al doilea rând, omul fiind aşezat ca stăpân al pământului **(Facere I,28)** ca locţiitor al lui Dumnezeu pe pământ, era bine chibzuit ca să se organizeze mai întâi pământul, ca loc de organizare a vieţii pământeşti. Acest lucru este confirmat de Sfântul Grigorie de Nyssa care considera: ,,că nu era firesc să apară stăpânul înainte de supuşi, ci trebuia pregătită împărăţia şi abia după aceea urma să aibă loc primirea suveranului… abia atunci a rânduit Dumnezeu să vină omul în lume, mai întâi ca privitor al atâtor minunăţii, iar în al doilea rând ca stăpân al lor pentru ca folosindu-le să-şi dea seama cine este Cel ce i le-a dăruit… Iată de ce omul a fost introdus ultimul între creaturi: nu pentru că ar fi fost aruncat la urmă ca un dispreţuit, ci ca unul care încă din clipa naşterii se cădea să fie împărat peste supuşii săi."[112]

---

[109] Pr. Magistrand Marin M. Branişte, Concepţia Antropologică a lui Clement Alexandrinul, în „ Studii Teologice", Anul X (1958), Nr. 9-10, p. 589

[110] Sf. Ioan Damaschinul, op. cit., p. 70

[111] Pr. Lector Vasile Citirigă, Probleme fundamentale ale ...., p. 202

[112] Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 20-21

Acest lucru este arătat şi de Sfântul Ioan Gură de Aur: „Vrând Dumnezeu să-l pună pe om peste toate cele de pe pământ ca împărat şi stăpânitor, i-a zidit mai întâi această locuinţă frumoasă, lumea, şi numai după ce a fost gata totul l-a adus pe om ca să o stăpânească. Ne arată Dumnezeu chiar prin fapte, cât de mult preţuieşte această fiinţă.“[113]

Dumnezeu este prezent permanent în creaţie, dar prin acţiunea omului de deschidere spre Dumnezeu şi de purtare de grijă faţă de lume se creează o nouă cale de transfigurare a lumii: cea prin libertatea umană. Prin viaţa curată, trăită potrivit raţionalităţii imprimate în el prin creaţie, omul se deschide lucrării Logosului Divin ca o poartă a iubirii şi devine sălaş de odihnă a Lui. Omul are grijă de creaţie, dar cheamă şi iubirea Logosului să coboare peste el şi peste lume, deoarece numai aşa mişcarea lui de împlinire a binelui poate să se desfăşoare potrivit voii lui Dumnezeu.

În cele ce urmează vom cerceta problemele legate de primul om, mai întâi constituţia şi natura lui ca protopărinte iar apoi starea primordială.

c) Natura sau constituţia omului

1.Sufletul omului

Problema sufletului a fost una dintre cele mai dezbătute în Antichitate. Toţi marii filozofi i-au consacrat tratate speciale. Aristotel considera că,în general, cunoaşterea sufletului „contribuie în mare măsură la aprofundarea adevărului în întregul său, dar mai ales la cunoaşterea naturii, căci sufletul e este, oarecum,principiul vieţuitoarelor“[114], de aceea marele filozof al Antichităţii îi

[113] Sf. Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 100

[114] Aristotel, Despre suflet, Traducere de N. I. Ştefănescu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti 1969, p 25

închină un întreg tratat, intitulat: *"De anima"* sau *Despre suflet.*

Problema sufletului a fost preluată şi de Părinţii şi Scriitorii Bisericeşti, care s-au ocupat şi ei, în scrierile lor, de a elabora informaţii preţioase despre această parte constitutivă a omului. Unii dintre ei au scris chiar adevărate tratate despre suflet, care din nefericire nu s-au păstrat sau chiar dacă s-au mai păstrat, ele se găsesc doar parţial. Însă, învăţătura despre suflet o găsim răsfirată aproape în toate operele Sfiinţilor Părinţi, învăţătură care s-a format şi cristalizat mai târziu în acele cărţi simbolice, precum sunt în zilele noastre aceste manuale de dogmatică.

Voi prezenta pe scurt câteva păreri ale unor Sfinţi Părinţi şi Scriitori bisericeşti despre suflet, pentru ca apoi să trec la expunerea însuşirilor acestuia.

În perioada sa precreştină, Sfântul Iustin Martirul şi Filozoful socotea sufletul ca: ,,divin şi nemuritor, ca parte din Spiritul suveran, fără a înceta să semene cu sufletul animalelor."[115] Odată creştinat, Sfântul Iustin renunţă la învăţătura despre suflet a bătrânei filozofii şi observă că ,,sufletele nu văd pe Dumnezeu şi nu schimbă trupurile. Sufletele pot cunoaşte că există Dumnezeu şi că dreptatea şi evlavia sunt bune."[116]

Sfântul Clement Alexandrinul spune că ,,sufletul este o substanţă mai pură decât aceea a sufletelor animalelor, mai nobilă decât trupul. Sufletul, nu numai cel raţional al omului dar chiar al animalelor necuvântătoare, este nemuritor."[117]

Sfântul Ioan Damaschinul defineşte sufletul astfel: ,,o substanţă vie, simplă, necorporală, prin natura sa, invizibilă ochilor trupeşti, nemuritoare, spirituală, fără de formă, se

---

[115] Pr. Prof. Ioan G. Coman,Elemente de antropologie în operele Sf. Iustin Martirul şi Filosoful,în ,,Ortodoxia", anul XX{1968}, nr.3., p. 384

[116] Ibidem, p.384

[117] Pr. Magistrand Marin Branişte, op. cit., p.591

serveşte de un corp organic şi îi dă acestuia puterea de viaţă, de creştere, de simţire şi de naştere. Nu are un spirit deosebit de el, ci spiritul său este partea cea mai curată a lui. Căci, ceea ce este ochiul în trup, aceea este spiritul în suflet. Sufletul este liber, voliţional, activ, schimbător prin harul care l-a creat, prin care a primit şi existenţa precum şi de a exista prin fire în acest chip."[118]

Iar astăzi, soarele teologiei române contemporane, Dumitru Stăniloae defineşte sufletul ca ,,o raţionalitate subiectivă, conştientă, depăşind toată raţionalitatea şi sensibilitatea pasivă a naturii. Sufletul uman e făcut după chipul lui Dumnezeu cel personal, atât prin conştiinţa sa, cât şi în calitatea de subiect între subiect, cu un fel de conţinut de conştiinţă umană comună." [119]

După învăţătura Sfintei Scripturi, sufletul provine de la Dumnezeu prin creaţie: ,,Atunci, luând Domnul Dumnezeu ţărână din pământ, a făcut pe om şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie "**(Facere II,7)**; ,,Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, cu suflet viu " **(I Corinteni XV,45)**, şi nu prin emanaţie aşa cum învăţau gnosticii. Prin el omul stă în strânsă legătură cu Dumnezeu şi cu lumea spirituală.

După învăţătura bisericii sufletul este o substanţă reală, vie, imaterială sau spirituală şi nemuritoare. Sufletul străbate trupul material şi este legat de el, dar transcende materialitatea lui. Omul se cere respectat ca o fiinţă de o valoare inestimabilă. El este ,,cineva nu numai ceva, tocmai datorită sufletului său. Ceea ce face pe om să fie cineva este conştiinţa de sine şi capacitatea de reacţii conştiente şi libere, legate direct de sufletul său. Numai prin suflet omul se manifestă ca cineva conştient şi unic şi cu voinţa de a fi şi de a se desăvârşi continuu şi veşnic. Această unicitate pe care o prezintă fiecare om în parte şi care nu poate fi înlocuită sau confundată, îl arată pe om ca durând în veşnicie. Substratul

[118] Sf. Ioan Damaschinul, op. cit., p 71
[119] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie dogmatică..., p. 259

spiritual deosebit de materie, adică sufletul omului, nu-l putem defini în esenţa lui, ci îl putem doar descrie în manifestările lui, ca fapt esenţial care face pe om un subiect conştient şi voluntar, unic şi de neînlocuit.“[120]

Avându-şi originea de la Dumnezeu, sufletul este un element independent şi nu o funcţie sau un produs al corpului uman. Sufletul este cel care dă puterea vitală trupului uman. Fără suflet, omul nu poate fi fiinţă vie raţională. Omul este unirea fiinţială dintre trup şi suflet. El nu poate fi numai trup sau numai suflet. Fiinţa umană este compusă, aşadar, atât din fiinţialitatea empirică determinată şi tranzitorie, cât şi din fiinţialitatea nedeterminată informă şi veşnică, care reprezintă eul adevărat. De aceea, atâta timp cât omul este pe pământ, el trebuie să ţină seama şi de statutul empiric, trecător şi limitat, dar mai ales de aspectul etern, nelimitat al eului său.[121]

Proprietăţile sufletului omenesc se pot clasifica astfel:

Spiritualitatea sufletului uman

1) Sufletul omului este o fiinţă independentă deosebită de corp.

Acest adevăr se vede din mai multe locuri ale Sfintei Scripturi: ,,atunci, luând Domnul Dumnezeu ţărână din pământ, a făcut pe om şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie.“ **(Facere II,7)**; ,,pentru aceasta s-a veselit inima mea şi s-a bucurat limba mea, dar încă şi trupul meu va sălăşlui întru nădejde. Că nu vei lăsa sufletul meu în Iad, nici nu vei da pe cel cuvios al Tău să vadă stricăciunea“ **(Psalmul XV, 9-10)**. Însă cel mai semnificativ verset poate fi considerat cel de la **(Ecclesiast XII, 7)**, dar şi cuvintele Mântuitorului:

[120]Pr. Prof. Dr. Isidor Teodoran şi Arhim. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, op. cit., p. 165

[121]Drd. Florin Marica, Natura omului în Cabala şi Ortodoxie, în ,,Ortodoxia“, anul (LVII) 2006, nr. 3-4, p.211

„Nu vă temeţi de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă, temeţi-vă mai curând de acela care poate şi sufletul şi trupul să le piardă în gheenă.“ **(Matei X, 28)**

Independenţa sufletului de trup a fost învăţătura dintotdeauna a Bisericii şi o găsim explicată lămurit în toate tratatele despre suflet ale Scriitorilor Bisericeşti. Iată ce zice Sfântul Atanasie: „Pe când omul adeseori stă cu corpul pe pământ, cu mintea cugetă despre cele cereşti şi le contemplează. Adeseori când corpul lui este neactiv sau doarme, el înlăuntrul lui se află în mişcare şi contemplează ceea ce este afară de el, se mută şi trece din ţară în ţară, se întâlneşte cu cunoscuţii lui şi nu arareori prin aceasta ştie mai înainte ceea ce trebuie să se întâmple cu el a doua zi.“[122]

2) Sufletul omului este o fiinţă nematerială, simplă.

Această însuşire a lui se manifestă mai ales în cele două facultăţi ale lui, în raţiune şi voinţă. Despre suflet se zice în Sfânta Scriptură că e spirit: „Iar Iisus, strigând iarăşi cu glas mare, Şi-a dat duhul.“ **(Matei XXVII,50)** „Iar Iisus strigând cu glas mare a zis: Părinte, în mâinile tale încredinţez duhul Meu. Şi aceasta zicând şi-a dat duhul.” **(Luca XXIII, 46)** Sfântul Apostol Pavel zice: „Duhul însuşi mărturiseşte împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu.“ **(Romani VIII, 16)**; „Căci cine dintre oameni, ştie ale omului, decât duhul omului, care este în el? Aşa şi cele ale lui Dumnezeu, nimeni nu le-a cunoscut decât duhul lui Dumnezeu.“**(I Corinteni II, 11)**

În concepţia Sfântului Iustin Martirul şi Filosoful: „corpul omenesc îşi are natura din materia pământească, sufletul este de la Dumnezeu şi este suflarea Dumnezeirii şi de aceea se deosebeşte de corp, după cum ce este al său şi înrudit

[122] Dr Iosif Olariu, op. cit., p.291

cu Dumnezeu se deosebeşte de ceea ce este departe şi străin de natura lui.“[123]

Marele filozof Atenagora considera că: „sufletul nu este trup sau sânge ca corpul, ci este curat duh şi de aceea tinde să primească schimbările destinate lui. Sufletului îi este propriu a cârmui înclinările corpului şi tot ce se produce, a determina şi a măsura totdeauna cu semnele şi măsurile trebuincioase.”[124]

Sfântul Ioan Damaschinul ne descrie sufletul ca pe o: „substanţă vie, simplă, necorporală prin natura sa, invizibilă ochilor trupeşti, nemuritoare, raţională, spirituală, fără de formă; se serveşte de un corp organic şi ii dă acestuia puterea de viaţă, de creştere, de simţire şi de naştere.“[125]

Dacă au fost şi câţiva Scriitori Bisericeşti care au atribuit sufletului şi anumite calităţi corporale, acestea au fost făcute în acelaşi înţeles precum s-a făcut şi pentru îngeri.

3)Sufletul este o fiinţă rațională, liberă şi sensibilă .

Aceasta înseamnă că este capabil de a hotărî singur, aşa că voinţa omenească nu poate fi constrânsă printr-o putere externă ori internă. Că sufletul omului este înzestrat cu raţiune sau minte se vede din aceea că în starea sa originară omul a fost aşezat ca stăpân al tuturor creaturilor **(Facere I , 28)**. Raţiunea reiese din faptul că Adam a pus nume potrivit tuturor animalelor şi păsărilor, apoi el a ştiut să se deosebească de celelalte făpturi, precum a ştiut să se deosebească pe sine de Creatorul său, Dumnezeu, văzându-se ca faptură a mâinilor sale şi dependent de el: „Adu-ţi aminte că m-ai făcut din pământ şi că mă vei întoarce în pământ.“ **(Iov X , 9)**

[123] Pr. Prof. Ioan G. Coman, Elemente de antopologie creştină...., p. 383Dr.
[124] Iosif Olariu, op. cit., p. 291
[125] Sf, Ioan Damaschinul, op. cit., p. 71 Sf. Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 145

Sfântul Ioan Gură de Aur zice că: "Dumnezeu a voit ca omul acesta făcut din pământ să aibă suflet raţional, ca să fie astfel o fiinţă întreagă şi desăvârşită."[126]

Pe de altă parte, Sfântul Ioan Damaschin este de părere că: ,,omul se alătură prin raţiune de naturile necorporale şi spirituale, deoarece el reacţionează, cugetă, judecă fiecare lucru, năzuieşte după virtute şi iubeşte punctul culminant al virtuţilor, cucernicia"[127], iar mai departe adaugă:"Trebuie să se ştie că raţionalul prin fire conduce iraţionalul.Puterile sufletului se împart în putere raţională şi putere iraţională."[128]

Sfântul Atanasie cel Mare scria în lucrarea sa *Cuvânt împotriva elinilor*: ,,un mic semn că sufletul oamenilor este raţional este deosebirea lui de făpturile neraţionale, căci numai omul cugetă cele din afară de sine şi gândeşte la cele ce nu sunt de faţă şi revine la cugetarea lor şi prin judecată alege ceea ce e mai bun dintre cele cugetate. Căci fiinţele neraţionale văd numai pe cele de faţă şi se reped numai spre cele văzute cu ochii, chiar dacă după aceea se aleg cu o vătămare. Dar omul nu se porneşte îndată spre cele văzute, ci judecă prin cugetare cele văzute cu ochii şi de multe ori după ce s-a pornit, e tras înapoi de cugetare. Şi după ce a cugetat un lucru, revine iarăşi prin cugetare la el şi fiecare simte dacă e prieten al adevărului, că mintea e altceva decât simţurile trupului. De aceea, fiind altceva, ea este judecătoarea simţurilor sau a lucrării simţurilor şi a celor ce le percep pe acestea. Mintea le distinge pe acestea şi le aminteşte şi alege ceea ce e bun." [129]

Simţirea sau sensibilitatea omului faţă de tot ceea ce îl înconjoară şi faţă de cele ce se petrec în propria sa fiinţă şi

---

[126] Sf. Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 145 Sf. Ioan Damaschinul, op. cit., p 72

[127] Sf. Ioan Damaschinul, op. cit., p 72

[128] Ibidem, p. 73

[129] Sfântul Atanasie cel Mare, Cuvânt împotriva elinilor XXXI, în colecţia „P.S.B.", Vol 15, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1987, p. 64-65

viaţă, este o altă facultate sau putere a sufletului omului. Omul simte că trăieşte el însuşi, că este el însuşi în căutarea acţiunii, loc, spaţiu, singur sau împreună cu alţii, se simte legat de tot ceea ce este frumos, plăcut, adevărat, bun sau rău.

Sfântul Ioan Damaschin afirma: „Simţirea este o altă facultate a sufletului care percepe sau cunoaşte lucrurile materiale. Simţurile sunt organele, adică membrele prin care simţim. Sensibile sunt obiectele care cad sub simţiri. Sunt cinci simţuri şi de asemenea cinci simţiri.“[130]

Aceste simţuri sunt următoarele: simţul văzului, auzului, mirosului, gustului, pipăitului. Prin simţiri şi simţuri omul este legat de partea sensibilă a lucrurilor, a creaţiei întregi. Prin simţire omul ia cunoştinţă de prezenţa obiectivă a lucrurilor, a vieţuitoarelor, a semenilor săi, oamenii, formulând cu ajutorul minţii o anumită atitudine şi judecată faţă de tot ceea ce îl înconjoară.

Sufletul omului este înzestrat însă şi cu voinţă liberă. Pe aceasta omul nu a dobândit-o în timp, ci o are prin creaţie de la Dumnezeu. Libertatea omului este un dar din libertatea lui Dumnezeu. Ideea despre libertatea sufletului omenesc este lămurit exprimată sau presupusă în multe locuri ale Sfintei Scripturi şi în special acolo unde se dă omului porunci sau se cere omului supunere la legea lui Dumnezeu, acolo unde se făgăduieşte omului răsplătiri şi mai ales fericire eternă pentru păzirea poruncilor: „ Ca martori înaintea voastră iau astăzi cerul şi pământul, viaţă şi moarte ţi-am pus eu astăzi înainte, şi binecuvântare şi blestem. Alege viaţa ca să trăieşti tu şi înaintaşii tăi“ **(Deuteronom XXX , 19)**, sau „Dacă credeţi că este o nenorocire pentru voi de a servi Domnului, sunteţi liberi de a lua partea ce voiţi.“ **(Iosua XXIV, 15)** Profetul Isaia zice: „De veţi vrea şi Mă veţi asculta, bunătăţile pământului veţi mânca. Iar de nu veţi vrea şi nu Mă veţi asculta, atunci sabia vă va mânca , căci gura Domnului grăieşte.“ **(Isaia I, 19-20)**

[130] Sf. Ioan Damaschinul, op. cit., p.76

Mântuitorul Iisus Hristos zice: „Iar de vrei să intri în viaţă păzeşte poruncile ” **(Matei XIX, 17)**; „De vrea cineva să facă voia Lui, va cunoaşte despre învăţătura aceasta dacă este de la Dumnezeu sau dacă eu vorbesc de la Mine Însumi.“ **(Ioan VII, 17)** Sfântul Apostol Pavel zice: „Dar cel ce stă neclintit în inima sa şi nu este silit, ci are stăpânire peste voinţa sa şi a hotărât aceasta în inima sa, ca să-şi ţină fecioria bine va face.“ **(I Corintene VII , 37)**

Sfântul Iustin, Teofil Antiohianul, Irineu, Tertulian, Clement Alexandrinul, Chiril al Ierusalimului, Sfântul Ioan Damaschinul şi mulţi alţi Părinţi şi Scriitori bisericeşti au dovedit libertatea sufletului contra păgânilor, gnosticilor, maniheilor. În acest sens voi cita pe Sfântul Ioan Damaschinul: „Trebuie să se ştie că în suflet a fost sădită o putere care doreşte ceea ce este conform naturii şi care ţine pe toate cele ce sunt în chip substanţial legate de fire, această putere se numeşte voire“[131] şi „Dumnezeu l-a făcut pe om prin fire fără de păcat, iar prin voinţă liber.“[132] În omilia *Ia aminte de tine însuţi* Sfântul Vasile cel Mare adaugă că „…sufletul nu are nici culoare nici formă, nici nu poate fi definit prin vreo caracterizare materială, ci se cunoaşte numai prin funcţiile sale.“[133]

Nemurirea Sufletului

Nemurirea sufletului şi spiritualitatea lui, constituie unul din elementele esenţiale ale religiei creştine şi una din premisele fundamentale ale doctrinei sale, ca de altfel ale

[131] Ibidem , p. 81 Ibidem, p. 71
[132] Ibidem, p. 71
[133] Sf. Vasile cel Mare, Omilia III la Cuvintele„ Ia aminte de tine însuţi”, în „P.S.B.”, Vol. 17, traducere de Pr. Dr. Dumitru Fecioru,E.I.B.M.B.O.R. , Bucureşti 1986, p. 384

oricărei religii, întrucât fără credinţa în nemurirea sufletului nu poate exista religia.

Muritoare se numeşte acea fiinţă vieţuitoare, care poate să-şi piardă existenţa, iar nemuritoare aceea care nu şi-o poate pierde. Această nemurire poate fi de trei feluri: „a) *Nemurire esenţială şi absolută*. Această nemurire o are numai fiinţa care este însăşi existenţă şi viaţă, adică numai Dumnezeu. *b) Naturală* –când fiinţa nu are în sine potenţialitatea de a-şi pierde existenţa, fiindcă e necompusă . De feulul acesta sunt toate substanţele simple. *c) Gratuită* –când o fiinţă care tinde la descompunere din însăşi natura sa , fiindcă e compusă, de fapt se conservă în existenţă din partea unei cauze externe. De nemurirea aceasta a fost părtaş trupul lui Adam înainte de păcat.“[134]

Nemurirea sufletului este negată în general de materialişti. Nemurirea sufletului înseamnă că sufletul nu mai moare, că la despărţirea sa de trup continuă să îşi trăiască viaţa proprie dincolo, într-o altă lume şi pe un alt plan de existenţă, păstrându-şi facultăţile sale superioare, identitatea sa, amintirea trecutului său şi sentimentul responsabilităţii sale, că moartea, care e despărţirea sufletului de trup, nimiceşte numai trupul material, iar sufletul fiind imaterial supravieţuieşte, nefiind supus legilor de descompunere ale materiei .

Credinţa despre nemurirea sufletului există în iconimia Vechiului Testament. Psalmistul David, vorbind despre nemurirea sufletului, afirmă: „Dumnezeu va răscumpăra şi va elibera sufletul meu de puterea iadului, când mă va lua sub protecţia sa“ **(Psalmul XLVIII, 16)**.Toţi drepţii Vechiului Testament considerau viaţa pământească o călătorie, a cărei ţintă şi sfârşit este patria cerească, moartea îi uneşte cu părinţii lor, iar locuinţa sufletelor celor morţi se reprezintă de multe ori ca o ţară depărtată de viaţă şi chiar de Dumnezeu, ţara liniştii şi a somnului, ţara tăcerii unde nu străbate nici lauda Domnului:

[134] Dr. Vasile Suciu, op. cit., p. 301

„Slăbind apoi Isaac a murit, şi a trecut la părinţii săi, fiind bătrân şi încărcat de zile, şi l-au îngropat feciorii lui, Isav şi Iacov“ **(Facere XXXV, 29)**; „Apoi le-a poruncit: << Eu am să trec la poporul meu. Să mă îngropaţi lângă părinţii mei >>.“ **(Facere XLIX, 29)**

Acest adevăr este exprimat mai lămurit însă în Noul Testament. Mântuitorul Iisus Hristos zice: „Nu vă temeţi de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă, temeţi-vă mai curând de acela care poate şi sufletul şi trupul să le piardă în Gheenă.“ **(Matei X, 28) „**Cel ce îşi iubeşte sufletul îl va pierde, iar cel ce îşi urăşte sufletul în lumea aceasta, îl va păstra pentru viaţa veşnică“ **(Ioan XII, 25),** iar în parabola bogatului nemilostiv şi a săracului Lazăr se zice: „Şi a murit săracul şi a fost dus de către îngeri în sânul lui Avraam. A murit şi bogatul şi a fost înmormântat. Şi în Iad , ridicându-şi ochii, fiind în chinuri, el a văzut de departe pe Avraam şi pe Lazăr în sânul lui.“ **(Luca XV, 22-23)**. Sfântul Apostol Pavel zice Corintenilor: „Că ştim că, dacă acest cort, locuinţa noastră pământească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mână, veşnică în ceruri. Căci de aceea şi suspină, în acest trup, dorind să ne îmbrăcăm cu locuinţa noastră cea din ceruri.“ **(II Corinteni V , 1-2)**; „Ştim că dacă casa pământească în care locuim se dărâmă, Dumnezeu ne va da în cer altă casă care nu va fi făcută de mână omenească şi care va dura în veci.“ **(II Corinteni V, 10);** „Nu avem nici cetate stătătoare, ci noi căutăm pe aceea în care trebuia să vieţuim odinioară.“ **(Evrei XIII, 14)**

De asemenea Sfinţii Părinţi învaţă unanim că sufletul omului, spre deosebire de sufletele animalelor, este nu numai viaţă pentru altul, adică pentru trup, ci şi viaţa în sine şi pentru sine, dar el are viaţa în sine pentru că Dumnezeu voieşte ca el să trăiască veşnic. “Dacă sufletul trăieşte, crede Sfântul Iustin Martirul şi Filozoful, el trăieşte nu ca viaţă ci ca părtaş la viaţă. Aceasta arată că el este deosebit de lucrul la care participă. Sufletul participă la viaţă pentru că Dumnezeu vrea ca el să

trăiască. El nu va participa la viaţă decât atunci când Dumnezeu nu va mai vrea ca el să trăiască. Sufletul părăseşte trupul şi omul încetează de a mai exista; când sufletul trebuie să înceteze de a mai fi duhul vieţii, iese din el şi se reîntoarce acolo de unde venise. Viaţa sufletului şi durata acestei vieţi nu mai sunt astfel fenomene naturale, ci ele depind de voinţa lui Dumnezeu.“ [135]

De la început învăţătura comună despre structura omului este că ,,Nu l-a făcut nici nemuritor, nici muritor, ci capabil şi de una şi de alta. Dacă omul înclina spre nemurire, păzind porunca lui Dumnezeu avea să primească de la Dumnezeu ca plată nemurirea şi avea să ajungă dumnezeu; şi iarăşi dacă se îndrepta spre faptele morţii, neascultând pe Dumnezeu, el însuşi avea să fie pricina morţii sale, că dumnezeu l-a făcut pe om liber, cu voinţă liberă[136]

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că sufletul este raţional şi cugetător în sine, prin firea sa şi nu din pricina trupului, fiind de sine subzistent şi prin aceasta nemuritor: „iar dacă este prin fire pentru sine şi prin sine atotsubzistent, va lucra şi cu trupul, cugetând şi raţionând după sine şi niciodată nu se va alipi de puterile sale înţelegătoare, ce le are prin fire. Căci cele ce le are prin fire nu i se pot răpi. Deci sufletul existând pururea, cugetă şi raţionează şi prin sine şi cu trupul, pentru sine şi pentru fiinţa sa. Deci nu se va afla nici o cauză care să poată înstrăina în suflet, după desfacerea trupului, atributele ce îi revin în chip natural şi nu pentru trup, iar dacă sufletul nu este de sine subzistent va fi un accident sădit în chip natural în trupul singur. “[137]

Sfîntul Grigorie Palama spune că: ,,sufletul fiecăreia dintre dobitoace este viaţa trupului însufleţit prin el. Ele au

---

[135] Pr. Prof. Ioan G. Coman,Elemente de antropologie în operele...., p392

[136]Teofil al Antiohiei, Trei cărţi către Autolic, în colectia ,,P.S.B.“, vol II, traducere de Pr. Prof. T.Bodogae, Pr. Prof. Olimp Căciulă, Pr. Prof. D. Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1980, p.276

[137] Pr. Lector Dr. George Remete, op. cit, p. 189

viaţa nu ca fiinţă ci ca lucrare, nefiind în sine ci pentru altul. Căci această viaţă nu se vede să aibă nimic altceva decât cele ce lucrează prin trup. De aceea desfăcându-se acesta , se desface numaidecât şi ea . Căci este muritoare ca şi trupul. De aceea moare împreună cu cel ce moare. Sufletul fiecăruia dintre oameni este şi viaţa trupului însufleţit prin el şi are lucrare de viaţă lucrătoare pentru altul, lucrare ce se arată adică în trupul însufleţit de el. Dar el are viaţa nu numai ca lucrare ci şi ca fiinţă, întrucât sufletul este viu prin el şi pentru el însuşi. Căci se arată având viaţă raţională şi intelectuală, ca una ce este în chip vădit alta decât viaţa trupului. De aceea chiar desfăcându-se trupul, sufletul nu se destramă. Iar pe lângă faptul că este indestructibil, mai rămâne şi nemuritor, întrucât nu se arată să fie pentru altul, ce are viaţa prin sine ca fiinţă.“[138]

Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă: „Ni s-a dăruit un loc de frunte între făpturi prin felul în care am fost făcuţi şi prin sufletul nostru nemuritor … Sufletul omului , însă este netrupesc şi nemuritor, mult superior trupului şi atât de deosebit de el, cât este deosebit trupescul de netrupesc .“ [139]

După cum am văzut, sufletul are viaţă în sine, este nemuritor, prin participare la viaţă, din darul lui Dumnezeu, Care voieşte ca omul să fie veşnic în relaţie cu El. În plus, sufletul nu are binele sau răul prin fiinţă, ci numai capacitatea de a primi liber binele sau răul, adică de a se împărtăşi veşnic de harul lui Dumnezeu sau de a-l refuza.

Învăţătura despre nemurirea sufletului, bazată pe ideea că sufletul este o substanţă spirituală, simplă şi în concluzie indestructibilă, este o învăţătură a credinţei şi nu a filozofiei. Nemurirea sufletului nu se întemeiază pe o indestructibilitatea pe care ar avea-o sufletul în sine, fără voia lui Dumnezeu, ci pe

[138] Pr. Prof. Dr. Isidor Teodoran şi Arhid Prof dr. Ioan Zăgrean, op. cit., p. 174

[139] Sf. Ioan Gură de Aur, op. cit, p. 144-145

credinţa că Dumnezeu ţine ca sufletul să fie nemuritor. Cu alte cuvinte, nemurirea sufletului nu se bazează simplu pe indestructibilitatea sufletului ca substanţă simplă în sine, ci pe indestructibilitatea relaţiei între Dumnezeu şi omul înzestrat cu sufletul nemuritor, deoarece Dumnezeu l-a făcut aşa pentru o relaţie veşnică şi neîntreruptă cu El. Pentru Dumnezeu nici o persoană umană care intră în relaţie cu El, nu mai încetează de a exista, deoarece Dumnezeu din iubirea Sa l-a făcut veşnic partener al Lui. Dacă sufletul este nemuritor, aceasta îşi are cauza în voinţa creatoare şi conservatoare a lui Dumnezeu, Care vrea ca omul prin suflet să fie neîntrerupt, veşnic în relaţia de comuniune cu El. De aceea sufletul a fost înzestrat cu memoria faptelor sale, cu conştiinţa morală, ca să regrete toate faptele contrare lui Dumnezeu, să se ştie mereu dependent de El şi să-L laude şi să-L iubească neîntrerupt.

Pentru realizarea acestui scop Dumnezeu înzestrează de la început sufletul cu harul Său, pentru ca, după Întruparea Fiului Său Iisus Hristos şi după Înălţarea Sa la cer, să se sălăşluiască prin botez în toţi cei ce cred în El. Iată dar, de ce sufletul care este sălaş al lui Hristos, nu poate fi nimicit odată cu moartea trupului.

Unii teologi protestanţi susţin teza distrugerii sufletelor împreună cu trupurile îndată după moarte, a cufundării lor în nefiinţa din care vor fi chemate împreună cu trupurile la învierea cea de obşte.

În afară de argumentul pur teologic, pe care l-am prezentat mai sus, în sprijinul nemuririi sufletului, mai vin şi alte argumente precum:

1)*Argumentul ontologic* – se bazează aprioric pe însăşi natura spirituală, simplă a sufletului omenesc.

2)*Argumentul teleologic*

3)*Argumentul moral* –foloseşte calea aposteriorică şi principiul cauzalităţii.

4)Argumentul istoric – pleacă de la credinţa universală în nemurirea sufletului.

Argumentul ontologic .

Acest argument porneşte de la însăşi natura sau fiinţa sufletului care, în contrast cu trupul material, este imaterială, spirituală, simplă şi necompusă. Fiind imaterială şi simplă, natura umană nu este alcătuită din părţi în care să se poată descompune. În concluzie, ea nu poate fi nici împărţită sau descompusă, nici nu poate fi nimicită. Nefiind nematerială ea este esenţial deosebită de trup, este spirituală. Numai ceea ce este material, ceea ce este compus, se poate desface în părţile sale componente, putând fi nimicite. Ceea ce este simplu, spiritual, dăinuieşte dincolo de materie, întrucât nu este supus legilor de compunere şi descompunere ale materiei. Numai materia este într-o necontenită schimbare şi prefacere, care este îndreptată spre uzură şi distrugere. Sufletul, însă, nu se transformă pentru că este simplu şi rămâne pururea ceea ce este. Aşadar, sufletul fiind simplu şi spiritual este nemuritor.

Romano- catolicii spun că: ,,sufletul omului nu este muritor, nici extrinsec, adică prin nimicire, întrucât Dumnezeu i-ar substrage existenţa încetând de a-l mai conserva . Pentru că Dumnezeu tratează cu lucrurile după natura lor, şi aşa, dacă o fiinţă din natura sa tinde să fie totdeauna întrucât nu se poate descompune, El nu-i va substrage existenţa. Şi fiindcă de o atare natură se bucură sufletul omenesc, prin urmare Dumnezeu nu-i va substrage existenţa încetând de a-l mai conserva, în consecinţă, sufletul omenesc este nemuritor şi extrinsec.“[140]

Acest argument, bazat pe natura sufletului îl aflăm „la Pitagora, combinat cu teoria metempsihozei, apoi la părintele teoriei privitoare la sufletul omenesc-Platon - în lucrarea *Phaedon.*“ [141] Dar argumentarea lui Platon este legată ca şi la

[140] Dr. Vasile Suciu, op. cit., p.307
[141] Pr.Prof. dr. Isidor Teodoran şi Arhid Prof. Dr. Ioan Zăgrean, op. cit., p. 169

Pitagora de teoriile preexistenţei sufletelor şi a transmigrării lor în trupuri. Aceste învăţături au fost combătute cu înverşunare de Sfinţii Părinţi. Sufletul, în argumentarea ontologică, nu poate fi preexistent sau veşnic, coborând dintr-o lume a prototipurilor şi esenţelor universale, cum considera Platon. Sufletul nu poate fi considerat ca un principiu absurd. Nemurirea lui nu este egală cu atotputernicia şi veşnicia lui Dumnezeu. Sufletul este creat de Dumnezeu cu capacitatea de a fi nemuritor, deci nu este preexistent şi nici absolut ca Dumnezeu.

Argumentul teleologic .

Acest argument porneşte de la raţionamentul care se bazează pe aspiraţiile infinite ale sufletului omenesc, care tinde necontenit spre cunoaşterea misterului existenţei, spre realizarea perfecţiunii morale şi spirituale, ca şi spre atingerea fericirii depline, deşi aceste aspiraţii ale sufletului omenesc nu pot fi satisfăcute deplin în viaţa aceasta. Omul doreşte să fie totdeauna în butul tuturor experienţelor sale triste. Şi fiindcă el nu poate trăi în veci în persoana sa, voieşte să trăiască cel puţin în urmaşii săi, care sunt sânge din sângele său şi carne din carnea sa. De aici provine mâhnirea şi neîndestularea ce copleşeşte pe părinţii fără copii. Omul voieşte să trăiască totdeauna în mintea şi admiraţia urmaşilor, el doreşte să trăiască totdeauna în sufletul iubiţilor săi. Aşadar, omul vrea să fie totdeauna.

Apoi omul doreşte să fie fericit. Şi de fapt noi umblăm după binele şi fericirea noastră, adică după idealul nostru, în toate lucrările noastre, de la leagăn până la groapă. Omul nu doreşte orice bine şi orice fericire, ci binele şi fericirea nemărginită de timp şi de loc. De aceea nici nu-l poate îndestula pe el bunurile din lumea aceasta, pentru că ele sunt mărginite, aşa că omul, posedându-le, simte un gol în sufletul său. De aceea le părăseşte şi-şi caută fericirea în alte bunuri,

până când se dezamăgeşte din nou.

De asemenea nu-l pot îndestula pe om nici plăcerile trupeşti, nici bogăţiile, nici cinstea şi mărirea, nici virtutea şi nici ştiinţa. Ba chiar şi când bunurile acestea ar fi toate laolaltă, şi chiar dacă ar fi nemărginite după timp şi loc, nici atunci n-ar putea îndestula dorinţa omului de a fi fericit.

Toate aceste aspiraţii ale sufletului omenesc, atestă natura nemuritoare a sufletului care cere ca ele să poată fi satisfăcute şi împlinite odată deplin dincolo, în comuniunea cu Dumnezeu. În viaţa aceasta, aspiraţiile sau dorul de infinit al omului persistă necontenit, fără satisfacerea lor deplină, pe de o parte datorită mărginirilor şi neputinţelor trupului, iar pe de altă parte datorită nobleţei sufletului omenesc care, prin fiinţa lui deosebită de cea a trupului, nu oboseşte şi nu se împacă cu nimic, făcând mereu planuri şi tinzând spre alte şi alte orizonturi.

Toate aspiraţiile sufletului omenesc, care rămân în viaţa aceasta neîmplinite, după despărţirea sufletului de trup, urmează să-i fie satisfăcute şi împlinite deplin în viaţa de comuniune veşnică cu Dumnezeu.

3)Argumentul moral .

Acest argument pentru dovedirea nemuririi sufletului porneşte de la existenţa şi necesitatea respectării ordinii morale. Această ordine morală bazată pe dreptate şi echitate, cere ca starea de fericire sau nefericire să fie după faptele morale ale omului, ca binele să fie răsplătit şi răul, nedreptatea să fie pedepsite. Omul doreşte să facă dreptate prin care să se răsplătească binele şi să se pedepsească răul. El vede că de multe ori faptele bune nu sunt răsplătite, iar cele rele nu sunt pedepsite în viaţa aceasta. Pentu că legile omeneşti de-abia răsplătesc faptele bune ale unor indivizi şi de-abia pedepsesc un număr restrâns de fapte rele, fiindcă pe celelalte le scapă din

vedere, ori nu le pot constata, ori le acoperă invidia şi viclenia oamenilor. Liniştea şi mângâierea sufletească pentru faptele bune şi mustrările de conştiinţă pentru faptele rele însă nu pot fi răsplata corespunzătoare. Pentru că, de multe ori, cei buni sunt tulburaţi sufleteşte în însăşi săvârşirea faptelor bune, pentru care mai sunt şi batjocoriţi şi persiflaţi, iar cei împietriţi în cele rele sunt scutiţi de mustrările conştiinţei şi sunt preamăriţi. Pe lângă acea linişte sufletească, nici măcar mustrările conştiinţei nu sunt independente, ci presupun viaţa de dincolo de mormânt, pe care se bazează. Şi fiindcă este cu neputinţă, ca Dumnezeu, care a sădit în mintea fiecăruia legea Sa eternă, să nu dea sancţiunea corespunzătoare pentru faptele noastre. Acesta postulează atât existenţa unui Drept Judecător, cât şi a unui suflet nemuritor, căruia i se va răsplăti toate faptele săvârşite, cum cere dreptatea.

4)Argumentul istoric

Acest argument se bazează pe credinţa universală în nemurire. Toate popoarele vechi şi noi, culte sau barbare au crezut şi cred în nemurirea sufletului. Credinţa aceasta ne-o arată prin monumentele, faptele şi învăţăturile lor.

a)*Prin monumente*. Toate popoarele aranjează frumos mormintele pentru a nu fi profanate. Pun flori şi verdeaţă pe morminte, ba aduc şi jertfe şi, nu arareori, chiar şi jerte omeneşti. Altele ard cadavrele şi pun cenuşa în urne, pe care le păstrează ca pe ceva de mare preţ. Deci toate popoarele, de la barbari, care aveau mormintele simple, şi până la Egipteni, care ridicau piramide şi palate pentru morţii pe care îi înfăşau şi îi îmbălsămau, şi care zugrăveau pereţii cu călătoriile pe care trebuie să le facă sufletul şi cu autorităţile înaintea cărora trebuia sufletul să se prezinte, deci toate popoarele, prin grija aceasta specială ce o aveau pentru morţi, arătau credinţa lor în nemurirea sufletului. Ba mai mult, cultul morţilor a ajuns, la cei vechi, până acolo încât cugetau că, dacă trupul rămâne

neîngropat, sufletul trebuie să pribegească prin împărăţia morţilor.

b)*Prin faptele lor*. Toate popoarele cred în existenţa sufletelor celor morţi, se roagă pentru ele şi încearcă deseori să intre în legătură cu ele. Astfel noi, de exemplu, ne aducem aminte de cei morţi şi ne rugăm pentru ei. Cei vechi le aduceau jertfe ca să le îmblânzească[142]. Alţii puneau în sicriu mâncăruri, ca sufletul să se poată restaura în decursul călătoriei sale, puneau bani ca să înşele pe păzitorii unor trecători, ori să plătească la trecătorile peste anumite râuri, puneau şi arme, scuturi şi lănci pentru ca în călătoria lor să se apere de inamici[143]. Toate aceste fapte, care constau în pregătirea mormântului, scot în evidenţă credinţa în nemurirea sufletului.

c) *Din învăţăturile popoarelor*. Origen, apărând dogmele creştine contra filzofului păgân Celsus, citează mărturisirea lui în care zice: „creştinii judecă drept când cred, că cei ce au dus o viaţă sfântă vor fi răsplătiţi după moarte şi că cei răi vor suferi pedepse veşnice, pentru că acest învăţământ al lor îl are lumea întreagă[144].

Egiptenii prin riturile lor arată că cei morţi îşi primesc sentinţa de la judecătorii iadului, în fruntea cărora stă Dumnezeul Cel Mare. Sufletele celor răi sunt date pe mâinile monştrilor care le torturează, iar sufletele celor drepţi intră în patria cerească a lui Osiris după ce mai întâi s-au curăţit de toate păcatele.

Fenicienii cu toate că adorau puterile naturii, totuşi n-au uitat de dreptatea lui Dumnezeu care se aplica oamenilor după moarte. Ei admit pedepse crâncene pentru sufletele rele, Rephain, iar sufletele sfinţilor, Alanim, le aşează la fericire.

---

[142] Pr. Conf. Alexandru Stan şi Pr. Dr. Remus Rus, Istoria Religiilor, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1991, p. 160-161

[143] Ibidem, p 160-161

[144] Dr. Vasile Suciu, op . cit., p. 308

Perşii, care ţineau legea lui Zoroastru, promit fericirea deplină sufletelor care vor ţine în această viaţă pământească cu Ormuzd, zeul binelui, şi vor persecuta pe Ahriman. Brahmanii din India îmbrăcau sufletele mai bune, după moartea trupului, în alte trupuri mai subtile şi le puneau să strălucească în cerurile superioare.

Viaţa omului de dincolo de mormânt n-a rămas numai în credinţele religioase, ci a trecut şi la poeţi. Astfel, Virgiliu spune că sufletele, înainte de a ajunge la pacea din Eliseu trebuie să se curăţească de rugina cu care s-au întinat aici pe pământ şi de păcate. Unele suflete plutesc în aer unde le bate vântul, altele sunt cufundate în adâncuri trecând de mii de ori prin flăcări, toţi suferă pentru păcatele pe care le-au făcut.

Teologul catolic Vasile Suciu spune că credinţa în nemurirea sufletului "nu a fost numai la popoarele europene, ci, descoperindu-se America, s-a aflat şi la popoarele de acolo. Ele erau comune în întreaga lume nouă, în unele ţinuturi mai confuz, în altele mai lămurit, dar necunoscute n-au fost în nici un ţinut."[145]

Această credinţă universală în nemurirea sufletului nu poate fi un produs subiectiv al fanteziei, ci o credinţă naturală generală.

2) Dihotomismul naturii umane

De-a lungul anilor, mulţi oameni au încercat să explice ce este omul. Răspunsurile au fost numeroase şi diferite. Omul "este o minune dacă privim mica picătură de sămânţă din care derivă şi care produce oase, nervi şi carne întocmite după chip"[146], este o fiinţă raţională alcătuită din suflet şi trup sau omul e o fiinţă spiritual-raţională "animal raţional."[147]

---

[145] Ibidem, p. 305
[146] Pr. Prof Ioan G Coman, Elemente de antropologie în operele... , p. 379
[147] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p. 287

După învăţătura Bisericii Ortodoxe, omul este compus dintr-un suflet nematerial şi inteligent şi dintr-un corp material. Deci, omul este format din două părţi. Lucrul acesta reiese foarte limpede din învăţătura Vechiului şi Noului Testament.

În Vechiul Testament Moise, vorbind despre originea omului, deosebeşte lămurit în el două părţi: una formată din pământ (trupul) iar alta provenind din suflarea lui Dumnezeu (sufletul): "Şi a făcut Dumnezeu pe om ţărână luând din pământ şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie." **(Facerea II,7)** Dreptul Iov zice celor veniţi să-l mângâie: „Tăceţi puţin, să spun ce-mi va zice sufletul meu. De ce să sfâşii carnea mea cu dinţii? Şi de ce viaţa mea este ca şi cum l-aş ţine în mâinile mele?" **(Iov XIII, 13-14)** Psalmistul David striga către Dumnezeu: „Pentru aceasta s-a bucurat inima mea şi limba mea s-a veselit. Ba încă şi trupul meu odihneşte în nădejdea, că nu vei lăsa sufletul meu în Iad, nici vei da celui cuvios al tău să vadă putreziciunea." **(Psalmul XV,9-10)**

În Noul Testament Mântuitorul Iisus Hristos zice Apostolilor Săi: „ Să nu vă temeţi de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă, ci temeţi-vă mai vârtos de cel ce poate să piardă şi trupul şi sufletul în gheenă" **(Matei X, 28).** Sfântul Apostol Iacob scrie: „Căci precum trupul fără suflet este mort, aşa şi credinţa fără de fapte este moartă.**" (Iacob II, 26)** În sfârşit Sfântul Apostol Pavel zice Corintenilor: „Căci sunteţi cumpăraţi cu preţ, preamăriţi dar pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu."**(I Corinteni VI, 20)**, iar mai departe zice: „Se deosebesc de asemenea femeia şi fecioara: cea nemăritată se îngrijeşte de ale Domnului, cum să placă Domnului, ca să fie Sfântă şi cu trupul şi cu sufletul…"**(I Corinteni XII,34)** Tot în această epistolă zice adresanţilor săi: „Eu dar,nefiind la voi cu trupul, dar cu duhul fiind de faţă acolo, am şi judecat, ca şi cum aş fi de faţă,

pe acel ce a făcut aşa ceva…Să daţi pe unul ca acela satanei spre pieirea trupului, ca duhul să se mântuiască în ziua Domnului Iisus.**“ (I Corinteni V,3-5)**

După cum se vede, omul are o constituţie dublă: trup material şi muritor făcut din ţărână şi suflet nematerial şi nemuritor deoarece textul biblic spune că „a suflat Dumnezeu şi s-a făcut omul fiinţă vie “. Dar aceasta nu înseamnă că sufletul emană din Dumnezeu pentru că: Dumnezeu este incomunicabil în esenţă.”[148] Sufletul este creat de Dumnezeu nu emanat din El. Prin suflet omul stă în legătură cu Dumnezeu şi cu lumea spirituală.

Materialismul neagă existenţa sufletului şi consideră „fenomenele sufleteşti simple funcţiuni corporale, înglobând pe om între celelalte animale. Dar această ipoteză anticreştină nu poate explica unitatea şi identitatea conştiinţei în continuă schimbare a materiei, nici cugetarea şi conştiinţa religioasă şi morală.“[149]

Concepţia sau învăţătura despre cele două elemente componente ale naturii, trup şi suflet, se numeşte dihotomism sau dualism antropologic. Dihotomia naturii omeneşti a fost întotdeauna învăţătura bisericii. În Sfânta Scriptură, sufletul omului este desemnat prin mai multe nume: suflet (“psihi”), spirit sau duh (“pnema”). Dar sufletul şi spiritul nu sunt două părţi diferite, ci ele reprezintă aceeaşi parte din constituţia omului.

În vechime, contra unităţii sufletului omenesc, greşiră filosofii platonici. Ei puneau în om trei suflete: „unul vegetativ, altul senzitiv şi al treilea raţional. De la aceste suflete- ziceau ei- ar proveni viaţa vegetativă, senzitivă şi raţională din om.“[150] Mai târziu maniheii şi gnosticii atribuiau omului două suflete. După aceştia, ereticii apolinarişti ziceau că în om sunt două suflete: unul senzitiv, de la care provine viaţa vegetativă şi

[148] Pr Lector Dr. George Remete, op. cit., p. 138
[149] Hristu Andrutsos. op. cit., p. 143
[150]Dr. Vasile Suciu, op. cit., p.310

senzitivă , iar al doilea raţional de la care provine viaţa raţională. Deoarece, aceşti eretici împărţeau pe om în trei părţi: trup, trup veţuitor şi om, s-au numit Trihotomişti .

Părerea lor a fost condamnată într-un sinod ţinut în Răsărit ,unde s-a definit, că: „omul are numai un suflet raţional şi înţelegător“[151] şi s-au condamnat toţi cei care învăţau că omul ar avea două suflete.

Mai târziu unii filosofi au reluat învăţătura greşită a filosofiei platonice. Unii atribuie omului trei suflete, alţii doar două. Dintre aceştia putem aminti pe filosofii Antoniu Gunther şi Baltzer. Astăzi cei care împărtăşesc aceeaşi părere cu ei sunt spiritiştii.

În teozofie omul apare treptat din străfundurile telurice ale materiei. Natura îl înzestrează succesiv cu corpuri subtile din materia lumilor: astrală, mentală, budică şi atmică, pentru ca să poată simţi şi cunoaşte,iar divinitatea universală dă spiritul, adică elementul nemuritor,prin emanaţie din fiinţa sa. După gruparea şi însuşirile lor aceste corpuri dau fiinţei omeneşti o constituţie trihotomică:

„1)Corpul fizic , dublat de corpul eteric

2)Sufletul, format din corpul astral inferior (concret)sau kama

3)Spiritul, format din corpul mental superior sau cauzal, prin care omul este nemuritor şi corpurile budic şi atmic, care se adaugă pe măsura evoluţiei omului.“[152]

Cu totul alta este învăţătura Bisericii Romano-catolice definită în aşa-zisul conciliul al-VIII-lea ecumenic şi propusă în: „epistola apostolică din 1857 a papei Pius al-IX-lea, îndreptată către cardinalul Geissel din Koln, în care osândeşte greşelile lui Gunthel, ori cea din 30 aprilie 1860 în care condamnă părerile lui Baltezer. În cea dintâi se zice: „Ştim, că prin cărţile acelea (ale lui Gunther) se vatămă părerea şi învăţătura catolică despre om, care astfel se compune din trup

[151] Ibidem,p. 310

[152] Pr. Magistrand Gheorghe Butnariu, Teoria reîncarnării şi eshatologia creştină, în „Studii Teologice”, anul XIII (1956), nr.3-4, p 185-186

şi din suflet, şi încă raţional, este forma adevărată, prin sine însăşi şi nemijlocită a trupului. “[153]

Chiar şi unii teologi protestanţi împărtăşesc învăţătura trihotomistă, bazându-se în special şi ei pe versetele de la **I Tesaloniceni V-23**: „ Iar Dumnezeul păcii însuşi să vă sfinţească întregi, şi tot duhul vostru şi sufletul să se păzească fără prihană la venirea Domnului nostru Iisus Hristos “, precum şi cel de la **(Evrei IV,12)**: „ Căci cuvântul lui Dumnezeu este viu şi lucrător şi mai ascuţit decât orice sabie cu două tăişuri şi pătrunde până la a despărţi suflet şi duh, încheieturi şi măduvă şi este judecător al simţurilor şi al cugetelor inimii. “

Diferenţa acestor două texte, în comparaţie cu celelalte, constă în faptul că duhul este pus în acelaşi timp alături de suflet. Dacă în celelalte texte se vorbeşte în mod separat când de suflet, când de duh, aici lucrurile sunt clare, apare şi sufletul şi trupul, dar şi duhul omului. Se pare că numai în Noul Testament cuvântul duh ar apare de 379 de ori.“[154]Dar se pare că în unele texte biblice cuvântul ,,duh“ ar avea şi un alt înţeles. De exemplu în **I Corinteni II, 11**: ,,Căci cine dintre oameni ştie ale omului, decât duhul omului, care este în el?“, se referă la conştiinţa omului; la Romani VIII,10: ,,Iar dacă Hristos este în voi, trupul este mort pentru păcat; iar duhul, viaţă pentru dreptate“, reprezintă însuşi sufletul, iar în altele omul întreg.[155]

Din textele pauline amintite nu rezultă trihotomismul în natura omului, ci în primul text numai că omul, în întregimea lui trebuie să se păstreze curat pentru venirea lui Hristos, iar în textul al doilea sunt amintite mai multe părţi (suflet, spirit, încheieturi, măduvă, inimă) ale naturii omului decât ar avea omul, după apolinarism chiar.

Această trihotomie a omului nu are nici un temei în Sfânta Scriptură, care întrebuinţează cuvintele *suflet* şi *spirit*

---

[153]DrVasile Suciu, op. cit., p. 311
[154] Diacon Prof. Dr. Grigorie T. Marcu, Antopologia paulină, p.58
[155] Ibidem, p. 58-68

amestecate, declarând pe om compus, când din suflet şi trup, când din spirit şi trup. Celor două texte amintite mai sus, numai forţat li se atribuie înţeles trihotomist. Acei doi termeni denumesc aceeaşi parte din om, cea spirituală a omului,"sufletul fiind aici puterea vieţii organice, iar duhul puterea vieţii spirituale."[156]

Paul Evdochimov făcând referire la textele Sf. Ap. pavel amintite este de părere că: „ termenii ontologici au adesea un înţeles etic. Astfel întâlnim noţiunea de omul nou şi cel vechi, din afară şi lăuntric, psihic şi duhovnicesc; iar noţiunea de minte se identifică când cu spiritul, când cu înţelepciunea, când cu conştiinţa. Dihotomia (trup-suflet) coexistă cu trihotomia (trup, suflet, spirit). Cu toate acestea, se poate spune că , în Biblie, sufletul dă viaţă trupului; îl face „suflet viu", iar spiritul „înduhovniceşte" întreaga fiinţă omenească."[157]

Teologul grec Hristu Andrutsos referidu-se la aceste texte pauline zice: „În aceste citate nu se susţine trihotomia, ci se caracterizează omul intern după cele două aspecte sau sfere, cea inferioară, vegetativă şi senzuală, a sufletului şi cea superioară şi mai spirituală a spiritului. Întrucât natura imaterială a omului împlineşte funcţiunile vegetative şi cele care se raportează nemijlocit la trup, se numeşte spirit."[158]

Aceste texte pauline pot fi interpretate corect cu ajutorul altor texte pauline,din care rezultă existenţa unei opoziţii între omul duhovnicesc şi cel neduhovnicesc, opoziţie care nu este, însă, structurală sau fiinţială şi nu are la bază două principii deosebite, ci două moduri de vieţuire, cum rezultă de exemplu din **I Corinteni II, 14-15; XV,45-46; Galateni V,16-17**. Iar din textele amintite de la Tesaloniceni şi Evrei,

---

[156] Pr. Prof. Dr. Isidor Teodoran şi Arhid. Prof. Ioan Zăgrean, op. cit., p 163
[157] Paul Evdokimov, Ortodoxia,traducere de Dr. Irineu Ioan Popa-arhiereu vicar, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1997p.71
[158] Hristu Andrutsos, op. cit., p. 144

înţelegem că omul care se lasă legat de cele pământeşti, ridicându-se la o viaţă superioară, rămâne fizic sau trupesc; iar cel care se ridică la o viaţă religios-morală superioară, în duhul lui Hristos, este om spiritual sau duhovnicesc. Astfel, psihicul este numit de Sfântul Apostol Pavel *suflet* dacă în viaţă nu depăşeşte naturalul, iar sufletul se numeşte *duh* (spirit) dacă se ridică prin har şi stăruinţă în bine la o viaţă ce depăşeşte naturalul.

De altfel, însuşi Mântuitorul spune că-şi pune sufletul pentru oile Sale **(Ioan X,13)**, iar în altă parte că-şi dă duhul **(Luca XXIII, 46)**. Deci spirit şi suflet sunt numai nume diferite date aceleiaşi realităţi din om, părţii lui spirituale.

Constituţia dihotomică a omului a fost învăţătura dintotdeauna a Bisericii. Acelaşi lucru, aceeaşi învăţătură a fost dată şi de Sfinţii Părinţi şi Sriitorori bisericeşti. Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful, influenţat de filosofia platonică, pare a fi trihotomist uneori. El zice că „trupul este casa sufletului şi sufletul este poarta spiritului, elemente pe care le vor păstra toţi aceia care au nădejdea curată şi credinţa puternică în Dumnezeu.“[159] Totuşi „când dovedeşte învierea se provoacă la fapta că sufletul şi trupul în unire fac fiinţa omenească, care unite odată trebuie să se facă de nou, dacă este ca Dumnezeu să răsplătească în veci.“[160]

Sfântul Grigorie de Nyssa, punând în discuţie textul de la **I Tesaloniceni V;23,** spune că: „prin trup înţelegem partea vegetativă, prin suflet pe cea afectivă şi prin duh pe cea cugetătoare.“[161]Pe de altă parte făcând analogie cu cuvintele Mântuitorului: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeu din toată inima ta..“ (**Marcu XII;30)** adaugă: „şi aici cuvântul Scripturii face aceeaşi deosebire şi anume elementul trupesc fiind redat

[159] Pr. Prof. Ioan G. Coman,Elemente de antropologie în operele...., p. 380
[160] Dr. Iosif Olariu, op. cit,p. 288
[161]Sf.Grigorie de Nyssa, Despre facerea omului, în „P.S.B.“, vol 30, p.29 Macarie F., op. cit., p. 566

prin „inimă“, factorul mijlociu adică cel afectiv fiind redat prin „suflet“, iar elementul superior sau cuvântător este redat prin „duhul“. De aici derivă şi faptul că Apostolul cunoaşte trei moduri de vieţuire a omului, din care unul se numeşte vieţuire trupească, în care omul se dedică numai pântecului şi plăcerilor lui, al doilea mod de vieţuire e cel al afectelor naturale, care se desfăşoară pe o linie intermediară între bine şi rău adică uneori ridicându-se deasupra afectivităţii, alteori neparticipând deplin la luptă şi în al treilea rând avem vieţuirea duhovnicească sau cea desăvârşită, potrivit căreia privirea e aţintită continuu spre Dumnezeu“[162]

Sfântul Vasile cel Mare zice: „omul este compus din suflet şi corp, corpul este din pământ, iar sufletul din cer “[163], şi tot el adaugă „pentru că omul este alcătuit dintr-o plăsmuire pământească şi din suflet care locuieşte în trup, se numeşte pământ ceea ce este plăsmuit din pământ, iar cel ce locuieşte în lume se numeşte suflet, căruia i-a fost sortit să locuiască în trup.“[164]

Sfântul Clement Alexandrinul oscilează, fiind când dihotomist, când trihotomist: „la potop, a pierit spiritul carnal, dar s-a salvat sufletul. Tablele legii au fost scrise de două ori pentru cele două suflete, cel ce conduce şi cel ce ascultă.“[165] Sunt şi locuri unde trihotomia se aplică numai sufletului. Dihotomismul lui Clement este afirmat şi de alte texte. În *Stromata,* vorbind despre facerea omului spune că: „fiinţa omenească se compune din trup luat din pământ şi din suflet insuflat de Dumnezeu.“[166]

---

[162] Ibidem, p 29

[163] Sf. Vasile cel Mare, Omilii la Psalmul XXXII, în Colecţia„P.S.B.”,Vol.17, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R,Bucureşti 1988, p. 254

[164] Ibidem, 254

[165] Pr. Magistrand Marin Branişte, op. cit., p. 589

[166] Ibidem, p. 590

La Sfântul Teofil Zăvorâtul duhul apare ca „sufletul sufletului nostru.“[167] Suflându-i viaţa în faţă în timp ce la creat, Dumnezeu nu i-a dat omului o existenţă asemănătoare animalelor, ci una superioară. Nu l-a făcut doar fiinţă vie, ci i-a imprimat fiinţei sale şi un bogat conţinut teologal prin care să se deschidă dialogului cu Cel care l-a creat : „Duhul, ca forţă care a venit de la Dumnezeu, Îl cunoaşte pe Dumnezeu, Îl caută pe Dumnezeu şi îşi găseşte odihna numai în El…duhul simte dependenţa sa totală de El şi recunoaşte că este obligat să-L mulţumească pe Dumnezeu întru totul şi să trăiască numai pentru El şi prin El.“[168]

Sfântul Chiril al Ierusalimului îndeamnă: „învaţă-te a te cunoaşte pe tine însuţi. Să ştii că tu eşti om, că eşti format din două părţi din suflet şi din corp şi că acelaşi Dumnezeu este creatorul corpului şi al sufletului. “[169]

Sfântul Ioan Damaschinul spune că: „Dumnezeu creează pe om cu mâinile sale proprii din natura văzută şi nevăzută, după chipul şi asemănarea sa. A făcut corpul din pământ, iar sufletul raţional şi gânditor îl dădu prin insuflarea Sa proprie.“ [170]

Şi Sfântul Ioan Gură de Aur, la rândul său mărturiseşte: „este un animal îndoit, vorbesc de om, care este compus din două substanţe, dintr-un suflet simţitor şi cugetător şi un corp.“[171]

Constituţia dihotomică a omului este mărturisită şi de alţi Părinţi bisericeşti precum Sfântul Grigorie de Nyssa, Ieronim, Nemesius. Dacă unii învăţători vechi ai bisericii vorbesc de spirit, suflet şi corp, trebuie să observăm că ei înţeleg prin spirit şi suflet nu două părţi diferite în om, ci două

---

[167] Sf. Teofan Zăvorâtul, Viaţa duhovnicească şi cum o putem dobândi, traducere de Prof. Graţia Lungu Constantin, EdituraEgumeniţa, Galaţi 1998, p. 75

[168] Ibidem, p.57

[169] Dr. Iosif Olariu, op. cit. , p. 288

[170] Sf. Ioan Damaschinul, op. cit. , p. 70

[171] Macarie F., op cit, p.567

puteri ale aceleiaşi naturi spirituale: spiritul ca superior, iar sufletul ca inferior. Astfel de expresii întâlnim la Sfântul Irineu, Tertulian, Origen etc.

3) Raportul dintre trup şi suflet

Învăţătura bisericii este că omul există ca trup şi suflet. Textile scripturistice şi patristice abundă în acest sens.Vechiul Testament susţine că în alcătuirea omului intră atât trupul/carnea, cât şi sufletul/suflarea, prin urmare omul are prin creaţie o structură psihosomatică.[172] Trupul nu este separate nici măcar teoretic de suflet, fiind înţeles ca o „manifestare corectă a sufletului, un fenomen al acestuia.“[173] El este expresia şi manifestarea sufletului.[174]

Fără să neglijeze trupul, Sfântul Ioan Gură de Aur, se ocupă îndeosebi de suflet; grija pentru suflet alcătuieşte ideea centală care stăbate toate scrierile sale şi care dă sens Proniei divine. Trupul, care dă expresie înţelepciunii Creatorului, nu este dispreţuit, nu este considerat mormânt al sufletului nici un element rău din fire, cu care Demiurgul cel rău ar fi înlănţuit sufletul. Este mai mic şi inferior sufletului, dar nu-i este potrivnic, nici duşman, nici rău în comparaţir cu el. Este un lucru neutru, folosit de către suflet ca organ al săvârşirii atât al virtuţii, cât şi al răutăţii. Când are cuvinte aspre la adresa trupului, socotindu-l potrivnic sufletului, nu o face în sens biologic, ci în sens moral. Prin trup şi suflet înţelege două raţiuni, care se împotrivesc reciproc: virtutea şi păcatul.

---

[172] Diacon Prof. Dr. Grogorie T. Marcu, Antropologia paulină, Sibiu 1941, p.282

[173] Marius Lazurca, Invenţia trupului, Editura Anastasia, Bucureşti, f.a., p.97

[174] Olivier Clement, Trupul morţii şi al slavei. Scurtă introducere la o teopoetică a trupului, traducere Sora Eugenia Vlad, editura Christiana, Bucureşti 1996, p. 8 Pr. Prof. Ioan G. Coman,Elemente de antropologie în operele..., p. 385

Sf. Iustin Martirul şi Filosoful ne prezintă cele două componente ale omului, trupul şi sufletul , într-o unire organică dând omului o identitate personală, fără a-şi pierde însuşirile proprii.[175]

Raportul dintre aceste două părţi constitutive ale naturii omeneşti este că sufletul raţional este principiul formator şi înviorător al organismului corporal. Trupul şi sufletul sunt strâns unite prin însuşi actul creaţiei lor care a avut loc aproape simultan, deşi „sufletele au fost zidite aparte şi nu cu trupurile lor ce le sunt proprii.“[176] Este aici în actul creaţiei, o distincţie menită să păstreze pentru fiecare parte propria sa individualitate. Dumnezeu crease mai întâi trupul, apoi i-a dat acestuia sufletul prin suflarea gurii sale. Din acest moment ele au devenit un întreg indisolubil .

Cu toate că este diferit de natura sufletului, trupul nu poate exista independent de suflet. Mai mult, putem spune că trupul omenesc nu-şi mai află identitatea în tendinţele lui spre lumea din care a fost luat, ci în direcţia mişcării sufletului.[177]

Trupul şi sufletul formează nu numai o unitate desăvârşită, ci un fel de identitate care păstrează totuşi proprietăţile elementelor alcătuitoare. Amândouă împreună „au ascultat pe Dumnezeu şi cuvântul Acestuia, au crezut în Iisus Hristos, au fost botezate şi au lucrat dreptatea.“[178]

Solidaritatea sufletului şi a trupului se bazează, apoi, pe strânsa lor colaborare. A fost o perioadă când sub influenţă platonică trupul era acuzat de păcat şi de constrângerea pe care ar exercita-o asupra sufletului pentru a-l determina să păcătuiască împreună. De aceea Sfinţii Părinţi ai Bisericii au trebuit să formuleze cu precizie învăţătura despre trup şi despre materie în general, arătând că acestea nu sunt rele, deoarece

---

[175] Pr. Prof. Ioan G. Coman, Elemente de antropologie în operele , p. 385
[176] Pr. Prof. Ioan G. Coman,Elemente de antropologie în operele..., p. 385
[177] Ibidem, p. 38
[178] Pr. Dr. Vasile Răduvă, Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa, I.B.M.O.R., Bucureşti 1996, p. 93

reprezintă creaţia lui Dumnezeu, credinţa curată trebuind să seîmpotrivească oricărei formede maniheism.[179] Dacă numai trupul ar fi păcătos, atunci Mântuitorul nu a venit decât pentru el, după cuvântul „căci Eu n-am venit pentru a chema la pocăinţă pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi“ **(Matei IX,13)**.

Această concepţie despre legătura şi unirea intimă între trup şi suflet este o frumoasă victorie a creştinismului asupra teoriei platonice şi neoplatonice, potrivit căreia materia stă la baza răului şi este rea în sine, iar unirea sufletului şi a trupului ar provoca tot felul de greşeli. Platon deosebea net cele două naturi (ale sufletului şi ale trupului) şi totuşi admite în *Phaidon* că, tocmai datorită intimităţii lor în persoana umană, sufletul poate fi concrescut cu trupul până a altera chiar natura divină a sufletului.[180]

Sf. Maxim Mărturisitorul era de părere că trupul şi sufletul nu reprezintă două specii diferite prin a căror unire s-a ajuns la o altă specie care ar fi omul, ci ambele reprezintă creaţia simultană a singurei specii care ar fi omul: „Dacă sufletul este o specie de sine înaintea trupului, sau trupul, la fel, şi acestea alcătuiesc o altă specie prin unirea sufletului cu trupul, sau a trupului cu sufletul, aceasta ar face-o fără îndoială fie pătimindu-o din afară, fie prin firea lor.“[181]

Acest lucru l-a îndreptătit pe părintele Stăniloae să considere că sufletul şi trupul au fost create în acelaşi timp, căci sufletul nu a devenit om prin unirea cu trupul, şi nici trupul prin unirea cu sufletul.[182]

Sfântul Grigorie de Nyssa întăreşte ideea prin care „unirea dintre suflet şi natura trupească este o legătură inefabilă

---

[179] Pr. Prof. D.I. Belu, Sfinţii Părinţi despre trup, în „Studii Teologice“, anul IX(1957), nr. 5-6, p. 299

[180] Platon, Phaidon, traducere de Petru Creţea, editura Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1983, p. 87

[181] Sf. Maxim Mărturisitorul, Ambigua, în colecţia „P.S.B.“, vol. 80, p. .99

[182] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, nota 74, la Sf. Maxim Mărturisitorul, op. cit. p.100

şi dincolo de orice cugetare.“[183] Sfântul dă şi o definiţie a sufletului: „sufletul este o fiinţă creată, dăruită cu viaţă şi înzestrată cu gândire, care de la sine insuflă trupului organic şi sensibil puterea de viaţă şi dă simţurilor puterea de a cunoaşte cât timp firea trupului admite aceste activităţi prin aclătuirea ei.“[184]Aceasta însă nu presupune încarcerarea sufletului în trup şi nici contrariul – posedarea (siluirea) trupului de către suflet. Trupul şi sufletul formează în ochii Sfântului un întreg ce se condiţionează reciproc printr-o unire care, dacă scapă de orice cugetare, este totuşi realizată printr-o „existenţă sincronă a trupului şi sufletului, fără ca unul să premeargă şi celălalt să urmeze.”[185]

Sf. Macarie Egipteanul spune că sufletul nu este nici de natură dumnezeiască şi nici de natură diavolească, ci o creatură spirituală prin care se oglindeşte în om frumuseţea lui Dumnezeu al cărui chip este.[186]Prin urmare, se poate spune că sufletul aparţine tot de domeniul contingentului, existenţa sa explicându-se numai prin lucrarea creatoare a lui Dumnezeu, manifestată prin energiile necreate.[187]

Condiţionarea sufletului şi trupului nu este de ordin ontic, aşa cum diverse teorii vehiculau până în vremea Sfântului; între ele Sfântul Grigorie critică epicureismul, care face din suflet un produs al trupului, dispărând odată cu dezintegrarea trupului. Solidaritatea dintre suflet şi trup trece dincolo de mormânt, în viaţa veşnică.

Simultaneitatea existenţei trupului şi sufletului fusese

---

[183] Pr. Dr. Vasile Răducă, Antropologia Sf. Grigorie… , p. 90

[184] Sf. Grigorie de Nyssa, Dialog despre suflet şi înviere, în vol. „P.S.B.“, p.354

[185] Daniel Voinea, Omul în învăţătura Sf. Grigorie de Nyssa, WWW. Bibliotecadigitală.ro/lucrări/Omul.pdf, Brăila 2009, p.48

[186] Sf. Macarie Egipteanul, Cele cincizeci de omilii duhovniceşti, în Colecţia „P.S.B.“, vol. 34, traducere de Pr. Prof. Dr. Constantin Corniţescu, E.I.B.M.B.O.R. , Bucureşti 1992, p.91

[187] Vladimir lossky, Teologia mistică a Bisericii de Răsărit, p.142

afirmată deja în secolul al II-lea de Athenagora Atenianul; Sfântul Grigorie o susţine şi îi formulează mai adânc adevărurile: „... în fiecare din noi fiind contemplaţi doi oameni, unul trupesc şi văzut, altul spiritual şi nevăzut, gemenă este naşterea fiecăruia, venind în viaţă uniţi între ei. Căci nici sufletul nu există înaintea trupului, nici trupul nu se alcătuieşte înaintea sufletului, ci vin în viaţă în acelaşi timp.“[188] Iar în altă parte scrie: „... o cauză capabilă să producă organismul nostru nu este nici un suflet netrupesc, nici un trup lipsit de suflet, ci de la origine, pornind din trupuri însufleţite şi vii este zămislită o fiinţă vie. Natura umană o primeşte ca o doică, o creşte cu posibilităţile sale.“[189] Părinţii reprezintă aici doica şi, urmând sinergic actului creator al lui Dumnezeu, ei joacă rolul de motiv, dar nu şi de cauză primordială a naşterii pruncului, care este numai în Dumnezeu. Din perspectiva lui Dumnezeu orice naştere este deja realizată şi fiecare fiinţă umană este creată ca trup şi suflet.“[190]

Înrudit cu Dumnezeu, dar şi cu toată creaţia, sufletul nu este în contrast cu trupul, crede Părintele. Cele două naturi nu sunt contrare, deşi diferite; ele se înrudesc şi au în comun atât pe Cel ce le-a creat, cât şi, în ultimă analiză, raţiunile şi sensurile înalte ale întregii creaţii. Sufletul este de natură spirituală, dar şi materia are un fundament spiritual, ce se descoperă prin spirit: „... orice mişcare a cugetului sănătos vizează cunoaşterea şi contemplaţia realităţilor existente.“[191] Prin contemplaţie omul cunoaşte fundamentele a tot ceea ce există. Aceste fundamente ale lumii sunt puse de Sfântul Grigorie în legătură cu a doua Persoană a Sfintei Treimi: „tot ce s-a creat cu înţelepciune purcede din cuvântul lui Dumnezeu (...) prin rânduielile minunate care se văd sădite în creaţia

[188] Sf. Grigorie de Nyssa, Scrieri, Partea I, p. 221
[189] Pr. Dr. Vasile Răducă, Antropologia Sf. Grigorie…, p. 98
[190] Daniel Voinea, op. cit., p.48
[191] Ierom. Dr. Agapie Corbu, Sfânta Scriptură şi tâlcuirea ei în opera Sfântului Grigorie de Nyssa, Ed. Teofania, Sibiu, 2002, p. 189

însăşi.“[192] Corpul şi întreaga materie sunt constituite dintr-o serie de calităţi spirituale structurate şi originate prin voinţa lui Dumnezeu, încât într-un sens se poate spune că voinţa lui Dumnezeu este substratul lumii: „... orice făptură din univers, ca şi orice lucru care poate fi cuprins cu mintea, dintre acelea care nu se văd, a luat naştere prin puterea lui Dumnezeu.“[193]

Deşi există diferenţe între cele două naturi –ale trupului şi sufletului –ele totuşi sunt înrudite şi se întâlnesc în om printr-o unire dincolo de înţelegere, fiind chemate să progreseze în bine. Ambele naturi au vocaţia de a evolua spre desăvârşire, fără a-şi pierde însă identitatea. La nivelul omului materia din care este constituit trupul este chemată să se ridice la ritmul şi la nivelul sufletului, după cum sufletul este chemat spre asemănare cu Dumnezeu. Prin constituţia sa, loc de întâlnire între sensibil şi inteligibil, omul este chemat să înalţe spre desăvârşire elementele acestei lumi, cu bucuria şi riscul libertăţii.[194]

Raportul dintre suflet şi trup scoate apoi în evidenţă dihotonismul naturii umane. Numai învăţătura dihotonistă se află în consonanţă cu învăţătura Sfintei Scripturi şi cu tradiţia cea mai veche. Sfânta Scriptură învaţă că la creare omul a devenit fiinţă vie pentru că Dumnezeu l-a făcut din ţărână şi i-a suflat suflare de viaţă **(Facere II, 7)**. Psalmistul glăsuieşte: „Omul ! Ca iarba sunt zilele lui, înflorirea lui ca floarea câmpului. Că duh a trecut într-însul şi nu va mai fi şi nu se va mai cunoaşte încă locul lui.“ **(Psalmul CII, 15-16)**

În privinţa aceasta putem da şi mărturia unui Scriitor bisericesc şi anume Tertulian: „Aşadar a unuia este a însufleţi, a vieţui, adică sufletul. Deci, dacă deosebeşti între spirit şi suflet, apoi trebuie să deosebeşti şi între lucrări, căci în taină

---

[192] Sf. Grigorie de Nyssa, Cuvânt Apologetic la Hexameiron către fratele său Petru, în colecţia ,,P.S.B.“ Vol 30, traducere de Pr. Prof. Teodor Bodogae, EIBMBOR, Bucureşti, 1998, p. 107

[193] Idem, Marele cuvânt catehetic,, Ed. Sophia, Bucureşti, 1998, p. 84

[194] Daniel Voinea, op.cit., p.49

lucrează amândouă ceva deosebit, deosebit sufletul, deosebit spiritul, sufletul să vieţuiască fără suflet, spiritul să sufle fără suflet. Unul să părăsească corpurile, celălalt să rămână, moartea şi viaţa să fie la un loc… Deci nu pot fi două ce nu se pot despărţi, ce nu se poate dezbina, de ar fi.“[195]

4)Omul, fiinţă spirituală în trup

Omul este o fiinţă personală, ştiind că există şi pentru ce există. El se ridică deasupra tuturor celorlalte făpturi însufleţite nu numai prin suflet ci şi prin trupul său. După cum am arătat, nu numai sufletul ci şi trupul omului a fost creat printr-un act special şi direct al lui Dumnezeu **(Facere II,7)**, ca să fie purtătorul şi organul vieţii spirituale. Această menire specială a trupului îi determină şi însemnătatea lui particulară.

În raport cu sufletul, dar inferior lui, „trupul nu este un reflex sau o umbră a sufletului şi nici o închisoare a lui din care scăpând prin moartea fizică şi-ar trăi adevărata viaţă, ca în platonism sau în ascentismul rău înţeles, ci element esenţial al naturii omeneşti şi organ de manifestare, de origine dumnezeiască a sufletului, adică a omului în întregimea fiinţei sale, aici pe pământ.“[196]

Sfântul Clement Alexandrinul afirma clar că sufletul nu e o închisoare „şi nici un loc de exil pentru suflet, ci un mijloc şi o locuinţă provizorie, după cum spune Apostolul Pavel Corintenilor. Nu este o parte inseparabilă a sufletului ci organ al lui, sediul vehicul aparţinându-i în diferite chipuri. E frumos şi armonios.“[197]

---

[195] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p 292

[196] Pr. Prof. Dr. Isidor Teodoran şi Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, op cit., p. 168

[197] Pr. Magistrand Marin Branişte, op. cit., p. 591

Trupul omului nu este străin sufletului, ci este potrivit lui, precum şi lucrării lui. Trupul este adaptat continuu spiritului sau este imprimat în mod particular de spirit. Inferior sufletului, într-un mod particular, trupul participă prin aceasta la viaţa sufletului depăşind planul biologic şi fizico-chimic. De aceea, Părintele Profesor Dumitru Stăniloae afirma că; „Trupul omului este o raţionalitate palpabilă, concretă, specială, în legătură cu raţionalitatea palpabilă, concretă a naturii. El reprezintă cel mai complex sistem de raţionalitate plasticizată "[198].

Viaţa trupului face parte constitutivă din viaţa sufletului nostru într-o lucrare sinergică. Viaţa aceasta este primul obiect al libertăţii spiritului, ori întipăreşte în ea o libertate spirituală tot mai mare. Prin trup exercită asupra lumii libertatea spiritului şi lumea este astfel ridicată de spirit spre scopul superior al unirii ei cu spiritul suprem, adică cu Dumnezeu. Fără trup, n-ar putea modifica mişcările ei, ci aceasta ar rămâne determinată de cauzele pur intrinseci ale lumii exterioare şi extrinsece spiritului.

Părintele Profesor Dumitru Stăniloae vede trupul omenesc ca pe : „o raţionaliate palpabilă specială, prin faptul că are de la început în sine lucrarea specială a sufletului. Trupul ca raţionalitate plasticizată încetează odată cu moartea."[199]

Trupul este cel care actualizează posibilităţile şi puterile sufletului. Sufletul însuşi se formează prin trup sau primeşte o pecete a lui. Simţurile trupului sunt şi simţurile sufletului. Prin ele nu lucrează numai trupul, ci şi sufletul care se serveşte de ele pentru cunoaşterea realităţii materiale obiective.

După Părintele profesor Dumitru Stăniloae, persoana noastră „este spirit capabil de simţire şi de cunoaştere prin simţuri, dar menţinând conştiinţa de sine şi libertatea şi puterea

---

[198] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,Teologie dogmatică...., p. 257-258
[199] Ibidem, p. 258

mişcării sale prin mişcarea trupului şi, prin aceasta, şi puterea mişcării obiectelor după cum voieşte, întrucât are trupul participant la actele de cunoaştere şi de mişcare ale spiritului“[200].

Trupul este ca un aparat cu o sensibilitate nesfârşit de complexă. În el este percepută în mod variat toată vibraţia lumii cu formele ei în continuă mişcare, precum tot prin el se exprimă relaţia persoanei umane cu lumea.

După concepţia creştină, omul nu este numai trup material, căci ca atare nu ar reprezenta un factor de libertate creatoare faţă de natura autonomă, un factor care actualizează lumea ca o realitate contigentă.

Dar nu e nici o juxtapunere de spirit pur şi de trup material. Un spirit pur juxtapus trupului ar menţine spiritul nepărtaş sensibilităţii şi pasiunilor prilejuite de convieţuirea cu trupul şi ar menţine trupul nepărtaş calităţii de subiect al spiritului şi inapt de spiritualizarea sa şi de rolul de organ al spiritualizării lumii.

Fiecare om îşi are sufletul şi trupul său şi fiecare dintre noi este o existenţă personală unică, nerepetată şi nerepetabilă.

5) Originea sufletului urmaşilor lui Adam

Sufletul omului, după învăţătura bisericii dreptmăritoare, provine de la Dumnezeu prin actul creării directe, personale şi voite a lui Dumnezeu aşa după cum învaţă Sfânta Scriptură: „Şi a făcut Dumnezeu pe om ţărână luând din pământ şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie“ **(Facere II, 7)**, precum şi „aşa s-a scris: făcutus-a omul cel dintâi, Adam, suflet viu, iar Adam cel de pe urmă Duh de viaţă făcător“.

---

[200] Ibidem, p. 261

După cum am arătat, sufletul este o substanţă reală, vie, nemuritoare şi nematerială. Am spus că sufletul străbate trupul material şi este legat de el, dar transcende şi depăşeşte această materialitate a trupului, omul dorind astfel să fie respectat ca fiinţă inegalabilă. Ceea ce-l face pe om superior în univers faţă de celelalte fiinţe este tocmai sufletul său. Prin sufletul său omul este conştient de sine şi are capacitatea de reacţii conştiente şi libere, care sunt legate direct de sufletul său. Numai prin suflet omul se manifestă ca persoană conştientă şi unică şi cu voinţa de a fi şi de a se desăvârşi continuu şi veşnic. Această unicitate pe care o are fiecare fiinţă umană în parte şi care nu poate fi înlocuită sau confundată, arată tocmai caracterul de persoană. Astfel, prin suflet, omul este indivizibil şi nemuritor.

Fiecare trup are sufletul său unic şi fiecare suflet îşi are trupul său unic. Sufletul şi trupul încep să existe deodată. Atât trupul nu există înainte de suflet „aşa cum nici sufletul nu începe să existe prin creaţie înainte de a începe să se formeze trupul său individual adecvat. Aşa cum trupul nu începe să se formeze de la sine, sau printr-un proces anterior, ci are de la început în sine sufletul, ca factor deosebit de natura lui, tot aşa nici sufletul nu există înainte de a începe să se formeze trupul său. Începutul concomitent al existenţei lor presupune o implicare foarte intimă a sufletului şi a trupului, care face imposibil de înţeles separat un suflet şi un trup în sine. “[201]

Sufletul trebuie să fie de la începutul formării trupului în trup, pentru ca trupul să aibă această complexitate specială adecvată sufletului şi să ofere mediul adecvat pentru mişcarea spirituală, adică pentru gândirea şi voinţa conştientă şi liberă a sufletului. Este drept că Facerea ne spune că Dumnezeu a format întâi trupul omenesc din ţărână şi apoi i-a insuflat sufletul. Dar aceasta trebuie s-o înţelegem în sensul că „de când a început să se formeze trupul omenesc cu o complexitate

[201] Ibidem p.259

biologică maximă, a avut în el sufletul insuflat de Dumnezeu, prin care Dumnezeu a contribuit în mod special la realizarea organismului biologic uman de maximă complexitate.“[202] De aceea, formarea trupului este considerată în Facere ca un act creator special al lui Dumnezeu .

Pentru a explica de ce trupul a fost creat mai întâi şi apoi sufletul, Sfântul Ioan Gură de Aur răspunde: „După cum animalele, care aveau să slujească omului, au fost create înaintea omului pentru ca să fie gata spre slujba acestuia, care avea să se folosească de ele, tot aşa şi trupul a fost creat înaintea sufletului, pentru ca atunci când Dumnezeu va crea sufletul să-şi arate prin mişcările trupului propriile sale lucrări.“[203]

Sfântul Maxim Mărturisitorul aduce, pentru venirea concomitentă la existenţă a sufletului şi a trupului, trei argumente. Primul argument este că „numai ceea ce nu face parte dintr-un ipostas, ci este de acesta, vine la existenţă mai târziu. Dar omul este ipostas ce nu face parte din altul sau din altceva, ci realizează o unire liberă cu acel altul sau altceva. Ceea ce nu face parte din ipostas, ci este primit de acesta se preface în ceea ce nu era. Aceasta se întâmplă cu orice materie asimilată de trup. Astfel trupul nu poate exista înainte de suflet sau după suflet, nici sufletul mai înainte de trup sau după trup, căci nici unul nu e numai o parte folosită de cealaltă ca un ipostat preexistent. Al doilea argument: pe de o parte, nici sufletul nici trupul nu pot fi considerate ca ipostase preexistente, căci nici un ipostas preexistent nu poate fi redus la alt ipostas. Al treilea argument: dacă sufletul şi trupul ar fi două realităţi deosebite care se unesc între ele ca să constituie o specie, această unire ar realiza-o sau după firea lor, sau contra firii. Dacă ar realiza-o după firea lor, ea nu ar putea avea această comparaţie după venirea lor la existenţă, căci în acest

[202] Ibidem, p. 260
[203] Sf. Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 151

caz fiecare din ele ar face parte din altă specie, deci n-ar fi nici trup nici suflet. Dar nici de trup nu se poate spune că este trup fără suflet, nici de suflet că este suflet fără trup.“[204]

Cu privire la originea trupului, nu s-au născut în sânul Bisericii teorii care să infirme adevărul biblic. Dar cu privire la sufletul urmaşilor lui Adam, datorită informaţiilor sumare rezultate, au apărut trei teorii: preexistenţianismul, traducianismul şi creaţionismul.

Preexistenţianismul

Iniţiatorul acestei teorii a fost Origen sub influenţa filozofiei lui Platon. Se cunoaşte esenţialul conceptiei lui Origen despre originea omului. În lumea inteligibilă, modelul sau arhetipul lumii văzute, au fost create din veci inteligenţe sau minţi, care preexistau apariţiei omului propriu –zis. Ele erau nemateriale sau netrupeşti, n-aveau număr şi nume şi prin identitatea lor de esenţă, de putere şi de lucrare şi prin unitatea de cunoaştere faţă de Dumnezeu – Logosul, alcătuiau o monadă, adică o unitate absolută. Acestei inteligenţe săturându-i-se de o contemplare dumnezeiască şi întorcându-se spre rău potrivit înclinării fiecăreia, s-au răcit, fenomen care le-a adus numele de suflete şi au luat, drept pedeapsă, trupuri mai fine sau mai grosolane, căpătând odată cu acesta şi nume. Căderea şi răceala au adus diferenţieri de puteri şi nume atât în lumea spiritelor superioare, unde unele din acestea, au fost numite Heruvimi, altele Serafimi, altele Începătorii, altele Puteri, altele Domnii, etc.,cât şi în lumea dedesubt, unde noile făpturi au fost numite oameni. Duhurile raţionale sau inteligenţele care au atins culmea răutăţii, s-au îmbrăcat în trupuri reci şi întunecoase şi s-au numit demoni sau duhuri ale răului. Aceste trei planuri ale fiinţelor spirituale nu sunt închise unele altora, ci se poate ajunge din unul în altul: din Îngeri şi Arhangheli pot

[204]Sf. Maxim Mărturisitorul,op. cit, p. 276

ieşi oameni, din aceştia vor ieşi demoni, dar şi Îngeri şi cete cereşti pot fi formate în întregime fie din cei de sus, fie din cei de jos, fie din elemente amestecate. O singură inteligenţă a rămas neclintită în dragostea şi contemplarea dumnezeiască: această inteligenţă a devenit Hristos, Împărat, Dumnezeu şi om.[205]

Iată după Origen, sufletele oamenilor au fost toate create odată la început şi de atunci ele sunt trimise în corpurile omeneşti spre pedeapsa păcatelor lor. Această opinie o avea şi Metodiu, Marius Victorinus, Cynesius, apoi ea era împărtăşită de manihei, priscilieni, catari şi alţi eretici.

„Centrul acestei concepţii este preexistenţa sufletelor, pe care sinodul al V-lea de la Constantinopol o califica de "mitologică", şi un evoluţionism evident tot mitologic, de formă circulară, cu un pol în lumea inteligenţelor pure şi cu celălalt în lumea demonilor. În acest cadru sunt înlăturate sau compromise adevărurile de bază ale antropologiei revelate.

Dacă sufletul preexista şi Dumnezeu n-a creat deodată trupul şi sufletul, adică omul deplin, aceasta înseamnă, observa Justinian, că numai trupul fără suflet a fost făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu şi Dumnezeu, în consecinţă este trup, întrucât a făcut trupul după chipul şi asemănarea Sa, trupul neputând fi chip al cuiva fără trup"[206] .

Biserica a condamnat în sinodul al V-lea ecumenic teoria preexistenţei „susţinută de Origen şi de unii filosofi şi teologi mai noi, în alte forme, însă nu s-a declarat pentru niciuna din celelalte două"[207], adică nici pentru traducianism nici pentru creaţionism, după cum ne informează dogmatistul grec Andrutsos.

---

[205] Origen, Despre principii, în colecţia „P.S.B.", vol 8, traducere de Pr. Prof. T. Bodogae, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1982, p.97

[206] Pr. Prof. Ioan G. Coman, Probleme dogmatice ale sinodului V ecumenic, în „ Studii Teologice", anul V (1953), nr. 5-6, p. 323 Hristu Andrutsos, op. cit., p. 146

[207] Hristu Andrutsos, op. cit., p. 146

Sinodul V ecumenic a stabilit astfel învăţătura despre originea sufletelor: „Conform cu Cuvântul lui Dumnezeu, Biserica afirmă că sufletul este creat odată cu corpul, şi nu înaintea lui, precum învăţa greşit Origen.“[208]

Învăţătura lui Origen, după care toate sufletele au fost create la început şi preexistau, îmbrăcând la naştere un corp omenesc, spre a se chinui în lumea aceasta pentru păcatele făcute afară de ea, contrazice învăţătura Sfintei Scripturi, cât şi experienţele omeneşti. Sufletul primilor oameni a fost creat odată cu trupul **(Facerea II, 7)**, iar păcatul s-a săvârşit după crearea trupului, adică după ce au fost creaţi Adam şi Eva. “Pentru aceea, aşa cum printr-un om a intrat păcatul în lume şi prin păcat moartea, aşa moartea a trecut la toţi oamenii prin cel în care toţi au păcătuit.”**(Romani V, 12)**, iar oamenii, înainte de naşterea lor, nu fac nici bine nici rău: “Căci nefiind încă născuţi fiii şi nefăcând ei ceva bine sau rău, pentru ca să rămână rânduiala lui Dumnezeu cea după alegere, nu din fapte, ci de la cel ce cheamă”**(Romani IX, 11)**. Afară de aceasta este inexplicabilă cum de nu păstrează omul nici o amintire despre o preexistenţă, care i-a determinat soarta de pe pământ.

Sf. Grigorie de Nyssa spune că peexistenţianismul duce la metempsihoză, la transmigrarea sufletului dintr-un trup în altul (reîncarnare), iar dacă dintr-o stare spirituală se decade, în urma păcatului, în starea trupească este imposibil ca apoi să se înalţe iar la starea spirituală, după ce a trăit în păcatul trupului.“[209]

Pe de altă parte Sf. Grigorie de Nyssa contrazice şi pe cei care învaţă că sufletul eate mai tânăr decât trupul, iar acesta a fost creat de dragul trupului: „ pentru că aşa plăsmuit cum era, trupul să nu rămână fără suflare şi fără mişcare. Dar tot cel plăsmuit de dragul altuia e oricum de mai puţină cinste …“[210],

---

[208] Macarie F. Op. cit., p. 558

[209] Sf. Grigorie de Nyssa, Dialogul despre suflet şi înviere, în colecţia „P.S.B.“, vol 30, p.79

[210] Ibidem, p.77

adăugând mai departe ,,după părerea mea credinţa creştină trebuie să urmeze o cale de mijloc între aceste două presupuneri, de aceea spunem anume că nu credem cum cred elinii că, fiind duse de o miscare universală, sufletele s-au îngreuiat în urma răutăţii şi că de aceea nuşi-au putut păstra poziţia lor în cadrul mişcării cereşti, încât au căzut pe pământ; în acelaşi timp nu susţinem nici părerea că omul a fost plăsmuit de Cuvântul cel dumnezeiesc sub forma unei statui de lut pentru care a fost creat mai târziu sufletul… ci mai curând trebuie spus că, întrucât omului ii recunoastem o singură existenţă, formând în sinea lui un singur tot unitar, chiar dacăi format din trup si suflet, căci dacă trupul a venit înainte şi sufletul după aceea, ar trebui să spunem că omul este în acelasi timp şi mai bătrân şi mai tânăr decât este el în realitate.Cum am arătat noi credem că prin puterea prevederii dumnezeieşti mai întâi a fost creat neamul omenesc în totalitate…“[211]

Această părere este împărtăşită şi de Tertulian: ,,Cum a conceput omul ca fiinţă? I s-a insuflat oare în acelaşi timp şi substanţa corpuli şi cea a sufletului, sau una a precedat celeilalte? Răspundem că amândouă în acelaşi timp sunt concepute, formate şi desăvârsite, precum sunt şi date la iveală, şi că nu intervine vreun moment în creaţie, în care să se impună o ordine de preferinţă.“[212]

Traducianismul

Se mai numeşte şi teoria transplantării sau generaţionismul şi încearcă să explice apariţia sufletelor prin asemănare cu originea trupurilor, anume că sufletele urmaşilor provin din sufletele părinţilor, ca şi trupurile sau ca răsadurile

[211] Ibidem, p.78

[212] Tertulian, Despre suflet, .în colecţia ,,P.S.B.“, vol 3, traducere de Prof. Nicolae Chiţescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol şi Prof. David Popescu. E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1981, p. 297

plantelor (tradux = răsad, traduce = din răsad), din sămânţa acestora. Adică sufletele părinţilor se transplantează în urmaşi şi aşa din generaţie în generaţie se desprind sau se creează noi suflete. Tertulian, reprezentantul acestei teorii, atribuia producerea sufletului "embrionului", din care se formează trupul, alţii ziceau că sufletul fiilor e din sufletul părinţilor, precum ar fi lumina din altă lumină, alţii erau de părere că,cu embrionul din care se naşte trupul, ar fi împreunat un embrion spiritual din care s-ar dezvolta sufletul. Sfântul Atanasie, Sfântul Grigore de Nyssa au fost reprezentanţi ai acestei păreri, dar fără părerea materialistă a lui Tertulian. Fericitul Augustin totdeauna a fost nehotărât în acest punct. El zice la un moment dat: „Nu îndrăznesc să definesc ceva, pentru că mărturisesc că nu stiu."[213] Totuşi el înclină spre această părere. Se pare că şi Macarie are o părere înrudită cu acesta. Este drept, mărturiseşte el, că sufletele provin de la Dumnezeu prin creaţie, dar adaugă că Dumnezeu "nu le creează din nimica, ci din sufletele părinţilor. Căci, după învăţătura bisericii, cu toate că sufletele oamenilor primesc existenţa prin creaţiune, totuşi nu o primesc fără transmiterea ereditară a păcatului original, dar această transmitere ar fi cu neputinţă dacă Dumnezeu ar face sufletele din nimic."[214]

Teoria aceasta se întemeiază pe textele biblice ca: binecuvântarea din rai „creşteţi şi vă înmulţiţi" **(Facere I,28)**; lui Adam „i s-a născut un fiu după asemănarea sa şi după chipul său şi i-a pus numele Set" **(Facere V,3)**; şi pe cuvintele Mântuitorului: „ce este născut din trup, trup este, şi ce este născut din duh, duh este." **(Ioan III,6)**

Pe lângă acestea „teoria transplantării explică oarecum transmiterea păcatului strămoşesc care se împărtăşeşte prin naştere şi scoate în relief mărimea înţelepciunii lui Dumnezeu, care a creat lucrurile deodată, încât nu mai este de trebuinţă de o nouă activitate creatoare, ci numai de conlucrare şi de

[213] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p. 286
[214] Macarie F., op. cit., p. 560 Hristu Andrutsos, op. cit., p. 147

conservare a providenţei dumnezeieşti.“[215] Astfel ei „ar oferi un plus de lumină explicativă a textului de la **(Facere II,2)**, care spun că după creaţie, Dumnezeu s-a odihnit de lucrările sale şi că n-ar mai crea nimic în viitor.“[216]

Şi totuşi, traducianismul rămâne fără temei. Mai întâi contrazice fiinţa sufletului, anume spiritualitatea şi simplitatea acestuia, din care cauză sufletul fiind de neîmpărţit,nu se poate desface din alt suflet. *Mărturisirea Ortodoxă I,28* declară: „dacă sufletul ar primi fiinţă din sămânţa omenească, atunci împreună cu trupul ar muri şi s-ar preface în pulbere“[217], apoi ar duce la determinism, care ţine pe om de produs necesar al factorilor străini.

Această teorie nu se poate primi nici în înţelesul al doilea al ei, ca generaţionism. În acest înţeles,sufletele părinţilor ar fi înzestrate cu putere creatoare în baza poruncii dumnezeieşti „creşteţi şi vă înmulţiţi“ **(Facere I,28)** iar sufletul s-ar forma prin naştere întocmai cum s-ar forma şi corpul. Dar această putere creatoare nu revine existenţelor mărginite, odată ce îngerii au fost creaţi toţi deodată, ea ar părea cu atât mai stranie, întrucât lucrează fără voinţa părinţilor ce o posedă. În afară de aceasta, păcatul strămoşesc nu mai este după această teorie propriu-zis un păcat a lui Adam, ci al părintelui, astfel copiii moştenind păcatele personale ale părinţilor. Întrucât starea morală a părinţilor variază, păcatul moştenit nu este păcatul unic şi identic al lui Adam, ci unul foarte variat şi inegal, după gradul de păcătoşenie al părinţilor, evident că şi copiii celor botezaţi, care se află în stare de dreptate trebuiesc consideraţi ca născuţi fără păcatul strămoşesc.

Cu toate aceste slăbiciuni, traducianismului, nu i se tăgăduieşte o parte pozitivă, anume susţinerea că la naşterea

---

[215] Hristu Andrutsos, op. cit., p. 147

[216] Pr. Prof. Dr. Isidor Teodoran şi Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, op. cit., p. 176.

[217] Pr. Lector Dr. Vasile Citirigă, Probleme fundamentaleale...., p 208

fiecărei noi fiinţe omeneşti, în întregimea ei participă înaintaşii, în măsura orânduirii dumnezeieşti nu întru totul revelată.

Creaţionismul

Este susţinut de majoritatea Sfinţilor Părinţi şi dominant în Biserica ortodoxă. El învaţă că sufletul este de la Dumnezeu prin creaţie nemijlocită, dat atunci când se formează trupul şi acesta este în stare să-l primească, devenindu-i astfel principiul de viaţă. Mărturisirea Ortodoxă spune: „Trupul omenesc are început din sămânţa lui Adam iar sufletul este dat de la Dumnezeu.“[218]

O mulţime de locuri din Sfânta Scriptură par să favorizeze indirect creaţia nemijlocită a sufletelor de către Dumnezeu. Astfel psalmistul David spune: „El a făcut inimile tuturor şi pătrunde toate faptele lor“ **(Psalmul 32,15)**; proorocul Isaia zice: „Că duhul va ieşi de la mine şi toată suflarea ce am făcut-o“ **(57,16); Psalmul 118,73** „Mâinile tale m-au făcut şi m-au zidit, înţelepteşte-mă şi voi învăţa poruncile tale“. Sfîntul Apostol Pavel spune: „Nici nu se slujeşte de mâini omeneşti ca şi cum ar avea trebuinţă de ceva, de vreme ce el dă tuturor viată şi suflare şi toate“ **(Faptele Apostolilor XVII ,25)**. „Apoi dacă am avut pe părinţii noştri trupeşti, ca să ne certe, şi i-am respectat,nu ne vom supune oare mai mult Tatălui duhurilor, ca să trăim?“ **(Evrei XIX , 9)**

Fericitul Ieronim întreabă: „De unde au oamenii sufletele? Au doară de la părinţi ca animalele neraţionale, că precum corpul se naşte din corp şi sufletul se naşte din suflet? Sau poate creaturile raţionale ce au căzut pe pământ se împreună cu corpurile omeneşti în urma aplecării lor către

[218] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p 285

corpuri? În faptă Dumnezeu crează sufletele în toate zilele, a cărui voinţă este fapta şi care nu încetează a fi creator“[219].

Un susţinător al creaţionosmului este Sf. Maxim Mărturisitorul, care arată că sufletul şi trupul îşi primesc existenţa în acelaşi timp: „În ce priveşte venirea la existenţă a celor două, adică a sufletului şi a trupului, timpul facerii este acelaşi, nici una primind facerea, cum am spus, înaintea celeilalte, sau după cealaltă, ca să nu se rupă specia formată ca întreg din două.“[220]

Sf. Maxim aduce în sprijinul acestei idei trei argumente: „Primul argument e: numai ceea ce nu face parte dintr-un ipostas, ci este folosit de acesta, vine la existenţă mai târziu. Al doilea argument: pe de o parte, nici sufletul nici trupul nu pot fi considerate nici ca ipostase preexistente, căci nici un ipostas preexistent nu poate fi redus la alt ipostas. Al treilea argument: dacă sufletul şi trupul ar fi două realităţi deosebite care se unesc între ele ca să constituie o specie, această unire ar realiza-o sau după firea lor, sau contra firii.“[221]

După cum spune Sf. Maxim Mărturisitorul trupul şi sufletul nu sunt două ipostase diferite, ci două substanţe care, păstrându-şi calităţile specifice, se prezintă ca două părţi ale unui singur întreg, iar aceasta este persoana umană: „dacă sufletul e o specie de sine înaintea trupului, sau trupul, la fel, şi acestea alcătuiesc o altă specie prin unirea sufletului cu trupul, sau a trupului cu sufletul, aceasta ar face-o fără îndoială fie pătimindu-o din afară, fie prin firea lor. Dacă pătimind ele au suferit aceasta, ieşind din ea, au devenit ceea ce nu erau şi deci se corup; iar dacă prin fire, atunci aceasta se va întâmpla pururi din pricina firii, şi niciodată nu va înceta sufletul să se reâncorporeze, sau trupul, să se unească cu alte sufleter. Dar

[219] Ibidem, p. 285
[220] Sf. Maxim Mărturisitorul, Ambigua, în colecţia „P.S.B.“, vol 80, traducere de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1983, p. 276
[221] Ibidem., p.276-277

împlinirea întregului ca specie prin unirea unuia cu celălalt, precum socotesc eu, nu e nici opera vreunei pătimiri, nici a puterii naturale a părţilor, ci a naşterii (facerii) lor, deodată, ca o specie întreagă. Căci nu e cu putinţă să se prefacă vreo oarecare specie în altă specie, fără corupere."[222]

Şi Biserica Romano - catolică este de acord cu teoria creaţionistă. Teologul catolic Vasile Suciu consideră că: „sistemul acesta,care s-a ţinut mai bine de o mie de ani,în timpul din urmă a fost tras la îndoială din partea lui Henric Klee. El se îndoieşte de veridicitatea lui, dar lucrul l-a lăsat nehotărât. Tot asemenea făcură şi alţii în urma lui, până ce filozoful german Frohschammen a susţinut că sufletul omului vine de la părinţi, dar nu prin producere ci prin creare, întrucât părinţii primesc de la Dumnezeu puterea de a crea sufletul fiilor."[223]

Împotriva creaţionismului se pot ridica o serie de obiecţii:

1)Din Sfânta Scriptură aflăm că părinţii nasc ei însişi fiinţe omeneşti complete, ca şi ei, ceea ce înseamnă că nu ar mai fi nevoie de crearea de către Dumnezeu a sufletului.

2)Creaţionismul pune activitatea creatoare a lui Dumnezeu în dependenţa de legături păcătoase, nelegale, pornite din patimi omeneşti.

3)Greutatea cea mai mare întâmpinată de creaţionism este cea referitoare la transmiterea păcatului strămoşesc. Dacă sediul păcatului este în trup, cum afirmă teoria, şi din trup trece în sufletul creat, orice posibilitate de înţelegere a transmiterii lui dispare şi afirmaţia contravine Revelaţiei şi Raţiunii.

De aceea, şi această teorie este numai parţial satisfăcătoare. Unii teologi mai noi precum este teologul rus Macarie şi teologul grec Andrutsos, pentru a înlătura obstacolele amintite, i-au adus îmbunătăţiri.

---

[222] Ibidem., p. 99-100
[223] Dr Vasile Suciu, op. cit., p. 314

După Macarie, Dumnezeu crează sufletele nu nemijlocit, ci mijlocit, din sufletele părinţilor. Astfel s-ar putea explica şi transmiterea păcatului strămoşesc. Andrutsos credea că „ concepţia adevărată despre originea sufletelor constă mai degrabă dintr-o împreunare a teoriei creaţiunii şi transplantării: omul este produs al activităţii dumnezeieşti şi omeneşti, puterea creatoare a lui Dumnezeu conlucra la naşterea fiecăruia ." [224]

Cu privire la timpul creării sufletelor, Mărturisirea Ortodoxă declară că sufletul se dă atunci când se formează trupul şi este în stare de a-l primi, adică la concepere, la procreaţie sau zămislire, ceea ce înseamnă că trupul şi sufletul îşi primesc existenţa deodată. Aceasta este şi învăţătura bisericii dreptmăritoare, după cum afirma şi Sfântul Grigorie de Nyssa în tratatul său *Despre facerea omului*: „Aşadar, cu dreptate se poate spune că nici sufletul nu există înainte de trup şi nici trupul nu există înainte de suflet, ci pentru amândouă nu este decât un singur început. Socotind lucrurile la un nivel mai ridicat, această origine se bazează pe cea dintâi hotarâre a voii lui Dumnezeu, iar la un nivel ceva mai scăzut ea se petrece în primele momente ale venirii noastre pe lume. Căci, după cum în sămânţa depusă în pântecele mamei în vederea zămislirii, nu se pot observa, înainte de a fi formate, nici unul din articulaţiile mădularelor, cu atât mai puţin se pot constata însuşirile sufletului înainte ca el să ajungă să intre în lucrare."[225]

Revenind la interpretarea textului de la **Facere II,7,** care precizează modalitatea creării lui Adam, acesta nu poate fi interpretat nicidecum în felul în care îl fac anumite grupări influenţate de teoria preexistenţianistă, sau cum fac unele cercuri medicale contemporane, ci se referă la creaţia simultană a celor două componente umane: trup şi suflet.[226] Actul creării lui Adam trebuie văzut ca o concomitentă modelare a lutului şi

[224] Hristu Andrutsos, op. cit., p. 149
[225] Sfântul Grigorie de Nyssa, op. cit. p 79
[226] Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Iisus Hristos Pantocreator, p.167

a suflării de viaţă de către Dumnezeu. Sufletul trebuie să fie de la începutul formării trupului în trup, pentru ca trupul să aibă această complexitate specială adecvată sufletului şi să ofere mediul adecvat pentru mişcarea spirituală, adică pentru gândirea şi voinţa conştientă şi liberă a sufletului.“[227]Numai în această unitate a creaţiei poate fi înţeleasă capacitatea omului de a uni în sine„ toată întinderea realităţii de la Dumnezeu până la cele văzute.“[228]

d) Relaţia cu Dumnezeu prin sufletul omului, purtător al chipului lui Dumnezeu

Referatul biblic ne spune, în general, că omul a fost făcut „după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu“ **(Facere I, 26)** şi în virtutea acestui fapt este capabil să stăpânească peste toate ale pământului. Dar el nu dă nici o precizare asupra chipului, ci arată doar că omul a fost creat printr-un act aparte, deosebit de creaţia celorlalte existenţe. Omul nu a fost produs de pământ, printr-un ordin adresat lui de Dumnezeu, ci Dumnezeu însuşi i-a format trupul din ţărână cu mâinile sale şi i-a suflat în nări suflare de viaţă. Aceasta nu înseamnă că sufletul omului e o fărâmă din fiinţa lui Dumnezeu, aşa cum învaţă teologul rus Serghei Bulgacov, pentru că în acest caz însuşi Dumnezeu ar păcătui în om, ci aceasta înseamnă că sufletul omului este după chipul vieţii divine şi capabil de a fi în unire cu ea, <<amestecat >> cu ea cum învaţă Sfântul Grigorie de Nazianz: „suflarea divină indică un mod de creaţie, în virtutea căreia spiritul uman este intim legat de har, produs de el, este inseparabilă de ea. Este o participare la energia divină, proprie

[227] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae. Teologie Dogmatică…, vol 1, p. 260
[228] Idem, Chipul nemuritor al lui Dumnezeu, p. 78

sufletului, care este desemnată prin expresia: părticică din divinitate."[229]

Prin suflarea sa, Dumnezeu i-a dat omului suflet viu, iar sufletul viu înseamnă sufletul raţional şi zestrea lui de har, aşa cum zice Stăniloae. Prin aceasta omul era după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu „modelat prin harul lui Dumnezeu, ca să fie nu numai trup şi minte, ci şi duh."[230]

Că omul a fost împodobit cu chipul şi asemănarea lui Dumnezeu reiese clar din Sfânta Scriptură. Moise istoriseşte: „Şi a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul şi asemănarea noastră şi să stăpânească peştii mării…Şi a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său, după chipul Său l-a făcut Dumnezeu, l-a făcut bărbat şi femeie" **(Facere I, 26-27).** Iar lui Noe îi zice Dumnezeu: „Cel ce va vărsa sângele omului, pentru sângele aceluia sângele lui se va vărsa, că după chipul lui Dumnezeu a făcut pe om" **(Facere IX, 6)**. Apostolul Pavel exprimă această întâietate a omului când spune că bărbatul este" chipul şi mărirea lui Dumnezeu" **(I Corinteni X I ,7)**, că „omul se poartă după chipul celui ceresc" **(ICorinteni XV, 49)** să îmbrace pe omul cel nou „care se înnoieşte spre cunoştinţă după chipul celui ce l-a zidit pe el"**(Coloseni III, 10)**, iar în epistola Sfântului Apostol Iacob este scris: „cu ea binecuvântăm pe Domnul şi Tatăl şi cu ea blestemăm pe oameni, care sunt făcuţi după asemănarea lui Dumnezeu." **(Iacob III, 19)**

Fiind după chipul lui Dumnezeu, omul stă într-o strânsă relaţie conştientă şi voluntară cu Creatorul său, relaţie care se realizează datorită sufletului înrudit cu Dumnezeu. Omul este după chipul lui Dumnezeu, deoarece, posedând un suflet înrudit cu Dumnezeu, tinde spre Dumnezeu, aflându-se într-o

[229] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Starea primordială a omului în cele trei confesiuni, în „ Ortodoxia", anul IX(1957), nr 1,p323
[230] Ibidem, p. 324

relaţie vie cu Dumnezeu. Această relaţie menţine continuu trează, vie, neîntreruptă înrudirea cu Dumnezeu.

Deci fiinţa noastră se arată şi menţine ca şi chip al lui Dumnezeu prin relaţie vie, iar această relaţie e posibilă deoarece Dumnezeu l-a făcut pe om de la început înrudit cu sine şi, în concluzie, capabil de relaţie cu Sine. Mai precis l-a pus de la început în relaţie conştientă şi liberă cu Sine, chiar prin însuflarea sufletului viu. Sfântul Apostol Pavel accentuează această unitate când zice: „Făcutu-s-a omul cel dintâi Adam, suflet viu, iar Adam cel de pe urmă duh de viaţă făcător." **(ICorinteni XV, 45)**

Sfinţii Părinţi spun că prin această suflare Dumnezeu a sădit în om nu numai sufletul înţelegător înrudit cu Dumnezeu, ci şi harul Său, ca manifestare a relaţiei Sale cu omul, care provoacă în om răspunsul său la actul întemeietor de relaţie al lui Dumnezeu.

Părinţii răsăriteni au făcut ca doctrina chipului să se bucure de o deosebită dezvoltare, concluzionând că acesta se referă la capacităţile ontologice de realizare a comuniunii cu Dumnezeu primite de om la creaţie.[231]

Fără această doctrină a chipului antropologia creştină îşi pierde fundamentul său. Dumnezeu îl crează pe om „după chipul său", nici o altă creatură nu se bucură de o astfel de calitate. Sfânta Scriptură ne spune că numai omul este creat astfel. Doar el se bucură de cele trei demnităţi (împărat, preot şi profet) pe care i le conferă chipul.[232]

Fiind creat „după chipul " lui Dumnezeu, omul este pus în legătură directă cu El din momentul creaţiei, fiind purtătorul imaginii lui Dumnezeu. Ba mai mult omul face cunoscută această imagine prin viaţa sa, de aceea Sfinţii părinţi au fost îndreptăţiţi să creadă că prin acest chip primit omul se

[231] Pr. Prof. Ioan G. Coman, Spirit umanist şi elemente de antropologie în gândirea partistică, în „Sudii Teologice", anul XXII(1970), nr.5-6, p. 358

[232] Paul Evdokimov, Femeia şi mântuirea lumii, p.110

„înrudeşte“ cu Dumnezeu devenind parte integrantă a acestuia. Astfel, Clement Alexandrinul spune că omul este „cea mai mare operă din creaţie, singurul care are sufletul înzestrat cu inteligenţă şi înţelepciune, iar trupul cu frumuseţe şi armonie“[233], iar în altă parte zice că omul este singurul care posedă chiar de la creaţie ideea de Dumnezeu.[234]

Ancorat fiind în fondul acestor conceptii antropologice Sf. Grigorie de Nyssa considera că chipul este cel care îl înrudeşte pe om cu Dumnezeu, această înrudire constând concret în toate bunurile şi calităţile pe care le-a primit prin insuflarea lui Dumnezeu: „De aceea a şi fost înzestrat cu viaţă, cu raţiune cu înţelepciune şi cu toate bunăţăţile pe care numai firea dumnezeiască le are, pentru ca fiecare din acestea să trezească în el dorul după Dumnezeu, cu care se ştie înrudit.“[235] Veşnicia este una din bunăţăţîle cu care este înzestrată firea Dumnezeiască, de aceea şi firea umană trebuie să fie inzestrată cu această calitate.

Sfântul Grigorie Palama spune: „Au văzut atunci ochii îngerilor sufletul omenesc, unit cu simţire şi cu trup, ca pe un alt Dumnezeu, nefăcut numai pe pământ minte şi trup pentru bunătatea dumnezeiască, ci pentru prisosinţa acestuia şi configurat după harul lui Dumnezeu, ca să fie acelaşi trup, minte şi duh şi să fie sufletul său după chipul şi asemănarea dumnezeiască, ca o fiinţă deplin unitară din minte, din raţiune şi din duh.“[236]

Fiinţa noastră este înrudită cu Dumnezeu prin duhul primit, dar primeşte duhul pentru că el este capabil de el, pentru că este capabilă de relaţia conştientă cu Dumnezeu. În calitate de chip, omul întreg tinde spre modelul său, spre Dumnezeu. Fără legătură cu Dumnezeu, omul nu poate fi cugetat. Prin

---

[233] Clement Alexandrinul, Pedagogul, în colecţia„P.S.B.“, vol.4, p.170
[234] Idem, Stromatele, în colecţia „P.S.B.“, vol. 5, p. 480
[235] Sf. Grigorie de Nyssa, Marele cuvânt catehetic sau despre învăţământul religios, în „P.S.B“, vol 30, p. 294
[236] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie Dogmatică Ortodoxă, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1996, p. 267

sufletul său omul tinde spre absolut. Omul tinde spre Dumnezeu întrucât Dumnezeu este absolut.

Un alt părinte al Bisericii Răsăritene, Sf. Macarie Egipteanul unge să spună că între om şi Dumnezeu există cea mai mare înrudire. Această înrudire constă în chipul lui Dumnezeu, care nu se regăseşte în nici –oală creatură. Creând pe Adam, zice Sf. Macarie, Dumnezeu nu i-a dat aripi materiale ca păsărilor, pentru că avea să-i dea altfel de aripi, aripile Duhului, ca să sboare cu ele oriunde va vrea Duhul.[237]

Părinţii văd chipul lui Dumnezeu manifestându-se în toate funcţiile şi mişcările sufletului, sau mai corect zis, ale fiinţei omeneşti. Toate se împărtăşesc de chipul lui Dumnezeu, de capacitatea relaţiei cu Dumnezeu şi după aspiraţia comuniunii cu El.

Vladimir Lossky spune că: „Uneori, chipul lui Dumnezeu este asemuit uneia dintre calităţile sufletului, simplităţii sau nemuririi sale sau este identificat cu puterea sufletului de a-l cunoaşte pe Dumnezeu, de a trăi în comuniune cu El, în prezenţa Duhului Sfânt în sufletul omului.“[238]

Dumitru Stăniloae, vorbind despre caracterul omului de chip al cuvântului ca persoană care cugetă şi iubeşte infinitatea Tatălui în sine, spune că aceasta se arată şi „în raţiunea omului de a nu se putea opri niciodată din setea ei de cunoaştere. Raţiunea umană este dinamică, în progres continuu şi într-o năzuinţă de a căuta mereu calea cea mai dreaptă care duce la adevărul real pentru că stă în strânsă legătură cu existenţa Tatălui şi Cuvântului lui Dumnezeu.“[239]

Preot profesor Dumitru Popescu spune: „omul a fost zidit după chipul lui Dumnezeu, din iubirea Tatălui manifestată în Fiul, chipul Tatălui prin lucrarea de viaţă făcătoare a

---

[237] Sf. Macarie Egipteanul, Despre înălţarea minţii, în colecţia „P.S.B.“, vol. 34, traducere de Pr. Prof. Constantin Corniţescu, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1992, p.252

[238] Vladimir Lossky, op. cit., p.17

[239] Ibidem, p.19

Sfântului Duh, pentru ca omul să devină partener conştient de dialog cu Dumnezeu.“[240]

La această concluzie au ajuns majoritatea teologilor ortodocşi. Părintele Iob Bria scria într-o lucrare a sa că: ,,Imago Dei este unicitatea personală proprie fiecărei fiinţe umane, destinată a fi îndumnezeită. Cum creaţia omului înseamnă creaţia umanităţii, imago Dei se referă şi la comunitatea umană, în general, chemată să fie ,,slava“ lui Dumnezeu, adică, prezenţa (shekinah) luminoasă a lui Dumnezeu în univers. Imago dei este prezenţa vie a lui Dumnezeu, locul cortul, ,,cetatea sfântă“ , Noul Ierusalim în care locuieşte Dumnezeu. Omul şi creaţia vor deveni ,,un cer nou şi un pământ nou“[241]

În Filocalie, patriarhul Calist zice: ,,drept aceea, această suflare a lui Dumnezeu, suflată, cum s-a zis, în Adam, până ce a fost în el, nu puţină slavă şi strălucire de chip dumnezeiesc pricinuia celui părtaş de ea. Ca urmare, el se purta faţă de lucruri cu putere stăvăzătoare şi proorocească şi era împreună creator cu dumnezeu sau un al doilea dumnezeu, după har. Iar prin aceasta îi făcea plăcere şi lui Dumnezeu Făcătorul mai presus de înţelepciune al tuturor, cu vederile şi cu proorocirile prea stălucite ale lui.“[242]; iar în alt loc zice: ,,Dumnezeu voind să facă în chip prea înţelept pe om ca un înger pe pământ, ca o creatură cerească, după chipil şi asemănarea Dumnezeiască, a aşezat în el potrivit cu acesta, suflet înţelegător, în stare de cunoaştere a lui Dumnezeu. Dar omul pământesc nu se poate înălţa la starea îngerească, dacă nu s-a făcut în chip vădit duh ca îngerii.“[243]

---

[240] Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Cuvânt înainte, la Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Chipul nemuritor al Lui Dumnezeu, Editura Cristal, Bucureşti 1995, p. 5

[241] Pr. Prof. Dr. Ion Bria, Tratat de Teologie Dogmatică şi Ecumenică, Editura România Crestină, Bucureşti 1999,

[242] Sf Calist Patriarhul, Capete despre rugăciune, în ,,Filocalia“, vol 8, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti 1979, p.241-242

[243] Ibidem, p.334

e) Chipul şi asemănarea lui Dumnezeu în om . Deosebirea între chip şi asemănare.

Revelaţia divină ne învaţă că omul a fost făcut „după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu“ **Facere (I, 26)**. Acest lucru, după cum am văzut mai sus, are numeroase temeiuri scripturistice. Cele cuprinse, în general, în Sfânta Scriptură despre chipul şi asemănarea lui Dumnezeu în om sunt explicate în cugetarea Sfinţilor Părinţi şi anume în ce constă chipul şi în ce constă asemănarea lui Dumnezeu.

În legătură cu cuprinsul acestei extraordinare însuşiri a omului, Părinţii au exprimat multe păreri, dat fiind că această noţiune – de chp – a vut o lungă istorie în filozofia elină, iar Sfânta Scriptură n-a determinat-o îndeajuns. În general, această însuşire a fost atribuită puterilor spirituale ale omului, adică firii raţionale[244] sau liberului albitru[245]. Unii Părinţi, desfăşurând o intensă activitate pastorală sau socială, ca Sfântul Ambrozie şi Sfântul Grigorie cel Mare, au accentuat iubirea, alţii, având formaţie juridică au scos în evidenţă mărturia spontană a sufletului curat. Această însuşire a fost căutată de unii în nemurirea sufletului, în capacitatea omului de a se reproduce, şi în omul întreg, trup şi suflet. Toţi Părinţii însă, fără excepţie, accentuînd un element al personalităţii umane, nu exclud şi pe celelalte funcţiuni ale sufletului.

Dar, în ce constă chipul lui Dumnezeu în om nu se spune nicăieri mai lămurit. După Sfântul Epifanie, „Biserica crede că omul în genere a fost creat după chipul lui Dumnezeu,dar în ce parte se află ceea ce este după chipul aceasta nu determină.“[246] De aceea învăţătorii bisericeşti

[244] Origen, Împotriva lui Cels, în „P.S.B.” vol 9; Sf. Vasile cel Mare, Despre facerea omului, în „P.S.B.” vol 17, Sf. Atanasie, Despre întruparea Cuvântului, în „P.S.B.” vol 15

[245] Sf. Ioan Damaschin, Dogmatica; Sf. Grigorie de Nyssa, Despre fericire, în „P.S.B.” vol 30

[246] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p. 295

răspund în chipuri diferite la această problemă, deşi ideile lor nu se exclud una pe alta, ci ele se împletesc. Ei afirmă că Dumnezeu este spiritul cel mai curat, de aceea chipul lui Dumnezeu nu se referă la trup, pentru că Dumnezeu nu are trup. Dumnezeu ca spirit posedă atributele esenţiale ale acestuia, adică raţiune, libertate, deci chipul lui Dumnezeu în om se poate pune în raţiunea lui, în voinţă ori în nemurirea sufletului. Mai departe, ei consideră că acest chip zace în stăpânirea asupra tuturor creaturilor, ce a dobîndit-o omul când a fost creat. Acest lucru reiese limpede din cuvintele Creatorului, care după ce a zis: „Să facem om după chipul şi după asemănarea noastră", adaugă imediat „Şi să stăpânească peştii mării, peste păsările cerului,peste toate animalele, peste toate vietăţile ce se mişcă pe pământ şi peste tot pământul" **(Facere I, 26-28)**.Continuînd tradiţia şcolii antiohiene, Sfântul Ioan Gură de Aur, aşază chipul lui Dumnezeu în înşuşirea omului de a conduce, excluzând raportarea lui la altceva. Înţelege prin aceast însuşire, stăpânirea pe care acesta o exercită asupra animalelor, stăpânire analogică exercitată de Dumnezeu asupra fiinţelor raţionale, adică asupra îngerilor şi a omului. De aceea nu poate fi omul stăpân absolut al lumii, deoarece acesta este numaiDumnezeu, nici definitiv, deoarece îşi exercită această însuşire numai când se găseşte în comuniune cu Dumnezeu.

Aşezarea ,,chipului" în puterea omului de a stăpâni este legată de încercarea Sfântului Părinte de a păstra neatinsă substanţa lui Dumnezeu, combătând pe cei ce refereau ,,chipul" (lui Dumnezeu) la forma trupului (omenesc), pe cei ce spuneau că Dumnezeu are chip omenesc, care încercau ,,celui neschimbat, fără formă şi fără chip să-i dea chip omenesc şi să-i atribuie membre celui netrupesc."[247] Invocă pentru susţinerea acestei păreri istorisirea Genezei, după care plănuind Dumnezeu să creeze pe om după chipul şi asemănarea sa, nu s-a oprit aici, ci continuând, a arătat ce sens avea să ia noţiunea

[247] Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilia la facere, p.143-145

„chip”. A dispus, spune, Dumnezeu ca oamenii să stăpânească peştii mării şi păsările cerului şi toate târâtoarele pământului. Apoi invocă porunca **(I Corinteni 11; 7),** conform căreia femeia trebuie să se supună bărbatului. Concluzionând, spune că afirmaţia Facerii de a fi creat Dumnezeu pe om după chipul său, are sensul că Dumnezeu „l-a creat (pe om) stăpân al tuturor celor văzute”.[248]

Sfântul Ioan Gură de Aur ne explică aceasta spunând că: „Prin cuvântul <chip> trebuie înţeles stăpânire şi nimic altceva, că Dumnezeu l-a creat pe om ca să fie stăpân peste toate cele de pe pământ şi nimic nu este pe pământ mai mare decât el, ci toate sunt sub stăpânirea lui“[249], iar în alt loc adaugă: „Cuvântul <<chip>> nu înseamnă asemănarea omului cu Dumnezeu după fiinţă ci asemănarea cu el în ce priveşte stăpânirea, nu în ce priveşte chipul formei, de aceea a şi adăugat: şi să stăpânească peştii mării, păsările cerului“ **(Facere I,28).**[250]

Simbolul puterii îl formează după Sfântul Părinte mărturia **Facerii (2;19-20),** după care omul a fost chemat să dea nume tuturor animalelor pământului şi păsărilor cerului. Este legat de obiceiul vechilor stăpâni de a schimba numele robilor pe care îi obţineau.

Înşuşirea de a stăpâni nu exclude, ci presupune puterile spirituale. Omul stăpâneşte lumea, pentru că Dumnezeu l-a dăruit cu suflet, o stăpâneşte pentru că, deşi inferior după trup animalelor, le depăşeşte prin raţiune. Astfel înşuşirea de a stăpâni şi firea raţională a omului se găsesc în raportul dintre cauză şi efect.[251]

Dar „este evident, că această stăpânire a omului asupra creaturilor pământeşti este numai o urmare şi o expresie exterioară a chipului lui Dumnezeu pus în sufletul omului, în

[248] Ibidem, p41-41
[249] Ibidem., p. 102
[250] Ibidem., p. 109
[251] Ibidem, p.145

mintea şi libertatea sa, care singure ne dau o proeminenţă hotărâtă asupra tuturor animalelor necuvântătoare.“[252] Tot în acest înţeles putem găsi la mulţi Scriitori Bisericeşti, un reflex al imaginii lui Dumnezeu, până şi în corpul omului: nobila sa organizare, aerul său maiestuos, îndreptarea sa către cer, toate acestea exprimă lămurit calităţile sufletului său inteligent şi liber precum şi demnitatea sa de stăpânitor a toate câte vieţuiesc aici jos.

Iată cum se exprimă Sfântul Grigorie de Nyssa: „Ţinuta omului este dreaptă, orientată spre cer, iar privirea orientată în sus, ceea ce desigur este un semn de nobleţe şi denotă o vrednicie împărătească. Ori prin faptul că dintre toate singur omul a fost făcut aşa, în timp ce la toate vietuitoarele ţinuta corpului este orientată spre pământ, este dovadă clară că acestea sunt destinate să se lase supuse, pe când omului i s-a dat puterea de a le stăpâni.“[253]

Omul este văzut ca şi chip al Logosului Divin, care la rândul Său fiind chipul Tatălui a îmbrăcat la împlinirea vremii şi chipul său uman **(Filipeni II, 67) şi (Evrei I, 3)**. Dacă Dumnezeu Cuvântul este acel Cuvânt pe care tatăl îl adresează copilului său- omul- înseamnă că există conformitate şi înrudire intre Logosul divin şi logosul uman. „Acesta este temeiul ontologic al oricărei cunoaşteri omeneşti legile naturii sunt fixate de către Arhitectul divin. Întrucât Dumnezeu este Creatorul, poet al universului, omul i se aseamănă, fiind şi el, în felul lui, creator şi poet. “[254]

Plecând de la aceste texte scripturistice, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel afirma că: „în icoana Domnului Iisus Hristos ne recunoaştem pe noi înşine şi pricepem de ce Dumnezeu, după ce a zidit lumea, a încununat-o cu gândul „să facem om după chipul şi asemănarea Noastră“**(FacereI, 26)**

---

[252] Macarie F., op. cit., p. 580
[253] Sfântul Grigorie de Nyssa, op. cit., p 27
[254] Paul Evdochimov, Iubirea nebună a lui Dumnezeu, traducere de Teodor Baconsky, Editura Anastasia, Bucureşti f.a., p.114

Acest plural „să facem“ denotă că în acel moment Fiul, ca Logos, era împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt. Aşadar, dacă omul va avea chipul lui Dumnezeu, şi Hristos-Dumnezeu va avea chipul omului, iar aceasta nu doar prin materialitaea trupului primit de la Fecioara Maria, ci şi prin prototipul creat de cuvintele lui Dumnezeu-Tatăl. Virtual, Dumnezeu-Fiul avea chipul omului încă dintru început, ceea ce înseamnă că El S-ar fi întrupat oricum în chipul omului, chiar dacă Adam nu ar fi căzut din Rai.“[255] De la aceste versete Sfinţii Părinţi pornesc în explicarea chipului lui Dumnezeu în om. Omul este astfel: Chipul Cuvântului şi ca atare, după chipul Tatălui. Tot ei spun că noţiunile de chip şi de asemănare exprimă două realităţi diferite: chipul este datul ontologic, iar asemănarea reprezintă implicarea morală a chipului.[256]

Pentru Origen chipul reprezintă darul lui Dumnezeu oferit prin creaţie, iar asemănarea implică voinţa şi lucrarea omului: „Omul a primit vrednicia chipului la prima creaţie, pe când desăvârşirea asemănării i-a amânat-o până la sfârşitul lumii. Cu alte cuvinte, această asemănare trebuie să şi-o câştige omul prin stădania activităţii sale, prin imitarea lui Dumnezeu, adică posibilitatea acestei desăvârşiri, care-i fusese dată încă de la început prin vrednicia chipului, omul trebuia s-o împlinească el însuşi într-o asemănare perfectă, prin săvârşirea de fapte bune, până la sfârşit.“[257]

Paul Evdokimov vorbind despre chipul lui Dumnezeu, *imago Dei,* zice: „în puritatea lui absolută, acest chip este Hristos, pe care Părinţii îl numesc Arhetipul divino-uman. În momentul întrupării, Hristos, chipul nevăzutului Dumnezeu **(Coloseni I, 15)**, nu căuta o formă oarecare, angelică sau astrală, şi nu doar se adapteză formei umane, ci zicând omul,

---

[255] Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Pastorala la Duninica Ortodoxiei, anul 2008, p. 5

[256] Pr. Prof. Isidor Todoran, Starea paradisiacă a omului şi cea de după cădere, în concepţia ortodoxă, romano-catolică şi protestantă, în „Ortodoxia“, anul VII(1955), nr.1, p.31-32

[257] Origen, Despre principii, în „P.S.B.“, vol 8, p. 252

Dumnezeu îşi fixa privirea gândirii Sale peste Hristos prototipul. Hristos, pecetea Tatălui şi Hristos *ecce homo* uneşte în el chipul lui Dumnezeu şi chipul omului. Esenţei lui: omul este asemenea lui Dumnezeu îi răspunde justificarea sa Dumnezeu este asemenea omului. Omul este forţa omenească a lui Dumnezeu.“[258]

Teologul grec Panayotis Nellas explică chipul lui Dumnezeu în om, legând tema paulină << Hristos – chipul lui Dumnezeu >> cu tema *Facerii* << Omul – după chipul lui Hristos >>: „Este clară distincţia că Hristos reprezintă chipul lui Dumnezeu şi omul chipul lui Hristos, că, adică, omul este chip al chipului. Cel mai – întâi născut decât toată zidirea este chip al lui Dumnezeu, omul însă este făcut după chipul lui Dumnezeu.“[259]

Toate calităţile omului, care fac din el un centru secundar al lumii, îl raportează la Logosul divin. Astfel, omul este raţional şi cuvântător pentru că este chipul Cuvântului. Astfel Sf. Atanasie cel Mare, care cercetează în mod special această temă, o formulează astfel: „După Însusi chipul Său i-a făcut pe ei, dându-le şi puterea Cuvântului/Raţiunii Lui, ca având-o în ei ca un fel de umbră a Cuvântului/Raţiunii şi făcându-se raţionali, să poată rămâne în fericire.“[260] După unii teologi omul este creator, este stăpân pentru că este chipul Împăratului al cărui chip îl poartă, este liber, pentru că e chip al libertăţii absolute, este responsabil pentru creaţie, ca unul ce este conştiinţa întregii creaţii şi factor recapitulativ, pentru că Arhitectul Lui, Logosul, este Cel în care se recapitulează toate,

---

[258] Paul Evdokimov, Femeia şi mântuirea lumii, traducere de Gabriela Moldoveanu, Editura Asociaţia filantropică medicală creştină Cristiana, Bucureşti 1995, p. 63

[259] Panayotis Nellas, op cit., p. 68

[260] Sf. Atanasie cel Mare, Cuvânt împotriva elinilor, in „ P.S. B.“vol 15, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1987, p. 38

care asigură prin transcendenţa Ei existenţa personală umană.[261]

Chipul conţine toate elementele care îl legitimează pe om drept centru secundar al creaţiei. Dar tot prin chip omul este legat de Modelul său, de Logos. Logosul divin este temeiul fundamental pe care se sprijină poziţia centrală a omului în creaţie şi tot Logosul este baza centrală propriu-zisă a lumii, Centrul lumii şi al vieţii.[262]

Chipul dumnezeiesc în om este un chip al treimii, căci spune teologul Vasile Cristescu „în el vedem reproducerea misterului trinitar şi de aceea omul reflectă în sine structura şi viaţa acestui mister. Din Sfânta Treime îi vine astfel chipului dumnezeiesc din nou caracterul ideologic, comunicativ. Numai având înainte structura comunicativă proprie Sfintei Treimi, adevărul despre o fiinţă nu este conceput decât în oglindă.“[263]

Deci, chipul dumnezeiesc în om e un chip al Treimii şi el se arată în comuniunea umană. Sfântul Grigorie de Nyssa a spus că: „nu într-o parte a naturii se află chipul, nici într-un membru al el se găseşte harul, ci natura în totalitatea ei este chipul lui Dumnezeu.“[264]

Sfântul Grigorie de Nyssa se preocupă mai mult de cele două realităţi, fiecare distingându-se în mod clar de cealaltă: „suntem după chip prin creaţie, iar după asemănare ajungem prin noi înşine, prin voinţa noastră liberă… În creaţie am primit posibilitatea de a deveni asemenea cu Dumnezeu şi, dându-ne această posibilitate, Dumnezeu ne-a făcut pe noi înşine lucrătorii asemănării noastre cu El, spre a ne dărui răsplată pentru activitatea noastră.“[265] Chipul este ceea ce s-a

---

[261] Panayotis Nellas, op.cit., p.69

[262] Pr. Conf. dr. Vasile Citirigă, Antropologia hristologică şi relevanţa ei pentru depăşirea concepţiilor antropologice ale culturii secularizate, în „Ortodoxia“,anLIX(2008), nr1-2, p13

[263] Vasile Cristescu, Antropologia în perspectivă teologică, Editura Junimea, Iaşi 1999, p. 16

[264] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,Teologie dogmaticã...., p. 275

[265] Dr. Iosif Olariu, op. cit. , p 296

creat, iar asemănarea ceea ce se poate atinge.[266]Chipul poartă în sine tendinţa asemănării cu Dumnezeu.[267]

Expresiile << chipul >> şi << asemănarea >> în locurile citate din Sfânta Scriptură se întrebuinţează alternativ părând astfel că sunt sinonime. Sfinţii Părinţi în cea mai mare parte afirmă însă că este deosebire între << chip >> şi << asemănare >> zicând că, chipul lui Dumnezeu este în natura sufletului omenesc, în mintea, libertatea omului, iar asemănarea lui Dumnezeu în dezvoltarea şi perfecţionarea acestor facultăţi prin om, mai ales în perfecţionarea minţii, în virtute şi sfinţenie, în căutarea darurilor Sfântului Duh. Asemănarea este astfel „scopul către care tinde omul în dezvoltarea şi perfecţionarea lui morală. Punctul de plecare spre asemănare este chipul, acesta conţinând înclinarea spre asemănare, spre culme, adică spre Dumnezeu, spre bine, adevăr şi frumos.“[268] Noi primim chipul lui Dumnezeu odată cu existenţa, iar asemănarea rămâne pe seama noastră a o căpăta, deoarece Dumnezeu ne dă numai posibilitatea de a o face .

Această deosebire între chipul şi asemănarea lui Dumnezeu în om este întemeiată şi pe Sfânta Scriptură. Reprezentând pe Dumnezeu în întreitul Său ipostaz sfătuindu-se pentru facerea omului, Moise istoriseşte: „Şi a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul şi după asemănarea noastră“, iar după creare adaugă „şi a făcut Dumnezeu pe om, după chipul Său, după chipul Său L-a făcut Dumnezeu, l-a făcut bărbat şi femeie“ **(Facere I, 26-27).**

Omul este creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu (Facere I;26): „Oamenii sunt făcuţi după asemârarea lui Dumnezeu –kat omoiosin Theon- ad sinulitudunem Dei“ (Iacov III,9). Între ikon-imago şi omoiosis-similitudo există un raport dinamic. Dacă chipul se referă la

---

[266] Sf. Grigorie de Nyssa, Despre facerea omului, în „P.S.B.“vol 30, p.30-31
[267] Idem,La titlurile Psalmilor, în „P.S.B.“, vol 30,p. 176
[268] Pr. Prof. Dr. Isidor Teodoran şi Arhid. Prof. Dr. Ioan. Zăgrean, op. cit. , p. 179

interdependenţa şi la comuniunea conştientă a omului cu Dumnezeu, asemănarea înseamnă devenirea chipului, apropierea personală a sfinţeniei lui Dumnezeu, îndumnezeirea actualizată prin simbioza dintre har şi libertate, prin ascultare liberă. Dacă chipul este punctul de plecare al umanităţii în mişcare liberă spre „pomul vieţii“ sau împărăţia lui Dumnezeu, asemănarea îi dădea posibilitatea unei plenitudini ontologice.“[269]

Dar acest dat ontologic a fost zdruncinat prin ieşirea lui Adam din comuniunea cu Dumnezeu, destinul său neputând să se realizeze în raiul de la început: „Căci n-ai zidit pe om spre pieire, ci spre paza poruncilor şi spre moştenirea vieţii celei veşnice.“[270]

Raportul << chip >> şi << asemănare >> poate fi exprimat astfel: „chipul este asemănarea în potenţă, iar asemănarea este chipul în actualitate, astfel spus chipul este asemănarea în virtualitate, iar asemănarea este actualizarea chipului.“[271]

Sfântul Ioan Damaschinul vorbeşte şi el despre distincţia dintre chip şi asemănare, explicând această deosebire astfel: „Numim chip dumnezeiesc, căci cuvintele *după chipul* indică raţiunea şi liberul arbitru, iar cuvintele *după asemănare* arată asemănarea cu Dumnezeu în virtute, atât cât este posibil.“[272]În altă parte zice că „numai omul, această vieţuitoare mintală şi raţională este dintre toate după chipul şi după asemănarea cu Dumnezeu. Tot omul se zice că este după chipul lui Dumnezeu, pentru demnitatea minţii şi a sufletului, adică, pentru necuprinsul, nevăzutul, nemurirea şi libertatea voii, ca şi pentru însuşirea de stăpânitor, născător de prunci şi ziditor. Iar după asemănare este pentru raţiunea virtuţii şi a faptelor noastre care-l imită pe Dumnezeu şi poartă nume

[269] Pr. Prof. Dr. Ion Bria, Tratat de Teologie…, p. 109
[270] Molitfelnic, Slujba Sfântului Maslu, E.I.B.M.O. , Bucureşti 2013, p. 166
[271] Prof. Dr. George Remete, op. cit., p 191
[272] Sf. Ioan Damaschinul, Dogmatica, p. 70

dumnezeiesc, adică, pentru dispoziţia filantropică faţă de cei din neamul omenesc."[273]

Urmând teologia Sfinţilor Părinţi, Părintele Stăniloae înţelege prin asemănare „atât procesul cât şi faza finală a îndumnezeirii. Astfel, îndumnezeirea este identică cu asemănarea. Omul a fost creat numai prin voinţa lui Dumnezeu, dar nu poate fi îndumnezeit numai prin ea. A fost necesară o singură voinţă pentru creaţie, dar este nevoie de două pentru îndumnezeire. O singură voinţă, pentru a aduce la existenţă chipul, dar două pentru a face chipul asemănare."[274]

Chipul lui Dumnezeu se află în om chiar şi după cădere. Acest lucru este arătat clar în Sfânta Scriptură. Iată ce ne spune Noe: „Oricine va vărsa sângele omului se va pedepsi şi cu vărsarea sângelui său propriu, căci omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu"**(Facere IX,6).** Sfântul Apostol Iacob spune la rândul său: „Cu ea binecuvântăm pe Domnul şi Tatăl şi cu ea blestemăm pe oameni, care sunt făcuţi după asemănarea lui Dumnezeu "**(Iacob III, 9).**

Despre chipul lui Dumnezeu mai vorbeşte şi Sfântul Vasile cel Mare. Pentru acesta, chipul reprezintă întreaga potenţialitate umană de împlinire a binelui, iar asemănarea este însăşi acţiunea chipului, de aceea el afirmă următoarele: „fiind făcut după chipul Creatorului tău, vei putea, printr-o bună vieţuire să te înalţi până la aceeaşi cinste cu îngerii. Ai primit suflet raţional. Cu el cunoşti pe Dumnezeu."[275]Cu alte cuvinte, chipul posedă asemănarea în potenţă, ca posibilitate, iar asemănarea este chipul în actualitate.

Sfântul Iona Gură de Aur referindu-se la verseturi de la **Facere I, 26** afirmă: „După cum cuvântul <<chip>> înseamnă stăpânire, tot aşa cuvântul <<asemănare>> înseamnă ca noi să ajungem, atât cât ne stă în puterea noastră omenească asemenea

---

[273] Idem, Despre virtuţi şi păcate, în Filocalia, vol 4, traducere de Prot. Stavr Dr. Dumitru Stăniloae, Titografia Arhidiecezană, Sibiu 1948, p196

[274] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,Teologie dogmatică...., p. 283

[275] Sf. Vasile cel Mare, op. cit., p. 372

lui Dumnezeu, să ne asemănăm cu Dumnezeu în ce priveşte bunătatea, blândeţea, virtutea.“[276]

O concepţie cu totul aparte despre chip si asemănare o are Sf. Maxim Mărturisitorul. Pentru acesta, chipul este primit de la începutul creaţiei sale, de când trupul se uneşte cu sufletul. Asemănarea reprezintă implicarea chipului în procesul duhovnicesc, şi, prin urmare, se dobândeşte ulterior în timp.

După Sf. Maxim, împărtăşirea virtuţilor este sinonimă cu împărtăşirea de Dumnezeu, care este fiinţa tuturor virtuţilor. Orice dobândire de virtute înseamnă o aprofundare a asemănării cu Dumnezeu, o împlimire a planului pe care Dumnezeu şi L-a făcut cu fiecare om în parte.

Însă cel mai elocvent text în care se face distincţia clară între chip şi asemănare, se găseşte în Capete despre dragoste: ,,Patru dintre însuşirile dumnezeieşti care susţin, păzesc şi izbăvesc cele ce sunt le-a împărtăşit Dumnezeu pentru bunătatea Sa desăvârşită, aducând la existenţă fiinţa raţională şi mintală: existenţa, existenţa veşnică, bunătatea şi înţelepciunea. Dintre acestea primele două le-a dăruit fiinţei, iar ultimile două, adică bunătatea şi intelepciunea, capacitatea de a voi. Aceasta pentru ca ceea ce e El prin fiinţă să ajungă şi zidirea prin împărtăşire. Pentru acestea se spune despre ea că s-a făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu; după chipul existenţei ca existenţă şi după chipul existenţei veşnice ca existenţă veşnică; căci, deşi nu e fără de început, este fără de sfârşit; şi după asemănarea Celui bun şi drept după fiinţă, cel bun şi înţelept după har. Adică toată firea raţională este după chipul lui Dumnezeu; dar numai cei buni şi înţelepţi sunt după asemănarea Lui.“[277]

---

[276] Sf. Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 110

[277] Sf. Maxim Mărturisitorul, Cele patru sute de capete despre dragoste, în ,,Filocalia“ Vol 2, traducere de Pr Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Apologeticum 2005, format electronic, p.118-119 *ftp://ftp.logos.md/Biblioteca/_Colectie_RO/**Filocalia**/**Filocalia**-02.**pdf***

Părintele Profesor Nicolae Balca spune că: „omul a fost creat <<după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu>>. **(Facere I, 26)**. Prin asemănare se caută a se determina mai precis ce înseamnă chipul şi în felul acesta să i se înlăture posibilitatea unei interpretări eronate, care nu ar face distincţie între "chip" şi "asemănare" şi ar afirma că chipul ar fi identic cu asemănarea."[278]

Omul a fost creat numai după chipul lui Dumnezeu, iar asemănarea trebuie să o realizeze acesta prin posibilităţile cu care l-a înzestrat Creatorul său. Esenţa cea mai adâncă a "chipului" lui Dumnezeu constă în faptul că acesta, ca şi Dumnezeu, este o persoană, aşadar partenerul lui Dumnezeu într-un dialog în care vorbeşte despre mântuirea omului şi a lumii. Creat după chipul lui Dumnezeu omul este orânduit să realizeze asemănarea cu Dumnezeu. Dumnezeu nu a dat omului totul de-a gata, ci i-a dat puterea şi cinstea de a-şi desăvârşi chipul până la starea de îndumnezeire după har.

Concepţia Sfinţilor Părinţi, care fac o deosebire clară între chip şi asemănare, pot fi prezentate la nesfârşit, aducându-şi fiecare aportul la formularea învăţăturii despre „chip" şi „asemănare".Dar tebuie să menţionăm că există şi Sfinţi Părinţi care nu deosebesc „chipul" de „asemănare"şi putem da ca exemplu pe Sf. Atanasie cel Mare, Sf. Grigorie Teologul, Sf. Chiril al Alexandrie, dar şi alţii. Asemănarea nu este despărţită de chip deoarece acestea sunt două noţiuni care se implică, iar chipul lui Dumnezeu în om se concretizează în lucrarea asemănării. Asemănarea nu poate exista fără chip, iar chipul nu poate să-şi păstreze frumuseţea fără asemănare. Părinţii care nu au despărţit chipul de asemănare au vrut să sublinieze necesitatea inter-corelaţiei celor două noţiuni.

Sfântul Atanasie cel Mare vorbind despre căderea omului zice: „Dumnezeu fiind bun îi face părtaşi la chipul

[278] Diacon Prof. Nicolae Balca, Învăţătura despre chipul lui Dumnezeu în om în teologia protestantă contemporană, în „Ortodoxia", anul XX(1968), nr. 4, p. 523

Domnului nostru Iisus Hristos şi îi zideşte după chipul şi asemănarea Lui, că, printr-un astfel de har cunoscând chipul, adică pe cuvântul Tatălui, să poată să dobândească din el înţelegerea Tatălui şi cunoscând pe Făcătorul să trăiască viaţă mulţumită şi cu adevărat fericită.“[279]

Sfântul Atanasie vede pe Fiul chipul Tatălui, iar în om, pe cel făcut după chipul Tatălui adică conform cu Cuvântul. Iar << după chipul>> constă în a cunoaşte pe chipul Tatălui, sau pe Cuvântul, deci a fi în legatură cu El.Omul este astfel chipul Cuvântului şi ca atare după chipul Tatălui. „Întrucât este chipul Cuvântului şi după chipul Tatălui, el este pus într-o relaţie cu comuniunea treimică şi este chemat să realizeze în planul uman o viaţă de comuniune asemănătoare comuniunii treimice şi din puterea ei.“[280]

Pentru teologia ortodoxă contemporană chipul şi asemănarea apar ca două realităţi distincte care se întrepătrund în mod reciproc, după cum precizează şi Paul Evdochomov, care considera că fiecare facultate a spiritului uman (inteligenţa, libertatea, iubirea) reflectă chipul lui Dumnezeu. Prin definiţie, chipului îi este caracteristic să se depăsească aruncându-se în infinitatea lui Dumnezeu pentru a-şi găsi acolo plinirea dorului său. *Chipul*, fundament obiectiv, cheamă *asemănarea* subiectivă, personală. Sămânţa - <<a fi foast creat după chipul>>- duce la inflorire: <<existenţa după chipul>> Celui-ce-este. *Amo,ergo sum* este răspunsul omului la <<Dumnezeu este iubire>>.[281]

---

[279] Sfântul Atanasie cel Mare, Tratat despre întruparea Cuvântului, în „P.S.B.”, Vol 15, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1987, p. 104

[280] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,Teologie dogmatică...., p. 279

[281] Paul Evdochomov, Taina iubirii. Sfinţenia unirii conjugale în lumina tradiţiei ortodoxe, traducere de Gabriela Moldoveanu, p.63-64 *www.sufletortodox.ro/.../**Paul**%20**Evdokimov**%20-%20Taina%20Iubirii...*

Pentru Berdiaev, persoana are o dimensiune vocaţională prin care, prin actele creatoare săvârşite, împlineşte chemarea asemănării. Iar aceasta, completează Olivier Clement, se poate realiza numai prin unificarea tuturor forţelor şi orientarea lor spre latura duhovnicească. Prin ontologic (chip) se merge spre moral (asemănare), putându-se spune, din acest punct de vedere, că omul participă la crearea sa duhovnicească.[282]

Dumnezeu l-a creat pe om capabil de unirea cu Sine, iar această calitate se cuprinde în însuşirea de a fi după chipul Său. ,,Omul sintetizează cele cinci zile ale creaţiei, iar el este a şasea zi, a desăvârşirii acestei creaţii, numai că el posedă un principiu propriu, care-l face unic în existenţă: este după chipul lui Dumnezeu şi, ca atare, este *microteos.*"[283]

[282] Pr. Dr. Nicolae Răzvan Stan, Antropologia din perspective…, p.162
[283] Paul Evdochimov, Ortodoxia, p.72

PARTEA a II-a

STAREA PRIMORDIALÃ A OMULUI

a) **Destinaţia omului**
b) **Conţinutul „chipului “din om înainte de cădere**
c) **Starea morală a omului înainte de cădere**
d) **Natura corporală a omului înainte de cădere**
e) **Ajutorul dumnezeiesc acordat primului om pentru împlinirea menirii sale**

a) Destinaţia omului

Omul n-a fost creat ca o fiinţă despărţită de Dumnezeu, aruncat în lume cu dispreţ de dumnezeu, aşa cum condidera Heidegger. În om a binevoit să Se altoiască dumnezeu, ca omul însuşi să fie altoit în Dumnezeu. Însuşirile omului sunt capabile să fie mijloace folosite de Dumnezeu pentru manifestarea lui şi ca prin ele omul să se adâncească tot mai mult în Dumnezeu şi să devină, prin efort, asemănător cu Logosul Creator, adică să se evidenţieze în el tot mai mult Dumnezeu ca bază şi centru.[284]

Dacă logosul este centru propriu-zis al lumii si temelia pe care sunt aşezate toate cele create, omul este un centru secundar, fiindcă toate au fost create pentru om şi rânduite în funcţie de destinul omului. Ele trebuie să slujească omului în înaintarea lui spre Dumnezeu şi în acest fel îşi urmează propriul sens prin care depăşeşte lumea aceasta. „Raţionalitatea lumii este pentru om şi culminează în om; nu omul este pentru raţionalitatea lumii. O persoană s-a gândit la persoana omului

[284] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, nota5, în colecţia „P.S.B.“, vol 16, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti1988, p. 182

când a creat lumea.“[285] Pentru a susţine ideea că omul ocupă un loc central în lume, Sf. Maxim Mărturisitorul a desvoltat o întreagă teologie. Omul are o poziţie centrală în măsura în care păstrează comunicarea cu Logosul Divin şi se manifestă ca un alt logos, ca factor al activării raţionalităţii lumii. Sfântul Maxim arată că omul deţine fizic, prin proprietatea de a fi în relaţie cu toate aspectele realităţii, puterea de unificare a tuturor dimensiunilor lumii. Vocaţia omului este aceea de a fi factor activ al unirii armonioase a făpturilor, a le îndrepta spre dumnezeu şi aduna în El.[286]

Înălţând-l pe om mai presus de toate creaturile pământului şi înzestrându-l cu chipul său, Dumnezeu i-a dat omului o destinaţie precisă, cu totul alta decât cea dată celorlalte făpturi pământeşti.

1) Faţă de Creatorul său, destinaţia omului consta în aceea că el, care,după suflet fusese creat din suflarea dumnezeiască, nu trebuie să se mărginească la cele pământeşti, ci neîncetat să tindă cu sufletul către Dumnezeu, izvorul fiinţei şi al vieţii sale în care să-şi afle ultima ţintă şi satisfacere deplină a tuturor înclinărilor şi speranţelor sale. Omul să rămână totdeauna în legătură cu Creatorul său, care i-a dat o natură deosebită faţă de celelalte creaturi; el poartă în sine chipul lui Dumnezeu: o raţiune care năzuieşte spre adevărul infinit, o voinţă care tinde la binele cel mai înalt şi un simţ sau o inimă ce năzuieşte la fericirea nesfârşită. De aceea, omul trebuia să caute neîncetat pe Dumnezeu, să-L cunoască şi să-L iubească ca pe adevărul, binele şi fericirea absolută, aşadar să-L preamărească. Mântuitorul spune ce trebuia să facă învăţăceii Săi, ca să poată fi cunoscuţi că stau cu El în strânsă legătură: „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor,

[285] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Iisus Hristos, lumina lumii şi îndumnezeitorul omului, Editura Anastasia, Bucureşti 1993, p. 31-32

[286] Doru Costache, De la ontologia cuantică la cosmologia antropologică a părintelui Dumitru Stăniloae, in vol. Ştiinţă şi teologie, Bucureşti 2001, p. 212-213

ca să vadă faptele voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri.“**(Matei V,16)**.Şi Sfântul Apostol Pavel scrie Corintenilor: „Măriţi dar pe Dumnezeu în trupul vostru şi întru duhul vostru , care sunt ale lui Dumnezeu“ **(I Corinteni VI, 20)**, şi: „Ori de mâncaţi ori de beţi ori altceva de faceţi, toate întru mărirea lui Dumnezeu să le faceţi“ **(I Corinteni X, 31)**. Tot el arată că Fiul lui Dumnezeu a venit să restabilească prin răscumparare legătura omului căzut de la Dumnezeu, să strice zidul care despărţea pe om de Dumnezeu şi să ducă pe toţi la pace şi unire cu acesta: „Pentu că Dumnezeu era în Hristos, împăcând lumea cu sine însuşi, nesocotindu-le lor greşalele şi punând în noi cuvântul împăcării“. **(II CorinteniV, 19)**

Acelaşi scop al omului îl propun şi învăţătorii vechi ai bisericii. Lactanţiu zice: „Noi ne naştem cu condiţia să dăm Domnului care ne-a făcut, supunerea cuvenită Lui, să-L cunoaştem şi să urmăm Lui. Uniţi prin aceasta legătură a pietăţii suntem în comuniune cu Dumnezeu; de aici şi numele religiunii. Numele religiunii s-a născut din legătura prin care Dumnezeu uneşte cu sine pe om şi-l leagă prin pietate, căci a-I sluji ca Domnului nostru şi a i se supune ca Părintelui nostru este esenţial pentru noi.“[287]

Sfântul Vasile cel Mare le spunea contemporanilor săi: „Tu eşti un vas lucrat cu meşteşug, care a primit fiinţa sa de la Dumnezeu. Preamăreşte pe Creatorul tău, căci n-ai fost creat decât să fii un instrument demn al gloriei lui Dumnezeu. Şi toată lumea aceasta este pentru tine o carte vie care predică gloria dumnezeiască şi-ţi vesteşte ţie, care ai minte, mărirea ascunsă şi nevăzută a lui Dumnezeu, pentru ca să cunoşti pe Dumnezeul adevărului.“[288]

Sfântul Ioan Gură de Aur consideră că: „Dumnezeu ne-a dat vedere, cuvânt şi auzire, pentru ca toate organele noastre să fie spre serviciul lui, să vorbim şi să facem ceea ce-i

[287] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p. 297
[288] Macarie F., op. cit., p. 585

este plăcut, să-i adresăm necontenit cântări, să înălţăm neîncetat către el mulţumirile noastre.“[289]

Fericitul Augustin spune ca omul este creat pentru al cunoaşte şi preamăriri pe Dumnezeu:,,Omul este făcut după chipul lui Dumnezeu, el e asezat din natura să cunoască pe Dumnezeu, să-l cinstească şi iubească în felul care corespunde puterii date lui.“[290]

De aceeaşi părere sunt şi Sfântul Ambrozie al Milanului, Sfântul Chiril al Ierusalimului, Sfântul Ioan Damaschinul, precum şi Macarie cel Mare: ,,Domnul a creat sufletul aşa, ca să fie pentru El o logodnică sau un prieten cu care să se poată uni şi să formeze unitate de spirit cu El, precum zice Apostolul Pavel Corintenilor: cel ce rămâne lipit de Domnul este un spirit cu El.“[291]

2)Destinaţia omului în raport cu sine însuşi, este că, fiind creat după chipul lui Dumnezeu, omul trebuie să se străduiască necontenit pentru a dezvolta şi perfecţiona facultăţile sale prin practica faptelor bune şi a se forma astfel după asemănarea lui Dumnezeu, prototipul său. De aceea odinioară, în Vechiul Testament Domnul Dumnezeu cere poporului său să fie sfânt ca El : ,,Fiţi sfinţi, ca sfânt sunt eu, Domnul Dumnezeul tău“ **(Levitic XI, 44)**, iar Mântuitorul zice învăţăceilor Săi: ,,Fiţi dar voi desăvârşiţi, precum şi Tatăl vostru cel din ceruri desăvârşit este.“ **(Matei V, 48)**

Această destinaţie a omului nu este esenţial deosebită de cea dintâi. Menirea aceasta a omului către sine însuşi urmează din cea către Dumnezeu, deoarece Acesta poate fi adorat şi preamărit numai când fiinţele sunt cu el în cea mai strânsă unire. Din aceasta urmează apoi tinderea omului la o răsplată corespunzătoare faptelor sale, la fericire, căci cine caută să se unească cu Dumnezeu este părtaş la adevărata

[289] Ibidem, p. 586
[290] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p. 297
[291] Macarie F., op. cit., p. 586

fericire.Mântuitorul Iisus Hristos propune acest adevăr când zice: „Nu tot cel ce-mi zice, Doamne, Doamne va intra întru Împărăţia Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu care este în ceruri.“ **(Matei VII, 21)** Apostolul Pavel scrie că oamenii sunt făptura lui Dumnezeu; ziditi întru Iisus Hristos spre faptele bune **(Efeseni II,10)**, şi: „Iar buna credinţă spre toate cele folositoare având făgăduinţa vieţii acesteia de acum şi a celeia viitoare.“ **(I Timotei IV, 8)**

Dintre Sfinţii Părinţi şi Scriitori bisericeşti, cel care vorbeşte mai lămurit despre această destinaţie a omului este Grigorie Teologul care zice: „Am fost creaţi spre fapte bune, pentru ca să se laude şi să se preamărească Creatorul şi de a imita pe Dumnezeu pe cât se poate.“[292]

Şi Sfântul Vasile cel Mare notează în scrierile sale: „organizarea corpului tău te învaţă care este destinaţia ta.Tu eşti cu capul îndreptat către cer, ca să nu tărăgăneşti existenţa ta către pământ, ci să ridici privirile tale către cer şi către Dumnezeu care este acolo, pentru ca să nu alergi la voluptăţile brutale, ci ca supus glasului minţii cu care eşti înzestrat să trăieşti cu viaţa cerească.“[293]

Un alt scriitor bisericesc, Lactanţiu, face următoarea afirmaţie: „Dacă se întreabă un om de bun simţ pentru ce a fost creat, el va răspunde cu tărie: Sunt născut, ca să cinstesc pe Dumnezeu, care ne-a creat spre a-I servi; şi a servi pe Dumnezeu nu înseamnă decât a păzi adevărul şi a-l apăra prin fapte bune.“[294] Dar, fiindcă omul tinde, în raport cu înaintarea sa în virtute, la fericire, care este urmarea faptelor bune şi răsplata lor, după învăţătura Mântuitorului asupra fericirilor cerului **(Matei V,16)** deoarece „pietatea, prin natura sa, este spre toate de folos“ ca „având făgăduinţa vieţii de acum şi a celei viitoare“ **(I Timotei IV,8)**, se poate zice că omul, creat

[292] Pr. Prof. Dr. Isidor Teodoran şi Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, op. cit., p. 176
[293] Sf. Vasile cel Mare, op. cit., p. 375
[294] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p. 298

pentru fapte bune, este totodată şi spre fericire, şi că, prin urmare, fericirea este una din destinaţiile omului privite faţă de sine însuşi . Şi Sfinţii Părinţi au indicat-o câteodată.

După Grigorie Teologul „am primit existenţa spre a fi fericiţi şi am fost în adevăr după ce am primit existenţa.Am fost puşi în Rai spre a ne bucura, am primit porunca, ca păzind-o să putem merita gloria.“[295]

3)Destinaţia omului faţă de natura înconjurătoare este determinată lămurit în însăşi cuvintele Creatorului: „Să facem om după chipul şi asemănarea noastră…şi stăpâniţi peste peştii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietăţile ce se mişcă pe pământ şi peste tot pământul.“ **(Facere I, 26-28).**

Vorbind despre menirea omului, Inocenţiu Arhiepiscopul Odesei afirmă că „purtând în sine chipul dumnezeiesc omul avea să fie şi el un fel de Dumnezeu pământesc. O astfel de fiinţă nu putea să aibă altă menire decât să fie cel mai apropiat prieten al lui Dumnezeu, să-l reprezinte în chip văzut şi să slujească ca organ şi locţiitor al său, pentru toate făpturile inferioare, care după însuşirile firii lor şi, după locul ocupat de ele, nu pot vedea pe făcătorul lor şi să vorbească cu dânsul gură către gură. Potrivit cu o astfel de menire omul trebuia să aibă şi o putere corespunzătoare, precum şi o împuternicire peste toată făptura văzută.“[296]

Fiind chipul lui Dumnezeu, fiind fiu şi moştenitor în casa Părintelui ceresc, omul este întrucâtva destinat a servi ca mijlocitor între Creator şi creaturile pământeşti. Mai ales el trebuie să fie pentru ele un profet, având misiunea de a le vesti în cuvinte şi fapte înţeleapta voinţă a lui Dumnezeu; un mare arhiereu, însărcinat a aduce lui Dumnezeu în numele tuturor

[295] Macarie F. Op. cit., p. 558

[296] Inocenţiu Arhiepiscopul Odesei, Cuvânt de învăţătură despre căderea lui Adam, Partea I, traducere de Pr. Simeon Andrei, Editura Pelerinul, Iaşi 1997, p. 14

fiinţelor pământeşti, sacrificii, laude şi mulţumiri ce i le datorăm şi de a cere de sus binecuvântări cereşti: un cap şi un rege care să poată prin sine însuşi, concentrând în fiinţa sa scopurile existenţei tuturor fiinţelor văzute, a le reuni cu Dumnezeu şi prin aceasta a menţine legătura creaturilor pământeşti într-o unire şi o armonie perfectă.

Sfinţii Părinţi şi Scriitori bisericeşti au vorbit adesea de această destinaţie a omului, după care el este regele şi stăpânul naturii, mai ales atunci când ei explică de ce omul a fost creat ultimul.

Sfântul Ambrozie zice: „după demnitatea sa, omul avea să se arate cel din urmă pe pământ ca scop al naturii, creat pentru adevăr, ca să fie înainte vestitorul dreptăţii între celelalte fiinţe. Nu fără cuvânt a apărut cel din urmă ca încoronare a întregii lucrări a creaţiunii, ca o cauză a lumii pentru care totul să fie creat.“[297]

Aceasta este marea destinaţie pentru care a fost creat omul ca preot şi mijlocitor între creatură şi creator, dar şi ca stăpân al creaturii. Destinaţia ultimă a omului era desăvârşirea atât a naturii, a mediului în care vieţuia, dar mai ales desăvârşirea sa proprie.

Credinţa ortodoxă a învăţat constant, că primul om a fost creat cu toate puterile fizice şi spirituale, necesare pentru împlinirea scopului, spre care l-a destinat Dumnezeu. Starea distinsă a primului om este dictată de noţiunea creatorului ca atotînţelept, iar prăpastia adâncă în care s-a rostogolit omul prin cădere ne face să înţelegem, că starea primordială a lui a fost fericită şi perfectă în toate privinţele.

Creând pe om pentru o destinaţie aşa de înaltă Domnul Dumnezeu l-a creat capabil pentru a o îndeplini, adică perfect. Această idee reiese din mărturia lui Moise, care îndată, după ce a vorbit de creaţia omului, face observaţia aceasta generală: „Şi a văzut Dumnezeu că toate câte a făcut erau foarte bune” **(Facere I,31)**. Acest lucru este foarte necesar de amintit, pentru

[297] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p. 299

că numai o creaţie perfectă putea ieşi din mâinile unei Fiinţe perfecte ,,Care nu poate crea nimic imperfect,nimic incapabil de a împlini scopul creaţiei sale.“[298]

b) Conţinutul “chipului”din om înainte de cãdere.

Putem spune că odată cu secolul al XV-lea ideea de chip al lui Dumnezeu nu mai joacă un rol aşa de important în filozofie. Există totuşi unele dicţionare de teologie care vorbesc astăzi nu despre chip, ci despre pierderea acestuia, dar şi acest lucru fiind tratat doar în capitolul despre păcatul originar. Cu toate acestea toţi teologii ajung să găsească o definiţie a omului: ,,o fiinţă care tinde să se depăşească.“[299]

Biserica a fost preocupată permanent de puritatea credinţei primite de la Sfinţii Apostoli. Dogma, ca ancoră a mântuirii are un puternic accent soterilologic. Totul este ancorat în actul de răscumpărare a omului, de aceea conşubstanţialitatea Fiului cu Tatăl fundamentează dumnezeirea lui Hristos. Aşadar mântuirea noastră este suspendată de propria noastă consubstanţialitate cu omenitatea lui Hristos. În momentul întrupării, Hristos- ,,Chipul lui Dumnezeu cel nevăzut“ **(Coloseni I, 15)**, nu caută o formă oarecare, îngerească sau astrală; nu numai că El se adaptează la forma omenească, dar, după Părinţi, Dumnezeu, când a creat pe om, Si-a fixat deja privirea gândirii sale asupra lui ,,Hristos-prototipul.“[300]

Aşadar în Hristos se uneşte chipul lui Dumnezeu cu chipul omului, justificând astfel expresia ,,de chip al chipului“[301], expresie întâlnită în gândirea Sfinţilor Părinţi şi în

[298] Macarie F., op. cit., p. 590
[299] Paul Evdohimov, Ortodoxia, p.84
[300] Ibidem, p.85
[301] Sf. Grigorie de Nyssa, Despre facerea omului, în ,,P.S.B.“, vol 30, p. 38

mod special la Sf. Grigorie de Nyssa. Facem precizarea că, cu mult înainte de Sf. Grigorie de Nyssa şi de Sf. Vasile cel Mare, tema chipului a fost analizată într-un mod cu totul aparte de Sf. Atanasie cel Mare. Se ştie că majoritatea scrierilor Sf. Atanasie au fost îndreptate împotriva ereziei lui Arie. Sf. Atanasie foloseşte des expresia de „Chip al Tatălui", atunci când se referă la Fiul, deoarece această expresie arată egalitatea şi deofiinţimea Fiului cu Tatăl, dar şi distincţia şi inconfundabilitatea persoanelor între ele**:** „Căci precum Tatăl e veşnic Tată şi nu se va face niciodată Fiu, aşa şi Fiul e veşnic Fiu şi nu se va face vreodată Tată…Dacă deci S-ar schimba Tatăl, S-ar schimba şi Chipul, căci precum este Născătorul, aşa este şi Chipul şi strălucirea Lui."[302]

Pentru cei mai mulţ dintre Părinţii bisericii a fi creat după chipul lui Dumnezeu înseamnă a fi creat drept chip al Fiului, de aici şi expresia „Omul-chipul Fiului". Dar cu toate acestea, se poate spune că omul este după chipul Sfintei Treimi. El este chipul Fiului, dar este creat după chipul Sfintei Treimi. Întreaga Treime este prezentă la crearea omului, iar expresia: „Să facem om după chipul şi asemănarea Noastră" **(Facere I; 26)** stă mărturie clară că este vorba despre crearea după chipul Sfintei Treimi.

Prin tot ce am prezentat până acum nu am determinat decât în mod formal chipul lui Dumnezeu în om; în ce constă el după conţinut este foarte greu de determinat. Pentru că omul este o copie a lui Dumnezeu, tot ce este Dumnezeu prin fire şi în mod necreat, trebuie să fie şi omul prin bunăvoinţa lui Dumnezeu şi în mod creat. Omul trebuie să aibă în sine tot ce are şi Dumnezeu „Chipul nu este adevărat chip, decât în măsura în care posedă toate atributele modelului său."[303]

---

[302] Sf. Atanasie cel Mare, Cuvânt împotriva Elinilor….ín colecţia „P.S.B." vol 15, traducere de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1987, p. 182-183

[303] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,Starea primordialã a omului..., p. 325I

Tocmai din pricina că omul reflectă complexitatea vieţii divine, Sfinţii Părinţi atribuie caracterul de chip al lui Dumnezeu unei mulţimi de însuşiri ale fiinţei umane. Pentru că fiecare reprezintă trăsătura chipului, toate se împărtăşesc de chipul lui Dumnezeu, dar nu exclusiv, căci chipul lui Dumnezeu nu trebuie căutat într-o parte a fiinţei umane, ci în toate.

Chipul lui Dumnezeu în om, reflectând arhetipul său incognoscibil, este şi el incognoscibil şi indefinibil. Sfântul Grigorie de Nyssa spune că ,,dacă omul reflectă toate atributele lui Dumnezeu, reflectă şi caracterul lui misterios, insesizabil.“[304]Pentru Sf. Grigorie de Nyssa, zice Evdokimov, ,,crearea ,<<după chip>> îl înalţă pe om la demnitatea de prieten a lui Dumnezeu, trăind în condiţiile vieţii dumnezeieşti.“[305] Iar Sfântul Ioan Damaschinul spune că, chipul lui Dumnezeu în om, constă în necuprinzibilitatea, invizibilitatea, imortabilitatea spiritului omenesc şi în libertatea voii.[306]

Avem, aşadar, pe o parte identificarea chipului cu toate însuşirile omului, iar pe de alta afirmaţia conform căreia chipul este incognoscibil şi indeterminabil.Chipul lui Dumnezeu în om este tot aşa de antinomic, de paradoxal, ca şi modelul divin, ca şi Dumnezeu Însuşi, care în fiinţa Lui este incognoscibil, dar în manifestările lui multilple, cognoscibil.

Vladimir Lossky afirmă că la baza studiilor despre chip se află două tendinţe: cea apuseană şi cea răsăriteană. Tendinţa apuseană, care îl are în frunte pe Fericitul Augustin, pleacă de la om spre Dumnezeu, analizând însuşirile chipului uman, astfel cristalizându-se noţiunile despre Dumnezeu. Cea de a doua tendinţă, în fruntea căreia stă Sf. Grigorie de Nyssa, pleacă de la ceea ce Dumnezeu a spus despre Sine, prin

[304] Ibidem , p. 326
[305] Paul Evdochimov, Ortodoxia, p. 87
[306] Sf. Ioan Damachinul , op. cit., p. 71

intermediul revelaţiei, pentru a putea formula adevăratul conţinut al chipului din om.[307]

Sfinţii Părinţi vorbind în mod deosebit despre chipul dumnezeiesc se referă de fapt la mintea sau raţiunea omului şi la libertate, care sunt manifestările cele mai esenţiale ale omului ca subiect. Aceasta este asocierea pe care o face Sf.Ioan Damaschinul, care, după cum am văzut, face trimitere la necuprinsul şi nevăzutul şi nemurirea sufletului. În special pune accentul pe libertatea, pe capacitatea omului de a se determina pe sine, care este caracteristica fundamentală prin care se deosebeşte omul de tot ce nu este subiect sau persoană, de obiect sau de natură, care nu se determină pe sine în realitate, ci sunt determinate.[308]

Sf. Grigorie de Nyssa, de asemenea, accentuează libertatea ca manifestare a chipului dumnezeiesc în om. Această manifestare constă în aceea că omul nu este înlănţuit de natură ci are putinţa să se determine pe sine însuşi şi să aleagă între mai multe posibilităţi. Fără libertate, nu este nici raţiune, căci fără ea nu este putinţă de decizie şi de judecată.[309]

Toate caracteristicile amintite erau în omul primordial într-o formă pură, deci chipul lui Dumnezeu în om era perfect. Aceasta reiese din ceea ce ne spune revelaţia despre suflet, trup şi împrejurările de viaţă ale protopărinţilor în raiul pământesc. Cunoaşterea omului, raţiunea, era luminată, fără prejudecăţi şi fără rătăcire.

Mărturisirea Ortodoxă spune: ,,chiar particular, omul a ieşit din mâinile Creatorului său, întreg în sufletul său, atât în privinţa intelectuală, cât şi cea spirituală.“[310] În sprijinul acestei afirmaţii se poate aduce ca dovadă înţelepciunea lui Adam care pune corect nume tuturor animalelor. Lucrul acesta este apoi întărit de Dumnezeu, care nu a schimbat nici un nume,

---

[307] Vladimir Lossky, Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit, p.143-144
[308] Ibidem, p. 71
[309] Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 28
[310] Macarie F. Op. cit., p. 590

deoarece este numele corespunzător naturii deosebitelor specii. Adam le inventă îndată şi nu după un lung studiu al calităţilor lor.Sf. Ioan Hrisostomul considera că: „cel ce a putut da nume cuvenite dobitoacelor, păsărilor şi fiarelor sălbatice, potrivit cu caracterul şi obiceiul fiecăruia, oare omul acela nu era el plin de înţelepciune şi de ştiinţă?…Dumnezeu însuşi aprobă aşa de bine numele acestea că nu voi să le schimbe câtuşi de puţin, chiar când Adam s-ar fi putut amăgi.“[311]

Totuşi nu trebuie să se reprezinte înţelepciunea lui Adam perfectă, aşa precum nu poate să existe decât în Dumnezeu. Raţiunea omului celui dintâi era negreşit o raţiune curată, luminoasă, dreaptă, scutită de prejudecăţi şi erori, capabilă a cunoaşte lucrurile cu cea mai mare uşurinţă.

Dar în acelaşi timp această raţiune era mărginită, incapabilă de a cuprinde totul deodată, de a pătrunde totul aici, ceea ce nu a putut împiedica căderea protopărinţilor noştri. Ea trebuie să se desfăşoare şi să se perfecţioneze gradat, precum se perfecţionează mintea îngerilor chiar, idee ce se găseşte foarte des în gândirea Părinţilor Bisericeşti. Acest lucru reiese şi din cuvintele Scripturii unde se zice că omul este stăpânul pământului. **(Facere II; 25-30)**

Apoi Adam a primit chiar din graţia dumnezeiască darul profeţiei, după cum ne spune şi Sf.Ioan Gură de Aur prin cuvintele pe care le rosteşte el când i s-a adus femeia sa Eva: „Iată os din oasele mele şi carne din carnea mea. Ea se va numi femeie pentru că…pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va uni cu femeia sa şi vor fi amândoi un trup.“ **(Facerea II, 23-24)** Iată că aici Adam determină cu claritate şi precizie cum şi de ce a fost creată Eva, cu toate că ea a fost creată, pe când el dormea; el prezice că neamul omenesc se va înmulţi pe pământ, că se vor forma familii şi că omul va lăsa pe tatăl său şi pe mama sa şi se va alipi de femeia sa.[312] Desigur, îi era cu neputinţă lui Adam de a prevedea toate acestea dacă

[311] Dr. Iosif. Olariu, op. cit. ,p. 300
[312] Sf Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 152

mintea lui nu era curată. Aşadar, de aici reiese clar înţelepciunea cu care a fost înzestrat Adam.

Mintea sănătoasă a lui Adam reuşi apoi să facă deosebire între el şi toate celelalte creaturi, şi îl recunoscu pe Dumnezeu ca fiinţă infinit înţeleaptă şi drept Creator al său.

Iată deci, că omul nu a ieşit din mâinile Creatorului în starea copilăriei, ci bărbat conştient de sine, matur şi perfect în cele corporale şi spirituale.

c) Starea morală a omului înainte de cădere.

Sfânta Scriptură mărturiseşte că întreaga creaţie, prin faptul că este opera lui Dumnezeu, se bucură de perfecţiune: „Şi a privit Dumnezeu toate câte a făcut şi iată erau bune foarte.“ **(Facere I, 31)** Ea primeşte putere şi viaţă din belşug, în imaginea ei putându-se vedea: puterea lui Dumnezeu **(Ieremia XXXII, 17)**, înţelepciunea **(Ieremia LI, 15),** bunătatea **(Psalmul XXXII, 5)**, stălucirea şi măreţia Lui **(Psalmul VIII, 1).** Răutatea şi imperfecţiunile Işi au izvorul din lipsa de cooperare a fiinţelor raţionale create cu Creatorul.

Creat din iubire şi învăţat să iubească, omul este glasul întregului univers către Creator, care Îi rămâne permanent aproape oferindu-i toate bunătăţile. Posedând prin creaţie „chipul lui Dumnezeu“ omul este îndemnat să ajungă la asemănare“, dar nu întâmpător, ci prin viaţa trăită împreună cu Dumnezeu şi prin păziea poruncilor lui „Din toţi pomii din rai poţi să mănânci, iar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreşit!“ **(Facere II, 16+17)**

Chipul dumnezeiesc consta în structura ontologică a omului făcută să tindă spre comuniunea cu comuniunea supremă, cea a Persoanelor Divine care sunt izvor al oricărei comuniuni, şi cu persoanele umane, iar asemănarea consta în activarea acestei structuri. În consecinţă starea primordială a omului nu putea fi o stare de desfăşurare a chipului în virtuţile

în care manifesta această comuniune, întrucât pentru aceasta se cere timp.Dar starea paradisiacă nu poate fi nici o lipsă a chipului ca structură ontologică în tendinţa sa spre această comuniune, pentru că o asemenea structură specifică umană nu se câştigă în timp. Omul a fost de la început om, ne spune Stăniloae .

Omul a fost curat de pornirile rele tinzând spre binele comuniunii cu Dumnezeu şi cu semenii.El era conştient şi liber, iar în conştiinţă şi libertate avea tendinţe spre cele bune. Într-însul nu era lupta între corp şi suflet, deoarece acestea se aflau în cea mai deplină armonie. „Nu era păcătos, dar nici împodobit cu virtuţi dobândite şi cu gânduri curate consolidate. Avea nevinovăţia celui ce nu a gustat păcatul, dar nu cea câştigată pein respingerea ispitelor. Era o fiinţă cu spiritul nerănit şi neslăbit de pasiuni, dar neîntărit prin exercitare în faptele de supunere a trupului şi a lumii, de actualiyare a elasticităţii contingente a lumii.Trupul lui nu era robit legii automate a păcatului, dar nu avea nici forţa întărită prin deprinderea de a rămâne imun faţă de o astfel de stare.“[313]

Adam este arhetipul persoanei umane, o fiinţă care„stăpâneşte, dar nu e stăpânit“[314], adică, un subiect liber, conştient, responsabil. „Adam a fost creat desăvârşit sau nedesăvârşit? Dacă a fost creat nedesăvârşit, cum este nedesăvârşit un lucru făcut de Dumnezeu cel desăvârşit şi, mai ales omul? Dacă a fost creat desăvârşit, cum se face că a călcat poruncile? Adam n-a fost desăvârşit în ce priveşte structura lui, ci în stare să-şi însuşească virtutea. Că este deosebire între a fi capabil de virtute şi a poseda virtutea.“[315]

Ceea ce demonstreză că primul om era destul de curat şi nevinovat în privinţa morală, este pe de o parte observaţia pe care o face Moise „Adam şi Eva erau goi şi nu se ruşinau“

[313] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologir Dogmatică Ortodoxă, vol. 1, p.281
[314] Pr. Prof. Dr. Ion Bria, Tratat de Teologie …., p. 110
[315] Sf. Clement Alexandrinul, Stromata VI, în „P.S.B.“, vol 5, p.440

(Facerea II, 25); „ceea ce este culmea nevinovăţiei“[316] după cum zice Sfântul Ioan Damaschinul, şi pe de altă parte această mărturie directă a **Eclesiastului (VII,30)**: „Aceasta am aflat că a făcut Dumnezeu pe om drept.“

Acelaşi adevăr îl găsim şi la Părinţii şi Scriitorii Bisericeşti, care considerau că Adam a fost aşezat într-o stare de perfecţiune relativă. Sfântul Teofil al Antiohiei spune că „cunoştinţa era bună, însă Adam era ca un copil, de aceea el nu putea cuprinde după vrednicie cunoştinţa. Ba mai mult Dumnezeu vroia ca Adam să rămână mai mult timp copil, curat şi nevinovat.“[317]

Acestă comparaţie a lui Adam de copil nevinovat se găseşte şi la Sf. Clement Alexandrinul, care zice că: „cel dintâi om se juca neîmpiedicat în paradis, era ca un copil al lui Dumnezeu; dar când a fost copleşit de plăcere- şarpele simbolizează viciul pământesc- şi a fost condus la pofte, copilul din pricina neascultării a ajuns bărbat. Omul care datorită nevinovăţiei sale, era neîmpiedicat, s-a văzut legat de păcat“[318]

Chipul trăia dorinţa asemănării, iar harul îi dădea puterea de realizare a acesteia, aşa cum ne învaţă Sfântul Simeon Metafrastul: „Precum pruncul nou născut este chipul bărbatului deplin, aşa şi sufletul este chip al lui Dumnezeu care l-a făcut pe el. Deci copilul crescând în parte, cunoaşte în parte pe tatăl, iar când ajunge la vârsta deplină se înţelege împreună, tatăl cu fiul şi fiul cu tatăl, şi i se descoperă fiului vistieria tatălui, aşa şi sufletul înainte de neascultare avea să sporească şi să ajungă la bărbatul desăvârşit…Căci sufletul din pricina neascultării, fiind copleşit de gânduri pământeşti şi întinate, s-a făcut neraţional.“[319]

---

[316] Macarie F., op. cit., p. 532

[317] Sf. Teofil al Antiohiei, Trei cărţi către Autolic, în „P.S.B.“ vol 2, p.313

[318] Sf. Clement Alexandrinul, Cuvânt de îndemn către Elini, în „P.S.B.“ vol 4, p. 153

[319] Sf. Simeon Metafrastul, Parafrază în 150 capete la cele 50 de cuvinte ale Sfântului Macarie Egipteanul, în „Filocalia“ vol 5, traducere de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R. , Bucureşti 1976, p.322-323

Sfântul Vasile cel Mare la întrebarea: de ce nu avem în constituţia noastră nepăcătuirea, aduce următorul răspuns: ,,Pentru că şi tu pe casnicii tăi îi ai binevoitori nu când îi ţii legaţi, ci când îi vezi împlinind de bună voie datoriile lor. Deci şi Dumnezeu nu iubeşte ceea ce facem fiind siliţi, ci ceea ce facem din virtute. Iar virtutea se săvârşeşte din libera alegere, nu din silă. Iar alegerea depinde de noi. Iar ceea ce depinde de noi, este libertatea.“[320]

În această stare de libertate deplină omul trăia pacea cu sine, cu semenii,cu universul şi cu Dumnezeu: ,,Odinioară Adam era sus, nu în ce priveşte locul, ci prin libertatea voinţei sale, când, îndată ce i s-a dat viaţă, şi-a aruncat privirile spre cer; s-a bucurat de cele văzute şi a iubit nespus de mult pe Binefăcătorul său, Care-i dăruise desfătarea vieţii veşnice, îl aşezase în desfătarea paradisului, îi dăduse aceeaşi stăpânire pe care o aveau îngerii, îl făcuse să aibă acelaşi fel de vieţuire cu arhanghelii şi să audă glas dumnezeiesc. Pe lângă toate acestea era sub paza lui Dumnezeu şi se desfăta cu bunătăţile ui. Dar iute s-a săturat de toate aceste bunătăţi;…A păcătuit pentru că a întrebuinţat rău voinţa sa liberă şi a murit din cauza păcatului“[321]

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că în starea primordială Adam se bucura de libertatea spirituală, capacitatea deschiderii spre duhovnicesc fiindu-i sădit în însăşi fiinţa sa. Singura lege căreia se supunea era cea a ,,venirii la existenţă“, cea a ceării lui de către dumnezeu. Starea de napătimire în care se afla, conferea omului libertatea de cele materiale: ,,Omul trăia nemeşteşugit, neveştejindu-şi sănătoasa stare naturală dată lui în chip fiinţial. Şi nu avea nevoie de îmbrăcăminte, deoarece, din pricina nepătimirii aflate în el, nu se temea de

[320] Sf. Vasile cel Mare, op. cit., p. 283

[321] Sf. Vasile cel Mare, Omilii şi cuvântări, Că Dumnezeu nu este autorul relelor, în colecţia ,,P.S.B.“ vol 17, p. 442-443

ruşine şi nu era supus frigurilor şi căldurilor, pentru care mai ales au născocit oamenii obiceiul caselor şi veşmintelor.“[322]

Aceiaşi părere o are şi Fericitul Augustin atunci când zice: „Erau amândoi goi, şi Adam şi Eva şi nu se ruşinau. Nu precum nu le-ar fi fost lor cunoscută goliciunea lor, ci goliciunea nu era ruşinoasă pentru ei, pentru că senzualitatea nu mişcase nici o poftă contra voinţei lor.“[323]

Adam şi Eva nu cunoşteu nici răutatea şi nici strâmtorarea naturii. Nu exista boală sau suferinţă, nu se cunoştea moartea. „Apoi de Adam care fiind împodobit cu atâta cinste şi cu gudtarea bunătăţilor, cu prietenia lui Dumnezeu, cu înţelepciune şi cu virtute, singur în rai împreună cu Eva, a ajuns deodată exilat, pătimaş şi muritor, lucrând cu osteneală, întru sudoare şi necaz mult.“[324]

Sfântul Ioan Damaschinul spunea că Dumnezeu l-a făcut pe om „fără de păcat în fire şi liber în voinţă, doar fără de păcat, nu ca inaccesibil păcatului, căci numai Dumnezeu este inaccesibil păcatului, ci ca unul ce nu avea în fire putinţa de păcătuire, ci în libera alegere, adică având libertatea să stăruie şi să progreseze în bine, ajutat de harul dumnezeiesc, dar tot aşa să se abată de la bine şi să fie în rău, Dumnezeu îngăduind aceasta de dragul libertăţii; căci ceea ce se face cu sila nu este virtute.“[325]

Probabil influenţat de aceste cuvinte ale Sfântului Ioan Damaschinul, Inocenţiu Arhiepiscopul Odesei spunea că: „deşi omul fusese creat nevinovat şi prin însăşi firea sa predispus la bine, însă prin libertatea sa, prin acest dar înalt care alcătuia înşăşi temelia tuturor celorlalte desăvârşiri duhovniceşti şi care mai mult decât toate îl asemăna cu Dumnezeu, omul putea face din sine orice; putea să rămână pentru totdeauna în cea mai strânsă legătură cu Creatorul său şi în supunere de bună voie a

[322] Sf. Maxim Mărturisitorul, Ambigua, în „P.S.B.“ vol 80, p. 300
[323] .Dr Iosif Olariu, op. cit., p. 301
[324] Petru Damaschin, Învăţături duhovniceşti, în „Filocalie´vol 5, p.28
[325] .Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,Starea primordială a omului...., p. 325

tuturor lucrărilor lui, dar putea să apuce şi pe calea potrivnică, să-şi abată voia sa de la voia lui Dumnezeu, să înceapă a lucra împotriva planurilor Făcătorului ..."[326]

Părintele profesor doctor Dumitru Stăniloae, vorbind despre starea paradisiacă a lui Adam se exprima astfel: „Omul a fost deci curat de pornirile rele şi cu o tendinţă spre binele comuniunii cu Dumnezeu şi cu semenii, dar nu întărit în această curăţie şi în acest bine. El era conştient şi liber, iar în conştiinţă şi libertate avea tendinţă spre cele bune. Dar el nu realizase o conştiinţă progresată a binelui şi a adevărului, nici o libertate asigurată împotriva posibilităţii de a fi robit de anumite pasiuni. Nu era păcătos, dar nici împodobit cu virtuţi deosebite şi cu gânduri curate consolidate. Aura nevinovăţiei a celui ce nu a gustat păcatul, dar nu cea câştigată prin respingerea ispitelor. Era o fiinţă cu spiritul nerănit şi neslăbit de pasiuni,dar neîntărit prin exercitare în faptele de supunere a trupului şi a lumii, de actualizare a elasticităţii contingente a lumii. Trupul lui nu era robit legii autonome a păcatului, dar nu avea nici fapta întărită prin deprindere de a rămâne imun faţă de o astfel de stare."[327]

Se înţelege, că această stare privilegiată a protopărintelui nu era desăvârşită ci resusceptibilă de progres. Mai ales curăţenia nu era o sfinţenie şi o dreptate deplină şi desăvârşită. Corpul era relativ nestricăcios, având puterea să nu moară dacă omul n-ar fi păcătuit „având pe *posse mori*, dar nu pe *non posse mori*. Moartea este urmarea păcatului."[328]

Voinţa protopărintelui era ce-i drept constant orientată spre Dumnezeu şi bine, însă nu era întărită încă în bine în măsura în care să înceteze, pentru că posibilitatea răului nu ajunsese la această fiinţă a întregii activităţi morale.

Starea protopărintelui nu era o stare de sfinţenie şi dreptate desăvârşită, înnăscută, deoarece virtuţile înnăscute

[326] Inocenţiu Arhiepiscopul Odesei, *op. cit.*, p. 15
[327] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie dogmatică … p. 281
[328] Hristu Andrutsos, op. cit., p. 151

sunt lucruri contradictorii. Ea nu era însă nici numai o stare de indiferenţă şi inexperienţă copilarească, cum afirmau raţionaliştii, ci una de curăţenie şi nerăutate.

Potrivit Sfântului Calist, Adam avea puterea de a prevedea cum se vor desfăşura lucrurile, ştia cum se vor dezvolta relaţiile între oameni şi avea puterea prooroceasc㠄 pentru că era împreună creator cu Dumnezeu al formelor lucrurilor, ascunse în adâncul lor. „Atâta timp cât Adam a păstrat în el suflarea Duhului, suflare de viaţă dătătoare tuturor potenţelor lui, el se mişca între lucruri cu o mare putere de pătrundere, văzând dincolo de suprafaţa lor organizatorică raţiunile lor în Dumnezeu şi pe Dumnezeu însuşi.“[329]

Profesorul Constantin C.Pavel spune că „în Paradis, omul putea să-şi imagineze răul, dar nu a avut experienţa răului decât după ce l-a săvârşit. În Rai primul om era între două atracţii venite de la două idei diferite: una superioară venită din partea lui Dumnezeu, şi una inferioară care va veni din partea diavolului.“[330]

Teologul Andrutsos crede că „dintre cele trei stări în care se putea afla primul om ieşit din mâinile Creatorului, a inexperienţei morale, a răutăţii şi a bunătăţii, trebuie preferată ultima.“[331]

Dar, dacă admitem, că omul prim a fost bun, nu trebuie să înţelegem această bunătate ca o sfinţenie şi dreptate perfectionată, căci aceasta se câştigă prin încercare şi exerciţiu, ci ca o curăţenie şi nerăutate, ceea ce avea din fire omul făcut după chipul lui Dumnezeu.

Această stare de nevinovăţie, de dreptate a celor dintâi oameni nu înseamnă că ei chiar de la început au avut toate

---

[329] Sf. Calist Patriarhul, Capete despre Rugăciune, în „Filocalia“, vol 8, p241

[330] Constantin C. Pavel, Problema răului la Fericitul Augustin, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1996, p. 281

[331] Hristu Andrutsos, op. cit., p. 152

virtuţile, că ei cu ajutorul lui Dumnezeu aveau să se întărească în bine, să se perfecţioneze prin propria activitate.

Aşa dar în starea primordială „chipul“ avea în sine, prin harul dumnezeiesc, acei germeni ai îndumnezeirii.[332]Această idee a marelui teolog rus este cuprinsă in Rugăciunea cântării celei întreit-sfinte, din cadrul Sfintei Liturghiii, unde se spune„ Cel ce dintru nefiinţă întru fiinţă, ai adus toate; Care ai zidit pe om după chipul şi asemănarea Ta şi cu tot harul Tău l-ai împodobit…“[333].Aşadar Adam a fost creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu - ca dat ontologic, iar după asemănare - ca misiune de împlinit - a fost împodobit cu harul dumnezeiesc.

d)Elementele chipului şi natura corporală a omului înainte de cădere.

A vorbi despre elementele chipului înseamnă a vorbi despre înşusirile dumnezeieşti. Şi precum Dumnezeu este indefinibil, tot aşa este şi omul. De aceea, oricâte sinteze şi analize antropologice se vor realiza în decursul timpului, niciodată subiectul chipului nu va putea fi epuizat. Drept elemente ale chipului pot fi considerate o serie de calităţi şi capacităţi care au fost sădite de Dumnezeu în om, ca de exemplu: raţiunea, voinţa, sentimentul, nemurirea sufletului, bunătatea, dreptatea, curăţenia, frumuseţea, fericirea , dar şi altele. În teologia Sfinţilor Părinţi cele mai des întâlnite, dar considerate şi cele mai importante sunt: raţiunea, sentimentul şi liberul arbitru.

1.*Raţiunea*

În scrierile Sfinţilor Părinţi, când se vorbeşte despre această parte raţională a omului, se folosesc doi termeni: „raţiunea“ şi „mintea“. Prin raţiune Sfinţii Părinţi „ au înţeles

[332] Paul Evdokimov, Ortodoxia, p. 96
[333] Liturghier, E.I.B.M.B.O.R. Bucureşti 2000, p.134

manifestarea intelectului în domeniul catafaticului, iar prin minte transcederea acestuia spre apofatic. De aceea se şi înclină să se folosească mai mult noţiunea de minte."[334]

Mintea reprezintă capacitatea omului de a gândi.Prin creaţie, chipul posedă intelectul. Omul are capacitatea de a raţiona, dar trebuie să-şi îndrepte gândirea spre Dumnezeu. Astfel drumul de la chip la asemănare este parcurs de elementul raţional astfel: dela intelect, prin raţiune, spre minte. Acest lucru au vrut să scoată în evidenţă Sfinţii Părinţi folosint cele două noţiuni diferite, dar care au acelaşi înţeles.

De fapt Sf. Mahim spune că elementul raţional al chipului, în drumul spre dobândirea asemănării, cunoaşte trei etape sau faze. Prima fază este aceea a curăţirii de patimi şi a dobândirii virtuţilor, cea de a doua etapă este restabilirea firii cu ajutorul harului lui Dumnezeu, iar în ultima etapă omul este ridicat deasupra sa însuşi, umplându-se exclusiv de lucrarea dumnezeiască necreată, devenind Dumnezeu după har. [335]Aşadar aceste trepte corespund intelectului, raţiunii şi minţii.

Dumnezeu l-a făcut pe om fiinţă raţională, deoarece şi el este Raţiune. Raţiunea omului se deosebeşte radical de raţionalitatea creaţiei, deoarece universul şi cele ce ţin de el se mişcă potrivit legilor impuse de Creator, însă prin raţiune omul primeşte demnitatea de conducător, atât al propriei persoane cât şi al cosmosului.

Potrivit Sfintei Scripturi raţiunea este prima facultate pe care omul şi-a exercitat-o în creaţie: a denumit întreaga creatie a lui Dumnezeu **(Facere II; 19-20).** Acest lucru l-a făcut pe Adam să se adâncească şi mai mult în cercetarea raţiunilor după care fiecare a fost creat. Această cercetare îi oferă omului posibilitatea de a trece de la cunoaşterea creaţiei

---

[334] Magistrand N.V. Stănescu, Progresul în cunoaşterea lui Dumnezeu cu referire specială la Sfântul Grigorie de Nyssa, în „Studii Teologice", anul X(1958), nr.1-2, p.21

[335] Sf. Maxim Mărturisitorul, Răspunsuri către Talasie, în „Filocalia" vol 3, p 18-19

la cunoaşterea Creatorului, a lui Dumnezeu. Raţiunea omului studiazăaceste realităţi văzute şi descoperă dependenţa lor faţă de Dumnezeu. Cu alte cuvinte, omul prin cele văzute descoperă cele nevăzute, de aceea Sfântul Apostol Pavel a fost determinat să afirme: ,,Cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd de la întemeierea lumii, înţelegându-se din făpturi". **(Romani I; 20)**

În starea de dinaintea căderii în păcat, omul vedea în toate lucrurile, aşa cum vedeau şi sfintii, daruri oferite de Dumnezeu şi cuvintele erau mereu adresate ca un act de încurajare şi de întărire duhovnicească. Natura însăsi era mediul lucrării şi al vorbirii permanente a lui Dumnezeu

Omul poate face diferenţa între sine şi celelalte lucruri, ba mai mult el conştientizează că este ,,după chipul lui Dumnezeu" de aceea ştie că menirea lui este de a ajunge la ,,asemănarea cu Dumnezeu".Sfântul Atanasie cel Mare spune că raţiunea nu conduce numai sufletul, ci şi trupul, orientează întregul om spre virtute aşa cum vizitiul dirijează calul pe drumul cel bun.[336]

La Sfântul Ioan Damaschinul partea raţională a suflrtului se împarte în cuvântul mintal şi cuvântul rostit.Cuvântul mintal este o mişcare a sufletului, care are loc în gândire fără de nici o exprimare. Pentru aceea de multe ori, chiar când tăcem, desfăşurăm în noi înşine o întreagă vorbire şi discutăm când visăm.Potrivit acestei calităţi mai ales, noi toţi sântrm raţionali.[337]

Mai departe Sfântul vorbeşte despre cele două feluri de puteri ale sufletului: ,,puteri de cunoaştere şi puteri vitale.Puterile de cunoaştere sunt: mintea, judecata pură, opinia, imaginaţia, percepţia. Puterile vitale sunt: voinţa şi alegerea.[338] Mai departe menţionează că de la gândul simplupână se formulează cuvântul, mintea cunoaşte o amplă mişcare de înaintare în judecată. Astfel, el enumeră o serie de trepte pe

[336]Sf. Atanasie cel Mare, Cuvânt împotriva elinilor, în ,,P.S.B." vol. 15, p.66
[337] Sf.Ioan Damaschinul, Dogmatica, p.79
[338] Ibidem, p.80

care păşeşte mintea în acest itinerar, şi anume: gândul simplu, gândul, reflexia, înţelegerea, raţionamentul, cuvântul mintal şi cuvântul rostit.[339]

În afară de mărturiile biblice cu care Sfântul Ioan Gură de Aur demonstrează existenţa lui Dumnezeu foarte adesea foloseşte şi argumente luate din fire, adică argumentul teleologic şi pe cel moral. Priveliştea lumii, spune, în care există măreţie, frumuseţe şi ordine, a făcut totdeauna pe oameni să accepte existenţa unui Creator şi orânduitor, a unei minţi şi a unei energii la fel de măreţe. După cum nu poate să existe corabie fără căpitan, soldat fără general şi familie fără gospodar, cu atât mai mult nu poate să fie produs al întâmplării o lume atât de măiestrit alcătuită. Armonia tuturor, aşa cum se vede mai ales în succedarea zilei şi nopţii, a anotimpurilor şi funcţionarea impecabilă a legilor firii, vesteşte existenţa şi înţelepciunea Creatorului. Atât de frumoasă este lumea, încât dacă n-ar fi nedesăvârşită în anumite puncte neimportante, tocmai pentru a apărea carecterul ei de Creatură, ar fi existat pericolul să fie adorată ca Dumnezeu. Nimic însă n-a fost lăsat în dezordine şi toate lucrurile proclamă înţelepciunea divină.

Frumuseţea şi măreţia firii fac cunoscută în acelaşi timp atotputernicia Creatorului. Cel ce a pus legi în fire nu este împins, nici împiedicat de cineva în realizarea planului său. La alcătuirea lumii uneşte elemente care se resping reciproc: puterea lui închide apa în nori pentru a nu inunda pământul şi domoleşte în chip minunat pe malul mării valul înspumat. Puterea lui absolută ajunge până la punctul de a determina destinul tuturor. Are putere să facă dintr-o faptă rea alta bună şi dintr-una excepţională, alta rea, dar în acelaşi timp este drept şi bun. Se spune că Dumnezeu este fiinţă nepătimitoare, pentru că nu este supus patimilor, adică mâniei şi invidiei. Faptul acesta nu înseamnă că este fără sentimente. Dumnezeu este o fiinţă vie şi personală şi iubirea alcătuieşte caracteristica Lui cea mai

[339] Ibidem., p.81

importantă. Din iubire a creat lumea şi din iubire poartă grijă de ea şi de om.

Imagine a înţelepciunii de negrăit, a nemărginitei puteri ş iubiri a lui Dumnezeu găseşte Sfântul Părinte în puterile spirituale ale omului.

Deoarece Dumnezeu l-a dăruit pe om cu raţiune şi i-a permis să guste bucuria convorbirii cu El, pe cât îi este posibil împărăţia lui în cadrul lumii pentru el create, se identifică cu stăpânirea raţiunii.

De mare importanţă în acest sens este scena denumirii animalelor. Mintea omului aproape desăvârşită, luminată şi fără prejudecăţi este în stare să facă distincţie, să lege judecăţi şi să alcătuiască noţiuni. Numele date de el animalelor cnfrm cu menirea fiecăruia, arată că omul avea deplină cunoştinţă a lucrurilor şi o deplină personalitate. Era plin de înţelepciune întrucât cu atâta determinare şi acribie a dat nume animalelor.[340]Animalele i se supuneau şi nu-l atacau, deoarece vedeau stălucind în el chipul cel împărătesc.

Prin raţiune, nu numai că s-a impus celor iraţionale, dar a luat cunoştinţă de sine, a cunoscut pe Făcătorul său şi a intrat în comuniune cu El. Contemplând firea a distins în frumuseţea ei urme ale atotînţelepciunii şi a atotputerii Creatorului. Această cunoaştere însă nu era desăvârşită, deoarece se limita la constatarea existenţei lui Dumnezeu şi la anumite lucrări ale lui, fără să se extindă la înţelegerea esenţei Sale. De altfel dedarea la iscodirea curioasă a lui Dumnezeu ar fi fost considerată păcat, indicând o manifestare bolnăvicioasă.

Stăpânirea lumii presupune stăpânirea de sine, demnitatea chipului împărătesc se păstrează prin haina virtuţii. Nu este de ajuns să aibă cineva chip omenesc pentru a fi om, ci se cere pentru aceea să fie şi virtuos. Comportarea morală este consecinţă a firii raţionale şi-n acelaşi timp sprijin al chipului. Viaţa imorală aduce în mod fatal pierderea demnităţii, iar omul se rânduieşte între animale.

---

[340] Sf. Ioan Gură de Aur, Omilii la Facere, p. 170

Distincţia dintre bine şi rău o face omul prin intermediul conştiinţei, care îndeplineşte rolul unui judecător sau al glasului lui Dumnezeu în sufletul său. Raţiunea îl îndeamnă să prefere virtutea şi să evite păcatul, găseşte virtutea conformă cu firea omenească, dând sufletului vigoare, nobleţe şi fericire, pe când păcatul îl găseşte împotriva firii.

2.Voinţa

Ca şi element al chipului, voinţa are menirea de a transpune lucrarea raţiunii în lucrarea practică, precum şi de a o încuraja în procesul cugetării sănătoase. Voinţa nu poate fi detaşată de celelalte elemente ale fiinţei, ea reprezentând tensiunea întregii noastre persoane, aşa cum zice marele teolog român Dumitru Stăniloae: ,,Voinţa nu trebuie înţeleasă ca o forţă ce stă în noi detaşată de ansamblul tuturor tendinţelor care alcătuiecs dinamismul fiinţei noastre; ci ea, ca tensiune generală a fiinţei noastre de a fi, trebuie să fie cu toate aspiraţiunile noastre, pe toate să le vrea, în toate să fie.Se înţelege însă că pe fiecare trebuie să o vrea, în fiecare trebuie să fie ca o forţă de realizare, întrucât fiecare se încadrează armonic în scopul general al întregii fiinţe, întrucât conlucă la binele întregului.“[341]

Prin voinţă, datul ontologic al chipului este transpus în realitatea lui ,,a face“, ,,a împlini“, în sfera asemănării. Chipul înglobeasă în sine o seamă de posibilităţi spre desăvârşire, dar numai prin voinţă acestea se deschid primirii şi lucrării harului dumnezeiesc. Asemănarea este prezentă în chip în starea de potenţă, iar voinţa personală face ca aceasta să înceapă să trăiască în starea de actualitate.[342]

Sfântul Ioan Damaschinul spune că propriu sufletului, prin urmare chipului dumnezeiesc din om, îi este şi puterea de a dori cele ce sunt conforme cu firea, dar şi de a respinge cele ce i se împotrivesc acesteia: ,,Trebuie să se ştie că în suflet a fost

[341] Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, Spiritualitatea ortodoxă. Ascetică şi mistică, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1992, p.79

[342] Pr. Dr. Nicolae Răzvan Stan, Antropologia din perspective…., p.79

sădită o putere care doreşte ceea ce este conform naturii şi care ţine pe toate cele care sunt în chip substanţial legate de fire. Această putere se numeşte voire. Unii definesc această Voinţă naturală astfel: Voinţa naturală este o dorinţă raţională şi vitală, care depinde de cele naturale. Pentru aceea voirea este însăşi dorinţa naturală, vitală şi raţională a tuturor celor ce constituie natura; ea este o putere simplă. Dorinţa fiinţelor neraţionale, pentru că nu este raţională nu se numeşte voire."[343]

Astfel voinţa ţinteşte scopul şi nu mijloacele care duc la scop. Scopul este acel lucru voit, ca spre exemplu: doreşti să fii sănătos. Mijlocul care duce la scop este acela asupra căruia se poate delibera, adică modul prin care noi trebuie să fim sănătoşi. După voinţă vine cercetarea şi gândirea şi apoi deliberarea.

Potrivit Sf. Maxim Mărturisitorul, voinţa este inerentă firii umane, autodeterminarea apărând ca însăşi miezul chipului dumnezeiesc din om. Nimic nu se poate realiza fără manifestarea acesteia. Voinţa ,,uneşte cunoştinţa cu fătuirea", iar prin implinirea binelui uşurează totodată şi drumul minţii în ridicarea cea către Dumnezeu.[344]

Harul dumnezeiesc, chiar şi în starea primordială, nu lucra în om contrar voinţei acestuia. Dumnezeu nu forţează pe nimeni niciodată, trebuie ca mai întâi să vrei ca să poţi primi" ,,Căci nu lucrează Duhul o aplecare a voii fără voie, ci pe una voită o modelează până la îndumnezeire.[345]

Sf. Grigorie de Nyssa spune că principiul binelui este sădit în om încă de la creaţie ca o dorinţă de dezvoltare a chipului prin asemănare. Omul poate să urmeze sau să se împotrivească acestuia, libertatea voinţei îi oferă această posibilitate. A fi după chipul înseamnă a fi liber, a putea alege în mod nesilit principiile după care să se conducă. Şi numai

[343] Sf. Ioan Damaschinul, op. cit, p. 81
[344] Sf. Maxim Mărturisitorul, Cele patru sute de capete despre dragoste, în ,,Filocalia", vol 2, p. 73
[345] Idem, Răspunsuri către Talasie, în ,,Filocalia", vol 3, p. 51

pentru că este stăpânul propriri voinţe poate să primească şi bunătăţile harului dumnezeiesc, atât ca o răsplată a celor împlinite, cât şi ca o chemare şi putere spre împlinirea binelui superior.[346] Activitatea voinţi asigură viaţa virtiţii, ambele înnobilând existenţa persoanei. Dacă voinţa nu lucrează, sau dacă lucrează contrar naturii umane, aplecându-se spre rău, existenţa se atrofiază şi îşi pierde valoarea.[347]

Potrivit învăţăturii Sfinţlor Părinţi pentru crearea lumii şi implicit a omului a fost de ajuns doar o singură voinţă, cea a lui Dumnezeu, dar penru dobândirea asemănării sunt necesare două: cea a lui Dumnezeu şi cea a persoanei. De aceea se poate spune că libertatea este un dar: ,,Libertatea ca semn al puterii spirituale nu e numai un dar, ci şi un rezultat al efortului. Omul e liber numai dacă e liber şi de sine pentru alţii,în iubire, dacă e liber pentru Dumnezeu, sursa libertăţii, pentru că e sursa iubirii.[348]

Aşadar fiind un element al chipului, voinţa este proprie numai omului. Nimeni din lumea văzută nu a mai primit un dar atât de mare. Toate celelalte creaturi împlinesc ceea ce Dumnezeu le-a poruncit.

Voinţa omului nu este supusă necesităţii, iar Dumnezeu nu-şi impune forţat voia. Îi adresează numai chemare exterioară lăsând totul la hotărârea omului: să-í împlinească sau nu voia.

Totuşi, la executarea binelui de către om, Sfântul Ioan Gură de Aur presupune şi intervenţia lui Dumnezeu, şi anume, în două momenteş înainte de hotărâre, pentru luminarea minţii, şi după hotărâre pentru întărirea voinţei. De aceea, spune uneori că nimic nu este bun în suflet fără intervenţia de sus. Sfântul Ioan nu urmăreşte să stabilească în ce chip lucrează harul lui Dumnezeu în om, însă vrea totdeauna să salveze libertatea

[346] Sf. Grigorie de Nyssa, Marele Cuvânt catehetic sau Despre învăţământul religios, în ,,P.S.B.“, vol. 30, p. 295
[347] Idem. p. 329
[348] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie dogmatică …, vol. 1, p. 321

omenească, mulţumindu-se să spună că numai Dumnezeu ştie natura acestor lucrări. Pe de o parte afirmă că orice faptă bună este rod al colaborării harului divin şi al libertăţii voinţei omului, pe de o parte, accentuiază faptul că, deşi Dumnezeu vrea să se mântuiască toţi oamenii, nu atrage la sine forţat pe nimeni.

3.Sentimentul

Un alt element al chipului este sentimentul.Acesta se prezintă ca un dor profund după altcineva decât propria persoană. Este o sbatere ontologică, o frământare continuă ce nu-şi găseşte răspunsul în cadrul srtict uman. Îndeamnă la căutarea altcuiva, a lui Dumnezeu.[349]

Dacă raţiunea orientează celelalte elemente ale chipului, iar voinţa le adună în sine conferindu-le tensiunea asemănării, sentimentul este cel care pătrunde în acestea şi le arată motivul, le spune pentru ce, pentru că Dumnezeu este Iubire.Sub acest aspect, sentimentul apare ca raţiunea raţiunii şi voinţa voinţei, ca martorul care le pune pe acestea în mişcare. Sub acest aspect, se poate spune că numai iubirea este cea care asigură autenticitatea sensului: „Unde e iubire, e sens, de aceea sens infinit şi adevăratul sens nu se găseşte în mărginire, în lipsa de iubire. O raţiune fără iubire e o raţiune monotonă, limitată, o repetiţie fără sens.[350]

Omul este creat ca posedând în sine chipul lui Dumnezeu, ca având înlăuntrul său calităţile darului lui Dumnezeu. Este creat din iubire, pentru că aşa a vrut Dumnezeu, a dorit să-şi reverse iubirea peste om, dar să şi participe la comuniunea iubirii în care se află persoanele Sfintei Treimi. Iubirea se bazează pe realitatea chipului. Chipul divin din om presupune o conformare totală cu voia lui Dumnezeu.

---

[349] Pr. Dr.Nicolae Răzvan Stan, Antropologia din perspectică.., p.178

[350] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Introducere la Sf. Maxim Mărturisitorul, Ambigua, în „P.S.B.“ vol 80, p. 42

Iubirea este caracteristica principală care defineşte omul prntru că în ea sunt adunate toate pulsaţiile avute de fiinţa noastră

Sf. Grigorie de Nyssa spune că iubirea este caracteristica principală prin care se evidenţază chipul lui Dumnezeu din om, prin ea menţinându-se în starea vie toate celelalte elemente pe care le reprezintă calitatea chipului. Dacă această iubire nu există, atunci toate trăsăturile chipului se schimbă.[351]

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că iubirea este cea care arată în modul cel mai clar prezenţa chipului dumnezeiesc în om şi cea care asigură, în acelaşi timp realitatea asemănării: ,,Fiindcă nimic nu e atât de mult în chip dumnezeiesc ca dumnezeiasca iubire, nici atât de tainic şi de înalt lucrător spre îndumnezeirea oamenilor. Căci cuprinde în sine toate bunăţăţile câte le prezintă cuvântul adevărului în chipul virtuţii şi e despărţită şi ruptă de toate câte se cuprind în chipul răutăţilor (al păcatului) ca plinirea legii şi a proorocilor **(Romani XIII, 10).** Căci lor le urmează taina iubirii care ne face pe noi, din oameni, dumnezei, şi-i adună pe cei împărţiţi în raţiunea generală a poruncilor şi, cuprinzându-i pe toţi în chip unitar prin bunăvoire, e puterea din care pornesc toţi în purtările lor diferite prin iconomie.“[352]

Din iubire izvorăşte credinţa care-l încredinţează pe cel care o are despre existenţa lui Dumnezeu, apoi dă nădejde, smerenie, blândeţe, linişte, iubirea este cea care naşte mila, înfrânarea, răbdarea, îndelunga răbdare, bunătatea, pacea şi bucuria. Iubirea este sfârşitul tuturor bunătăţilor (virtuţilor) care duce la apropierea de Dumnezeu.Iubirea cuprinde toate virtuţile şi este contrară tuturor păcatelor. Prin iubire Dumnezeu se uneşte cu omul până a Se face om şi omul tinde să se unească

[351] Sf. Grigorie de Nyssa, Despre facerea omului, în ,,P.S.B.“ vol 30, p.24
[352] Sf. Maxim Mărturisitorul, Către Ioan Cubicularul. Despre iubire, în ,,P.S.B. vol 81, p 27-28

cu Dumnezeu până a se face Dumnezeu după har. Iubirea îi uneşte fără să-i confunde.[353]

Prin iubire omul devine născător de bine şi creator de valori.Lucrează la asemănarea sa cu Dumnezeu, prin naşterea altora în viaţa cea duhovnicească. Nici un alt element psihosomatic nu exprimă mai bine caracteristica alterităţii persoanei umane decât iubirea. Prin ea omul uită de sine pentru a pune mai întâi în lumină persoana semenului. Voimţa sa, raţiunea dar şi altele sunt folosite în scopul celuilalt. Cele mai adânci şi mai curate simţăminte şi puteri sunt aduse în slujba semenului.[354]

Iubirea este forţa prin care se realizează comuniunea omului cu Dumnezeu. Prin iubire chipul lucrează asemănarea, iar asemănarea este ţinută în permanentă actualitate, de aceea Sfântul Grigorie de Nyssa a spus că Dumnezeu este Iubirea de care nu te saturi niciodată.[355]

Prin urmare, putem spune că iubirea este cea care conferă mărginirii chipului posibilitatea de a se menţine şi a înainta în infinitatea asemănării.[356]

Omul a ieşit perfect din mâinile Creatorului şi în natura sa corporală. Ca făptură a Fiinţei nesfârşit înţelepte, trupul omenesc, în minunata sa alcătuire pe care o păstrează şi acum, desigur nu primi de la Făcătorul său nici o lipsă, fie lăudată, fie dinafară şi „îmbrăcat cu tărie“ **(Sir.XVII, 2)**, avea toată vigoarea, toată sănătatea tinereţei fără cel mai mic semn de stricăciune:era, deci, cu totul scutit de orice fel de boli sau suferinţe. Trupul omenesc nu a putut primi de la Dumnezeu care l-a creat nimic ca să-i lipsească. De aceea în Sfânta Scriptură toate durerile şi suferintele, moartea se reprezintă ca

---

[353] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, nota 42, la Sf. Maxim Mărturisitorul, op. cit., p.28

[354] Pr. Prof. dr. Dumitru I Belu, Despre iubire, Editura Omniscop, Craiova 1997, p.46-47

[355] Sf. Grigorie de Nyssa, Dialog despre suflet şi înviere, în „P.S.B.“ vol 30, p.382

[356] Pr. Dr. Nicolae Răzvan Stan, Antropologia din perspectivă.., p.182

urmări ale căderii protopărinţilor. Moise relatează că maladiile şi durerile sunt consecinţe ale căderii protopărinţilor noştri şi pedepse ale păcatului.**(Facere III, 16-19)**

Sfântul Vasile cel Mare zice: „Dacă am vieţui încă în rai nu am avea trebuinţă de invenţiuni şi munci agricole.De asemenea dacă n-am fi fost expuşi suferinţei, după darul care ni se împărtăşise la creare şi care se conservă până la cădere, n-am fi avut nici o trebuinţă de ajutorul medical.“[357]

Întrucât Dumneyeu, prototipul „chipului“ din om a fost definit ca iubire prin excelenţă **(I Ioan 4, 8)** şi întrucât întreaga creaţie şi iconomia se datorează iubirii Sale de oameni, Sfântul Ioan Gură de Aur menţine o părere mai veche, punând între manifestările chipului , iubirea.

Iubirea, spune, apropie pe om de Dumnezeu, deoarece a iubi este o caracteristică comună a noastră şi a lui Dumnezeu. Blândeţea şi tendinţa de a iubi pe aproapele a pus-o Dumnezeu în însăşi firea noastră. Ţinta iubirii omeneşti este, în primul rând Dumnezeu, dar expresia ei cea mai autentică este iubirea de aproapele. N-ar fi nici un folos, dacă am realiya toate comandamentele, dar nu am aduce folos aproapelui.

Iubirea este principiul tuturor bunurilor, rădăcina, izvorul şi mama lor, dacă nu există aceasta, la nimic nu folosesc celelalte. Ea este superioară fecioriei şi martiriului, este împlinirea legii şi arta care învaţă asemănarea cu Dumnezeu.

4. Puterea creatoare

La Sfântul Ioan Gură de Aur întâlnim ideea că omul imită pe Dumnezeu şi colaborează cu el prin aportul care-l aduce la transformarea firii şi la modelarea fiinţei sale. Cunoscând legile firii şi posibilităţile pe care aceasta le incubă, o transformă din materie amorfă în unelte slujitoare, o supune şi, astfel, o conduce către destinul său. Este vorba despre o creaţie în cadrul celei deja existente, dar nu lipsită de

[357] Dr. Iosif Olariu, op. cit., p. 301

originalitate, deoarece în formele noi pe care firea le îmbracă, se vede imprimată pecetea înţelepciunii umane. Deosebirea este că pe când Dumnezeu creează aducând totul din nefiinţă la fiinţă, omul, fiind chip al său, împodobeşte pe cele existente. Datorită acestei însuşiri, înţelepciunea omenească vede în grâu pâinea, în strugurele viei vinul, în lână veşmântul şi în munte cariera de piatră. Aportul creator cel mai important al omului constă, însă, în înfrumuseţarea sufletului şi spiritualizarea trupului.

Starea primordială a omului era ideală, pentru realiyarea menirii sale, dar nu era stare de desăvârşire şi altfel ar fi de neînţeles căderea în păcat. Menirea sa era să desăvârşească darurile existente în el, să ajungă la o stare morală superioară, la asemănarea cu Dumnezeu, „după virtute“[358]. Adam trăia în Paradis scutit de boli, de osteneli şi neplăceri, în sânul veseliei şi al fericirii. El nu era supus trebuinţelor trupului, ci superior acestor trebuinţe.[359]

Acest demers ascetic, a fost întrerupt de păcat. Liberul arbitru, dat ca mijloc de desăvârşire, a devenit principiul căderii şi omul s-a arătat sie-şi cauză a tuturor relelor.[360] Astfel a fost zdruncinată armonia existentă în lume şi omul a pierdut întâietatea pe care i-o dădea lui Dumnezeu din el. „Chipul” s-a întunecat şi s-a slăbit, dar iubirea lui Dumnezeu faţă de om a rămas neschimbată: de aceea, n-a încetat să facă totul pentru om, până ce l-a aşezat de-a dreapta Sa.

Fără să neglijeze urmările acestei tulburări, Sfântul Ioan Gură de Aur arată optimism în posibilităţile omului pentru împlinirea destinului său. Astfel, şi starea de după cădere, nu exclude posibilitatea ca acesta să petreacă viaţa morală, să cunoască şi să adore pe Creator, având criteriu raţiunea, care nu se alterează. De asemenea, nu i s-a luat în întregime, ci numai în parte stăpânirea asupra lumii.

---

[358] Sf. Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 280
[359] Ibidem, p.280
[360] Ibidem, p.302

Din cele spuse mai înainte rezultă că însuşirea omului de a fi creat după chipul lui Dumnezeu alcătuieşte baza personalităţii sale. Prin intermediul raţiunii, omul poate să cunoască legile şi scopul pentru care a fost făcută lumea, să fie conştient de sine şi de existenţa lui Dumnezeu, iar prin libertatea voinţei să facă din bunătate o caracteristică a sa. Chipul lui Dumnezeu din om este baza continuării de către om a operei creatoare şi mântuitoare a lui Dumnezeu, face din om organ al proniei divine.

Mulţumită acestor facultăţi naturale pe care omul cel dintâi le primi de la Creatorul său, mulţumită condiţiilor sale intelectuale şi morale, chiar fizice, avea toată aptitudinea necesară pentru a-şi împlini menirea sa, adică spre a cunoaşte pe Dumnezeu şi a-L premări spre a face binele şi a gusta fericirea, spre a stăpâni natura care-i era supusă. Dar oricât de perfecte erau facultăţile sale naturale în calitatea sa de fiinţă mărginită, neavând viaţa în sine însuşi, avea trebuinţă chiar atunci, ca şi celelalte fiinţe create, de ajutorul neîntrerupt al lui Dumnezeu, care este singurul izvor al vieţii pentru toate creaturile Sale, atât corporale cât şi spirituale. De aceea, chiar atunci Creatorul în infinita sa bunătate manifesta realmente providenţa sa particulară în favoarea primului om şi îi dădu ajutorul său nemijlocit spre a-l pune în starea de a-şi împlini menirea care i s-a dat.

e) Ajutorul dumnezeiesc acordat primului om pentru împlinirea menirii sale.

Cu toate că primul om a fost înzestrat cu toate însuşirile de care avea trebuinţă şi putea să-şi îndeplinească menirea, adică să cunoască pe Dumnezeu să-L preamărească, să facă binele şi să guste fericirea, să stăpânească natura supusă lui, dar neavând viaţa de la sine însuşi, avea trebuinţă, ca şi celelalte creaturi, de ajutorul neîntrerupt al lui Dumnezeu.

Din Sfânta Scriptură se vede limpede că Dumnezeu

poartă de om grijă şi-i vine într-ajutor. În primul rând, Dumnezeu însuşi se face conducătorul şi educatorul oamenilor creaţi, pentru ca aceştia să poată înainta spre calea spirituală. El la început le împărtăşea harul Său, care este statornic cu protopărinţii şi cu ajutorul Lui, ei erau totdeauna în comuniune cu Dumnezeu. Învăţătorii vechi ai bisericii văzuseră necesitatea harului pentru primul om, şi în genere pentru toate creaturile raţionale chiar din natura lor care, fiind mărginită, nu se poate conserva prin sine , ci trebuie să primească de la Dumnezeu tot ce îi este necesar în această privinţă.

În această privinţă Sfântul Macarie cel Mare zice: „Dumnezeu creând capul, nu a luat din propria sa substanţă viaţa, nutrimentul şi îmbrăcămintea, ci îi ordonă a împrumuta de afară tot ce este de trebuinţă spre conservarea existenţei sale; aşa că venind în lume cu totul gol, corpul nu ar putea vieţui prin sine fără ajutorul exterior, adică fără nutriment şi veşmânt, şi că, dacă s-ar lăsa pe seama sa iute s-ar descompune şi distruge.Tot aşa este şi cu sufletul; neavând în sine lumina divină, şi fiind format după chipul lui Dumnezeu, nu trage de la sine mâncarea şi băutura spirituală şi veşmântul ceresc, adică viaţa sa adevărată, ci de la Dumnezeu însuşi din spiritul şi lumina sa. Căci natura divină conţine în sine şi pâinea cea vie a celui care zicea:<<Eu sunt pâinea vieţii>>, şi apa cea vie şi vinul care veseleşte inima omului, şi untul de lemn al bucuriei, şi nutrimentul spiritual infinit variat, şi veşmântul ceresc ce vine chiar de la Dumnezeu. În aceasta constă viaţa internă a sufletului.Vai de capul acela care este lăsat la natura sa proprie! El se nimiceşte şi moare. Şi iarăşi vai de sufletul care este lăsat în seama sa, să se înveselească numai cu faptele sale, să nu aibă împărtăşire cu spiritul lui Dumnezeu! El moare, fiind lipsit de viaţa eternă dumnezeiască.“[361]

Şi Sfântul Grigorie Teologul cosideră că „virtutea nu este numai un dar al lui Dumnezeu, care omoară chipul său, ci trebuie ca prin efortul personal al omului să fie dobândită. Ea

[361] Macarie F., op. cit., p. 598

nu este produsul omului. Dumnezeu îi dă omului aptitudinea şi puterea de a face binele.“[362]

Sfântul Vasile cel Mare consideră că „natura întreagă este susţinută de Dumnezeu şi că nu prin faptele creaturii vieţuim, ne mişcăm şi suntem. Sfinţenia nu poate să existe fără Spiritul Sfânt. Puterile cereşti înseşi nu sunt sfinte prin natura lor, ci ele primesc o anumită sfinţenie proporţională cu gradul lor de participare.“[363]

Fericitul Augustin consideră că: „Omul nu ar fi primit ajutorul lui Dumnezeu în momentul creaţiei lui, dacă nu ar fi fost creaţi aşa ca să poată fără ajutorul acesta, rămânea în bine, chiar dacă ar fi voit, ei ar fi căzut, dar nu prin greşeala lor căci nu ar fi avut ajutorul fără care le era cu neputinţă a conserva inocenţa lor.“[364]

Sfântul Ioan Damaschinul consideră că „Dumnezeu l-a făcut pe om prin fire fără de păcat, iar prin voinţă liber. Spun fără de păcat, nu pentru că ar fi incapabil de a păcătui - căci numai dumnezeirea este incapabilă de păcat - ci pentru că nu are în firea sa facultatea de a păcătui, ci mai mult în libertatea voinţei. Avea, adică, puterea să rămână şi să progreseze în bine ajutat de harul dumnezeiesc, după cum avea şi puterea să se întoarcă de la bine şi să ajungă la rău, lucru pe care Dumnezeu îl îngăduia pentru motivul că omul era înzestrat cu liberul arbitru. Nu este virtute ceea ce se face prin forţă.“[365]

Spre a conserva şi a împrospăta neîncetat puterile corporale ale omului şi pentru a susţine pentru totdeauna existenţa sa, Dumenezeu „a sădit în mijlocul Raiului pomul vieţii“ **(FacereII, 9)**. Dacă omul s-ar fi hrănit cu fructele acestuia, n-ar fi fost supus bolilor şi morţii.

Şi Sfinţii Părinţi învaţă că omul a fost creat nemuritor, sau pentru nemurire după cum spune Taţian. Prin sinodul de la

---

[362] Ibidem, p. 599
[363] Sf. Vasile cel Mare, op. cit., p. 284
[364] Macarie F., op. cit., p. 599
[365] Sf. Ioan Damaschinul,Dogmatica., p. 71

Cartagina se condamnă toţi aceia care spun că omul a fost creat muritor şi nu nemuritor. Dar pe de altă parte noi vedem din Scriptură că această nemurire a omului chiar corporală nu depindea de natura acestui corp format din pământ, ci de harul lui Dumnezeu, şi că mijlocirea harului acestuia era pomul vieţii plantat în Paradis: „Şi acum nu cumva să-şi întindă mâna şi să ia roade din pomul vieţii, să mănânce şi să trăiască în veci“ **(Facere III, 23)**. Sfinţii Părinţi nu au înţeles în alt mod nemurirea lui Adam, în privinţa corpului său, ci considerau nu că primul om nu putea muri prin faptul naturii sale corporale, dar că fusese destinat nemuririi, că prin harul particular al lui Dumnezeu, dacă ar fi rămas credincios, ar fi putut să nu moară spre răsplătirea fidelităţii sale.[366]

În final, arborele vieţii era, în Paradis, numai conducătorul acestui har dumnezeiesc. Dacă am fi rămas ceea ce eram şi am fi păzit porunca, am fi devenit ce nu eram, iar de la pomul cunoştinţei am fi ajuns la pomul vieţii. Înainte de păcat corpul omului putea să fie chemat muritor într-o oarecare privinţă, iar în alta nemuritor: muritor pentru că nu putea să nu moară. Altceva este a nu putea muri, cum se întâmplă unor fiinţe pe care Dumnezeu le-a creat nemuritoare, altceva este de a putea să nu moară. În înţelesul acesta, protopărintele nostru a fost nemuritor.

Această nemurire îi venea de la pomul vieţii şi nu din propria sa natură deoarece îndată ce a păcătuit a fost despărţit de pomul vieţii ca să poată muri, pe când dacă nu ar fi păcătuit ar fi putut să nu moară. Deci, era muritor prin însăşi natura corpului său, dar nemuritor după har.

Spre a exercita şi a dezvolta în Adam puterea corpului, Dumezeu îi comandă a cultiva şi a păzi Paradisul **(Facere II, 15);** spre a exercita şi a dezvolta în el puterile intelectuale şi darul preţios al cuvântului, El a adus înaintea lui toate animalele, ca să vadă cum le va numi; spre a exercita şi a întări în bine puterea lui morală îi dădu poruncă să nu guste din

[366] Macarie F., op. cit., p. 599

pomul cunoştinţei binelui şi răului: „din toţi pomii din Rai puteţi să mâncaţi, dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mâncaţi, căci în clipa în care veţi mânca negreşit veţi muri “. **(Facere VI, 17)**

PARTEA A III-A

DEOSEBIRI INTERCONFESIONALE PRIVIND STAREA PRIMORDIALÃ A OMULUI

a) Doctrina romano–catolică privind starea primordială

b) Doctrina protestantă privind starea primordială

a) Doctrina romano-catolică privind starea primordială

După Biserica apuseană, primul om era alcătuit din două părţi : din elemente constitutive naturale şi din darurile supranaturale ale graţiei. Elementele naturale sunt trupul care în sine nu era nici nemuritor, nici nepătimaş, şi sufletul raţional şi liber, care reprezintă chipul lui Dumnezeu în om.

Biserica catolică învaţă că ,,oamenii cei dintâi n-au fost creaţi de Dumnezeu în starea, în care ne naştem noi astăzi, ci au fost înzestraţi cu sfinţenie şi dreptate, prin care au fost ridicaţi în statutul supranatural, şi, pe lângă aceasta, au mai fost înzestraţi şi cu darul nemuririi şi al scutirii de concupiscenţă sau au fost scutiţi de lupta dintre minte şi trup. Dar, pentru aceasta, darurile acestea n-au fost datorită naturii omeneşti, aşa că, pierzându-le protopărinţii prin păcat, nu s-a stricat şi natura omenească.“[367] Toate darurile supranaturale constituie aşa-numita *Justitia originalis,* sau totalitatea avantajelor care împodobeau fiinţa umană.

În catehismul roman se spune: ,,La sfârşit Dumnezeu a făcut pe om, al cărui trup a fost alcătuit din ţărână, astfel că nu prin furia lui, ci prin graţia dumnezeiască să fie nemuritor şi nepătimitor. Cât despre suflet,pe acela l-a făcut Dumnezeu

[367] Dr. Vasile Suciu, op. cit., p. 391

după chipul şi asemănarea sa dându-i voie liberă.Afară de aceasta, toate mişcările şi poftele sufletului aşa le-a temperat, ca totdeauna să se supună poruncii raţiunii. Apoi a adus şi darul admirabil al dreptăţii originare şi a voit pe urmă să stăpânească peste toate celelalte vieţuitoare.“[368]

Aşadar, trei avantaje avea Adam prin harul dat lui de Dumnezeu pe deasupra firii:

a) nemurirea şi lipsa de boli a trupului;

b) supunerea pornirilor interioare ale trupului, raţiunii;

c) o stare morală ideală, adică o dreptate şi o sfinţenie care-l făcea pe om plăcut lui Dumnezeu.

Sfinţenia atât de înaltă a lui Adam dinainte de cădere, nu consta numai în aceea că el nu era tulburat în orientarea sa naturală către Dumnezeu de tendinţe contrare, ci în comuniunea cea mai lăuntrică şi mai intimă cu Dumnzeu .

Dar o astfel de relaţie cu Dumnezeu nu poate fi obţinută şi menţinută prin nici un fel de puteri naturale, deci era necesară pentru aceasta o condescendenţă din partea lui Dumnezeu. Deci nici o fiinţă finită nu poate fi sfântă, decât prin Duhul Sfânt, deoarece nici o fiinţă finită nu poate intra cu Dumnezeu în relaţie vie decât prin Duhul Sfânt.

Această relaţie a lui Adam cu Dumnezeu, ca ridicare peste natura umană şi ca strămutare la împărtăşirea cea dumnezeiască, este numită un dar supranatural, adaos de graţie dumnezeiască la darurile naturii.

Teologia romano-catolică împarte starea primordială a omului în două părţi, una naturală şi alta supranaturală, între care nu ar exista legătura organică.

Natura, spun ei, este tot ceea ce se ţine de esenţa lucrului – ca omul să fie animal raţional – ce provine din ea – ca omul să înţeleagă şi să fie muritor cu trupul– şi la ce ţinteşte şi ce pretinde lucrul în virtutea facultăţilor şi înclinărilor sale

[368] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Starea primordială a omului în cele trei confesiuni, în „Ortodoxia”, anul IX(1957), nr. 1, p. 349

înnăscute – de exemplu ca omul să se îngrijească de susţinerea vieţii, să cunoască pe Dumnezeu prin făpturi şi să-L posede ca pe binele nemărginit. Tot ce nu ţine de esenţa lucrului, ce nu provine din ea şi la care nu ţinteşte şi nu pretinde lucrul în virtutea facultăţilor şi înclinărilor sale înnăscute, este nenatural pentru lucrul acesta. Şi dacă acest natural este nenatural deoarece întrece existenţa naturii, se numeşte supranatural.

Supranaturalul este de două feluri: supranatural relativ şi supranatural absolut. Supranaturalul relativ se mai numeşte şi praeternatural. Supranaturalul absolut ar fi graţia sfinţitoare, pentru că ea întrece exigenţa tuturor fiinţelor create.

După părerea lor, nemurirea trupească, scutirea de concupiscenţă şi celelalte daruri pe care le-au avut protopărintii noştri – afară de graţia divină- au fost daruri supranaturale.

Ei spun că a fost cu putinţă ca Dumnezeu să înzestreze pe protopărinţii noştri cu darul supranatural al graţiei sfinţitoare şi cu darurile praeternaturale: al scutirii de concupiscenţă, al nemuririi trupeşti, al cunoaşterii lui Dumnezeu şi a lucrurilor, şi al raiului pământesc. S-a cuvenit ca Dumnezeu să înzestreze pe protopărinţii noştri cu darul supranatural al graţiei sfinţitoare şi cu darurile praeternaturale, pentru că scopul principal, pentru care a creat Dumnezeu lucrurile, a fost mărirea Lui externă sau să-şi arate perfecţiunea prin bunurile, pe care le împarte făpturilor.

Destinând Dumnezeu omului scop supranatural, a trebuit să-l ridice, prin conferirea graţiei sfinţeşti şi a altor daruri supranaturale împreunate cu dânsa.

Tot ei spun că omul trebuia să ajungă la scopul sau la acea fericire supranaturală prin faptele sale ,,de aceea a fost necesar, ca Dumnezeu să dea omului ridicat în rodul supranatural prin graţia sfinţitoare – şi mijloacele, prin care să poată face fapte bune supranaturale. Mijloacele acestea sunt graţia actuală supranaturală, prin care Dumnezeu îndeamnă şi ajută pe om să facă fapte bune supranaturale; virtuţile teologice: credinţa - prin care omul cunoaşte pe Dumnezeu pe

cale supranaturală, adică prin descoperirea dumnezeiască; speranţa – prin care nădăjnuieşte să ajungă la Dumnezeu cu ajutorul Lui; iubirea – prin care iubeşte pe Dumnezeu pentru Sine Însuşi, apoi virtuţile morale: prudenţa, temperamentul, dreptatea şi tăria. Virtuţile acestea au trebuit să se dea deodată cu graţia sfinţitoare, pentru ca ele, pentru rodul supranatural, sunt ceea ce este mintea – pentru rodul natural.“[369]

Exagerările teologiei romano-catolice în problema stării primordiale a omului provin din separaţia totală şi opoziţia pe care le vede ea între natural şi supranatural.Concepţia catolică face o împărţire forţată între fiinţa omului şi harul divin dat acestuia la creare. Această concepţie nu are susţinere în Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, şi, pe deasupra are consecinţe grave asupra altor puncte ale creaţiei creştine.

Din punct de vedere ortodox se pot face asupra învăţăturii catolice următoarele observaţii: deosebirea între chipul dumnezeiesc şi dreptatea originară, primul ca ţinând de firea omului, a doua ca reprezentând starea morală a lui Adam înainte de cădere, ar fi o învăţătură justă şi corespunzătoare cu cea ortodoxă, dacă dreptatea originară n-ar fi considerată ca datorându-se numai graţiei, ci şi naturii, şi dacă nu ar fi concepută ca desăvârşită în Adam, ci ca având să se dezvolte prin eforturile libere ale omului ajutat de har. La fel şi ideea că elementele dreptăţii originare nu constituiau o parte esenţială a naturii umane, ci erau însuşiri accidentale prin a căror pierdere nu s-a pierdut şi o parte a fiinţei omeneşti, ar fi o idee justă dacă n-ar face delimitarea între natură (chip dumnezeiesc) şi dreptatea originară atât de tranşantă, încât natura să fie socotită că rămâne absolut intactă şi întru nimic slăbită prin pierderea acelei dreptăţi.

S-a reproşat catolicismului, spune Părintele Stăniloae, că ,,considera legătura între dreptatea originară şi fiinţa omenească aşa de exterioară şi de mecenică, încât omul natural

[369] Dr. Vasile Suciu, op. cit. p. 322-333

înainte de cădere nu este nimic altceva decât purtătorul pasiv al darurilor supranaturale ale dreptăţii.“[370]

Teologul Hristu Ardrutsos nu merge aşa de departe. Iată ce zice el: ,,Apusenii nu taie nici o legătură între natură şi dreptate, dimpotrivă prin cădere, păstrează o oarecare înclinaţie spre cele dumnezeieşti şi spre bine, cu atât mai mult înainte de cădere. Dar opoziţia aceasta dintre natura pură şi natura întreagă coboară demnitatea naturii omeneşti, introducând şi starea primordială, dualismul materiei şi al spiritului şi amenințând să sfârşească în opinii cu moniheii. Misiunea dreptăţii originare nu constă în altceva decât să ţină în frâu pornirile psihice prin raţiune, înfăptuind corectitudinea părţii inferioare şi ţinând pe cea superioară în ascultare de Dumnezeu.“[371]

Pe de altă parte, concepţia aceasta face inexplicabilă căderea lui Adam. Dacă desăvârşirea paradisiacă s-ar datora numai harului supraadaugat şi n-ar ţine de fiinţa omului, atunci căderea în păcatul strămoşesc ar părea imposibilă, pentru că este inexplicabilă abzicerea sau deraierea omului de la harul divin.

Deci harul divin nu a fost lucrător şi omul a respins puterea divină. Vina căderii este aruncată asupra lui Dumnezeu în două sensuri: că n-a putut face decât o natură sfâşiată de tendinţe contradictorii, deci pornită spre păcat, şi că frâul, sau libertatea darului supraadăugat dat ca remediu l-a retras de bună voie, sau s-a dovedit prea slab. Pentru catolici căderea lui Adam rămâne un mare mister.

Ardrutsos afirma că ,,fiecare se întreabă firesc, cum de-a părăsit dreptatea originară pe om când funcţiunea ei era să reţină, ca un frâu salvator, trupul în armonie cu spiritul, sau cum respinge protopărintele puterea dumnezeiască ce-l susţinea.“[372]

---

[370] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,Starea primordială a omului...., p. 351
[371] Ibidem, p. 352
[372] Hristu Andrutsos, op. cit., p. 157

Teologul rus Serghei Bulgacov observa că această împărţire a omului primordial în natura supusă morţii şi concupiscenţei şi că *donum superaditum* nu se bazează pe o necesitate lăuntrică, nu şi-a găsit o explicaţie ontologică, ci a fost explicată prin simpla voie a lui Dumnezeu. Ea se opune cuvântului Scripturii, care spune că Dumnezeu nu a făcut moartea, ci tot ce a făcut este "bun foarte". Concepţia nu poate fi socotită ca ceva bun. Ea de fapt înlătură puterea chipului lui Dumnezeu în om, ba mai mult îl omoară în proiectul primordial, la o viaţă în moarte şi concupiscenţă.

Această împărţire neorganică a omului este solidară în catolicism cu absenţa unei antropologii clare.

În învăţătura ortodoxă, omul fiind făcut după chipul lui Dumnezeu, nu cuprindea în sine moartea şi concupiscenţa, dar în faptul că era creat, era dată putinţa de a ceda din curăţie şi nemurire.

Această împărtire a omului primordial este o mare greşeală a antropologiei catolice. „Ideea chipului dumnezeiesc în om trebuie luată în toată însemnătatea ontologică, cu care nu se împacă o asemenea defectuozitate…cu un cuvânt, opoziţia pe care o face catolicismul în om între natural haric, anulează definiţia lui antropologică fundamentală: omul era purtător al chipului dumnezeiesc şi fiind chipul lui Dumnezeu, deşi era fiinţă naturală creată, era deschis şi accesibil lucrurilor lui Dumnezeu."[373]

b) Doctrina protestantă privind starea primordială

Cu totul opusă doctrinei catolice este doctrina protestantă despre starea primordială a omului. Pe cât de mult separa catolicismul chipul dumnezeiesc în om de dreptatea originară, pe cât de mult le identifica protestantismul cu dreptatea originară este totuna cu chipul dumnezeiesc, sau constituie partea cea mai importantă a lui şi consta pe de o

[373] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,Starea primordialã a omului...., p. 357

parte în starea excelentă a trupului care este liber de boli şi de pasiuni, pe de alta, şi în mod principal, ,,într-o sumă de însuşiri alese de ordin intelectual şi moral, ca de pildă în cunoştinţă de Dumnezeu, în temerea de El, în încrederea în El, şi în puterea de a împlini poruncile Lui, deşi voia liberă a omului putea să se abată de la această pornire naturală spre Dumnezeu.“[374]

Şi protestanţii ca şi catolicii ridică peste masură starea primordială a omului, atât din punct de vedere trupesc cât şi sufletesc. Ei îl considerau nu ca având puterea de a-L cunoaşte pe Dumnezeu, ci cunoscându-L de fapt şi îndreptându-şi voinţa spre bine. Numai nemurirea trupului şi stăpânirea peste animale nu sunt amintite lămurit de cărţile simbolice protestante. Dar nemurirea trupului, adică acel *passe non mori*, se deduce din aceea că, protestantul, consideră moartea plata păcatului şi armonia impulsiunilor trupeşti precum nemurirea trupului.

În doctrina protestantă, această stare nu este un dar al lui Dumnezeu ,ci este sădită în firea omului. Fără ea omul nu încetează de a fi om, dar este lipsit de cel mai important element constitutiv care desăvârşeşte firea omenească şi anume harul divin.

Identificând dreptatea originară cu chipul dumnezeiesc, protestanţii resping caracterul supranatural al dreptăţii originare. Aceasta îl situează la extremitatea opusă a catolicismului şi uneşte între ele toate ramurile protestante. În general Luther a respins deosebirea între chip şi asemănare, afirmând că acestea exprimă acelaşi lucru, conform paralelismului evreiesc. Prin aceasta a negat pe de o parte deosebirea catolică dintre natura şi harul supranatural, pe de alta cea ortodoxă între starea potenţială primordială şi desfăşurarea ei viitoare cu ajutorul harului. Omul a fost desăvârşit de la început, iar desăvârşirea aceasta era un apanaj exclusiv al naturii.

El a procedat just când a înlăturat teoria catolică a celor două etaje în starea primordială a omului, când a unit strâns

[374] Ibidem, p. 357

dreptatea originară cu chipul sau cu natura omului, evitând împărţirea artificială a stării primordiale în *status naturae purae* şi *status naturae integrae* şi socotind că puterile morale şi spirituale ale omului prim tindeau cu tărie spre Dumnezeu şi omul iubea de la sine pe Dumnezeu şi se temea de El. Luther a voit să restabilească pe om ca un întreg. Dar a mers prea departe când a considerat dreptatea originară parte esenţială a naturii sau a identificat-o cu chipul dumnezeiesc.

Apoi nedeosebirea între chip şi dreptatea originară duce pe protestanţi la afirmarea contrară Scripturii şi Tradiţiei,că prin pierderea dreptăţii originare s-a pierdut de tot şi chipul dumnezeiesc, nemairămânând nici o rază de lumină şi nici o înclinaţie spre cele duhovniceşti în omul căzut.

Din punct de vedere ortodox nu se poate accepta această concepţie naturalistă care nu mai vede nimic supranatural în omul primordial, care neagă legătura omului primordial cu Dumnezeu prin har. Adam a ieşit, desigur, din mâna lui Dumnezeu înzestrat cu toate însuşirile spirituale şi morale necesare atingerii scopului său. Dar desfăşurarea acestor însuşiri înnăscute se putea face numai prin ajutorul lui Dumnezeu. Protestanţii greşesc spunând că omul primordial fiind bun, drept şi înzestrat de Dumnezeu în mod deplin, nu mai avea lipsa de ajutor dumnezeiesc care să ocrotească şi să călăuzească viaţa morală şi spirituală a lui, deci harul dumnezeiesc nu există în Paradis. De altfel, nu trebuie exagerată perfecţiunea stării morale şi spirituale a omului în Paradis, cum face Luther, precum nu trebuie nici coborâtă până la identificarea ei cu starea copilului nevinovat sau a primitivului. Iar harul dumnezeiesc este necesar nu numai pentru a ridica pe omul căzut la viaţa în Hristos, ci şi pentru a se menţine omul într-o stare morală bună şi pentru a atinge scopul fixat lui de Dumnezeu, izvorul desăvârşirii, prin creşterea în desăvârşire, ca o sporire în această comuniune. Noul Testament spune că Domnul „creştea cu înţelepciunea şi cu vârsta şi harul lui Dumnezeu era cu el“ **(LucaII, 40**), iar

Părinţii descriu creşterea lui Adam ca săvârşindu-se prin harul lui Dumnezeu. Dacă golim Paradisul de harul lui Dumnezeu, omul e scos din comuniunea cu Dumnezeu şi închis în graniţele strâmte ale naturii. Luther şi Calvin, dându-şi seama de aceste consecinţe, admit necesitatea unui ajutor dumnezeiesc, dar preocuparea de a menţine integritatea omului şi de a evita împărţirea lui în cele două etape catolice, i-au îndemnat pe protestanţi să respingă harul dumnezeiesc în Paradis.

Învăţătura ortodoxă evită atât împărţirea omului primordial în cele două etape ale naturii şi ale supranaturii, cât şi închiderea lui în planul pur natural. Omul, prin natură, avea o armonie interioară a pornirilor sufleteşti şi trupeşti şi tindea spre cele dumnezeieşti, dar pentru aceasta era necesară în acelaşi timp legătura cu Dumnezeu prin har. Harul nu aducea de la sine aceste însuşiri morale şi duhovniceşti, ci el nu făcea decât să susţină şi să întărească ceea ce constituia o aspiraţie intrinsecă a firii. Nefiind nici dar supranatural de-a gata, însă nici un apanaj exclusiv al firii, ci o înclinaţie a firii ce avea să se dezvolte cu ajutorul harului, după învăţătura ortodoxă, dreptatea originară nu era o stare desăvârşită ca la catolici şi protestanţi. De aceea omul primordial nu avea decât chipul, asemănarea având să apară ca o desfăşurare a chipului, pe când după catolici el avea şi asemănarea perfectă, ca un dar supranatural de-a gata, deosebit de chip, cum o avea şi la protestanţi, identică cu chipul. În doctrina catolică chipul şi asemănarea sunt cu totul separate, în cea protestantă cu totul identice, în cea ortodoxă ele nu sunt nici separate, nici identice, ci o unitate a contrariilor.

Aceste deosebiri se vor oglindi şi în doctrina celor trei confesiuni despre starea omului de după cădere.

Remarcăm aici că, numai o parte din teologia protestantă începe azi să privească starea primordială a omului din alt punct de vedere, care-i permite să se apropie de concepţia ortodoxă.

Cea mai radicală negaţie a chipului lui Dumnezeu în om

şi a predispoziţiei religioase o reprezintă teologul Karl Barth. Pentru Barth ,,Dumnezeu este teza, iar omul antiteza, între aceştia o eternă prăpastie, ce nu poate fi distrusă decât dinspre Dumnezeu. Dumnezeu voieşte tot ceea ce omul nu poate din sine şi nici nu poate să vrea, iar omul vrea din sine tot ceea nu este voia lui Dumnezeu. Dumnezeu n-are nici o comuniune cu omul şi datorită prăpastiei care-i despart, dacă vrea Dumnezeu să-i vorbească omului, acesta nu l-ar întelege, din pricină că tot ceea ce voieşte Dumnezeu este împotriva raţiunii şi a întelegerii omeneşti.“[375]

Pentru Barth, prin căderea lui Adam, legătura dintre om şi Dumnezeu a fost ruptă radical. Prin această cădere natura omului n-a fost numai slăbită, întunecată – cum învaţă Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie – ci pervertită în chip radical. Ca muritor, omul , zice Barth, se află dincoace de graniţa ce este trasă în chip absolut între el şi Dumnezeu. În clipa în care omul înţelege situaţia catastrofală în care este din vina sa, el este matur spre a fi justificat de Dumnezeu. În această clipă este vorba despre o absolută negaţie a omului din partea lui Dumnezeu, dar şi despre o afirmaţie tot atât de absolută a Acestuia: distrus omul este creat din nou prin harul lui Dumnezeu. Abia în clipa în care tot ceea ce este omenesc este distrus, începe să acţioneze harul lui Dumnezeu Însuşi, care nu ţine seama de ceea ce face omul şi se deosebeşte absolut de orice activitate omenească. Spaţiul gol produs în om, se umple cu un conţinut pozitiv nemărginit. Barth susţine astfel că prin căderea lui Adam, legătura dintre om şi Dumnezeu a fost ruptă total .[376]

După Brunner, consecinţele acestei teologii barthiene sunt :

1. Din pricină că omul este total păcătos el nu poate fi salvat decât de harul lui Dumnezeu. Rezultă că chipul lui Dumnezeu în om a fost total distrus în acesta. Natura

[375] Diacon Nicolae Balca,op. cit., p. 353
[376] Ibidem, p. 354

raţională, aptitudinea omului de a crea cultură cât şi umanitatea acestuia nu mai sunt urme sau raţiuni ale acelui chip pierdut. Dacă chipul lui Dumnezeu constituie fiinţa omului, atunci, odată distrus acest chip, omul a încetat după cădere, să mai fie om .

2. Recunoscând pentru cunoaşterea lui Dumnezeu şi ca izvor al mântuirii numai revelaţia Scripturii, Barth respinge orice încercare că există şi o revelaţie naturală.

Brunner afirmă şi el, împreună cu Barth, că prin căderea în păcat chipul lui Dumnezeu în om a fost stricat, că prin acest fapt „*justitia originalis"* şi cu aceasta şi posibilitatea de a face ceea ce este bine în faţa lui Dumnezeu, aşadar voia liberă,s-a pierdut.

Brunner este de părere că: ,,despre chipul lui Dumnezeu în om se poate vorbi în două sensuri şi anume: într-un sens formal şi într-un sens material, adică ceea ce-l distinge pe om, indiferent dacă este păcătos sau nu faţă de întreaga creaţie."[377]

Omul n-a încetat să fie, chiar şi păcătos, centrul şi punctul central al creaţiei. Această poziţie de superioritate în întreaga creaţie pe care o are omul, se fundamentează pe poziţia specială pe care acesta o are faţă de Dumnezeu; aşadar, tocmai pe faptul că Dumnezeu l-a creat pe om pentru ceva deosebit: de a-I purta chipul. Brunner caracterizează acestă funcţie, de a fi creat după chipul lui Dumnezeu, cu două concepte: a fi subiect şi a trăi în răspundere. Omul are faţă de toate celelate făpturi ceva cu care le întrece şi aceasta chiar dacă este păcătos. El are ceva comun cu Dumnezeu, deoarece este subiect şi fiinţă ratională. Numai că, Dumnezeu este subiect originar, în timp ce omul este un subiect creat. Chiar păcătos omul nu încetează să fie subiect.

Înţeleasă în acest fel latura formală a chipului lui Dumnezeu după care a fost creat omul înseamnă că „*justitia originalis*" nu a fost pierdută în chip radical prin căderea în păcat. Omul a rămas şi după cădere persoană, aşadar chip creat

[377] Pr. Prof. Dr. Dumitru Staniloae, op. cit., p. 158

a ceea ce Dumnezeu este originar. Numai că acestă persoană nu mai este ceea ce a fost înainte de cădere.[378]

Desigur, nici felul de a vorbi al lui Brunner nu e încă atât de clar ca să putem afirma că omul primordial se bucură de harul lui Dumnezeu. Faptul că se simte în sine cuvântul lui Dumnezeu şi dator să răspundă, încă nu-i o dovadă despre prezenţa harului dumnezeiesc în el, ci poate despre o anumită constituţie pe care Dumnezeu i-a dat-o omului şi despre o anumită poziţie a lui în faţa lui Dumnezeu. Aceasta se poate vedea din faptul că Brunner identifică şi el natura cu harul, deşi altfel o făceau vechii reformaţi: pentru aceia totul era natură, pentru Brunner totul în om este supranatură, relaţie cu Dumnezeu .

Deosebirea între natură şi supranatură este teologic naivă, precum deosebirea între *imago* şi *similitudo* este o exegeză naivă. Întreaga natură a omului este supranaturală. Acelaşi lucru se poate deduce şi din faptul că Brunner lasă nerezolvată întrebarea dacă a existat sau nu o stare istorică primordială în care omul să fi fost fără de păcat.

Pentru el starea primordială înseamnă că omul simte mai adânc decât păcatul obligaţia unei misiuni morale şi răspunderea în faţa lui Dumnezeu. Prin aceasta Brunner îşi vădeşte apartenenţa la calvinism, care nu ridică atât de mult starea primordială a omului ca luteranismul. În afară de aceasta nu se poate admite teza lui Brunner riguros protestantă, că omul căzut, chiar dacă a păstrat chipul formal, nu mai are nici o tendinţă spre bine. Separaţia atât de categorică pe care o face între chipul formal şi cel material este inacceptabilă şi ireală.

În general toţi protestanţii resping caracterul supranatural al dreptăţii originare şi o socotesc o însuşire exclusivă a naturii umane. Dar, pe când Luther extinde foarte mult sfera dreptăţii originare şi înalţă peste măsură starea originară a omului, Calvinii şi în special Socinienii şi Armenienii o restrâng considerabil. Calvinii restrâng chipul sau

[378] Ibidem, p. 354

dreptatea originară numai la suflet, iar Socinienii şi Armenienii îl referă numai la stăpânirea peste animale respingând total cealaltă podoabă a perfecţiunilor părinţilor.[379] Dar în forma aceasta a doctrinei despre starea primordială a omului, se ascunde un naturalism care este străin de învăţătura creştină.

[379] Ibidem, p 355

CONCLUZII

Subiectul central al temei noastre, după cum am văzut, este omul şi importanţa centrală a acestuia în univers. Sfânta Scriptură şi sfânta traditie arată că fiecare om se bucură de o cinste deosebită din partea lui Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu vine şi se face om pentru a-l face pe om dumnezeu prin har. Prin întrupare, fiul devine Fratele nostru întru umanitate, iar prin moartea şi învierea Sa ne-a redat bucuria veşnicei comuniuni cu Dumnezeu. Numai prin Hristos omul poate să se regăsească pe sine şi să se desăvârşească.

De-a lungul secolelor, oamenii au încercat să formuleze diferite teorii cu privire la originea omului şi a întregului univers. Îndepărtat de valul necredinţei în Dumnezeu, omul îşi pune originea sa fie pe seama diferitelor evenimente care s-au petrecut în univers, fie pe seama unor zeităţi, care nu sunt altceva decât preînchipuiri ale fanteziei umane. Aşa s-a ajuns în Antichitate ca oamenii să creadă că ei au fost creaţi de zei, alţii să creadă că au fost dintotdeauna, dar universul este guvernat de Zeul Suprem, iar alţii să creadă că omul apare în urma luptei dintre forţa binelui şi cea a răului.

Această credinţă se mai poate întâlni şi astăzi pe la unele triburi sălbatice, care cred în spirite, în duhuri rele care bântuie întreg universul, dar toate cred că omul este făcut de o fiinţă Supremă. Totuşi, nici aceştia nu au putut să dea o definiţie clară a omului şi nu pot să explice cu claritate şi precizie originea întregului univers şi a tuturor vietăţilor care există în el.

A existat însă un popor care avea o credinţă clară şi fermă în originea omului de la Dumnezeu „Tatăl Atotţiitorul, Făcătorul cerului şi al pământului , văzutelor tuturor şi nevăzutelor.“[380] Potrivit istorisirii Pentateuhului, al cărui autor

[380] Simbolul Niceo-Constantinopolitan, în Rugăciuni şi învăţături de credinţă Ortodoxă, Editura Buzăului 1998, p 411

este Evreul Moise, Dumnezeu îl creează pe om din lut, de unde îşi ia şi denumirea de Adam, iar femeia sa este făcută din coasta bărbatului său, fiind numită Eva, adică viaţă, deoarece din ea se trage întreg neamul omenesc.

Biserica dreptmăritoare, întemeiată pe jertfa Fiului lui Dumnezeu Iisus Hristos a păstrat vie şi nealterată această învăţătură pe care Moise o relatează , conform căreia Creatorul Cerului şi al pământului este Dumnezeu Cel nevăzut.

Potrivit Revelaţiei Dumnezeieşti, Hristos este nu numai Dumnezeu Mântuitorul, cum învăţau unele confesiuni creştine, ci este şi Pantocrator, Atotţiitor al universului, prezent şi activ prin raţionalitatea internă a cosmosului.[381] Iar Logosul întrupat este Hristos. Insist pe identitatea dintre Logosul divin şi Hristos, întrucât unii teologi protestanţi au afirmat că mântuirea în Hristos nu are nici o legătură cu învăţătura despreDumnezeu Creatorul şi, deci, s-ar putea elimina partea întâi din Simbolul de credinţă. Dar o lume care nu e creată de Dumnezeu, ci există prin sine, nu poate fi nici ridicată din nonsensul planului în care se află, deci nu poate fi nici mântuită. Însă odată ce e creată de Dumnezeu, nu e fără rost şi nedemn de Dumnezeu de a se fi făcut Subiectul creatului, ca să-l ridice la viaţa veşnică în unire cu Sine.[382] Ar fi nedemn şi nepotrivit pentru Fiul lui Dumnezeu să ia trup omenesc, dacă acesta n-ar fi creat de El şi dacă omul, constituit din trup şi suflet, nu ar purta chipul Logosului.

Legătura dintre creaţie şi mântuire este arătată cel mai clar la marele Evanghelist Ioan. Anticipând ceea ce are să se întâmple cu privire la învăţătura despre Hristos, autorul îşi începe redactarea Evangheliei sale astfel „La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era cuvântul . Acesta era dintru început la Dumnezeu. Toate prin el

---

[381] Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Ştiinţa în contextul teologiei răsăritene şi al celei apusene, în vol „Ştiinţă şi teologie", E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 2001, p. 19

[382] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, nota 13, din colecţia „P.S.B." Vol. 16, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1998, p. 185-186

s-au făcut; şi fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut.Întru el era viaţă şi viaţa era lumina oamenilor.“ **(Ioan I; 1-4)**

Comentând această sintagmă, părintele Stăniloae observă că sunt două sensuri în cuprinsul ei:

a) „ale Sale“ sunt create şi susţinute de El, sau prin El;

b) „întru ale sale a venit” înseamnă că a luat firea noastră omenească. Dar aceasta înseamnă că„ avea ceva în El apropiat nouă, fapt arătat în aceea că suntem creaţi după chipul Lui.…El e într-un fel modelul, sau prototipul nostru.“[383]

Fiind modelul nostru, S-a întrupat ca, prin apropierea Sa de noi, să restabilească în noi chipul care era al Lui şi se abătuse de la ceea ce trebuia să fie .

Referatul biblic ne prezintă în linii mari modul în care Dumnezeu crează în şase zile universul, iar la urmă de tot crează omul, pe care îl pune stăpân şi conducător al întregului univers material.

Este greu de crezut pentru unii că Dumnezeu crează în şase zile lumea. Alţii se întreabă de ce omul este creat la urmă, prin cuvânt, poruncind numai şi totul se realizează, iar pe om l-a făcut cu propriile mâini.

Anii s-au scurs şi teoriile cu privire la crearea omului au apărut una după alta, care mai de care încercând să expună mai explicit modul creaţiei. Însă, necredinţa şi întunecarea raţiunii umane datorită păcatului au făcut să apară acele teorii prin care Dumnezeu este negat ca autor al lumii şi al omului, iar acesta îşi trage originea din diferitele evenimente cosmice care s-au petrecut de-a lungul anilor în univers.

Ca urmare a neînţelegerii dintre Logos şi creaţie, sau a respingerii ei, în Apus a fost elaborată teoria evoluţionistă, care pleacă de la premisa că Dumnezeu ori nu există, sau cel puţin este absent din actul creaţiei. Căci dacă ar exista, ar trebui să se admită fie că nu poate să creeze în şase zile sau să aducă lumea întru fiinţă numai cu cuvântul său, fie că nu vrea, şi

[383] Idem, nota 449,în colecţia „P.S.B.”, vol 39, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1992, p. 262

atunci avem de-a face cu un Dumnezeu care nu este iubire. Astfel, Dumnezeu care nu creează nu are motive să se implice nici în mântuire şi nu are nici condiţiile pe care El însuşi să le fi creat în vederea Întrupării.[384]

De evoluţionism au avut nevoie filosofii atei pentru a argumenta autunomia omului prin însăşi originea lui, sau cum spunea darwinistul Richard Dawkins: „Darwin a făcut posibil să devii un ateu desăvârşit din punct de vedere intelectual.“[385]

Aşa apar spre exemplu faimoasele teorii ale evoluţioniştilor şi materialiştilor care au bulversat ani de-a rândul credinţa oamenilor. După Darwin, omul nu este creat de Dumnezeu, iar strămoşul omului nu este Adam, ci maimuţa preistorică. Lumea a evoluat, iar în sânul universului s-au dat diferite lupte ale materiei constitutive, ajungându-se astfel la actuala formă. Dar ca şi toate celelalte teorii şi teoria darwinistă rămâne neclară, nedemonstrată, lăsată la voia întâmplării şi păstrată de unii oameni de ştiinţă ca postulat.

Dar evoluţionismul lui Darwin (1809-1884) a apărut în plină epocă modernistă, care îşi trage premisele din protestantism. Protestantismul de toate nuanţele a păstrat concepţia dualistă privind lumea, datorită căreia nu poate fi susţinută unirea dintre creat şi necreat, dintre spirit şi materie .

Darwin, Marx şi Nietzsche sunt campionii epocii moderne în lucrarea acesteia- ideologică şi practică- de nimicire a persoanei umane . Evoluţionismul lui Darwin a fost una din premisele materialismului dialectic elaborat de Karl Marx. Această concepţie despre lume se sprijină pe cele mai generale legi ale mişcării şi dezvoltării naturii, societăţii şi gândirii de pe poziţii profund atee.[386]

Urmaşii lui Darwin au încercat să demonsreze mai departe teoria acestuia, dar descoperirile lor au pus în umbră ceea ce demonstrase înaintaşul lor. Cercetătorii nu se dau bătuţi

---

[384] Pr. Conf. Dr. Vasile Citirigă,Taina omului si tragedia lui...., p. 29
[385] Ibidem, p 30
[386] Ibidem, p. 33

şi demonstrează că animalele se pot înmulţi nu numai pe cale naturală ci şi pe cale artificială. Astfel asistăm astăzi la numeroasele însămânţări artificiale şi clonări de animale. Ba mai mult, ştiinţa, ajunsă la începutul mileniului al III-lea în culmea gloriei, reuşeşte să facă şi prima naştere artificială a omului.

Teoriile teologico-evoluţioniste, care devin o modă astăzi, nu fac altceva decât să capituleze în faţa vicleniei şi falsităţii pseudoştiinţei. De fapt, aceste concepţii nu au fost marcate niciodată de sinceritatea căutării adevărului, ci au fost dictate de omul autonom pentru a-şi argumenta faptele păcătoase. Un om care nu vede originea universului şi originea sa în acţiunea directă a lui Dumnezeu poate foarte uşor să trăiască în lipsaoricărui gram de moralitate.

A vedea lumea ca o întâmplare, ca pe un accident, a se considera pe sine rezultatul evoluţiei din maimuţă, nu-l face pe om decât să-şi ducă existenţa în lipsa de sens, din accident în accident în subanimalitatea maimuţei. Pe de altă parte, prin a lua drept stămoş al omului maimuţa sau oricare alt animal, nu se face nimic altceva decât a se distruge unicitatea, complexitatea şi valoarea persoanei umane.[387]

După evoluţionişti animalul este egal cu omul, ba în multe privinţe chiar superior. Dar toate aceste teorii nu fac decât să coboare persoana umană într-o latură inferioară. Omul se vede obligat să accepte o origine care este întru totul contrară constituţiei sale sufleteşti şi trupeşti, ulterior nemaiexplicându-şi scopul şi menirea existenţei sale.

Sf. Varsanufie de la Optina spunea că: „filozoful englez Darwin a creat un adevărat sistem, după care viaţa este lupta pentru existenţă, lupta celui tare împotriva celui slab, unde cei biruiţi sunt sortiţi nimicirii… Ea pune început unei filozofii sălbatice, iar cei ce ajung a crede în ea nu se vor gândi de două ori dacă să omoare un om, să se năpustească asupra unei femei ori să-şi jefuiască cel mai apropiat prieten – şi vor face toate

[387] Pr. Dr. Nicolae Răzvan Stan, Antropologia din perspectivă…, p100

acestea liniştiţi, având deplina recunoaştere a dreptului lor de a săvârşi acele nelegiuiri."[388]

Astăzi, mai mult ca oricând, vedem că se duce o luptă acerbă împotriva concepţiei adevărate despre om. Prin glasul evoluţionismului, existenţialismului, hedonismului şi libertinajului, societatea contemporană vrea cu orice preţ să convingă omul să renunţe la demnitatea şi veşnicia pe care i le oferă şi asigură Creştinismul. Prin retezarea rădăcinilor originii sale şi prin stoparea năzuinţelor de bine, postmodernismul a furat omului adevărata identitate şi l-a expulzat într-o lume din care lipseşte sensul şi viaţa. Progresul ştiinţific şi economic, în loc să readucă omul la demnitatea cuvenită, au adâncit şi mai mult criza antropologică. S-a ajuns la obiectivizarea omului, la definirea sa numai din punct de vedere somatic. Discreditând veşnicia omului şi temporalizând în mod radical existenţa sa, lumea contemporană reduce realitatea antropologică doar la *aici* şi *la acum.*

Cu toate încercările de mitizare a referatului biblic, Biserica a rămas statornică în dreapta credinţă, învăţând cu timp şi fără timp crearea omului de către Dumnezeu. Ea îşi întemeiază învăţătura pe Sfinta Scriptură dar şi pe scrierile Sfinţilor Părinţi. Cu toate că marii Scriitori Bisericeşti nu au scris tratate speciale despre om, totuşi învăţătura despre natura sau constituţia omului se găseşte răsfirată în Scrierile lor. Astfel Biserica a reuşit să fomuleze o învăţătură clară despre originea şi natura omului.

Omul, ca şi întreg universul îşi are originea în Dumnezeu, Care creează totul din motivul iubirii şi bunătăţii Sale pentru ca să facă părtaşe şi alte fiinţe de iubirea lui intertrinitară. Dacă pe toate Dumnezeu le-a creat ca să se împărtăşească de iubirea Lui, scopul lor este să ajungă la o

[388] Ieromonahul Seraphim Rose, Cartea Facerii, crearea lumii şi omul începuturilor, traducere Constantin Făgeţean, Editura Sofia, Bucureşti 2001, p.48

participare deplină la această iubire, adică la o comuniune deplină cu Dumnezeu.

Dumnezeu a creat lumea pentru om şi a preconizat conducerea lumii spre scopul deplin comuniunii cu El, în mod special în dialogul cu omul. Numai omul poate fi şi deveni tot mai mult"martorul" slavei şi bunătăţii lui Dumnezeu arătată prin lume; numai omul se poate bucura în mod conştient tot mai mult de iubirea lui Dumnezeu, devenind partenerul Lui.

Lumea slujeşte ridicării noastre la semnul nostru ultim, sau la ,,obţinerea plenitudinii noastre în comunicarea cu Dumnezeu cel personal, prin raţionalitatea ei flexibilă sau contigentă, prin sensurile pe care omul le poate urmări prin ea. Toate acestea ne impun nouă o responsabilitate faţă de Dumnezeu şi faţă de lumea însăşi , responsabilitate prin al cărui exerciţiu noi sporim în comuniunea cu Dumnezeu şi cu semenii umanizându-ne sau desăvârşindu-ne pe noi înşine."[389]

Omul a primit din partea lui Dumnezeu porunca să stăpnească pământul, dar cu două condiţii: să nu uite niciodată că lumea peste care a fost pus stăpân vine de la Dumnezeu şi nu poate exista fără Dumnezeu, că este darul lui Dumnezeu faţă de om şi în al doilea rând, că el , omul, a fost creat la sfârşit deoarece nu poate să existe în afara mediului creat anterior. Astfel, omul este atât deasupra cosmosului, cât şi în cosmos, deoarece numai aşa se poate înălţa cu cosmosul către Creator. Atât prin creaţie cât şi prin mântuire omul este legat pentru totdeauna de Dumnezeu şi creaţie.

În perspectiva faptului că lumea creată de Dumnezeu a fost bună, şi nu desăvârşită, este dată posibilitatea desăvârşirii ei progresive prin acţiunea lui Dumnezeu, dar şi a omului care este chemat să umple pământul, să-l supună şi să-l stăpânească **(Facere I, 28).**

Părintele Vasile Citirigă scrie într-una din lucrările sale: ,,noi considerăm că această intervenţie creatoare a omului în univers, la care omul este chemat în virtutea calităţii sale de

[389] Pr. Prof . Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie Dogmatică.., p. 234

colaborator al lui Dumnezeu, trebuie să ia forma unei apărări a creaţiei faţă de tot ceea ce contravine legilor puse în ea de Dumnezeu de la început. Căci, bunăoară, omul este răscumpărător pentru materializarea lumii pentru necesitatea şi constrângerea care domnesc în ea; pentru că omul este chemat să fie regele cosmosului, lumea moare şi învie prin înălţarea lui, căci dintru început natura a fost solidară cu omul şi între om ca fiinţă purtătoare de trup material şi natură a existat totdeauna o compenertare şi interdependenţă."[390]

Baza obiectivă a apărării creaţiei a realizat-o Hristos în opera sa de Răscumpărare, dar actualizarea acesteia are loc în Biserică, prin Sf. Duh care lucrează transfigurarea creştinului prin Sfintele Taine. În viziunea creştină "a supune pământul" **(Facere I,28)** înseamnă a face din el Templul lui Dumnezeu, iar a consacra lumea înseamnă a o trece din stadiul demonic la acela de creatură conştientă de Dumnezeu.

Vorbeau Sfinţii Părinţi de calitatea omului de preot al universului. Însă calitatea sacerdotală şi slujitoare a omului în relatia sa cu creaţia se exercita în contextul unei comuniuni, căci creaţia însăşi reflectă taina Sfintei Treimi. De altfel, noi nu intervenim propriu-zis din exteriorul naturii, din exteriorul creaţiei, ci din interiorul ei, căci aparţinem, în Duhul, ansamblului lumii create, aşa că taina comuniunii caracterizează cel mai bine relaţia credinciosului cu creaţia. Inposibilitatea separării persoanei umane de natura cosmică face ca mântuirea şi desăvârşirea persoanei să se proiecteze asupra întregii naturi şi să depindă de ea; de asemenea face ca persoana singulară prin efortul propriu în vederea mântuirii „să poată ajuta şi pe alţii, sau să fie ajutată în ea de ei. Natura întreagă este destinată slavei de care se vor împărtăşi oamenii în Împărăţia cerurilor…"[391]

---

[390] Pr. Lector Dr. Vasile Citirigă, Preoţia credincioşilor în Biserică şi societate, Editura Academprint, Târgu Mureş 2000, p. 166

[391] Ibidem, p 168

După referatul biblic, omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu.În teologia tuturor Bisericilor s-a scris mult despre chipul lui Dumnezeu în fiinţa umană. Dar s-a scăpat adeseori din vedere că omul se manifestă în această calitate, în lume, chiar dacă chipul exprimă nu numai relaţia umană cu lumea, ci în primul rând relaţia lui cu Dumnezeu.

Sfinţii Părinţi au vorbit de o anumită pecete a lui Dumnezeu pusă pe lume, de o formă a înţelepciunii divine imprimată în lume; ei au văzut în lume un ansamblu de raţiuni ale Logosului. Dacă e aşa trebuie recunoscută o anumită solidaritate între chipul lui Dumnezeu în fiinţa umană şi între pecetea lui Dumnezeu imprimată în lume. Se pare că fiinţa umană nu poate face transparent pe Dumnezeu în sine, fără să facă transparent pe Dumnezeu în lume sau fără să se facă transparentă ca şi chip al lui Dumnezeu prin lume.

De aceea aş vrea să evidenţiez puţin în cele ce urmează manifestarea chipului lui Dumnezeu, în relaţia omului cu lumea, mai precis în poziţia de stăpânitor pe care o are acesta în relaţia lui cu lumea.

Persoana umană e ,,prisma în care se arată lumea, este orizontul în care se arată lucrurile. Aceasta înseamnă că realitatea lumii e întregită de om şi că omul nu poate exista real decât în lume. Realitatea lumii e legată de om, întrucât prin el este recunoscută lumea şi-şi manifestă sensul ca una ce se reflectă în el.“[392]

Este drept că lumea a fost creată înainte de om. Dar abia prin om şi-a primit realitatea deplină şi-şi împlineşte destinaţia ei de a fi adunată în om şi umanizată. Realitatea vizibilă e formată de om şi de lume, e lumea reflectată de om, transformată de el, adunată în el, şi omul în relaţie creatoare cu lumea. De aceea Sfinţii Părinţi au considerat pe om ca un colaborator al lui Dumnezeu şi continuator al creaţiunii.

---

[392] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Chipul Lui Dumnezeu şi responsabilitatea lui în lume, în „Ortodoxia”, anulXXV (1973), nr.3, p. 347

Dar persoana umană, reflectând lumea în sine reflectă şi chipurile în care o reflectă semenii săi, deşi într-o anumită privinţă chipul pe care îl ia lumea în fiecare ins uman e un chip propriu. În fiecare persoană umană sunt prezentate prin aceasta şi celelalte persoane. Făptura umană are un caracter sobornicesc-comunitar. Ea este distinctă în comunitate şi în lume, dar în acelaşi timp comunitatea şi lumea sunt în ea.

Omul, sau mai bine zis oamenii, şi lumea, formează un binom. Sau mai precis, se poate vorbi de un trinom format de om, de lume şi de Creatorul şi Proniatorul ei.

La rândul său omul nu se cunoaşte pe sine separat de lume şi de semenii săi. El se cunoaşte pe sine "proiectat pe ecranul lumii şi în conştiinţa semeniilor săi şi se dezvoltă în legatură cu lumea şi cu ei. Omul trebuie să cunoască lumea şi pe semenii săi şi să se folosească de ea şi de ei, pentru a-şi explicita şi dezvolta posibilităţile sale. El trebuie să dea lumii chipul Său, pentru a cunoaşte lumea şi implicit pe sine însuşi. Sau lumea Îi serveşte la actualizarea chipului Său. Totuşi El rămâne distinct de lume. Lumea rămâne o realitate obiectivă, pentru ca omul să se poată cunoaşte pe sine prin această obiectivitate a lumii, întru-un fel oarecare obiectiv."[393]

Se poate spune că omul este o oglindă în care lumea se vede dezvoltată în virtualităţile ei adevărate sau strâmbată şi lumea e o oglindă în care se vede omul în acelaşi dublu fel. Dar primul lucru se întâmplă foarte clar când oamenii înaintează în comuniune. Când oamenii se închid în mod egoist în ei înşişi se întâmplă al doilea lucru; ba ei încetează de a fi transparenţi prin lume şi lumea prin ei. Iar când oamenii sunt transparenţi între ei, e transparent în ei şi Creatorul. În orice caz, lumea rămâne mereu obiect, chiar subiectivizată în cel mai înalt grad.

Relaţia între persoană şi lume are un caracter paradoxal: pe de o parte lumea face parte virtual şi în curs de a face parte tot mai actual din persoană; pe de alta lumea e deosebită de persoana umană, pentru ca aceasta să se poată referi continuu la

[393] .Ibidem, p. 348

ea şi deci pentru a se cunoaşte tot mai mult pe sine, cunoscând în acelaşi timp tot mai mult lumea.

În general, persoana umană se face cunoscută prin activarea extatică a energiilor naturii umane, prin îndreptarea acestor energii spre lucruri, dar vizând, prin ceea ce face cu lucrurile, celelalte persoane. Prin energiile sale aplicate lucrurilor, persoana umană se semnalizează şi se semnifică pe sine celorlalte persoane.

Am văzut că lumea nu e cunoscută în ea însăşi, ci în chipul ce-l primeşte prin om. Dar omul nu dă lumii chipul său numai prin contemplarea ei, ci şi prin faptele sale aplicate ei. Sau lumea nu se reflectă prin om într-o formă statică, ci modificată de om continuu, conform chipului pe care el i-l dă. El adaptează lumea necesităţilor sale, chipului mereu mai frumos pe care i-l dă, prin faptele sale. În rezultatele faptelor sale asupra lumii omul se imprimă în generalitatea sa de om, dar şi în unicitatea sa ca persoană. Relaţia persoanei umane cu lumea e o relaţie creatoare. Persoana e orizontul în care se arată lumea transformată continuu de om. Lumea ia un chip corespunzător nivelului de cunoaştere şi de putere transformatoare a omului. Şi cum acest nivel creşte la indefinit, chipul lumii se poate înălţa şi el la indefinit, conform posibilităţilor identifinite ale omului şi ale lumii. Subiectivizarea lumii are şi un aspect practic, şi când ea e reală, actualizează şi dezvoltă lumea în cea mai proprie obiectivitate a ei.

Dar persoana lucrează asupra lumii nu numai pentru a şi-o acomoda sieşi, ci şi pentru a se arăta altor persoane în unicitate aşa, şi în interesul ei pentru acelea. Ea vrea să le influenţeze şi pe acelea ca să se dezvolte în sensul adevărat. Căci persoanele îşi manifestă şi îşi confirmă iubirea lor între ele prin actele lor săvârşite în lume. Fiecare acomodează lucrurile şi pentru alte persoane şi li se dăruieşte adaptate lor.

Dar persoana umană modelează lumea prin vederile şi faptele sale nu numai într-o relaţie închisă cu semenii săi.

Această relaţie implică în ea relaţia cu Creatorul lumii. Prin faptele sale aplicate lumii, persoana umană răspunde faptei fundamentale a lui Dumnezeu, actului de creaţie a lumii şi de conservare a ei pentru fiinţele umane. Persoana umană nu ar răspunde semeniilor ei, dacă aceştia nu ar face şi ei ceva pentru ea. Orice faptă şi cuvânt al unei persoane este o faptă şi un răspuns sau un apel la fapta şi la cuvântul alteia. Dar suprema faptă şi supremul cuvânt la care răspund şi îşi răspund persoanele umane prin faptele şi cuvintele lor, este fapta şi cuvântul fundamental al lui Dumnezeu care este crearea şi conservarea lumii.

Dacă n-ar fi acest act fundamental pentru noi, noi am putea împlini fapte pentru semenii noştri.Aşa cum persoana umană vorbeşte, pentru că Dumnezeu, vorbind primul, cheamă pe om să răspundă, la fel şi lucrează, pentru că Dumnezeu îi dă posibilitatea şi o stimulează prin actul său creator şi conservator ca să lucreze. Şi dacă persoana umană vede lumea într-un anumit fel, este pentru că Dumnezeu a văzut-o sau a gândit-o cel dintâi în toate felurile bune în care o pot gândi persoanele umane.

Faptele persoanei umane nu-şi află deplina lor semnificaţie, dacă nu sunt acte adresate lui Dumnezeu, ca răspunsuri la fapta Lui, primind puterea şi stimulentul lor din actul creator şi conservator fundamental al lui Dumnezeu. Persoana umană are conştiinţa, când e credincioasă, că chiar faptele sale rele se îndreaptă în ultimă analiză spre Dumnezeu. Numai concepând lumea ca faptă a lui Dumnezeu, persoana umană ia lumea în deplină seriozitate, ca realitate obiectivă. Altfel, ea poate considera lumea ca o proiecţie sau ca o proprietate subiectivă a sa.

Dacă Dumnezeu nu poate fi văzut, el este cunoscut prin fapta fundamentală a creaţiei şi prin cea a conservării lumii ca o prezenţă ascunsă, aşa cum subiectul uman este cunoscut prin faptele sale, fără a fi văzut, ca o prezenţă ascunsă, sau ca o prezenţă insesizabilă material, ca o prezenţă care este deasupra

lumii lucrurilor. E de precizat însă că fapta lui Dumnezeu nu e numai actul iniţial de creaţie a lumii lucrurilor, ci şi actul de creaţie succesivă a persoanelor umane în relaţia lor liberă şi creatoare cu lumea lucrurilor şi întreolaltă. Iar pentru ca relaţia între om şi lucruri, între om şi semenii săi să fie mereu schimbătoare, Dumnezeu a creat fiinţa umană în această mobilitate a relaţiei.

În acest sens, fiinţa umană răspunde prin gândurile şi fapte sale, nu numai faptei iniţiale creatoare a lui Dumnezeu, ci faptelor mereu noi, conservatoare şi guvernatoare ale lui Dumnezeu. Dumnezeu provoacă prin faptele sale persoana umană să răspundă mereu prin alte fapte; iar Dumnezeu răspunde acestora iarăşi prin alte fapte. E un dialog continuu şi într-o continuă dezvoltare între Dumnezeu şi persoana umană prin mijlocirea lumii, care permite persoanei umane un răspuns variabil la apelul continuu al lui Dumnezeu.

Dumnezeu, creând lumea pentru fiinţa umană, sau pentru dialogul său cu aceasta şi în acest scop creând-o pe aceasta ca subiect capabil de o relaţie activă permanentă cu fiinţa umană prin mijlocirea lumii, a creat lumea contingentă, a creat-o ca un câmp plastic, în care atât el cât şi fiinţele umane să poată interveni cu faptele lor libere modelatoare, portivit cu intenţiile pe care şi le fac cunoscute în fiecare clipă.

Dumnezeu i-a dat prin aceasta fiinţei umane un destin creator în lume. Dar în libertatea acesteia de a interveni în lume e implicată posibilitatea variabilă a intervenţiilor tuturor persoanelor umane.

În această capacitate a fiinţei umane de a răspunde cu faptele sale faptelor lui Dumnezeu şi de a se îmbina cu ele într-o strânsă colaborare cu el, realizând şi dezvoltând relaţia cu Dumnezeu prin lume, se arată fiinţa umană ca fiinţă „după chipul lui Dumnezeu“. În acceptarea conştientă şi voluntară de a împlini acest rol şi de a-şi desăvârşi această calitate, fiinţa umană progresează în“asemănarea” cu Dumnezeu. Ea e „după chipul lui Dumnezeu“ prin capacitatea fundamentală a ei de a fi

în relaţie dialogică cu Dumnezeu, prin lume, ca persoană cu persoană.

Dar ca fiinţă „după chipul lui Dumnezeu“, fiinţa umană are o legătură specială cu Fiului lui Dumnezeu, cu Fiul absolut, care este „chipul lui Dumnezeu“. Şi de aceea şi cu Fiul întrupat.Şi tocmai pentru aceasta se întrupează Fiul lui Dumnezeu şi nu o altă persoană dumnezeiască: pentru a trezi în om deplin calitatea de fiu al lui Dumnezeu după har.

În acest sens, fiinţa umană poate fi numită nu numai „după chipul lui Dumnezeu“, ci şi „chipul lui Dumnezeu“. Expresia “după chipul lui Dumnezeu”, arată fiinţa umană având pe Fiul absolut drept chipul de model al Tatălui. Expresia „chipul lui Dumnezeu“ arată acelaşi lucru, dar pune şi mai mult în relief ceea ce are fiinţa umană comun cu Fiul, mai ales după întrupare: relaţia filială cu Tatăl absolut. Întrucât în această relaţie omul e restabilit prin Hristos şi în Hristos, se poate spune că omul devine mai deplin „chip al lui Dumnezeu“ prin şi în Hristos. Dar e bine să menţinem în continuare şi expresia „după chipul lui Dumnezeu“ pentru a arăta explicit că fiinţa umană e în relaţie cu Tatăl prin puterea lui Hristos, imitând pe Hristos şi fiind în Hristos. Dacă Fiul etern ca şi „chip al lui Dumnezeu“ nu s-ar fi întrupat, omul nu ar fi realizat însuşirea sa de a fi „după chipul lui Dumnezeu“ în mod deplin şi într-un anumit sens „chipul lui Dumnezeu“.

În calitatea de partener al lui Dumnezeu întru-un dialog desăvârşitor al existenţei sale şi a lumii, se arată cea mai proprie trăsătură a chipului lui Dumnezeu în fiinţa umană. Această calitate face subiectul uman să sufere când nu practică acest dialog. Dar Dumnezeu nu a creat numai lucrurile ci şi subiectul uman după chipul Său, în scopul ca acesta să-şi însuşească cuvântarea Lui creatoare şi guvernatoare a lumii şi să o flexioneze în mod propriu, folosind-o, la rândul său, ca mijloc de comunicare şi de comuniune cu Dumnezeu şi cu semenii săi.

Fiinţa umană face parte din planul creaţiei, ca

autorevelarea integrală a Logosului. Dar întrucât Logosul se revelează vorbind – Tatălui – El se revelează întru-un mod neîncetat, deci nu numai prin simplul act al creaţiei lumii şi a subiectului uman, ci prin dezvoltarea unui dialog neîncetat cu subiectul uman, chipul său prin mijlocirea lumii. Fiinţa umană nu poate apărea înainte de crearea lucrurilor ca obiect complex al gândirii Logosului, ci numai după apariţia acestei lumi, pentru ca să aibă de la început acelaşi obiect cu Logosul în dialogul cu El. Mai bine zis, fiinţa umană apare odată cu terminarea întregului ansamblu creat. Dar e implicat de la începutul creării lumii. Logosul creează lumea pentru subiectul uman, începe să vorbească pentru acesta.

Deosebirea între subiectul uman ca raţiune sau cuvânt şi lumea ca raţiune sau cuvânt este că subiectul uman este cuvânt cuvântător, sau raţiune cugetătoare şi făptuitoare după chipul Fiului ca subiect cugetător şi creator, iar lucrurile sunt numai cuvinte apte de a fi vorbite sau raţiuni apte de a fi gândite.

Fiinţa umană are de la început libertatea. Ea devine conştientă de libertatea sa, nu o dobândeşte ca pe ceva ce nu a fost în ea. De aceea s-a spus că fiinţa umană n-a fost creată ca un obiect, ci în oarecare fel a acceptat existenţa sa. În orice caz ea o acceptă sau nu o acceptă din moment ce devine conştientă de libertatea sa. Subiectul uman colaborează cu Dumnezeu la dezvoltarea existenţei sale, sau se opune dezvoltării ei normale, slăbind-o, sau chiar suprimând-o.

Subiectul uman are conştiinţa că lucrurile sunt ale sale, sau şi ale sale, dar nu ca produse de el, ci ca date lui. Dacă lucrurile apar prin porunca „să fie“, rostită de Logosul dumnezeiesc, eul uman apare ca un ecou al conştiinţei Logosului ca subiect al raţiunilor Sale şi al lucrurilor drept chipuri create ale lor.

Fiinţa umană, în dialog cu Logosul imprimă îndumnezeirii lumii ceva din caracterul uman. Căci îndumnezeirea lumii, rezultă din îmbinarea gândirii şi lucrării sale cu energia divină, este o îndumnezeire plină de toate

gândurile şi sentimentele umane. Prin aceasta fiinţa umană descoperă sensul adevărat al lumii, destinaţia ei de a fi conţinut al spiritului uman şi al spiritului divin, prin spiritul uman, imprimată de pecetea umană plină de spiritul divin. De aceea a devenit Logosul divin om: pentru a restabili această misiune a omului de a îndumnezei cosmosul prin om, misiune de la care omul a căzut prin păcat. Omul a voit, după cădere să pună asupra lumii o pecete pur umană nemaivăzând sensul profund şi virtualităţile nesfârşite ale lumii şi ale omului.

Am văzut că omul, fiind chipul lui Dumnezeu-Fiul, este în acelaşi timp „după chipul lui Dumnezeu-Tatăl", întrucât Fiul este „chipul Tatălui".

Dar aceasta înseamnă că omul este în unire cu Fiul, şi un „chip al Tatălui", conform Fiului. Omul este pus, asemenea Fiului, într-o relaţie cu Tatăl. Omul îşi însuşeşte poziţia Fiului faţă de Tatăl, ca „chip al Tatălui".

Cel ce a restabilit deplin calitatea omului de fiinţă „după chipul lui Dumnezeu" este Iisus Hristos, în virtutea calităţii Sale de Fiu al lui Dumnezeu, de „chipul Tatălui" prin excelenţă. Prin aceasta Hristos a văzut în cosmos raţiunile divine în toată transparenţa şi adâncimile lor şi a făcut aceste raţiuni să iasă la suprafaţă nu numai pentru cunoştinţa Sa ca om, ci şi în trupul Său înviat. În acelaşi timp El a concentrat în sine raţiunile lumii, covârşindu-le de modelele lor divine.

În umanitatea Sa, El reflectă şi face deplin eficace în forma umană calitatea de Fiu al lui Dumnezeu, ca „chip al lui Dumnezeu-Tatăl". Prin aceasta el ne-a arătat şi a realizat înfăţişarea adevărată a fiinţei noastre "după chipul lui Dumnezeu" şi ne ajută şi nouă s-o realizăm.

BIBLIOGARFIE

I.Izvoare

1. **Biblia** sau **Sfânta Scriptură**, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1997
2. Fericitul Augustin, **Confessiones (Mărturisiri),** ediţia a II-a, traducere de Dr. Docent Nicolae Barbu, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1994
3. Sfântul Atanasie cel Mare, **Scrieri, Partea I**, în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti" Vol 15*, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1987
4. Idem, **Scrieri, Partea II**, în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti",Vol 16*, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1988
5. Sf Calist Patriarhul, **Capete despre rugăciune**, în *„Filocalia", vol 8*, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R. Bucureşti 1979
6. Sfântul Chiril al Alexandriei, **Scrieri, Partea I**, în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti", Vol 38*, traducere de Pr. Prof, dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.B.O.R, Bucureşti 1992
7. Idem, **Scrieri, Partea II**, în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti", Vol 39*, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1992
8. Sfântul Clement Alexandrinul, **Scrieri, Partea I,** în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti", vol.4*, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1982
9. Idem, Scrieri. Partea II, în colecţia „Părinţi şi Scriitori Bisericeşti", vol. 5, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1982
9. Sfântul Grigorie de Nyssa, **Scrieri**, în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti",vol. 30* traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1998
10. Sfântul Ioan Damaschinul, **Dogmatica**, traducere de

Dumitru Fecioru, Editura Scripta, Bucureşti 1993
11. Idem, **Despre virtuţi şi păcate**, în *Filocalia, vol 4*, traducere de Prot. Stavr Dr. Dumitru Stăniloae, Titografia Arhidiecezană, Sibiu 1948
12. Sfântul Ioan Gură de Aur, **Scrieri**, în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti", Vol 21*, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1987
13. Sf. Macarie Egipteanul, **Scrieri. Omilii Duhovniceşti**, în Colecţia *„Părinţi şi .Scriitori Bisericeşti.", vol. 34*, traducere de Pr. Prof. Dr. Constantin Corniţescu, E.I.B.M.B.O.R. , Bucureşti 1992
14. Sf. Maxim Mărturisitorul, **Cele patru sute de capete despre dragoste**, în *„Filocalia" Vol 2*, traducere de Pr Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Apologeticum 2005, format electronic, ftp://ftp.logos.md/Biblioteca/_Colectie_RO/**Filocalia**/**Filocalia**-02.**pdf**
15 Idem, Răspunsuri către Talasie, în *„Filocalia* " *vol 3*, traducere de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Apologeticum 2005, format electronic, *ro.scribd.com/doc/32620/**Filocalia-vol-3***
16. Idem, **Ambigua,** în colecţia *„Părinţi şi Sciitori Bisericeşti", Vol 80,* traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1983
17. Idem, **Către Ioan Cubicularul. Despre iubire**, în *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti, vol 81,* traducere de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1990
18. Metodiu de Olimp, **Banchetul sau Despre castitate**, în colecţia *„Părinţi şi Sciitori bisericeşti", vol 10*, traducere de Pr. Prof. dr.Constantin Corniţescu, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1984
19. Origen, **Despre principii**, în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti", vol 8*, traducere de Pr. Prof. T. Bodogae, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1982, p.97
20. Petru Damaschin, **Învăţături duhovniceşti**, în „*Filocalia*"

vol 5, traducere de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1976

21. Sf. Simeon Metafrastul, **Parafrază în 150 capete la cele 50 de cuvinte ale Sfântului Macarie Egipteanul,** în *„Filocalia" vol 5*, traducere de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1976
22. Tertulian, **Despre suflet**, .în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti", vol 3*, traducere de Prof. Nicolae Chiţescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol şi Prof. David Popescu. E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1981
23. Sf. Teofan Zăvorâtul, **Viaţa duhovnicească şi cum o putem dobândi**, traducere de Prof. Graţia Lungu Constantin, Editura Egumeniţa, Galaţi 1998
24. Sf. Teofil al Antiohiei, **Trei cărţi către Autolic**, în colecţia. *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti", vol 2*, traducere de Pr. Prof. Teodor Bodogae, Pr. Prof. Olimp Căciulă, Pr. Prof. D. Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1980
25. Sfântul Vasile cel Mare, **Scrieri, Partea I**, în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti", vol 17*, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1986

II. Manuale, tratate, studii şi articole

1. Abrudan, Pr. Lector Dumitru, Aspecte ale antropologiei Veciului Testament, în „Studii Teologice", anul XXX(1978), nr.3-4, p.264-270
2. Andre Scrima, Antropologia apofatică, Editura Humanitas, Bucureşti 2005
3. Andrutsos, Hristu, Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu 1930, p. 141-178
4. Aristotel, Despre suflet, traducere de N.I. Stefănescu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti 1969

5. Balca, Diac. Prof. Nicolae, Învăţătura despre chipul lui Dumnezeu în teologia protestantă contemporană, în ,,Ortodoxia", anul XX(1968), nr. 4, p. 522-536
6. Bel, Pr. Prof. univ.dr. Valer, Curs de teologie fundamentală şi dogmatică http//ot.ubbcluj.ro/sites/default/files/discipline/bel_valer/an4_dogm_curs.pdf
7. Belu, Pr. Prof. dr. Dumitru I, Despre iubire, Editura Omniscop, Craiova 1997
8. Branişte, Pr. Magistrand Marin M., Concepţia antropologică a lui Clement Alexandrinul, în ,,Studii Teologice", anul X(1958), nr. 9-10, p. 588-600
9. Berdiaev, Nicolae, Despre menirea omului, traducere de Daniel Hoblea, Editura Dion, Oradea 2004
10. Butnariu, Pr. Magistrand Gheorghe, Teoria reâncarnării şi eshatologia creştină, în ,, Studii Teologice", anul VIII(1956), nr. 3-4, p.180-193
11. Bolozan, Daniela, Femeia în referatul creaţiei- elemente de antropologie ,în ,,Studii Teologice", anulVI(2010), nr3, p.81-101
12. Bria, Pr. Prof. Dr. Ion, Tratat de Teologie Dogmatică şi Ecumenică, Editura România Crestină, Bucureşti 1999
13. Dr. Alex Carrel, Omul, fiinţă necunoscută, ediţia a-II-a, traducere de Lia Busuioceanu, Editura Cugetarea, Bucureşti, f.a.
14. Cârstoiu, Protos Lector Justinian, Iubirea lui Dumnezeu faţă de oameni la Sf. Ioan Evanghelistul, în ,,Studii Teologice", Anul L(1998), nr 1-2, p. 287-295
15. Citirigă, Pr. Lector Dr. Vasile, Preoţia credincioşilor în biserică şi societate, Editura AcademPrint, Târgu Mureş 2000
16. Idem, 17. Idem, Taina omului şi tragedia lui în epoca postmodernă, în ,,Ortodoxia", anul LVII(2006), nr. 3-4, p. 27-45
17. Idem, Antropologia hristologică şi relevanţa ei pentru

depăşirea concepţiilor antropologice ale culturii secularizate, în ,,Ortodoxia“, anul LIX(2008), nr 1-2, p.7-29
18. Coman, Pr. Prof. Ioan, Probleme dogmatice ale sinodului V ecumenic, în ,,Studii Teologice”, anul V(1953), nr. 5-6, p. 318-327
19. Idem, Elemente de antropologie în operele Sfântului Iustin Martirul şi Filosoful, în ,,Ortodoxia”, anul XX(1968), nr. 3, p. 373-394
20. Idem., Spirit umanist şi elemente de antropologie în gândirea partistică, în ,,Sudii Teologice“, anul XXII(1970), nr.5-6, p. 356- 367
21. Corniţescu, Pr. Prof. Constantin, Antropologia Sfântului Vasile cel Mare, în ,,Glasul Bisericii”, anul XXXVII(1978), nr. 1-2, p. 81-88
22. Constantin, Erbiceanu, Omul, în ,,B.O.R.“,anul XXIX (1905), nr. 7
23. Costache Doru, De la ontologia cuantică la cosmologia antropologică a părintelui Dumitru Stăniloae, în vol. *Ştiinţă şi teologie*, Bucureşti 2001
24. Cristescu, Pr. Prof. Nicolae, Paradigmele divine şi problemele pe care le ridică ele pentru Teologia Dogmatică, în ,,Ortodoxia”, anul X(1958), nr.1, p. 21-60
25. Idem, Premisele învăţăturii creştine despre raportul dintre har şi libertate, în ,,Ortodoxia”, anul XI(1959), nr. 1, p. 3-35
26. Cristescu, Vasile, Antropologia în perspectivă teologică, Editura Junimea, Iaşi 1999
27. Christos Yannaras, Abecedar al credinţei. Introducere in teologia ortodoxă, traducere de Pr. Dr. Constantin Coman, Editura Bizantină, Bucureşti 1996
28. David Le Breton, Antropologia corpului şi modernitatea, traducere de Doina Lică, Editura Amarcord, Timişoara 2002
29. Evdochimov, Paul, Femeia şi mântuirea lumii, traducere de Gabriela Moldoveanu, Editura Asociaţia filantropică medicală creştină Cristiana, Bucureşti 1995
30. Idem, Taina iubirii. Sfinţenia unirii conjugale în lumina

tradiţiei ortodoxe, traducere de Gabriela Moldoveanu *www.sufletortodox.ro/.../**Paul**%20**Evdokimov**%20-%20Taina%20Iubirii...*

31. Idem,Iubirea nebună a lui Dumnezeu, traducere de Teodor Baconsky, Editura Anastasia, Bucureşti f.a.
32. Paul Evdokimov, Ortodoxia,traducere de Dr. Irineu Ioan Popa-arhiereu vicar, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1997
33. Galeriu, Pr. Magistrand Constantin, Mitropolitul Filaret al Moskovei ca teolog, în „ Ortodoxia", anul XII(1960), nr.2, p. 216-227
34. Ieroshimonahul Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), Caiete 4. Ce e omul?, Editura Christiana, Bucureşti 2003
35. Ieromonahul Seraphim Rose, Cartea Facerii, crearea lumii şi omul începuturilor, traducere Constantin Făgeţean, Editura Sofia, Bucureşti 2001
36. Inocenţiu Arhiepiscopul Odesei, Cuvânt de învăţătură despre căderea lui Adam, Partea I, traducere de Simeon Adrian, Editura Pelerinul, Iaşi 1997
37 Ioannis Zizioulas, Creaţia ca Euharistie, traducere de Caliopie Papacioc, Editura Bizantină, Bucureşti 1999, p.60
38. Ioan, Magistrat Ică., Importanţa dogmatică a răspunsurilor Patriarhului Ieremia al-II-lea, în „Ortodoxia", anul III(1961), nr 3, p. 380-381
39. Kalominos, Dr. Alexandros, Cele şase dimineţi, în vol. „Sfinţii Părinţi despre originile şi destinul cosmosului şi omului", Editura Deisis, Sibiu 2003
40. Lossky, Vladimir, Introducere în teologia Ortodoxă, traducere de Lidia şi Remus Rus, Editura Enciclopedică, Bucureşti 1993
41. Idem, Teologia mistică a Bisericii de Răsărit, traducere de Pr. Vasile Răducă, Editura Bonifaciu-1998
*www.scribd.com/.../Vladimir-Lossky-**Teologia-Mistica-a-Bisericii-de-Ras**...*
42. Lupuhin, Prof. A.P., Istoria Biblică a Vechiului Testament, Vol I, traducere de Patriarhul Nicodim, Editura Tipografia

Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti 1944
43. Manolache, Ana, Problematica feminină în Biserica lui Hristos, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara 1994
44. Molitfelnic, Slujba Sfântului Maslu, E.I.B.M.O. Bucureşti 2013
45. Macarie, F., Dogmatica Ortodoxă, Vol I, traducere de Arhim. Gherasim Titus, Editura Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti 1886, p. 541-655
46. Marica, Drd. Florin, Natura omului În Cabbala şi Ortodoxie, în ,,Ortodoxia", an(LVII) 2006, nr. 3-4, p.201-214
47. Marius Lazurca, Invenţia trupului, Editura Anastasia, Bucureşti, f.a.
48. Marcu, Diacon Prof. Dr. Grigorie T., Antopologia paulină, Editura Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu 1941
49. Mateescu, Ioan, Edenul şi căderea Omului, Editura Noua Tipografie Profesională, Bucureşti 1907
50. Nellas, Panayotis, Omul-animal îndumnezeit, traducere de Diacon Ioan Ică Jr., Editura Deisis, Sibiu 1999
51. Olariu, Dr. Iosif, Manual de Teologie Dogmatică Ortodoxă, Editura Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeş 1907, p. 279-331
52 Olivier Clement, Întrebări asupra omului, traducere de Ierom.Iosif Pop şi Ciprian Şpan, Alba-Iulia 1997
53. Idem, Trupul morţii şi al slavei. Scurtă introducere la o teopoetică a trupului, traducere Sora Eugenia Vlad, Editura Christiana, Bucureşti 1996
54. Pavel, Prof. Constantin C., Problema Răului la Fericitul Augustin, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti 1996
55. Popescu, Pr. Prof. Dr. Dumitru, Teologie şi cultură, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti 1993
56. Idem, Ştiinţă şi Teologie, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe române, Bucuresti 2001
57. Idem, Iisus Hristos Pantocrator, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti

2005
58. Ralea, Mihai, Explicarea Omului, Editura Cartea Românească, Bucureşti
59. Răducă, dr. Vasile, Antropologia Sf. Grigorie de Nyssa, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1996
60. Rămureanu, Asistent Pr. Ioan, Concepţia Sfântului Iustin Martirul şi Filosoful despre suflet, în ,,Studii Teologice", anul X(1958), nr.7, p. 403-412
61. Răzvan Stan ,Pr.Dr. Nicolae, Antropologia din perspectiva hristologică, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanţa 2007
62. Remete, Pr. Lector George, Dogmatica Ortodoxă, Editura Episcopiei Ortodoxe, Alba-Iulia 1996, p.180-201
63. Rose, Ieromonah Serafim, Cartea Facerii. Crearea lumii şi omul începuturilor, traducere de Constantin Făgeţean, Editura Sophia, Bucureşti 2001
64. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Pastorală la Duminica Ortodoxiei, anul 2008
65. Stan, Pr. Conferenţiar Dr. Alexandru şi Rus, Pr. Dr. Remus, Istoria Religiilor, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1991
66. Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, Starea Primordială a omului în cele trei confesiuni, în „Ortodoxia", anul IX(1957), nr. 1, p. 323-357
67. Idem, Chipul lui Dumnezeu şi responsabilitatea lui în lume, în „Ortodoxia", anul XXV(1973), nr. 3, p. 345-357
68. Idem, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, prin care toate s-au făcut şi se refac, în „Ortodoxia", anul XXXV (1983), nr. 2, p.168
69. Idem, Iisus Hristos sau Restaurarea omului, Editura Basilica, Bucureşti 2013
70. Idem, Chipul nemuritor al lui Dumnezeu, Editura Cristal, Bucureşti 1995
71. Idem, Ierarhia darurilor şi treptele rugăciunii, http://*www.crestinortodox.ro/.../**ierarhia-darurilor-treptele-rugaciunii**-68868.ht...*
72. Idem, Iisus Hristos, lumina lumii şi îndumnezeitorul omului,

Editura Anastasia, Bucureşti 1993
743 Idem, Teologie Dogmatică Ortodoxă, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1996
74. Idem, Spiritualitatea ortodoxă. Ascetică şi mistică, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti 1992
75. Teodoran, Pr. Prof. Dr. Isidor şi Zăgrean, Arhid. Prof. dr. Ioan, Teologie Dogmatică, E.I.B.M.B.O.R, Bucureşti 1991
76. Idem, Starea paradisiacă a omului şi cea de după cădere, în concepţia ortodoxă, romano-catolică şi protestantă, în „Ortodoxia", anul VII(1955), nr.1, p.29-45
77. Stănescu, Magistrand N.V., Progresul în cunoaşterea lui Dumnezeu cu referire specială la Sfântul Grigorie de Nyssa, în „Studii Teologice", anul X(1958), nr.1-2
78. Tomas Spidlik, Spiritualitatea Răsăritului Creştin IV. Omul şi destinul său în filozofia religioasă rusă, traducere de Maria-Cornelia Ică jr., Editura Deisis, Sibiu 2002
79. Scrima, Andre, Antropologia apofatică, Editura Humanitas, Bucureşti 2005
80. Suciu, Dr. Vasile, Teologie Dogmatică Specială, Vol. I, Editura Tipografia Seminarului Arhidiecezan , Blaj 1908, p. 270-335
81. Vasile, D. Mihai, Tradiţia simbolică a Logosului creştin, Editura Punct, Bucureşti 2000

CUPRINS

INTRODUCERE……2

A) DUMNEZEU CREEAZĂ LUMEA DIN MOTIVUL BUNĂTĂŢII ŞI IUBIRII SALE **……..5**
B) SOLIDARITATEA ŞI INTERDEPENDENŢA DINTRE OM ŞI COSMOS**……....12**

PARTEA I……20

CREAREA OMULUI–ACT SPECIAL, PERSONAL ŞI DIRECT AL LUI DUMNEZEU……20

A) REFERATUL BIBLIC DESPRE CREAREA OMULUI**……..…28**
1. Despre crearea omului în general……..…28
2.Despre crearea femeii……..…33
3. Monogenismul uman……..…40
B) IMPORTANŢA CREĂRII OMULUI PRIN INTERVENŢIE DIVINĂ ŞI NU NUMAI PRIN CUVÂNT**……..42**
C) NATURA SAU CONSTITUŢIA OMULUI**……..…51**
1) Sufletul omului……..…51
2) Dihotomismul naturii umane.....70
3) Raportul dintre trup şi suflet…….. 79
4) Omul, fiinţă spirituală în trup……..... 85
5) Originea sufletului urmaşilor lui Adam…….. 87
D) RELAŢIA CU DUMNEZEU PRIN SUFLETUL SĂU , PURTĂTOR AL CHIPULUI LUI DUMNEZEU**……..100**
E) CHIPUL ŞI ASEMĂNAREA LUI DUMNEZEU ÎN OM. DEOSEBIREA ÎNTRE CHIP ŞI ASEMĂNARE **……... 106**

PARTEA A II-A…… 120

STAREA PRIMORDIALÃ A OMULUI……120

A) DESTINAŢIA OMULUI……..**120**
B) CONŢINUTUL "CHIPULUI"DIN OM ÎNAINTE DE CĂDERE**.....127**
C) STAREA MORALĂ A OMULUI ÎNAINTE DE CĂDERE**……..... 132**
D) NATURA CORPORALĂ A OMULUI ÎNAINTE DE CĂDERE**……139**
E) AJUTORUL DUMNEZEIESC ACORDAT PRIMULUI OM PENTRU ÎMPLINIREA MENIRII SALE**…… 152**

PARTEA A III-A……157

DEOSEBIRI INTERCONFESIONALE PRIVIND STAREA

PRIMORDIALÃ A OMULUI……...157

A) DOCTRINA ROMANO-CATOLICĂ PRIVIND STAREA PRIMORDIALĂ**……157**

B) DOCTRINA PROTESTANTĂ PRIVIND STAREA PRIMORDIALĂ**…….....162**

CONCLUZII……...170

BIBLIOGRAFIE…… 186

CUPRINS……195

Axată pe o bibliografie exhaustivă şi de mare calitate, lucrarea de faţă se prezintă ca o valoroasă contribuţie adusă clarificării problematicii abordate. Puterea de analiză a autorului imprimă lucrării o notă de eleganţă şi de înaltă ţinută intelectuală, scoţând în evidemţă viziunea largă şi curată asupra antropologiei creştine. Autorul stăpâneşte doctrina Bisericii Ortodoxe materializându-o într-o lucrare de mare clasă şi de substanţă.

În ceea ce priveşte stilul lucrării putem spune că acesta este clar şi curgător făcând ca lecturarea ei să fie antrenantă, vie şi neplictisitoare.

Recomandăm cu toată responsabilitatea şi căldura ca lucrarea să fie citită şi studiată de toţi cei ce sunt preocupaţi să descopere ce reprezintă persoana umană cu adevărat.

Pr. Conf. Dr. Vasile Citirigă

Editura Sfântul Ierarh Nicolae
ISBN 978-606-671-712-0